

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

İBN ASÂKİR'İN *TÂRÎHU MEDÎNETİ DİMAŞK*'INDA SAHÂBE BİLGİSİ
(BAŞLANGIÇTAN "ŞİN" HARFİNE KADAR)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Fatih UYSAL

DENİZLİ, 2022

T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

İBN ASÂKİR'İN *TÂRÎHU MEDÎNETİ DIMAŞK*'INDA SAHÂBE BİLGİSİ
(BAŞLANGIÇTAN "ŞİN" HARFİNE KADAR)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatih UYSAL

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mahmut YAZICI

Enstitü Anabilim Dalı: Temel İslam Bilimleri

Enstitü Bilim Dalı: Hadis

"Bu tez sınavı 22/08/2022 tarihinde yapılmış olup aşağıda isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir."

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Doç. Dr. Mahmut YAZICI	BAŞARILI
Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk AKPINAR	BAŞARILI
Dr. Öğr. Üyesi Recep Emin GÜL	BAŞARILI

BEYAN

Bu tezin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunulduğunu beyan ederim.

Fatih UYSAL
22.08.2022

ÖNSÖZ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Hamdüsena âlemlerin Rabbi olan Allah'a (c.c.), salâtüselâm Allah'ın resûlü Hz. Muhammed Mustafa'ya (s.a.s.), selâm onun âl ve ashâbının üzerine olsun.

Hadis ilmi; Hz. Peygamber'in hadislerini tespit, nakil ve anlamaya yönelik bir ilim olup hadislerin Hz. Peygamber'e kadar kesintisiz bir şekilde nasıl dayandırıldığını, râvilerin adâlet ve zabt yönünden durumlarını inceleyerek Hz. Peygamber'in hadislerinin kendisinden sâdır olup olmadığını tespit etmeyi amaçlayan "rivâyetü'l-hadîs" ilmi ile; Arap dili kaidelerine ve dinin temel ilkelerine dayanarak hadislerin lafızlarından murad edilen manayı araştıran "dirâyetü'l-hadîs" ilminden müteşekkildir.

Rivâyetü'l-hadîs ilminin konularından birisi Hz. Peygamber'in hadislerinin bir parçası ve râvisi olan sahâbenin hayatına dair nakledilen rivayet, bilgi ve sözler anlamına gelen "ma'rifetü's-sahâbe" terkihiyle kastedilen bilgilerdir. Hz. Peygamber'in hadis ve uygulamalarını insanlara ulaştırma konusunda büyük gayretler gösteren ve bu uğurda dünyanın dört bir yanına dağılan sahâbenin hayatı, İslâm âlimlerinin merakını celbetmiş ve onların hayatı hakkında gerek şifahen gerekse yazılı olarak aktarılan bilgileri toplayarak esmâü's-sahâbe, kitâbü's-sahâbe, târîhu's-sahâbe, mu'cemü's-sahâbe ve ma'rifetü's-sahâbe isimlerinde eserler telif etmişlerdir.

Bu çalışmada, Dımaşk şehrinin tarihi ve topografyasıyla ilgili bilgilerin verildiği, Hz. Peygamber'in sîretinin anlatıldığı ve Dımaşk ile doğrudan veya dolaylı olarak ilgisi bulunan kişilerin biyografisinin zikredildiği İbn Asâkir'in (öl. 571/1176) *Târîhu medîneti Dımaşk* isimli eserinin başlangıcından "Şın" harfine kadar olan bölümünde sahâbe bilgisi konusu ele alınmış, Dımaşk ile ilgisi olduğu için kitapta tercemesi zikredilen sahâbîler ile nakledilen rivayetlerde Hz. Peygamber (s.a.s.) ile sohbeti olduğu anlaşılan sahâbîler tespit edilmiştir.

Çalışmamızın birinci bölümünde, İbn Asâkir'in hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiş sahâbenin tanımı ve sahâbenin tespitinde uygulanan yöntemler açıklanmıştır. İkinci bölümünde, "es-Sîretü'n-nebeviyye" bölümünde sahâbe bilgisi, İbn Asâkir'in sahâbeyi tespit yöntemi, *Târîhu medîneti Dımaşk*'ta sahâbe bilgisinin muhtevâsı, İbn

Asâkir'in faydalandığı yazılı ve şifahî kaynaklar ile İbn Asâkir'in sonraki dönem eserlerine etkisi konuları ele alınmıştır.

Çalışmamızın sonunda yer alan "Ekler" kısmında ise İbn Asâkir'in "es-Sîretü'n-nebeviyye" bölümünde muhtelif başlıklar altında zikrettiği sahâbîler ile biyografilere ayrılan bölümde tercemesine yer verdiği sahâbîlerin isimleri tespit edilip onlar hakkında verilen bilgilerin özeti dipnotlarda zikredilmiştir. İbn Asâkir'in naklettiği hadis rivayetlerinde sahâbî oldukları anlaşılanların ise isim listesi verilmiştir.

İbn Asâkir'in sahâbî olup olmadığı konusunda ihtilaf olduğunu söylediği kimseler hakkında İbn Hacer'in değerlendirmesi esas alınmış, onun *el-İsâbe* isimli eserinde sahâbe arasında zikrettiği kişiler sahâbî olarak tespit edilmiş, İbn Hacer'in muhadramûn ve tâbiîn arasında zikrettiği kişiler ise ayrı başlıklar altında değerlendirilmiştir. İbn Asâkir'in sahâbî olduğunu naklettiği fakat sahâbe külliyâtında ismi geçmeyen kimseler ise ayrı bir başlık altında tespit edilmiştir.

Yüksek lisans eğitimi süresince gerek ders döneminde gerekse tez konusunun belirlenip gerekli okumaların yapılarak tezin yazılması aşamasında bilgi ve tecrübeleriyle bana rehber olan tez danışmanım Doç. Dr. Mahmut YAZICI hocama en kalbî şükranlarımı sunuyorum. Jüri üyesi olarak tez savunmasına katılan ve çalışmayı detaylıca kritik ederek tenkit, tashih ve öneri mahiyetindeki görüşleriyle tezin son haline ulaşmasında önemli katkıları bulunan Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk AKPINAR ve Dr. Öğr. Üyesi Recep Emin GÜL hocalarıma en içten duygularla teşekkür ediyorum.

Geçmişten bugüne üzerimde emeği bulunan bütün hocalarıma, bugünlere ulaşmama vesile olan anne ve babama, bu süreçte bana çalışma imkanı sağlayan ve desteğini eksik etmeyen fedakâr eşime şükranlarımı sunuyorum.

Fatih UYSAL

Denizli 2022

ÖZET

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: İbn Asâkir'in *Târîhu Medîneti Dimaşk*'ında Sahâbe Bilgisi (Başlangıçtan "Şın" Harfine Kadar)

Tezin Yazarı: Fatih UYSAL

Danışmanı: Doç. Dr. Mahmut YAZICI

Kabul Tarihi: 22 Ağustos 2022

Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 143 (tez)

Anabilim Dalı: Temel İslam Bilimleri

Bilimsel Dalı: Hadis

Bu çalışmada, döneminin önde gelen hadis ve tarih bilgini İbn Asâkir'in (öl. 571/1176) Suriye bölgesinde yaşayan veya bu bölgeye cihad, irşad, ticaret, seyahat gibi sebeplerle gelen peygamber, sahâbî, halife, yönetici, hadis râvisi, şair, mezhep imamı gibi döneminin önde gelen şahsiyetlerinden kadın-erkek toplamda 9519 kişinin (yapılan müstedrek çalışmasıyla birlikte bu rakam 10226'ya çıkarılmıştır) biyografisine yer verdiği *Târîhu medîneti Dimaşk* isimli eserinin başlangıcından "Şın" harfine kadar olan bölümde geçen sahâbîler tespit edilmiştir. Bu bağlamda, eserin ilgili bölümü titizlikle okunmuş, sahâbenin tespit yolları göz önünde bulundurularak Hz. Peygamber ile sohbeti tespit edilen sahâbîler tespit edilmiştir. Tespit edilen bu sahâbîlerin sohbeti hakkında tümdengelim metoduyla diğer sahâbe külliyyâtı taranarak araştırma yapılmış, bu konuda eser yazan ulemânın yanı sıra özellikle İbn Hacer'in (öl. 852/1449) yapmış olduğu değerlendirme göz önünde bulundurularak neticeye varılmıştır. Birinci bölümde, İbn Asâkir'in hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilip sahâbe kavramı ve sahâbenin tespit yolları açıklanmıştır. İkinci bölümde ise İbn Asâkir'in sahâbeyi tespiti, *Târîh*'inde sahâbe bilgisinin muhtevâsı, yararlandığı kaynaklar ve sonraki dönem sahâbe kaynaklarına etkisi konuları ele alınmıştır. Çalışmanın sonunda yer alan "Ekler" kısmında ise tespit edilen sahâbîlerin listesi verilip tercemelerinde onlar hakkında verilen bilgiler dipnotlarda özetlenmiştir.

İbn Asâkir'in sahâbî olma ihtimalinin olduğunu söylediği kişiler hakkında İbn Hacer'in onların muhadramûndan veya tabiînden olduğunu söylediği görülmüştür. İbn Asâkir'in sahâbî olduğunu zikrettiği bazı kimselerin ise diğer sahâbe külliyyâtında isimlerinin geçmediği tespit edilmiştir.

Hadislerin güvenilirliği açısından sahâbenin tanınması ve sahâbî olduğunun tespit edilmesi önemlidir. İbn Asâkir'in *Târîh*'inde geçen sahâbîlerin tespit edilip onlar hakkında ne tür bilgiler verildiğinin ortaya çıkarılmasını amaçlayan çalışmamız bu alanda yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, İbn Asâkir, Sahâbe Bilgisi, *Târîhu medîneti Dimaşk*.

ABSTRACT

Pamukkale University Institute of Islamic Sciences

Abstract of Master Thesis

Title of the Thesis: Information Pertaining to the Companions in *Tārīkh Madīna Dimašq* by Ibn ‘Aṣākir (from the beginning to the letter “*šīn*”)

Author: Fatih UYSAL

Supervisor: Assoc. Prof. Mahmut YAZICI

Date: 22 August 2022

Nu. of pages: viii (introductory text) + 143 (main text)

Department: The Basic Islamic Sciences **Subfield:** Ḥadīth

The present work identifies companions the biographies of which are found in the biographical dictionary of *Tārīkh Madīna Dimašq*, from its beginning to the letter *šīn*, by Ibn ‘Aṣākir (d. 571/1176), a leading scholar of *ḥadīth* and history, who included in his dictionary leading figures of their times the some of which make 9519 (and with supplementary studies 10226) from among prophets, companions, caliphs, administrators, *ḥadīth* narrators, poets, jurists, who came to the region for various reasons such as war, *iršād*, trade, and travel. This part of the dictionary, in this regard, was subject to a close reading, and the companions whose company have been identified with the Prophet through the methods of identifying companions. Using deduction method, this work undertakes research on the companies of the companions that were thus identified using the other sources within the literature on the Companions, which then led to conclusions to be made on the basis of the assessments especially of Ibn Ḥajar (d. 852/1449) in addition to those of other scholars who produced work(s) on this matter. The first chapter is dedicated to providing information on the life and works of Ibn ‘Aṣākir while also explaining the term ‘companion’ and the identification ways of the Companions. The second chapter deals with such matters as Ibn ‘Aṣākir’s identification of the Companions, the contents of the information regarding the Companions in his *Tārīkh*, his sources which he made use of, and the influence which it had upon later works on sources on the Companions. The “Supplement” section at the end of the present work provides a list of the companions identified in the work as well as brief information about the companions mentioned in their biographies.

I have found that Ibn Ḥajar would consider those companions whom Ibn ‘Aṣākir would speak about the possibility of them being companions as from among *muḥadramūn* or from among the Successors. I have also found that the names of some of those individuals whom Ibn ‘Aṣākir considers as companions are not listed within other sources in the literature on the Companions.

For the authentication of the traditions, it is vital to make the Companions known and identify that they are from among the Companions. The present work, which aims at identifying the companions found in Ibn ‘Aṣākir’s *Tārīkh* and bringing to light the kinds of information mentioned therein, will be an important contribution to the works to be done in this field.

Keywords: Ḥadīth, Ibn ‘Aṣākir, Information Pertaining to the Companions, *Tārīkh Madīna Dimašq*.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR	viii

GİRİŞ

I. ÇALIŞMANIN KONUSU	1
II. ÇALIŞMANIN AMACI	5
III. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ.....	6
IV. ÇALIŞMANIN KAYNAKLARI.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM

İBN ASÂKİR'İN HAYATI VE ESERLERİ; SAHÂBE KAVRAMI VE SAHÂBENİN TESPİTİ

I. HAYATI.....	9
A. KİMLİK BİLGİSİ.....	9
B. DOĞUMU VE ÖĞRENİM HAYATI.....	9
C. VEFATI.....	11
II. ESERLERİ	11
III. SAHÂBE KAVRAMI	16
A. LÜGAT MANASI	16
B. İSTİLAHİ MANASI	17
IV. SAHÂBENİN TESPİTİ.....	20
A. TEVÂTÜR YOLU.....	20
B. ŞÖHRET YOLU	20
C. ŞEHÂDET YOLU	20
1. Sahâbeden Birisinin Haber Vermesi	21
2. Tâbîinden Birisinin Haber Vermesi.....	21
D. İKRAR YOLU	21

İKİNCİ BÖLÜM

İBN ASÂKİR'DE SAHÂBE BİLGİSİ

I. İBN ASÂKİR'İN SAHÂBEYİ TESPİTİ	25
A. "ES-SÎRETÜ'N-NEBEVİYYE" BÖLÜMÜNDE SAHÂBE	25
1. Hz. Peygamber'in Ailesi	26
a. Çocukları ve Torunları.....	27

b. Hanımları ve Nişanlandığı Kadınlar	28
ba. Hanımları.....	29
bb. Nikahlanıp Boşadığı Kadınlar.....	30
bc. Hz. Peygamber ile Birlikteliği “Vefat” Sebebiyle Gerçekleşmeyen Kadınlar	31
c. Âzatlı Câriyeleri	32
d. Hz. Peygamber’in Evlenme Teklifinde Bulunduğu Kadınlar	32
e. Hz. Peygamber’e Evlenme Teklifinde Bulunan Kadınlar	33
2. Hz. Peygamber’in Yakın Akrabası ve Hısımları	34
3. Hz. Peygamber’in Âzat Ettiği Köle ve Câriyeler	36
a. Âzatlı Köleler.....	36
b. Âzatlı Câriyeler.....	36
4. Hz. Peygamber’e Hizmet Eden Sahâbiler	37
5. Hz. Peygamber’in Kâtipleri	38
6. Hz. Peygamber’in Muhâfızları.....	39
B. SAHÂBEYİ TESPİT YÖNTEMİ.....	40
1. “S-h-b” Maddesini Kullanarak.....	40
2. Hz. Peygamber ile Aynı Ortamı Paylaşma.....	41
a. Hz. Peygamber’in Arkasında Namaz Kılma ve Onunla Aynı Sofrada Yemek Yeme	41
b. Hz. Peygamber ile Karşılaşp Onunla Konuşma ve Onunla Oturma.....	42
c. Hz. Peygamber’in Ziyaret Ettiği Kişilerden Olma	43
d. Hz. Peygamber’i Ziyaret Etme	43
e. Hz. Peygamber’in Yol Arkadaşı Olma	45
f. Hz. Peygamber’in Bir Kimse Hakkında Konuşması veya Dua Etmesi	45
g. Hz. Peygamber’e Biat Etme.....	46
h. Hz. Peygamber’in İsmi Değiştirdiği Kimselerden Olma	46
ı. Hz. Peygamber’den Hadis İşitmiş Olma	47
i. Hz. Peygamber’i Görmüş Olma	48
3. Hz. Peygamber Zamanında Bilinen Bazı Gruplara Dahil Olma	48
a. Nakîb Olarak Görevlendirilenlerden Olma.....	48
b. Hz. Peygamber’in Kardeşlik Bağı (Muâhât) Kurduğu Kimselerden Olma .	49
c. Ehl-i Suffe’den Olma	50
d. Mekke’nin Fethi’nde Müslüman Olanlardan Olma	50
4. Hz. Peygamber’in Görevlendirdiği Kimselerden Olma	51
a. Zekât Memuru ve Yönetici Olarak Görevlendirmesi	51
b. Elçi Olarak Görevlendirmesi	52
c. Müezzin Olarak Görevlendirmesi	53
d. Kumandan Olarak Görevlendirmesi	53
5. Hz. Peygamber Zamanında Vuku Bulan Bazı Olaylara Tanık Olma	54
a. Habeşistan Hicretleri’ne Katılmış Olma	54
b. Akabe Biatları’na Katılmış Olma	55
c. Rıdvan Biatı’na Katılanlardan Olma	55
d. Hz. Peygamber Zamanındaki Gazve ve Seriyelere Katılmış Olma.....	56
e. Vedâ Haccı’nda Hz. Peygamber ile Beraber Bulunma.....	57

II. SAHÂBE BİLGİSİNİN MUHTEVÂSİ	58
A. KİMLİK VE NESEP BİLGİLERİ	58
B. AKRABALIK BAĞI İLE İLGİLİ BİLGİLER	59
C. İLGİLİ SAHÂBİNİN DİMAŞK İLE İLİŞKİSİ	59
D. HADİS RİVAYETİ BİLGİSİ	62
E. İDARÎ, ASKERÎ VE SİYASÎ FAALİYETLERİYLE İLGİLİ BİLGİLER	63
F. İLGİLİ SAHÂBİYİ ÖNE ÇIKARAN BAZI ÖZELLİKLERİ	64
G. ÖLÜMÜ İLE İLGİLİ BİLGİLER	65
III. YARARLANDIĞI KAYNAKLAR	67
IV. KENDİSİNDEN SONRAKİ SAHÂBE KAYNAKLARINA ETKİSİ	70
SONUÇ	75
KAYNAKÇA	77

EKLER

İBN ASÂKİR'DE TESPİT EDİLEN SAHÂBÎLER

EK-1	89
“ES-SÎRETÜ’N-NEBEVİYYE” BÖLÜMÜNDE GEÇEN SAHÂBÎLER	89
EK-2	106
BİYOĞRAFİLERİN ZİKREDİLDİĞİ BÖLÜMDE TERCEMESİ GEÇEN SAHÂBÎLER	106
EK-3	123
HADİS RİVAYETLERİNDE TESPİT EDİLEN SAHÂBÎLER	123
EK-4	142
İBN ASÂKİR’İN SAHÂBÎ OLMA İHTİMALİNİN OLDUĞUNU SÖYLEDİĞİ FAKAT İBN HACER’İN MUHADRAMÛN ARASINDA ZİKRETTİĞİ KİŞİLER	142
EK-5	143
İBN ASÂKİR’İN SAHÂBÎ OLMA İHTİMALİNİN OLDUĞUNU SÖYLEDİĞİ FAKAT İBN HACER’İN TÂBÎİN ARASINDA ZİKRETTİĞİ KİŞİLER	143
EK-6	143
İBN ASÂKİR’DE GEÇEN FAKAT DİĞER SAHÂBE BİYOĞRAFİ KİTAPLARINDA GEÇMEYEN SAHÂBÎLER	143

KISALTMALAR

a.s.	: Aleyhisselâm
b.	: bin, ibn (Oğlu)
Bk. / bk.	: Bakınız
c.c.	: Celle celâluh
çev.	: Çeviren
ed.	: Editör
H	: Hicrî
Hz.	: Hazreti
M	: Milâdî
nşr.	: Neşreden
öl.	: Ölüm Tarihi
r.a.	: Radiyallâhu anh
r.anhâ	: Radiyallâhu anhâ
r.h.	: Rahimehüllâh
s.	: Sayfa
s.a.s.	: Sallallâhü aleyhi ve sellem
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkik eden
vb.	: ve benzeri
v.dğr.	: ve diğerleri

GİRİŞ

I. ÇALIŞMANIN KONUSU

İslâm ulemâsı; Kur'ân âyetlerinin ilk muhatapları, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) söz, fiil ve tasviplerinin şahitleri olan sahâbenin hayatı hakkındaki bilgileri detaylarına varıncaya kadar araştırmış ve ilk dönemlerden itibaren onlara dair bilgileri şifahî ve yazılı olarak kaydetmişlerdir.¹ İslâm âlimleri sahâbe bilgilerinin yanısıra farklı konulara ilişkin bilgiler de içeren siyer,² megâzî,³ ensâb,⁴ tabakât,⁵ vefeyât, fütûhât kitapları,⁶ ricâl tarihleri⁷ ve şehir tarihleri⁸ ile alakalı kitaplarda sahâbe hakkında bilgiler vermişlerdir.⁹ Bunların

¹ İlk dönem sahâbe bilgisi kaynağı olarak; Hz. Ömer'in (r.a.) devlet gelirlerinin çoğalmasıyla birlikte atıyyelerin dağıtımının düzenlenmesi, ordunun tanzim edilmesi ve ordu mensuplarının geçim sıkıntılarını giderme arzusu gibi sebeplerle oluşturmuş olduğu dîvânlar ile dîvân kâtipleri ve ariflerden nakledilen bilgiler zikredilebilir. Konu hakkında bilgi için bk. Mahmut Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti* (İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2015), 101-132.

² Sahâbe bilgisi açısından zengin bir kaynak olan İbn Hişâm'ın (öl. 218/833) *es-Sîretü'n-nebeviyye*'si Hz. Peygamber'in hayatına dair tamamı günümüze intikal etmiş en eski kitaptır. İbn Hişâm, İbn İshak'ın (öl. 151/768) *Sîretü İbn İshâk (Kitâbü'l-Megâzî)* diye bilinen eserini yeniden tertip etmiş, eseri kısaltmakla birlikte bazı ilavelerde de bulunmuştur. İbn İshak'ın *es-Sîre*'sinin farklı râviler tarafından nakledilen birçok nüshasının hiçbiri tam olarak günümüze gelmemiştir. İbn Hişâm'ın eseri ise daha çok Mısırlı râviler yoluyla diğer İslâm ülkelerine ulaştırılmıştır. Bk. Mustafa Fayda, "İbn Hişâm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 20/72.

³ İbn İshak'ın *Kitâbü'l-Megâzî*'si (*Sîretü İbn İshâk*) ile Vâkidî'nin (öl. 207/823) *Kitâbü'l-Megâzî*'si sahâbe bilgisi açısından önemli eserlerdendir.

⁴ Kelbî'nin (öl. 204/819 [?]) *Cemheretü'n-neseb*'i, Müerric es-Sedûsî'nin (öl. 195/810-11) *Kitâbü hazf min nesebi Kureys*'i, Mus'ab ez-Zübeyrî'nin (öl. 236/851) *Kitâbü Nesebi Kureys*'i ve Belâzürî'nin (öl. 279/892-93) *Ensâbü'l-eşraf*'ı sahâbe bilgisi içeren eserlerdendir. Bk. Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 200-204.

⁵ İbn Sa'd'ın (öl. 230/845) *et-Tabakâtü'l-kübrâ*'sı, Halife b. Hayyât'ın (öl. 240/854-55) *et-Tabakât*'ı, Müslim b. Haccâc'ın (öl. 261/875) *et-Tabakât*'ı ve Ahmed b. Hârûn b. Ravh el-Berdîcî'nin (öl. 301/914) *Tabakâtü'l-esmâ'î'l-müfred*'e si sahâbe bilgisi içeren tabakât kitaplarındandır. Bk. Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 205-219.

⁶ Ülke ve şehirlerin fethine ilişkin eserlerde de ilgili ülkenin fethine katılan sahâbilerle alakalı bilgiler verilmektedir. İbn Abdülhakem'in (öl. 257/870) *Fütûhu Mısır ve ahhâruhâ*'sı ile Belâzürî'nin *Fütûhu'l-buldân*'ı bu konudaki örnek eserlerdendir. Bk. Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti* 219, 220.

⁷ Yahyâ b. Ma'in'in (öl. 233/848) *et-Târîh*'i, Ahmed b. Hanbel'in (öl. 241/855) *Kitâbü'l-esâmî ve'l-künâ*'sı, Buhârî'nin (öl. 256/870) *et-Târîhu'l-kebîr* ve *et-Târîhu'l-evsat*'ı, Fesevî'nin (öl. 277/890) *el-Ma'rife ve't-târîh*'i, İbn Ebû Hayseme'nin (öl. 279/892-93) *et-Târîhu'l-kebîr*'i, Ebû Zür'a ed-Dimaşkî'nin (öl. 281/894) *Târîhu Ebî Zür'a*'sı ve Taberî'nin (öl. 310/923) *Zeylû'l-müzeyyel*'i hadis ricâlinin yanında sahâbe bilgisini de içeren eserlerdendir. Bk. Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 221-236.

⁸ İbn Şebbe'nin (öl. 262/876) *Târîhu'l-Medîneti'l-münevvere*'si, Bahşel'in (öl. 292/905) *Târîhu Vâsıt*'ı, Ebü'l-Arab'ın (öl. 333/945) *Tabakâtü 'ulemâ'i İfrîkiyye*'si, Muhammed b. Saïd el-Kuşeyrî'nin (öl. 334/945'ten sonra) *Târîhu'r-Rakka*'sı, Ebü's-Şeyh el-Ensârî'nin (öl. 369/976) *Tabakâtü'l-muhaddisîn bi-İsfahân*'ı, Abdülcebbar el-Havlânî'nin (öl. 370/980) *Târîhu Dâryâ*'sı, Hamza b. Yûsuf es-Sehmi'nin (öl. 427/1035) *Târîhu Cürcân*'ı, Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin (öl. 430/1038) *Zikru ahhâri İsbahân*'ı, Hatîb el-Bağdâdî'nin (öl. 463/1071) *Târîhu Bağdâd*'ı ve İbn Asâkir'in *Târîhu medîneti Dimaşk*'ı şehir tarihi ile ilgili bilgilerin yanında sahâbe bilgisini de içeren kitaplardandır. Bk. Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 236-242.

⁹ Sahâbe bilgisi içeren ilk dönem kaynak eserlerindeki sahâbe bilgisini tespiti yönelik olarak ülkemizde bazı akademik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar şunlardır: Mehmet Zeki Bakircioğlu, *İbn Sa'd'ın et-*

yanında; tesmiyetü ashâbî'n-nebî,¹⁰ târîhu's-sahâbe,¹¹ mu'cemü's-sahâbe¹² ve ma'rifetü's-sahâbe¹³ gibi başlıklar altında da müstakil sahâbe kitapları telif etmişlerdir.

Sahâbîler genel olarak İslâm'ın doğduğu iki şehir olan Mekke ve Medine'de yaşıyorlardı. Hz. Peygamber'in Vedâ haccından dönüp Medine'de rahatsızlandığı günlerde bazı yalancı kimseler peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkmışlar; vefatının ardından ise bazı bedevî kabileler namaz kılacaklarını ancak zekât vermeyeceklerini ilân edip isyan etmişlerdir.¹⁴ Bu süreçte ashâb, ridde olaylarını önleyip İslâm coğrafyasında sükûneti sağlamış, sonrasında ise fetih hareketleri ile birlikte yeni şehir ve ülkeleri fethetmişlerdir.¹⁵ İslâm ile yeni tanışan bu memleketlerin halkına İslâm'ı anlatmak ve onlara yönetici olarak tayin edilmek gibi sebeplerle¹⁶ sahâbîler Arap yarımadasını aşarak İran, Irak, Şam, Mısır, Kuzey Afrika, Anadolu, Azerbaycan ve daha uzak beldelere giderek oralarda hayatlarını devam ettirmişlerdir.¹⁷

Tabakâtü'l-kübrâ'sında Sahâbe Bilgisi, (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007); İbrahim Sainkaplan, *İbn Hişâm'ın es-Sîretü'n-Nebeviyye'sinde Sahâbe Bilgisi*, (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007); Aziz Gökçe, *İbn Ebî Hayseme'de Sahâbe Bilgisi*, (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011); Adem Karaaslan, *Halîfe b. Hayyât'ta Sahâbe Bilgisi*, (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018). Eser özelinde yapılan bu çalışmaların haricinde bir de sahâbe bilgisinin tespitine yönelik: İlk dönem yazılı kaynaklarda ve ilk dönem eserlerine dayalı kaynaklarda sahâbe bilgisinin tespiti konusunda geniş bilgiler içeren doktora çalışması yapılmıştır. Bk. Mahmut Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014).

¹⁰ Sahâbe isimlerinin aşere-i mübeşşereden başlanarak ilk harfine göre alfabetik olarak düzenlendiği Tirmizî'nin (öl. 279/892) *Tesmiyetü ashâbî'n-nebî'sinde* 730 sahâbînin ismi geçmektedir. Bk. M. Yaşar Kandemir, "Tirmizî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 41/203.

¹¹ İbn Hibbân'ın (öl. 354/965) 1608 sahâbînin biyografisini ihtiva eden *Târîhu's-sahâbe* isimli eseri hakkında bilgi için bk. Mehmet Ali Sönmez, "İbn Hibbân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 20/63; Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 253, 254.

¹² Ebü'l-Kâsım el-Begavî'nin (öl. 317/929) *Mu'cemü's-sahâbe'si* ile İbn Kâni'nin (öl. 351/962) *Mu'cemü's-sahâbe'si* hakkında bilgi için bk. Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 249-252.

¹³ Ebû Abdullah İbn Mende'nin (öl. 395/1005) *Ma'rifetü's-sahâbe'si* ile Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin *Ma'rifetü's-sahâbe'si* hakkında bilgi için bk. Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 255-267.

¹⁴ Mustafa Fayda, "Ridde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35/91.

¹⁵ Sahâbenin Suriye bölgesinde Busrâ, Dımaşk, Ürdün, Hıms, Kınnesrin, Halep, Antakya, Filistin, Kayseriye ve Cezire'nin fethi ile ilgili bilgi için bk. Mehmet Akbaş, *Sahâbenin İslâm'ı Tebliği (Suriye Bölgesi)* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007) 24-43. Sahâbenin Mısır bölgesinde Ariş, Ferma, Bülbeys, Ümmü Düneyn, Babilon, İskenderiye, Feyyûm, Berkâ, Zevîle ve Trablusgarb'ın fethi hakkında bilgi için bk. İsmail Kaya, *Sahâbenin İslâm'ı Tebliği Faaliyetleri (Mısır Bölgesi)* (Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018), 34-56.

¹⁶ İslâm davetçisi ve eğitici, vali, âmil (memur) ve kadılık gibi görevler sebebiyle çeşitli İslâm beldelerine görevlendirilen sahâbîler hakkında bilgi için bk. Hüseyin Akgün, *Sahâbe Coğrafyası* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999), 13-17.

¹⁷ İslâm coğrafyasının farklı bölgelerine dağılan sahâbenin vefat ve yerleşim yerleri ile hadis rivayetleri hakkında bilgi için bk. Akgün, *Sahâbe Coğrafyası*; Abdulcelil Alpkıray, *Sahâbenin Yerleşim ve Vefat*

Bilâdüşşam denilen ve bugünkü Suriye, Filistin, Lübnan, Ürdün ve Cezire bölgesi içinde yer alan Nusaybin ovasını da içine alan bölgenin¹⁸ önemli merkezlerinden birisi olan Dımaşk sahâbe zamanında fethedilen¹⁹ ve onların marifetiyle İslâmlaşan şehirlerdendir. Dolayısıyla bu bölgede sahâbeye dair birçok ize rastlamak mümkündür.²⁰

Müslümanların Suriye bölgesiyle ilk münasebetleri Hz. Peygamber'in İslâm'a davet mektuplarıyla başlamıştır. Resûlüllah'ın Busrâ emîrine elçi olarak gönderdiği Hâris b. Umeyr'in (öl. 8/629) Mûte'ye vardığında Gassânî emîrlerinden Şurahbîl b. Amr tarafından öldürülmesi üzerine Hz. Peygamber çok öfkelenmiş ve Zeyd b. Hârise (öl. 8/629) kumandasında hazırlattığı üç bin kişilik İslâm ordusunu Mûte üzerine sevk etmiştir (8/629).²¹ Bundan bir sene sonra ise Suriye'den Medine'ye gelen Nabatî tüccarların Bizans imparatoru Herakleios'un (610-641) Medine'ye saldırmak için hazırlık yaptığını ve Hıristiyan Arap kabilelerinin Bizanslılar'a katıldığını haber vermesi üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.) Tebük Gazvesi için hazırlıklara başlayıp sefere çıkmıştır (Receb 9/Ekim 630).²² Böylece Resûlüllah'ın vefatından sonra Dımaşk'ın fethi (Zilkade 15/20 Ağustos 636) ile sonuçlanacak olan süreç başlamıştır. Sonraları ise Emevî Devleti'ni kuran Muâviye'nin (öl. 60/680) başşehir olarak Dımaşk'ı seçmesi (41/661) şehrin kaderini değiştirmiştir.²³

Başta Mekke ve Medine olmak üzere diğer şehirlerde yetişen âlimler, ilgili şehrin hem siyasî tarihini anlatan hem de başta sahâbe tabakası olmak üzere diğer tabakalardaki âlimlerden o şehre gelen, orada doğan, yaşayan ve ölen kimseleri tanıtan

Yerleri (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005). Recep Emin Gül, *Coğrafya, Kültür ve Hadis Rivayeti* (Ankara: TDV Yayınları, 2022).

¹⁸ Muhammed b. Abdürrezzâk b. Muhammed Kürd Ali, *Hıttatü's-Şâm* (Dımaşk: Mektebetü'n-nûrî, 1403/1983), 1/8; Akbaş, *Sahâbenin İslâm'ı Tebliği (Suriye Bölgesi)*, 20; Cengiz Tomar, "Şam", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/311; Gül, *Coğrafya, Kültür ve Hadis Rivayeti*, 36-37.

¹⁹ Dımaşk'ın fethi ile ilgili bilgi için bk. Akbaş, *Sahâbenin İslâm'ı Tebliği (Suriye Bölgesi)*, 29-31.

²⁰ Suriye bölgesinde; Dımaşk, Hıms, Filistin, Ürdün ve Cezire'ye yerleşen sahâbiler hakkında bilgi için bk. Akbaş, *Sahâbenin İslâm'ı Tebliği (Suriye Bölgesi)*, 102-122.

²¹ Mehmet Aykaç, "Hâris b. Umeyr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16/202.

²² İsmail Yiğit, "Tebük Gazvesi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/228.

²³ Tomar, "Şam", 38/311.

eserler yazmışlardır.²⁴ Bunlardan birisi ve en hacimlilerinden olanı İbn Asâkir'in *Târîhu medîneti Dımaşk* isimli eseridir. Eser, sonundaki altı ciltlik fihrist bölümüyle beraber seksen cilt olarak basılmıştır. Kitap, içerisindeki sahâbe tercemelerinde sahâbenin hayatına dair önemli bilgiler içermektedir. Tercemeler alfabetik harf sırasına göre tertip edilmiş, sahâbe tercemeleri için ayrı bir bölüm oluşturulmamıştır. Bu da eserde geçen sahâbîlerin tercemelerine ulaşmayı güçleştirmektedir. Nitekim bunun için bütün eseri incelemek gerekmektedir.

İbn Asâkir, eserlerinin çokluğu, niteliği ve özgünlüğü açısından akademik çalışmalara konu edilerek eserlerinden istifade edilmesi gereken İslâm âlimlerindedir. Nitekim ülkemizde onun eserlerine yönelik akademik çalışmalar yapılmaktadır. Abdulvahap Aksoy'un *İbn Asâkir'in Hayatı ve Tarihi Medineti Dımaşk Adlı Eserinde Hadis Kullanma Yöntemi* adlı yüksek lisans tezi,²⁵ Eyüp Baş'ın "İbn Asâkir ve Târîhu Dımeşk'i Üzerine" adlı makâlesi,²⁶ Bayram Kanarya'nın "Kırk hadis/Erbaûn" Edebiyatının Rivayetlerdeki Dayanakları ve İbn Asâkir'in el-Erbaûn el-Büldâniyye isimli Eseri" adlı makâlesi,²⁷ Sema Çelem'in "İbn Sa'd ve İbn Asâkir'in Tarih Anlatımlarında Nuh Kıssasının Değerlendirilmesi" adlı makâlesi²⁸ ve Metin Yıldız'ın "İbn Asâkir'in (571/1176) Eş'ârî Savunusu" adlı sempozyum bildirisi²⁹ bu konudaki çalışmalardan bazılarıdır. Medine İslâm Üniversitesinde Talâl b. Suûd b. Muhammed ed-Da'cânî tarafından yapılan *Mevâridü İbn Asâkir fî Târîhi Dımaşk* isimli doktora çalışması³⁰ İbn Asâkir'in *Târîh*'inde istifade ettiği kaynakları göstermesi bakımından önemli bir çalışmadır.³¹ Bizim

²⁴ Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 236-242. İslâm dünyasındaki ilk şehir tarihleri hakkında bilgi için ayrıca bk. Mustafa Fayda, "İslâm Dünyasındaki İlk Şehir Tarihleri ve İbn Şebbe'nin Medine-i Münevvere Tarihi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XXVIII/21 (1986).

²⁵ Abdulvahap Aksoy, *İbn Asâkir'in Hayatı ve Tarihi Medineti Dımaşk Adlı Eserinde Hadis Kullanma Yöntemi* (Şırnak: Şırnak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018).

²⁶ Eyüp Baş, "İbn Asâkir ve Târîhu Dımeşk'i Üzerine", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XXXIX (1999), 691-706.

²⁷ Bayram Kanarya, "Kırk Hadis/Erbaûn" Edebiyatının Rivayetlerdeki Dayanakları ve İbn Asâkir'in el-Erbaûne'l Büldâniyye isimli Eseri", *Usûl: İslam Araştırmaları* 28 (2017), 97-122.

²⁸ Sema Çelem, "İbn Sa'd ve İbn Asâkir'in Tarih Anlatımlarında Nuh Kıssasının Değerlendirilmesi", *İslâmî Araştırmalar* XXVII/1 (2016), 31-41.

²⁹ Metin Yıldız, "İbn Asâkir'in (571/1176) Eş'ârî Savunusu", *Uluslararası İmam Eş'ârî ve Eş'ârîlik Sempozyumu Bildirileri*, ed. Cemalettin Erdemci-Fadıl Aygün (İstanbul: Beyan Yayınları, 2015), 2/295-307.

³⁰ Talâl b. Suûd b. Muhammed ed-Da'cânî, *Mevâridü İbn Asâkir fî Târîhi Dımaşk* (Medine: el-Câmi'atü'l-İslâmiyye, Ulûmü'l-Hadîs, Doktora Tezi, 1425/2004).

³¹ Bu eserin muhtevası ile ilgili çalışmamızın "İbn Asâkir'in Yararlandığı Kaynaklar" başlığı altındaki dipnotta detaylı bilgi verilmiştir.

çalışmamız ise İbn Asâkir'in *Târîhu medîneti Dimaşk'*ında sahâbe bilgisini tespiti yönelik olması sebebiyle diğer çalışmalardan farklılık arz etmektedir.

Bu çalışmada, *Târîhu medîneti Dimaşk'*ta tercemesi bulunan veya İbn Asâkir'in kitabında zikrettiği rivayetlerde; Hz. Peygamber ile birlikte bulunma, Hz. Peygamber'in hadisinde isminin geçmesi, Hz. Peygamber'in yakını olma, kendisinin sahâbî olduğunu ikrar etmesi veya hadisi rivayet eden râvinin haber vermesi gibi çeşitli yöntemlerle tespit edilen sahâbîlerin yanı sıra İbn Asâkir'in söz konusu sahâbîlerin tespitinde izlediği yöntem, sahâbe bilgisinin muhtevâsı, *Târîhu medîneti Dimaşk'*ta tercemesini zikrettiği sahâbîler hakkında naklettiği bazı bilgiler, İbn Asâkir'in istifa ettiği kaynaklar ve sonraki dönem sahâbe kaynaklarına etkisi konu edilecektir. *Târîhu medîneti Dimaşk'*ın oldukça hacimli olması sebebiyle çalışmamız, yüksek lisans eğitim süresi için ideal olarak öngördüğümüz, kitabın başlangıcından "Şın" harfine kadar olan bölümüyle sınırlandırılmıştır.

II. ÇALIŞMANIN AMACI

İbn Asâkir'in *Târîhu medîneti Dimaşk'* isimli eserinde sahâbe bilgisini ele aldığımız bu çalışma ile İbn Asâkir'in sahâbîleri tespit metodu, sahâbe hakkında ne tür bilgiler verdiği, sahâbenin tespitinde hangi kaynaklara dayandığı ve sahâbe bilgileri bağlamında kendisinden sonra yazılan sahâbe biyografi eserlerine etkisi ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bunun yanında, kitabın Dimaşk şehrinin tarihi olması sebebiyle; bu bölgeye gelip yerleşen, bu bölgenin fethindeki savaflara katılıp sonrasında burada görev alan, netice itibariyle Dimaşk'la doğrudan veya dolaylı olarak ilgisi bulunan ve kitapta tercemesi geçen sahâbîler tespit edilip onlar hakkında ne tür bilgiler verildiğinin tespit edilmesi hedeflenmektedir.

*Târîhu medîneti Dimaşk'*ta sahâbî olarak tespit edilen kimselerin, sahâbe tercemelerini esas alan diğer kitaplarda, özellikle de bu konuda en geniş muhtevaya sahip olma özelliğini taşıyan İbn Hacer el-Askalânî'nin *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*³² isimli eserindeki bilgilerle mukâyesesi yapılarak, Hz. Peygamber ile sohbeti olduğu tespit

³² M. Yaşar Kandemir, "el-İsâbe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/487.

edilen sahâbîlerin tespiti ve İbn Asâkir'in kitabında zikredip de diğerk sahâbe eserlerinde ismi geçmeyen sahâbîlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

III. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada, konunun asıl kaynağı olan İbn Asâkir'in *Târîhu medîneti Dımaşk* isimli eserinin başlangıcından "Şın" harfine kadar olan bölümü titizlikle okunmuş, daha sonra konuya uygun olan örnekler kaydedilip çeşitli başlıklar oluşturulacak şekilde sınıflandırılmıştır. Bu bağlamda, çalışmada; dökümantasyon, veri/metin analizi ve tümevarım yöntemlerinin kullanıldığı söylenmelidir.

Gerek ilk dört ciltte gerekse sonrasında biyografilerin zikredildiği bölümde tespit edilen sahâbenin; ilk olarak İbn Hacer'in *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe* isimli eserinde, orada bulunamazsa İbn Sa'd'ın (öl. 230/844) *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, Ebü'l-Kâsım el-Begavî'nin (öl. 317/929) *Mu'cemü's-sahâbe*, İbn Kâni'nin (öl. 351/962) *Mu'cemü's-sahâbe*, Ebû Abdullah İbn Mende'nin (öl. 395/1005) *Ma'rifetü's-sahâbe*, Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin (öl. 430/1038) *Ma'rifetü's-sahâbe*, İbn Abdülber'in (öl. 463/1070) *el-İstîâb fî ma'rifeti'l-ashâb*, İbnü'l-Esîr'in (öl. 630/1233) *Üsdü'l-gâbe* ve Ebû Mûsâ er-Ru'aynî'nin (öl. 632/1235) *el-Câmi' li-mâ fi'l-musannefâti'l-cevâmi'* isimli eserlerinde tercemelerinin bulunup bulunmadığı araştırılmış ve tercemelerde verilen bilgiler karşılaştırılarak sohbeti hakkında değerlendirmede bulunulmuştur. Sahâbe bilgisini içeren kaynaklarda bilgi bulunamamış ise sadece İbn Asâkir'in *Târîhu medîneti Dımaşk*'ında ismi geçen sahâbîler şeklinde bir değerlendirmede bulunulmuştur. Çalışmamızın bu safhasında tespit edilen sahâbîlerin diğerk sahâbe külliyyâtındaki bilgilerle karşılaştırılmasında tümdengelim metodunun kullanıldığı belirtilmelidir.

Çalışmada, kişilerin isimlerinin zikredildiği ilk yerde vefat tarihleri verilmiş gerekli görüldüğünde ise tekrar edilmiştir. Örnek olarak aktarılan rivayetlerde ismi geçen şahısların ise vefat tarihleri verilmemiştir. Arapça isimlerin yazılışında *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'ndeki yazımı esas alınmıştır.

Çalışmamız esnasında sıklıkla faydalandığımız eser isimlerinin dipnotlarda kısaltılarak verildiği, bu bağlamda; çalışmamızın ana kaynağı olan *Târîhu medîneti Dımaşk*'ın "*Târîhu Dımaşk*" olarak kısaltıldığı, çalışmamızın ikincil kaynaklarından olan *el-İstîâb fî ma'rifeti'l-ashâb*'ın "*el-İstîâb*" olarak, *Üsdü'l-gâbe fî ma'rifeti'sahâbe*'nin

“Üsdü’l-gâbe”, *el-Câmi’ li-mâ fi’l-musannefâti’l-cevâmi’ min esmâi’s-sahâbeti’l-a’lâm üli’l-fazli ve’l-ahlâm*’ın “*el-Cevâmi’ li-mâ fi’l-musannefâti’l-cevâmi’*” ve *el-İsâbe fi temyîzi’s-sahâbe*’nin “*el-İsâbe*” olarak kısaltıldığı belirtilmelidir.

IV. ÇALIŞMANIN KAYNAKLARI

Çalışmanın ana kaynağı İbn Asâkir’in *Târîhu medîneti Dimaşk*³³ adlı eseridir. Bunun yanında; İbn Sa’d’ın *et-Tabakâtü’l-kübrâ*,³⁴ Ebü’l-Kâsım el-Begavî’nin *Mu’cemü’s-sahâbe*,³⁵ İbn Kâni’nin *Mu’cemü’s-sahâbe*,³⁶ Ebû Abdullah İbn Mende’nin *Ma’rifetü’s-sahâbe*,³⁷ Ebû Nuaym el-İsfahânî’nin *Ma’rifetü’s-sahâbe*,³⁸ İbn Abdülber en-Nemerî’nin *el-İstî’âb fi ma’rifeti’l-ashâb*,³⁹ İbnü’l-Esîr’in *Üsdü’l-gâbe fi ma’rifeti’s-sahâbe*⁴⁰ ve Ebû Mûsâ er-Ru’aynî’nin *el-Câmi’ li-mâ fi’l-musannefâti’l-cevâmi*⁴¹ gibi sahâbe tercemesiyle ilgili kitaplar yararlanılan önemli kaynaklar arasındadır. İbn Hacer el-Askalânî’nin *el-İsâbe fi temyîzi’s-sahâbe*’si⁴² ise sahâbe tercemelerine dair en kapsamlı eser olması sebebiyle hem bazı bilgilerin teyidi hem de İbn Asâkir’in *Târîhu medîneti Dimaşk*’ındaki sahâbe bilgileriyle karşılaştırılması açısından temel başvuru kaynaklarından olmuştur.

Târîhu medîneti Dimaşk’ın “es-Sîretü’n-nebeviyye” bölümündeki rivayetlerde geçen; Hz. Peygamber’in ailesi, yakınları, kâtipleri, âzat ettiği köle ve câriyeler ile ona hizmet eden sahâbîlerin araştırılmasında yararlanılan kaynaklar arasında Belâzürî’nin (öl.

³³ Ebü’l-Kâsım Alî b. el-Hasen b. Hibetillâh b. Abdillâh b. Hüseyin ed-Dimaşkî eş-Şâfiî İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimaşk*, thk. Amr b. Garâme el-Amravî (Beyrut: Dârü’l-fikr, 1415/1995).

³⁴ Ebû Abdullah Muhammed b. Sa’d b. Menî’ el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dârü’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1410/1990).

³⁵ Ebü’l-Kâsım Abdullah b. Muhammed el-Begavî, *Mu’cemü’s-sahâbe*, thk. Muhammed el-Emîn b. Muhammed el-Cekenî (Mektebetü Dâri’l-Beyân, 1421/2000).

³⁶ Ebü’l-Hüseyin Abdülbâki b. Kâni’ b. Merzûk el-Ümevî el-Bağdâdî, *Mu’cemü’s-sahâbe*, thk. Salâh b. Sâlim el-Musarrâtî (Medine: Mektebetü’l-Gurabâi’l-Eseriyye, 1418).

³⁷ Ebû Abdullah Muhammed b. İshâk b. Mende el-Abdî, *Ma’rifetü’s-sahâbe*, thk. Âmir Hasan Sabrî (Matbûâtü Câmi’ati’l-İmârâti’l-Arabiyye, 1426/2005).

³⁸ Ebû Nuaym Ahmed b. Abdullah b. Ahmed b. İshâk b. Mûsâ b. Mihrân el-İsfahânî, *Ma’rifetü’s-sahâbe*, thk. Âdil b. Yûsuf el-Azêzî (Riyad: Dârü’l-Vatan, 1419/1998).

³⁹ Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdiberr en-Nemerî, *el-İstî’âb fi ma’rifeti’l-ashâb*, thk. Alî Muhammed el-Becâvî (Beyrut: Dârü’l-Ceyl, 1412/1992).

⁴⁰ Ebü’l-Hasen Alî b. Ebi’l-Kerem Muhammed b. Muhammed b. Abdülkerîm eş-Şeybânî el-Cezerî İzzüddîn İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Gâbe*, nşr. Dârü’l-Fikr (Beyrut: Dârü’l-Fikr, 1409/1989).

⁴¹ Ebû Mûsâ er-Ru’aynî İsâ b. Süleymân el-Endülüsî el-Mâlikî er-Rundî, *el-Câmi’ li-mâ fi’l-musannefâti’l-cevâmi’ min esmâi’s-sahâbeti’l-a’lâm üli’l-fazli ve’l-ahlâm*, thk. Mustafa Bâhû (Kahire: el-Mektebetü’l-İslâmiyye, 1430/2009).

⁴² Ebü’l-Fazl Ahmed b. Alî İbn Hacer el-Askalânî eş-Şâfiî, *el-İsâbe fi temyîzi’s-sahâbe*, thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Muavviz (Beyrut: Dârü’l-Kütübî’l-İlmiyye, 1415).

279/892-93) *Ensâbü'l-eşrâf*,⁴³ Mizzî'nin (öl. 742/1341) *Tehzîbü'l-Kemâl fî esmâ'î'r-ricâl*'i⁴⁴ ve Zehebî'nin (öl. 748/1348) *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ'sı*⁴⁵ zikredilmelidir.

İbn Asâkir'in rivayetleri aldığı hocalarının ve yararlandığı yazılı kaynakların araştırılmasında; ilmî seyahatleri esnasında muhtelif beldelerde ders aldığı hocalarını topladığı *Mu'cemu's-Şuyûh*'u,⁴⁶ Hatîb el-Bağdâdî'nin (öl. 463/1071) *Târîhu Bağdâd*'i⁴⁷ ve Zehebî'nin *Târîhu'l-İslâm*'i⁴⁸ yararlanılan kaynaklar arasındadır.

Bunların dışında Buhârî'nin (öl. 256/869) *et-Târîhu'l-kebîr*'i⁴⁹ araştırmada başvurulan önemli kaynaklar arasındadır.

İbn Asâkir'in sahâbeyi tespit yöntemi konusunda -ilk dönem kaynaklarında sahâbenin tespit yolları- ile alakalı detaylı bilgiler ihtiva etmesi sebebiyle Mahmut Yazıcı'nın *Sahâbe Bilgisinin Tespiti* isimli eserinden istifade edilmiştir.

Çalışmamızda ismi geçen şahısların ölüm tarihleri hakkında ilk olarak *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, orada bulunamaması halinde ise Zehebî'nin *Târîhu'l-İslâm*'i başvurulan kaynaklardandır. Âyet meallerinde ise *Türkiye Diyanet Vakfı Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*'nden⁵⁰ istifade edilmiştir. Bunlara ilaveten *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*'nin ilgili maddelerinden de sıklıkla faydalanılmıştır.

Son olarak gerek arapça kaynak eserlerine erişim noktasında gerekse sahâbenin tespitine yönelik yapmış olduğumuz araştırmalarda el-Mektebetü's-Şâmîle programından yararlanıldığı belirtilmelidir.

⁴³ Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, thk. Süheyl Zekkâr - Riyâz ez-Zirkilî (Beyrut: Dâru'l-Fîr, 1417/1996).

⁴⁴ Yûsuf b. Abdurrahman b. Yûsuf Ebû'l-Haccâc Cemâlüddîn İbnü'z-Zekî el-Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl fî esmâ'î'r-ricâl*, thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1400/1980).

⁴⁵ Şemsüddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman b. Kaymâz ez-Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, thk. Şuayb Arnaût vd. (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1405/1985).

⁴⁶ Ebû'l-Kâsım Alî b. el-Hasen ed-Dımaşkî eş-Şâfiî İbn Asâkir, *Mu'cemu's-Şuyûh*, thk. Vefâ Takiyyüddîn (Dımaşk: Dâru'l-Beşâir, 1421/2000).

⁴⁷ Ebu Bekir Ahmet b. Ali el-Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhi Bağdad*, thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1422/2002).

⁴⁸ Şemsüddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman b. Kaymâz ez-Zehebî, *Târîhu'l-İslâm ve vefeyâtü'l-meşâhîr ve'l-a'lâm*, thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf (Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 2003).

⁴⁹ Muhammed b. İsmâîl el-Buhârî Ebû Abdillâh, *et-Târîhu'l-kebîr*, thk. Muhammed Abdü'l-Mü'îd Hân (Haydarâbâd: Dâiratü'l-Meârifî'l-Osmâniyye).

⁵⁰ *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, çev. Hayrettin Karaman v.dğr. (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2014).

BİRİNCİ BÖLÜM

İBN ASÂKİR'İN HAYATI VE ESERLERİ; SAHÂBE KAVRAMI VE SAHÂBENİN TESPİTİ

I. HAYATI

A. KİMLİK BİLGİSİ

İsmi Alî b. Hasan b. Hibetullâh b. Abdullâh b. Hüseyin'dir. Künyesi Ebü'l-Kâsım, lakabı el-Hâfîzu'l-kebîr, Sikatüddîn ve İbn Asâkir; nisbesi ise ed-Dımaşkî eş-Şâfîî'dir.⁵¹ Ebü'l-Kâsım Ali b. Hasan'dan önce sülâlesinde İbn Asâkir lakabıyla anılan kimse bulunmamaktadır. İbn Asâkir lakabının ilk defa Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî (öl. 597/1201) tarafından kullanıldığı bilinmektedir. Ancak bu lakabın neden verildiği bilinmemektedir.⁵²

B. DOĞUMU VE ÖĞRENİM HAYATI

İbn Asâkir, hicrî 499 yılı Muharrem ayının başında⁵³ (Eylül 1105) Dımaşk'ta doğmuştur.⁵⁴ Ağabeyi Sâinuiddîn Hibetullah'tan nakledilen başka bir rivayette ise doğumu hicrî 505 senesidir.⁵⁵

İbn Asâkir, ilk öğrenimini ailesinden almıştır. Dedesi Ebü'l-Fazl Yahyâ'dan Arap dili ve belâgatı, Ebü'l-Hasan Ali es-Sülemî'den fıkıh okumuştur. İbn Asâkir'in fıkha ilgi duymasında Dımaşk kadısı olan Ebü'l-Meâlî Muhammed b. Yahyâ ile Ebü'l-Mekârim Sultan b. Yahyâ adlı dayılarının önemli etkisi olmuştur.⁵⁶

İbn Asâkir, doğup büyüdüğü Şam'dan ilim yolculuğuna çıkarak hicrî 520 yılında Irak'a, ardından 521 yılında hac için Hicaz'a gitmiştir.⁵⁷ Hac dönüşü Bağdat'ta Nizâmiye Medresesi başta olmak üzere eğitim ve öğretim faaliyeti yapılan yerlerde fıkıh, hadis,

⁵¹ Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 12/493.

⁵² Mustafa Sabri Küçükaşçı - Cengiz Tomar, "İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 19/321.

⁵³ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 20/554.

⁵⁴ Küçükaşçı - Tomar, "İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım", 19/321.

⁵⁵ Ebu Bekir Ahmed b. Ali b. Sâbit b. Ahmed b. Mehdi el-Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd ve Züyûluhû*, thk. Mustafa Abdülkadir Ata (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1417), 21/141.

⁵⁶ Küçükaşçı - Tomar, "İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım", 19/321.

⁵⁷ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 20/555.

usul ve nahiv derslerine katılmıştır.⁵⁸ 529 yılında ise Azerbaycan yolu üzerinden Horasan'a gidip⁵⁹ İsfahan, Merv, Nîşâbur ve Herat gibi ilim merkezlerini dolaşmıştır.⁶⁰

Bağdat'ta ilim tahsili için beş yıl kalan İbn Asâkir, burada Hibetullah b. Muhammed b. Hasan (öl. H/531),⁶¹ Alî b. Abdülvâhid Ebü'l-Hasan ed-Dîneverî (öl. H/521),⁶² Hibetullah b. Ahmet b. Ömer Ebü'l-Kâsım el-Harîrî (öl. H/531),⁶³ ve daha pek çok hocadan ders almıştır. Mekke'de; Abdullah b. Muhammed Ebû Muhammed el-Mısırî (öl. H/524),⁶⁴ Medine'de Abdülhallâk b. Abdülvâsi' Ebü'l-Fütûh el-Ensârî el-Herevî (öl. H/528);⁶⁵ İsfahan'da Hüseyin b. Abdülmelik Ebû Abdullah el-Edîb el-Hallâl (öl. H/532),⁶⁶ Gânim b. Hâlid Ebü'l-Kâsım et-Tâcir,⁶⁷ İsmail b. Muhammed Ebü'l-Kâsım el-Hâfız (öl. H/535);⁶⁸ Nîşâbur'da Muhammed b. Fazl Ebû Abdullah el-Fürâvî (öl. H/530),⁶⁹ Hibetullah b. Sehl Ebû Muhammed es-Seyyidî (öl. H/533);⁷⁰ Merv'de Muhammed b. Abdullah b. Ömer Ebû Ömer es-Sıdkî;⁷¹ Herat'ta Temîm b. Ebî Saîd Ebü'l-Kâsım el-Cürcânî (öl. H/531);⁷² Kûfe'de Ömer b. İbrahim Ebü'l-Berekât ez-Zeydî'den (öl. H/539)⁷³ ders almıştır. Bunun yanında Hemedan, Tebriz ve Musul'a da ilmî seyahatte bulunmuştur. İbn Asâkir'in uzun yıllar süren bu ilmî seyahatleri esnasında bin üç yüz erkek ve seksen kadın hocadan "semâ", kırk altı hocadan "arz", iki yüz doksan hocadan da "icâzet" yoluyla hadis aldığı rivayet olunmuştur.⁷⁴

⁵⁸ Küçükaşçı - Tomar, "İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım", 19/322.

⁵⁹ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 20/555.

⁶⁰ Küçükaşçı - Tomar, "İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım", 19/322.

⁶¹ Ebü'l-Kâsım Alî b. el-Hasen ed-Dımaşkî eş-Şâfî İbn Asâkir, *Mu'cemu's-Şuyûh*, thk. Vefâ Takiyyüddîn (Dımaşk: Dâru'l-Beşâir, 1421/2000), 2/1222 (1599); Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 11/559 (54).

⁶² İbn Asâkir, *Mu'cemu's-Şuyûh*, 2/731 (909); Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 11/371 (23).

⁶³ İbn Asâkir, *Mu'cemu's-Şuyûh*, 2/1208 (1576); Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 11/558 (53).

⁶⁴ İbn Asâkir, *Mu'cemu's-Şuyûh*, 1/473 (575); Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 11/402 (102).

⁶⁵ İbn Asâkir, *Mu'cemu's-Şuyûh*, 1/530 (652); Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 11/475 (264).

⁶⁶ İbn Asâkir, *Mu'cemu's-Şuyûh*, 1/283 (333); Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 11/568 (81).

⁶⁷ İbn Asâkir, *Mu'cemu's-Şuyûh*, 2/802 (1006); *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 20/100 (60).

⁶⁸ İbn Asâkir, *Mu'cemu's-Şuyûh*, 1/173 (196); Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 11/623 (230).

⁶⁹ İbn Asâkir, *Mu'cemu's-Şuyûh*, 2/1014 (1302); Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 11/512 (363).

⁷⁰ İbn Asâkir, *Mu'cemu's-Şuyûh*, 2/1216 (1589); Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 11/606 (179).

⁷¹ İbn Asâkir, *Mu'cemu's-Şuyûh*, 2/946 (1207).

⁷² İbn Asâkir, *Mu'cemu's-Şuyûh*, 1/200 (229); Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 11/545 (15).

⁷³ İbn Asâkir, *Mu'cemu's-Şuyûh*, 2/773 (968); Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 11/714 (446).

⁷⁴ Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 20/555-556.

C. VEFATI

533/1139'da Horasan seyahatini tamamlayan İbn Asâkir, Bağdat'ta iki yıl daha kaldıktan sonra Dimaşk'a dönmüş ve ömrünün geri kalan kısmını burada eserlerini yazıp öğrencilerini yetiştirmekle geçirmiştir.⁷⁵ İbn Asâkir, hicrî 571 yılı Recep ayının on birinde Dimaşk'ta vefat etmiştir. Sultan Salâhaddîn Eyyübî'nin (öl. 589/1193) katıldığı, Şeyh Kutbuddîn en-Nîsâbûrî'nin (öl. 578/1183) kıldırıldığı cenaze namazının ardından Bâbüsagîr mezarlığına defnedilmiştir.⁷⁶

II. ESERLERİ

İbn Asâkir, ailesinin de tesiriyle küçük yaşlardan itibaren ilimle meşgul olmuş yaşı biraz ilerleyince de uzak yakın demeden İslâm beldelerini gezip, ilmî seyahatlerde bulunmuştur. Bu seyahatleri esnasında birçok hocadan ders almış, bunların semeresi olarak da İslâm dünyasında tasnif ve telifinin çokluğu ile temâyüz etmiş büyük bir âlim olmuştur.

İbn Asâkir, hadisin yanı sıra fıkıh, târîh, ahbâr ve edebiyat konularıyla da ilgilenmiş, eserlerinde şahsi görüşlerinden ziyade rivayetleri nakletmeyi tercih etmiştir. Onun en önemli özelliği tarihçiliğinde güvenilir, hadisçiliğinde doğru olmasıdır.⁷⁷

Babasının hayatı ve eserleri hakkında *Cüz'ün fî ahbâri'l-Hâfız İbn 'Asâkir'i* (nşr. Selâhaddin el-Müneccid, Beyrut 1980) kaleme alan oğlu Kâsım Ebû Muhammed (öl. 600/1203)⁷⁸ babasının altmış adet kitap yazdığını kaydederken Yâkût el-Hamevî (öl. 626/1229) bunların sayısını yüz otuz dört olarak vermekte, bu sayıyı iki yüze kadar çıkaranlara da rastlanmaktadır.⁷⁹

İbn Asâkir'in hayatı, ailesi, evliliği, öğrenim hayatı, eserleri, ilmi seyahatleri, hadis dinlediği şehirlerdeki (Dimaşk, Bağdat, Kûfe, Mekke, Medine, Nîşâbur, İsfahan, Merv, Horasan, Herat, Hemedan) hocaları gibi konuların Medine İslâm Üniversitesinde Talâl b. Suûd b. Muhammed ed-Da'cânî tarafından yapılan *Mevâridü İbn Asâkir fî Târîhi Dimaşk*

⁷⁵ Küçükaşçı - Tomar, "İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım", 19/322.

⁷⁶ Ebü'l-Fidâ' İsmail b. Ömer b. Kesîr el-Kureşî el-Busrî ed-Dimaşkî İbn Kesîr, *Tabakâtü's-Şâfi'iyîn*, thk. Ahmed Ömer Hâşim, Muhammed Zeynühum Muhammed Azib (Kâhire: Mektebetü's-Sekâfeti'd-Dîniyye, 1413/1993), 1/697.

⁷⁷ Küçükaşçı - Tomar, "İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım", 19/323.

⁷⁸ Ünlü tarihçi Ebü'l-Kâsım İbn Asâkir'in oğlu, muhaddis ve tarihçidir. Bk. S. Kemal Sandıkçı, "İbn Asâkir, Ebû Muhammed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1999), 19/320.

⁷⁹ Küçükaşçı - Tomar, "İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım", 19/323.

isimli doktora çalışmasında⁸⁰ ve Abdulvahap Aksoy'un *İbn Asâkir'in Hayatı ve Târîhu Medîneti Dimaşk Adlı Eserinde Hadis Kullanma Yöntemi* isimli yüksek lisans tezinde⁸¹ detaylıca ele alınması sebebiyle tekrara düşmemek için kısaca bilgi vermekle yetinilecektir.

İbn Asâkir'in eserlerinden bazıları şunlardır:

Târîhu medîneti Dimaşk. Tam adı *Târîhu medîneti Dimaşk ve zikru fazlihâ ve tesmiyetü men hallehâ mine'l-emâsil ev ictâze bi-nevâhihâ min varidihâ ve ehlihâ*'dır.⁸² *Târîhu İbn Asâkir* diye de bilinir.⁸³ İbn Asâkir'in en önemli eseridir.⁸⁴ Bu eser ona ilim dünyasında haklı bir şöhret kazandırmıştır. İbn Asâkir'in seksen ciltlik bu hacimli eserini ne zaman yazmaya başladığı ile ilgili kesin bir bilgi yoktur. Ancak araştırmacılar böylesine hacimli bir eseri yazabilmek için İbn Asâkir'in gençlik yıllarından itibaren bilgi toplamaya başlamış olması gerektiğini söylemektedirler.⁸⁵

Müslümanların şehir ve bölge tarihleri ile ilgilenmeleri, İslâmiyet'in ilk dönemlerine kadar ulaşmaktadır. İbn Asâkir'den önce şehir tarihleriyle ilgili olarak Ebü'l-Velîd el-Ezrakî (öl. 250/864 [?]) *Ahbâru Mekke*, İbn Abdülhakem Ebü'l-Kâsım (öl. 257/870) *Fütûhu Mısır ve ahbâruhâ*,⁸⁶ İbn Şebbe (öl. 262/876) *Târîhu Medîneti'l-Münevvere*, Bahşel (öl. 292/905) *Târîhu Vâsıt*, Ebü'l-Arab et-Temîmî (öl. 333/945)

⁸⁰ Talâl b. Suûd b. Muhammed ed-De'cânî yapmış olduğu bu çalışmanın giriş bölümünde İbn Asâkir'in ismi, nesebi, künyesi, doğumu, öğrenim hayatı, ilmî seyahatleri, hocaları, ulemânın onun hakkındaki görüşleri, eserleri, vefatı, kitabın konusu, yazım aşamaları, hacminin geniş olması, metodu, kitabın râvileri ve zeyl ve ihtisarları gibi konular ele alınmıştır. Bk. Talâl b. Suûd b. Muhammed ed-De'cânî, *Mevâridü İbn Asâkir fi Târîhi Dimaşk*, 35-95.

⁸¹ İbn Asâkir'in eserlerinin tamamı ve hayatı hakkında bilgi için bk. Aksoy, *İbn Asâkir'in Hayatı ve Hadis Kullanma Yöntemi*, 5-102; Küçükaşçı - Tomar, "İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım", 19/321-324.

⁸² Abdülkerim Özaydın, "Târîhu Medîneti Dimaşk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2011), 40/90.

⁸³ Hayruddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Alî b. Fâris ez-Zirikî ed-Dimaşkî, *el-A'lâm* (Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn 2002), 4/273.

⁸⁴ Eserin bir ve ikinci ciltleri Dimaşk ve Şam hakkında, üç ve dördüncü ciltleri Hz. Peygamber'in sîret'i hakkında, beşinci ciltten altmış altıncı cilde kadar alfabetik isim sırasına göre tercemeler, altmış altıncı ciltten altmış sekizinci cilde kadar künye bilgisine göre tercemeler, altmış sekizinci cildin elli ikinci sayfasından seksen yedinci sayfasına kadar lakab bilgisine göre tercemeler, altmış sekizinci cildin seksen yedinci sayfasından iki yüz altmış sekizinci sayfaya kadar meçhul kimselerin tercemeleri, altmış dokuzuncu ciltten yetmiş birinci cilde kadar kadınların tercemeleri, yetmiş bir, yetmiş iki, yetmiş üç ve yetmiş dördüncü ciltler ise Dimaşk'la ilgisi olduğu halde İbn Asâkir'in eserine almadığı kimselerin tercemesini içeren müstedrek çalışması olup tercemeler alfabetik olarak zikredilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Medîneti Dimaşk*.

⁸⁵ Özaydın, "Târîhu Medîneti Dimaşk", 40/90.

⁸⁶ Fayda, "İslâm Dünyasındaki İlk Şehir Tarihleri", 168-171.

Tabakâtü 'ulemâ'i İfrîkiyye, Muhammed b. Saîd el-Kuşeyrî (öl. 334/945'ten sonra) *Târîhu'r-Rakka*, Ebû Saîd İbn Yûnus (öl. 347/958) *Târîhu Mısr*, Ebu's-Şeyh (öl. 369/979) *Tabakâtü'l-muhaddisîn bi-İsfahân*, Abdülcebbâr el-Havlânî (öl. 370/980) *Târîhu Dâryâ*, Hamza b. Yûsuf es-Sehmî (öl. 427/1035) *Târîhu Cürcân*, Ebû Nuaym el-İsfahânî *Zikru ahhâri İsbahân* ve Hatîb el-Bağdâdî *Târîhu Bağdâd* adlı eserleri yazmışlardır.⁸⁷

İbn Asâkir'in *Târîh'i*, Dımaşk şehrinin tarihi hakkında yazılan en hacimli eser olmasının yanında, şehir tarihi olarak yazılmış tarih kitaplarının da en hacimlileri arasındadır.⁸⁸ İbn Asâkir, Şam'ın kuruluşundan itibaren, yaşadığı asra kadarki süre içerisinde Şam ile doğrudan veya dolaylı olarak ilgisi bulunan peygamberler, sahâbîler, sultanlar, şairler, edipler, mezhep imamları, sûfîler, muhaddisler, müfessirler, komutanlar ve daha başka birçok farklı zümreden kişilerin biyografisini kitabında zikretmiştir. Ayrıca Halep, Ba'lebek, Sayda gibi Suriye şehirlerinde yaşayan bazı önemli şahsiyetler hakkında detaylı bilgiler ihtiva eden biyografileri de zikretmiştir.⁸⁹

Târîhu medîneti Dımaşk'ın başta İstanbul, Dımaşk, Kahire ve Merakeş olmak üzere birçok kütüphanede yazma nüshaları mevcuttur.⁹⁰ Kitap üzerine pek çok zeyl yazılmıştır. Bunlar arasında müellifin oğlu Kâsım'ın yazdığı ancak tamamlayamadığı zeyl ile Sadreddin el-Bekrî (öl. 656/1258), İbnü'l-Hâcib (öl. 646/1249) ve Alemüddin el-Birzâlî'nin (öl. 739/1339) zeylleri sayılabilir. Birçok tarihçi eseri muntekâ, muntehap, muhtasar, tehzib, ta'lik vb. adlarla ihtisar etmiştir. Bunlar arasında oğlu Kâsım'ın yazdığı *Muntehabât*'ı, İbn Manzûr'un (öl. 711/1311) *Muhtasarı Târîhi Dımaşk*'ı, Zehebî'nin *Muhtasar*'ı, İbn Hacer el-Askalânî'nin *Ta'lik*'i ve Bedrüddîn el-Aynî'nin (öl. 855/1451) *Muhtasar*'ı zikredilebilir.⁹¹

İbn Asâkir'in eserinde yer alan bir kısım mâlûmatı başka kaynaklarda bulmak mümkün görünmemektedir. Naklettiği bazı metinler sayesinde günümüze ulaşmayan bazı eserlere dair bilgiler de edinilmektedir.⁹² İbn Asâkir, metod olarak Hatîb el-

⁸⁷ Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 237-242.

⁸⁸ Baş, "İbn Asâkir ve Târîhu Dımaşk'i Üzerine", 698.

⁸⁹ Özaydın, "Târîhu Medîneti Dımaşk", 40/90.

⁹⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/51.

⁹¹ Özaydın, "Târîhu Medîneti Dımaşk", 40/91.

⁹² İbn Asâkir'in, Vâkidî'nin *Kitâbü's-Savâif* adlı eserinden yararlanması bu konudaki örneklerdendir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 2/3; 12/80; 12/327. Vakıdî'nin Bizans üzerine yaz aylarında düzenlenen seferleri

Bağdâdî'nin *Târîhu Bağdâd'*ını örnek almakla beraber tercemeler bölümünde alfabetik sırayı gözetmesi, zengin mâlûmat ile topografik bilgiler ihtiva etmesi gibi konularda onu aştığı da söylenebilir.⁹³

Kitâbü'l-erba'în el-büldâniyye. Muhaddisler, hadis tahsili için dolaştıkları çeşitli kültür merkezlerinde duyup öğrendikleri hadislerden beldelere göre seçmeler yaparak "büldâniyye" adlı kırk hadisler oluşturmuşlardır.⁹⁴ İbn Asâkir'in hocalarından Ebû Tâhir es-Silefî'nin (öl. 576/1180) kırk ayrı yerdeki kırk hocadan alınan kırk hadisi bir eserde toplama geleneğini başlattığı kaydedilmektedir.⁹⁵ İbn Asâkir, bu metodu takip ederek onu bir adım daha ileri götürmüştü; kırk beldede kırk şeyhten rivayet edilen kırk hadisi, kırk sahâbîye isnad etmiştir.⁹⁶

Eserdeki bütün rivayetler, şehir ismi ve o şehir ile ilgili kısa bilgiler verildikten sonra zikredilmiştir. Neredeyse bütün rivayetlerin alındığı yer ve zamanın tam olarak belirtilmiş olması eserin dikkat çekici özelliklerindedir. Mekânın belirtilmiş olması rivayetin yaygınlık kazandığı coğrafyayı, zamanın belirtilmesi de İbn Asâkir'in hadisi doğrudan hocadan aldığını ve herhangi bir inkıtân olmadığını göstermektedir.⁹⁷

İbn Asâkir, hadis rivayetlerini Mekke'den başlatmakta ve Medine, Mina, Dimaşk Kûfe, Bağdat, Şehrîstan, İsfahan, Merv, Nişâbur, Herat, Bûşenc ile devam edip Rakka ile sona erdirmektedir.⁹⁸ Eser, Mustafa Âşûr (Kâhire 1409/1989) ve Muhammed Mutî' el-Hâfız (Beyrut-Dimaşk 1413/1992) tarafından neşredilmiştir.⁹⁹

el-Erba'ûn fi'l-hassi 'ale'l-cihâd. Müslümanları Haçlılara karşı savaşa teşvik amacıyla tertip edilmiş olan cihadın faziletiyle ilgili kırk hadisi içermektedir. Abdullah b. Yusuf tarafından tahkikli neşri yapılmış (Kuveyt 1404/1984), ayrıca Ahmed Abdülkerim

anlattığı bu eseri günümüze ulaşılamamıştır. Bk. Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Savâif", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/186.

⁹³ Aksoy, *İbn Asâkir'in Hayatı ve Hadis Kullanma Yöntemi*, 41.

⁹⁴ M. Yaşar Kandemir, "Kırk Hadis", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2022), 25/468.

⁹⁵ Mehmet Efendioğlu, "Silefî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/199.

⁹⁶ Aksoy, *İbn Asâkir'in Hayatı ve Hadis Kullanma Yöntemi*, 41.

⁹⁷ Kanarya, "Kırk Hadis/Erba'ûn" Edebiyatının Rivayetlerdeki Dayanakları", 116.

⁹⁸ Ebü'l-Kâsım Alî b. el-Hasen b. Hibetillâh b. Abdillâh b. Hüseyin ed-Dimaşkî eş-Şâfiî İbn Asâkir, *Erba'ûne hadîsen li-erbe'îne şeyhan min erba'îne beldeten*, thk. Mustafa Âşûr (Kahire: Mektebetü'l-Kur'ân, 1409/1989), 1/28-108.

⁹⁹ Küçükaşçı - Tomar, "İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım", 19/323.

Halavânî de eseri *İbn 'Asâkir ve devrühû fi'l-cihâd zıdde's-Salîbiyyîn* isimli çalışmasıyla birlikte yayımlamıştır. (Dımaşk 1991).¹⁰⁰

Tebyînü kezibi'l-müfterî fîmâ nüsibe ile'l-İmâm Ebi'l-Hasan el-Eş'arî. İbn Asâkir, Eş'ariyye mezhebinin kurucusu Ebü'l-Hasan el-Eş'arî'ye (öl. 324/935-36) atılan birtakım iftiraları izâle etmek ve iftiracıların yalanlarını ortaya çıkarıp izah etmek için bu kitabı yazmış olup onu haksız ithamlara karşı savunmuştur.¹⁰¹ Eserin Hüsâmeddin el-Kudsî (Dımaşk 1347/1928), Zâhid el-Kevserî (öl. M/1952) (Kâhire 1399/1979; Beyrut 1984, 1991) ve Abdülbâkî el-Kudsî (Beyrut 1983) tarafından yayımlanmış üç ayrı neşri bulunmaktadır.¹⁰²

Keşfü'l-mugattâ fî fazli'l-Muvatta'. Mâlik b. Enes'in (öl. 179/795) *el-Muvatta'* adlı eserinin kıymetini ortaya koymak amacıyla yazılmıştır. Eser, İzzet Attâr Hüseyinî (Kâhire 1373/1954) ve Muhammed Mutî' el-Hâfız (Beyrut-Dımaşk 1992) tarafından yayımlanmıştır.¹⁰³

el-Mu'cemü'l-müştemil 'alâ zikri esmâ'i şüyûhi'l-eimmeti'n-nübel. İbn Asâkir, bu eserinde kendilerinden hadis aldığı hocalarını bir araya getirmiş ve bunlara günümüze ulaşmayan pek çok eserden faydalanarak Buhârî (öl. 256/870) ve Müslim'in (öl. 261/875) hocalarını da ilave etmiştir. Eser, Sekîne eş-Şihâbî tarafından neşredilmiştir (Dımaşk 1981).¹⁰⁴

Tertîbü esmâ'î's-sahâbe ellezîne ahrace hadîsehüm Ahmed b. Hanbel fi'l-Müsned. Ahmed b. Hanbel'in (öl. 241/855) *el-Müsned'*inin ilmî kıymeti, tertip ve tanzimi hakkında bilgi verilip sahâbî râviler alfabetik düzenle sıralanmakta ve rivayetlerinin *el-Müsned'*in hangi bölümlerinde geçtiği kaydedilmektedir. Eseri Âmir Hasan Sabri yayımlamış (Beyrut 1409/1989) ve bu bölümlerin *el-Müsned'*in altı ciltlik baskısının (Kâhire 1313) nerelerinde bulunduğunu belirtmiştir.¹⁰⁵

el-İşrâf 'alâ ma'rifeti'l-etrâf. İbn Mâce (öl. 273/887), Ebû Dâvud (öl. 275/889), Tirmizî (öl. 279/892) ve Nesâî'nin (öl. 303/915) *Sünen'*leri üzerine yapılmış ve sahâbî

¹⁰⁰ Küçükaşçı - Tomar, "İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım", 19/323.

¹⁰¹ Yıldız, "İbn Asâkir'in (571/1176) Eş'arî Savunusu", 2/303.

¹⁰² Küçükaşçı - Tomar, "İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım", 19/323.

¹⁰³ Küçükaşçı - Tomar, "İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım", 19/323-324.

¹⁰⁴ Küçükaşçı - Tomar, "İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım", 19/324.

¹⁰⁵ Küçükaşçı - Tomar, "İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım", 19/324.

râvilerine göre alfabetik sırayla düzenlenmiş bir etrâf kitabıdır. Eserin iki ciltlik bir nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (Ayasofya, nr. 455, 456).¹⁰⁶

Emâlî. İbn Asâkir'in Dımaşk Emeviyye Camii'ndeki meclislerinde okuttuğu hadislerin bir araya toplanmasından meydana gelmiştir. dört yüz sekiz adet olduğu rivayet edilen bu meclislerin her biri ayrı bir konuya ayrılmıştır.¹⁰⁷

III. SAHÂBE KAVRAMI

A. LÜGAT MANASI

Sahâbe/صحابة ve sohbet/صُحبة kavramları, dördüncü baktan صَحِب-يُصْحِب kök fiilinin mastarıdır.¹⁰⁸ Aynı kök fiilin ism-i fâili olan sâhib/صاحب kelimesinin çoğulu "sahb/صُحْب" şeklindedir.¹⁰⁹ cem'u'l-cem'i ise "ashâb" şeklindedir.¹¹⁰ "Sahâbî" ise aynı kök fiilin ism-i mensûbudur. "Sahâbî" kelimesinin çoğulu ise "sahâbe"dir.¹¹¹ Bu kökün sözlük manası "bir şeye yakın olmak, bir şeye bitişik olmak" demektir.¹¹²

Sahâbe kelimesi sözlükte "Bir kişiyle birlikte bulunmak, onunla dost ve arkadaş olmak" anlamındaki "sohbet" kökünden türemiştir. Sahâbe ile birlikte ashâb da sıkça kullanılmaktadır.¹¹³ Mütercim Âsım Efendi (öl. 1235/1819), sahâbe kelimesini "bir kimse ile hüsn-i ülfet edip yâr ve hem-dem olmak manasınadır" şeklinde açıklamaktadır.¹¹⁴ Bu durumda sahâbî de: "Bir kimseye yakın olan, bir kimseyle beraber bulunan/kaynaşan, dost, arkadaş" demek olur.¹¹⁵

¹⁰⁶ Küçükaşçı - Tomar, "İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım", 19/324.

¹⁰⁷ Küçükaşçı - Tomar, "İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım", 19/324.

¹⁰⁸ Ebü Nasr İsmail b. Hammâd el-Cevherî el-Fârâbî, *es-Sihâh tâcu'l-luğa ve sihâhi'l-'Arabiyye*, thk. Ahmed Abdülğafûr 'Attâr (Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 1407/1987), "S-h-b", 1/161; Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 40.

¹⁰⁹ Muhammed b. Mükerrrem b. Alî Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn İbn Manzûr el-Ensârî, *Lisânü'l-'Arab*, (Beyrut: Dâru Sâdır, 1414), "S-h-b", 1/519; Cevherî, "S-h-b", 1/161.

¹¹⁰ Cevherî, "S-h-b", 1/161.

¹¹¹ Abdullah Aydın, *Sahabe Bilgisi* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2018), 27.

¹¹² Ahmed b. Fâris b. Zekeriyâ el-Kazvînî er-Râzî Ebü'l-Hüseyn, *Mu'cemü mekâyisi'l-luga*, thk. Abdüsselam Muhammed Harun (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1399/1979), "S-h-b", 3/335.

¹¹³ Mehmet Efendioğlu, "Sahâbe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2008), 35/491.

¹¹⁴ Mütercim Âsım Efendi, *el-Okyânûsu'l-basît fi tercemeti'l-Kâmûsi'l-muhît Kâmûsi'l-Muhît Tercümesi*, nşr. Mustafa Koç - Eyyüp Tanrıverdi (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2013), "S-h-b", 1/497.

¹¹⁵ Aydın, *Sahabe Bilgisi*, 27.

Lügat bakımından ele alındığında “sohbet” kelimesinin içeriğinde zaman ve mekân sınırlaması yoktur. Bir kimsenin biriyle sohbetinden bahsedildiğinde kısa süreli bir karşılaşma söz konusu olabileceği gibi yıllarca arkadaşlık ve dostluk yapıldığı anlamı da çıkarılabilir. Diğer bir ifadeyle, bir kişi ile yıllarca süren arkadaşlık sohbet kelimesiyle ifade edilebildiği gibi bir saat veya daha kısa süren sohbet de bu kelime ile ifade edilebilir.¹¹⁶

B. İSTİLAHİ MANASI

Sahâbe; istilâh olarak ilk dönemlerden itibaren birçok âlim tarafından tarif edilmiş, fakat yapılan tariflerin bir kısmı meşhur pek çok sahâbîyi dışarıda bırakacak kadar dar, bir kısmı ise sahâbî olmayan kimseleri de içine alacak şekilde geniş tutulduğu için herkes tarafından kabul görmemiştir.¹¹⁷

Hz. Peygamber (s.a.s.), etrafındaki Müslümanlar hakkında birçok defa “ashâbî/أصحابي” ifadesini kullanmış,¹¹⁸ sahâbe ve onlardan sonra gelen tâbiîn nesli de “sâhibü’n-nebî, ashâbü’n-nebî, ashâbü Resûlillah, ashâbü Muhammed” gibi bazı tamlamaları sıklıkla kullanmışlardır.¹¹⁹

Bir hadis istilâhı/terimi olarak sahâbî: Hz. Peygamber ile mümin olarak karşılaşan ve mümin olarak ölen kimsedir. Bazı Fıkıh Usûlü âlimleri ise sahâbîyi: “Hz. Peygamber’in sohbetinde uzun zaman bulunan, Resûlullah ile beraberliği çok olan Müslüman” şeklinde tanımlar.¹²⁰ Bazı usûlcülerin sahâbî tanımını bu şekilde daraltmalarının sebebi olarak sahâbî kelimesinin uzun süreli birlikteliği ifade eden örfî manasını ele almış olmaları gösterilebilir.¹²¹ Buna göre sahâbî/arkadaş sayılmak için belli bir süre beraber bulunmak

¹¹⁶ Ebû Bekir Ahmed b. Alî el-Hatîb el-Bağdâdî, *el-Kifâye fi ‘ilmi’r-rivâye*, thk. Ebû Abdullah es-Sevrakî - İbrahim Hamdi el-Medenî (Medine: el-Mektebetü’l-İlmiyye), 1/51; Mehmet Efendioğlu, *Sahâbeye Yöneltilen Tenkitler Tartışmalar-Gerçekler* (İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2019), 27.

¹¹⁷ Mehmet Efendioğlu, *Hulefâ-i Râşidîn Devri Sahâbe Anlayışı Sahâbenin Fazîleti ve Adâleti Bağlamında* (İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2019), 32.

¹¹⁸ Hadislerde sahâbe kavramının kullanımı için bk. Mustafa Solak, *Hadislerde Sahabe Kavramı* (Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 37-60.

¹¹⁹ Bünyamin Erul, *Sahâbenin Sünnet Anlayışı* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1997), 2.

¹²⁰ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/7. Ayrıca bk. Abdullah Aydın, *Hadis İstilahları Sözlüğü* (İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2016), 262. Usulcülerden sahâbe kavramını lügat anlamına göre tanımlayanlar olduğu gibi, örfteki anlamına göre; Hz. Peygamber’den ilim almayı ve hadis rivayet etmeyi şart koşanlar da vardır. Bk. Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 48-51.

¹²¹ Bazı usûl âlimleri sahâbî kelimesinin örfî manada anlaşılması gerektiğini savunmuş ve Hz. Peygamber’i sadece bir defa görmeyi sohbet için yeterli görmemişlerdir. Sahâbeden sayılmak için Hz. Peygamber ile uzun süre birlikte bulunmayı, ondan hadis işitmeyi veya onunla birlikte yolculuk yapmayı kriter olarak kabul etmişler ve Hz. Peygamber’e elçi olarak gelip hemen ayrılan ve bir daha onu görmeyen kimseleri

gerekir.¹²² Sahâbî kelimesinin bu anlamda kullanıldığını gösteren bir rivayet şöyledir: “Enes b. Malik’e (öl. 93/711-12) ‘Hz. Peygamber’in ashâbından geriye kalan senden başka kimse var mıdır?’ diye sorulunca o: ‘Onu gören bazı bedevîler var, fakat onunla arkadaşlık eden kimse (sahâbî) kalmadı’ şeklinde cevap vermiştir.”¹²³ Aynı şekilde tâbîn âlimlerinden Saîd b. Müseyyeb (öl. 94/713) de: “Sahâbî: Hz. Peygamber’le bir veya iki sene beraber bulunan yahut onunla birlikte bir veya iki gazveye iştirak eden kimsedir. Bunun dışındakiler sahâbeden sayılmazlar.” diyerek¹²⁴ sahâbî kelimesini örfî manada kullanmıştır.

Hadis âlimleri ise “sahâbe” tanımını geniş manasıyla ele almışlardır. Meşhur Muhaddis Ali b. Medînî’ye (öl. 234/848-49) göre: “Hz. Peygamber’le arkadaşlık eden veya gündüzün bir kısmında bile olsa onu gören kimse Hz. Peygamber’in ashâbındandır.”¹²⁵ Ahmed b. Hanbel ise sahâbîyi: “Hz. Peygamber ile bir sene, bir ay, bir gün, bir saat sohbet eden veya sadece onu gören kimse sahâbîdir.”¹²⁶ şeklinde tarif etmiş, Buhârî de: “Müslümanlardan Hz. Peygamber ile sohbet eden veya onu gören kimse onun ashâbındandır.”¹²⁷ diye tarif etmiştir.

İbn Asâkir, sahâbe tarifi yapmamakla birlikte onun da ehl-i hadis gibi; Hz. Peygamber’in sohbetinde uzun süre bulunmayı şart koşmadan onu mümin olarak görmeyi sahâbî olmak için yeterli gördüğü söyleyenebilir. Çünkü o Hz. Peygamber ile

sahâbeden saymamışlardır. Bk. Ebü’l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Abdurrahman es-Sehâvî, *Fethu’l-mugîs bi-şerhi Elfiyyeti’l-hadîs li’l-’Irâkî*, thk. Alî Hüseyin Alî (Kahire: Mektebetü’s-Sünne, 1424/2003), 4/85-87. Hadis âlimleri ile Fıkıh Usûlü âlimlerinin sahâbe tanımı ile ilgili farklı görüşleri hakkında bilgi için bk. Harun Reşit Demirel, “Ehl-i Hadis ve Usûlcüler Arasında Sahâbe Tanımı Tartışması”, *İslâm Medeniyetinin Kurucu Nesli Sahâbe: Sahâbe Kimliği ve Algısı* (Sakarya: İslâmî İlimler Araştırma Vakfı, 2013), 450-465.

¹²² Aydınlı, *Sahabe Bilgisi*, 29.

¹²³ Ebü’l-Fidâ’ İsmâîl b. Ömer b. Kesîr el-Kureşî el-Basrî ed-Dimaşkî, *İhtisârü ‘Ulûmi’l-Hadîs*, thk. Ahmed Muhammed Şakir (Beyrut: Dâru’l-Kütübî’l-İlmiyye), 1/180.

¹²⁴ Hatîb el-Bağdâdî, *el-Kifâye*, 1/50.

¹²⁵ Ahmed b. Alî b. Hacer Ebü’l-Fazl el-Askalânî eş-Şâfiî, *Fethu’l-bârî bi-şerhi Sahîhi’l-Buhârî* thr. ve tsh. Muhammed Fuâd Abdulbâkî, Muhibbuddîn el-Hatîb, thk. Abdulaziz b. Abdillâh b. Bâz (Beyrut: Dâru’l-Ma’rife, 1379), 7/5; Sehâvî, *Fethu’l-mugîs*, 4/78.

¹²⁶ Hatîb el-Bağdâdî, *el-Kifâye*, 1/51; Sehâvî, *Fethu’l-mugîs*, 4/78.

¹²⁷ Muhammed b. İsmâîl Ebû Abdullah el-Buhârî el-Cu’fî, *el-Câmi’u’s-sahîh*, “Ashâbü’n-nebî”, 62; Hatîb el-Bağdâdî, *el-Kifâye*, 1/51; Sehâvî, *Fethu’l-mugîs*, 4/78.

sohbetinin süresi az olduğu için ondan hadis rivayet etmeyen fakat Resûlüllah'ı mümin olarak gören kişileri sahâbeden saymıştır.¹²⁸

Sahâbe tarifinde Irâkî (öl. 806/1404) ile birlikte "Resûlüllah'ı gören" ifadesi yerine, "Resûlüllah ile karşılaşan" ifadesi kullanılmakta, bunun yanında "Müslüman olarak ölen" kaydı da ilave edilmektedir.¹²⁹ Nitekim Irâkî'den sonra gelen İbn Hacer de sahâbîyi buna göre tarif etmekte ve şöyle demektedir: "Sahâbî; Hz. Peygamber'e mü'min olarak mülâki olan ve Müslüman olarak ölen kimsedir."¹³⁰ İbn Hacer, bu tarifte mülâki olmak ile; Resûlüllah (s.a.s.) henüz hayattayken ona mülâki olan kimseyi sahâbî saymakta, Hz. Peygamber'i vefatından sonra fakat defnedilmeden evvel görmeyi sahâbe tanımının içine almamaktadır. İbn Hacer, mümin olarak Hz. Peygamber'i görmek şartıyla; kâfir olarak Hz. Peygamber'i gören fakat onun vefatından sonra Müslüman olanları tarifi dışında bırakmaktadır. Müslüman olarak ölmek şartıyla ise Hz. Peygamber'in hayatında Müslüman olarak ona mülâki olan fakat sonra dinden çıkanları tarifi dışında bırakmaktadır.¹³¹

Temyiz çağına henüz erişmeden önce, Hz. Peygamber'in gördüğü ve kendileri için dua ettiği çocuklar; temyiz çağına erdikten sonra Hz. Peygamber'i görmemişlerse sahâbî sayılmazlar.¹³² Örneğin Abdullah b. Hâris b. Nevfel (öl. 84/703), Hz. Peygamber'in vefatından iki (veya üç) sene evvel doğduğu zaman Resûlüllah (s.a.s.) teberrüken onun ağzına bir şey koymuş ve onun için dua etmiştir.¹³³ Ancak Abdullah temyiz çağında Hz. Peygamber'i göremediği için sahâbî sayılmamıştır.¹³⁴

¹²⁸ İbn Asâkir'in, Cündeb b. Amr'ın tercemesinde hadis rivayeti olmasa bile onun sohbeti olduğunu söylemesi gibi. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/316; başka bir örnek için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/20.

¹²⁹ Ebü'l-Fazl Zeynüddin Abdurrahim b. Hüseyin b. Abdurrahman el-İrâkî, *Şerhu (et-Tebşira ve't-Tezkira el-Elfiyyetü'l-İrâkî)*, thk. Abdüllatîf el-Humeym ve Mâhir Yâsin (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1423/2002), 2/120; Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 47, 48.

¹³⁰ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/9.

¹³¹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/9.

¹³² Temyiz çağından önce Hz. Peygamber'i görenlerin sahâbî olup olmadıkları konusundaki farklı görüşler için bk. Sehâvî, *Fethu'l-mugîs*, 4/79-80.

¹³³ Sehâvî, *Fethu'l-mugîs*, 4/79; Abdurrahman b. Ebî Bekr Celâlüddîn es-Süyûtî, *Tedribü'r-Râvî fî şerhi takribü'n-Nevevî*, thk. Ebû Kuteybe Nazar Muhammed el-Fâryâbî (Dâru Taybe), 2/668; Nevzat Aşık, *Sahâbe ve Hadîs Rivâyeti* (İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2013), 20.

¹³⁴ Sehâvî: "Abdullah eğer Resûlüllah'ı gördüğünü veya ondan işittiği bir kelimeyi hatırlıyorsa sahâbîdir. Hatırlamıyorsa tâbîinin birinci tabakasındandır." demektedir. Bk. Sehâvî, *Fethu'l-mugîs*, 4/80; Suyûtî ise böyle bir ayrıma gitmeden, Abdullah'ın temyiz çağına ulaşmadan önce Resûlüllah'ı görmesinin sahâbî sayılması için yeterli olmadığını söyleyip onu tâbîinden saymaktadır. Bk. Suyûtî, *Tedribü'r-Râvî*, 2/668.

IV. SAHÂBENİN TESPİTİ

Sahâbî olmadıkları halde böyle bir iddiada bulunanlar olursa bunu tespit etmek ve sahâbîliğin suistimal edilmesini önlemek için hadis âlimleri sahâbeyi tanıma konusu üzerinde hassasiyetle durmuşlar ve belirledikleri yollardan biriyle sahâbî olduğu anlaşılanları bu nesilden saymışlardır.¹³⁵ Bu yollar şunlardır:

A. TEVÂTÜR YOLU

Bir kişinin sahâbî olduğunun halk arasında yaygın olarak bilinip nesilden nesile aktarılmasıyla mütevâtir olarak bilinmesidir.¹³⁶ Hulefâ-yi râşidîn ile aşere-i mübeşşerenin sahâbî olduğu bu yolla bilinmektedir.¹³⁷ Zeyd b. Hârîse de Kur'ân-ı Kerîm'de ismi açıkça zikredilen¹³⁸ tek sahâbî olarak tevâtür yoluyla bilinen sahâbîlerdendir.¹³⁹

B. ŞÖHRET YOLU

Sahâbîliği tevâtür derecesine ulaşmayıp meşhur hadis derecesindeki rivayetlerle bilinmesidir.¹⁴⁰ Bu yolla tanınan sahâbîler için Ebû Hüreyre (öl. 58/678), Abdullah b. Ömer (öl. 73/693) ve Ebû Saîd el-Hudrî (öl. 74/693-94) örnek verilebilir.¹⁴¹

C. ŞEHÂDET YOLU

Sahâbî olduğu başka birisinin açıkça veya dolaylı olarak haber vermesiyle bilinmesidir.¹⁴² Bu da bir sahâbînin veya sonraki nesillerden birinin, söz konusu şahsın sahâbî olduğunu açıkça haber vermesiyle veya başka birinin naklettiği bir hadiste isminin geçmesiyle; meselâ Hz. Peygamber'e bir soru sorduğunun, bir yerde onunla beraber bulunduğunun anlatılması gibi sebeplerle rivayetlerde sahâbî olduğunun anlaşılacağı

¹³⁵ Efendioğlu, "Sahâbe", 35/492. Konuyla ilgili bilgi için ayrıca bk. Şemsüddîn Ebû'l-Hayr Muhammed b. Abdurrahman b. Muhammed b. Ebî Bekir b. Osman b. Muhammed es-Sehâvî, *Fethu'l-mugîs bi-şerhi Elfıyyeti'l-hadîs li'l-'Irâkî*, thk. Alî Hüseyin Alî (Kahire: Mektebetü's-Sünne, 1424/2003), 4/90,91; Osman b. Abdurrahman Ebû Amr Takıyyüddîn İbnü's-Salâh, *Ma'rifetü envâ'i 'ilmi'l-hadîs Mukaddimetü İbni's-Salâh*, thk. Nûreddîn İtr (Suriye, Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1406/1986), 1/294.

¹³⁶ Abdullah Aydınlı, *Hadis Tespit Yöntemi Hadis Usûlü* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2020), 56.

¹³⁷ Efendioğlu, "Sahâbe", 35/492.

¹³⁸ el-Ahzâb 33/37.

¹³⁹ Solak, *Hadislerde Sahâbe Kavramı*, 8.

¹⁴⁰ Solak, *Hadislerde Sahâbe Kavramı*, 8.

¹⁴¹ Efendioğlu, *Sahâbeye Yöneltilen Tenkitler*, 31.

¹⁴² Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti* isimli eserinde ilk dönemde sahâbe bilgisinin tespiti konusunda sahâbenin birtakım sözlü rivayetlerde şehâdet yoluyla tespitini şu başlıklar altında açıklamaktadır: "Bir sahâbînin başka bir sahâbînin sohbeti hakkında bilgi vermesi, sahâbînin neslinden veya yakın çevresinden olanların bilgi vermesi, sahâbînin mensubu olduğu kabile fertlerinin bilgi vermesi, sahâbenin çağdaşları olan tâbîinin bilgi vermesi ve ricâl bilgisi uzmanlarının bilgi vermesi." Bilgi için bk. Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 62-69.

şekilde isminin geçmesiyle sahâbî olduğunun bilinmesidir.¹⁴³ Şehâdet yoluyla sahâbîlerin tespit edildiği yöntemlerden bazıları şunlardır:

1. Sahâbeden Birisinin Haber Vermesi

Bir kimsenin sahâbî olup olmadığını en iyi bilenlerden birisi kendisi de sahâbî olan diğer bir kimsedir. Bu sebeple sahâbe bilgisini tespit edenler, sahâbe tanıklıklarına başvurmuşlardır.¹⁴⁴ Sahâbîliği bilinen bir kimsenin başka bir kimse hakkında “falanın sahâbîliği vardır.” vb. bir sözünün rivayet edilmesi veya dolaylı bir ifadeyle “ben ve falan kimse Hz. Peygamber’in yanındaydık.” ya da “ben ve falan kimse Hz. Peygamber’in huzuruna girdik.” demesi ile bir kimsenin sahâbîliği tespit edilebilir.¹⁴⁵ Ancak bu dolaylı ifadede anılan şahsın o esnada Müslüman olduğunun bilinmesi gerekmektedir.¹⁴⁶

2. Tâbiînden Birisinin Haber Vermesi

Mümin olarak bir veya birkaç sahâbî ile karşılaşmış olan kimseye tâbiîn denilmektedir.¹⁴⁷ Güvenilir bir tâbiînin, bir kimsenin sahâbîliğine şahitlik etmesi sahâbenin şehâdet yoluyla tespit edilmesi yöntemlerinden biridir.¹⁴⁸ Bazı rivayetlerde tâbiînden birisi, sohbeti olan kimse hakkında “sohbeti vardır”, “Resûlüllâh’ın arkadaşlarından” ve “Hz. Peygamber’e arkadaşlık etmiştir” gibi ifadelerle söz konusu sahâbînin sohbetini haber vermektedir.¹⁴⁹

D. İKRAR YOLU

Sahâbeyi tespit etme yöntemlerinden birisi de ikrar’dır. Bu yöntemde adâletle tanınan bir kimsenin sahâbî olduğunu ikrar etmesi ve bu kimsenin 110 (728) yılından önce vefat etmiş olması gerekmektedir.¹⁵⁰ Zira 11 (632) yılında vefat eden Hz. Peygamber (s.a.s.) vefatından kısa bir süre önce: “Yüz sene sonra, bugün hayatta olanlardan hiç kimse sağ kalmayacak”¹⁵¹ buyurmuştur. Bu sebeple bu tarihten sonra

¹⁴³ Aydınli, *Sahâbe Bilgisi*, 46.

¹⁴⁴ Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 62.

¹⁴⁵ Bu konudaki örnekler için bk. Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 62, 63.

¹⁴⁶ Sehâvî, *Fethu’l-muğîs*, 4/90.

¹⁴⁷ Aydınli, *Hadis İstılahları Sözlüğü*, 299.

¹⁴⁸ Efendioğlu, “Sahâbe”, 35/492.

¹⁴⁹ Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 67; Sehâvî, *Fethu’l-Muğîs*, 4/90.

¹⁵⁰ Efendioğlu, “Sahâbe”, 35/492.

¹⁵¹ Müslim b. el-Haccâc Ebü’l-Hasen el-Kuşeyrî, *el-Müsnedü’s-sahîh el-muhtasar bi-nakli’l-adli ani’l-adl ile Rasûlillâh*, thk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî), “Fedâilu’s-Sahâbe”, 53 (4/1965).

sahâbî olduğunu iddia eden Serbâtek el-Hindî (öl. H/333),¹⁵² Ca'fer b. Nestûr¹⁵³ ve Reten b. Nasr¹⁵⁴ gibi kişilerin iddiaları kabul görmemiştir.¹⁵⁵

İbn Asâkir'in hayatı, eserleri, sahâbenin tanımı ve sahâbenin tespiti konularını zikrettikten sonra çalışmamızın bundan sonraki bölümünde İbn Asâkir'in es-Sîretü'n-nebeviyye bölümünde ve sonrasında biyografilere yer verdiği bölümde sahâbeyi tespit yöntemi, sahâbeye dair vermiş olduğu bilgilerin muhtevâsı, yararlandığı kaynaklar ve sonraki sahâbe kaynaklarına etkisi konuları ele alınacaktır.

¹⁵² İbn Hacer, onun "Hz. Peygamber'i iki kere Mekke'de bir defa da Medine'de gördüğünü" söylediğini nakletse de onu dördüncü kısımda zikrederek sahâbeden olmadığına işaret etmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/229 (3755).

¹⁵³ İbn Hacer, onun "Tebük Seferi'nde Hz. Peygamber ile birlikte olduğunu" söylediğini nakletmiş, gerçekte ise onun Hz. Peygamber'den çok zaman sonra yaşadığını belirtmiş ve onun yalancı olduğunu söyleyip biyografisini dördüncü kısımda zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/648 (1345).

¹⁵⁴ İbn Hacer, onun sahâbî olduğunu iddia eden bir yalancı olduğunu söyleyerek onu dördüncü kısımda zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/434 (2766).

¹⁵⁵ Efendioğlu, "Sahâbe", 35/492.

İKİNCİ BÖLÜM

İBN ASÂKİR'DE SAHÂBE BİLGİSİ

Çalışmamız, İbn Asâkir'in *Târîh*'inin başlangıcından "Şın" harfine kadar olan bölümünü ihtiva etmektedir. Eserin bir ve ikinci cildi Dımaşk şehir tarihi, üç ve dördüncü ciltleri ise Hz. Peygamber'in sîreti ile alakalı bilgiler içermektedir.

Târîhu medîneti Dımaşk'ın bir ve ikinci cildinde Dımaşk bölgesi ile ilgili farklı başlıklar altında çeşitli bilgiler verilmektedir. Bu bilgiler konumuzla direk bağlantılı olmadığı için çalışmamızda bu bölümde geçen ilgili başlıklar zikredilmekle yetinilecektir. bir ve ikinci ciltteki başlıklardan bazıları şunlardır:

"Şam" isminin iştikakı ve şehre isim olarak verilışı, Dımaşk şehrinin kuruluş tarihi ve bu konudaki bazı rivayetler, "Dımaşk" kelimesinin nereden geldiği, "Tarih" kelimesinin etimolojisi ve tarih bilmenin faydaları, dünya tarihinin başlangıcı ve bazı ümmetlerin tarihi, sahâbenin takvim başlangıcını belirlemede ihtilaf etmeleri, hicretin tarihi hakkında bazı rivayetler, günlerin ve ayların isimlendirilmesi hakkında bazı meşhur rivayetler, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ümmetini Şam'da ikamet etmeye teşvik etmesi, gelecekte olacak bazı fitnelerin ve büyük kıyamet alametlerinin Şam'da vuku bulacağı, Şam'ın Allah'ın (c.c.) beldelerinin en seçkini olması ve yeniden dirilişin Şam'dan olacağı, Hz. Peygamber'in Şam'a ve ehline bereket duası etmesi, Şam'ın faziletine dair Kur'ân'dan âyetler, Şam'ın cennet şehirlerinden birisi olması, İsbân'ın (a.s.) kıyametten evvel Şam'da ortaya çıkacak olması, Hz. Peygamber'in Şam'ın fethini müjdelemesi, Hz. Peygamber'in Suriye bölgesine seriyeler düzenlemesi, Hz. Peygamber'in, Üsâme b. Zeyd'i Mûte üzerine göndereceği orduya kumandan tayin etmesi, Hz. Ebû Bekir'in Şam'ın fethi için ordular sevk etmesi, Ecnâdeyn Savaşı ve Müslümanların zaferi, Yermük Savaşı, Hz. Ömer'in Câbiye'ye gelişi, Deccâl'in çıkması ile ilgili haberler, Ye'cûc ve Me'cûc ile ilgili haberler, Dımaşk Camisi ve onun faziletleri, Zimmîlerin kiliselerinin adedi, sur içinde bulunan bazı konaklar, içme suyu ve tarla sulamada kullanılan bazı nehirler, ulemâdan ve hukemâdan Şam'ın suyunun tatlılığı ve havasının ferahlığı ile ilgili nakledilen sözler, Dımaşk şehrinin mezarlıkları, Dımaşk'ta bulunan bazı peygamberler ve önde gelen kişilerin mezarları.

Târîhu medîneti Dımaşk'ın üç ve dördüncü cildinde (“es-Sîretü'n-nebeviyye” bölümünde) yer alan başlıklardan bazıları ise şunlardır:

Hz. Peygamber'in isimleri ve son peygamber oluşu, Hz. Peygamber'in künyesi, Resûlullah'ın doğumu ile ilgili rivayetler, Hz. Peygamber'in anne, baba, dede, nene, hala ve amcaları, çocukları ve hanımları, evlenme aşamasına gelip de evliliğin gerçekleşmediği kimseler, Hz. Peygamber'in yaratılış özellikleri, sıfatları, kalbinin kötü hasletlerden temizlenmiş olması, semaya yükseltilmesi ve peygamberlerden bir topluluk ile buluşması, cesareti ve kuvvetinin insanlar arasında meşhur olması, şakalaşması ve insanların gönlüne huzur vermesi, hayâsı ve ahde vefası, Rabbine karşı alçak gönüllü, ümmetine karşı merhametli, ashâbına karşı şefkatli olması, Hz. Peygamber'in silahları, binekleri, yediği ve içtiği şeyler, Resûlullah'ın özgürleştirdiği köle ve câriyeler, Resûlullah'a hizmet eden kimseler, Resûlullah'ın kâtipleri, Resûlullah'ın muhâfızları, “inşikâku'l-kamer” hadisesi ve Hz. Peygamber'in nübüvvetinin alâmetleri.

İbn Asâkir, *Târîh*'inin sonraki kısmında Dımaşk bölgesiyle doğrudan veya dolaylı olarak ilgisi bulunan ve İslâm tarihinde bilinen peygamber, mezhep imamı, zâhid, fakîh gibi bazı kimselerin hayatı hakkında detaylı bilgiler ihtiva eden uzun biyografiler oluşturmuştur. Bunlardan bazıları şunlardır:

İbrahim (a.s.),¹⁵⁶ Âdem (a.s.),¹⁵⁷ Ermiyâ b. Hilkıyâ (a.s.),¹⁵⁸ İlyas (a.s.),¹⁵⁹ Eyyûb (a.s.),¹⁶⁰ Dâvûd (a.s.),¹⁶¹ Zülkifl (a.s.),¹⁶² Zekerıyyâ (a.s.),¹⁶³ Zülkarneyn (a.s.),¹⁶⁴ Hızır (a.s.),¹⁶⁵ Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî (r.h.),¹⁶⁶ Ahmed b. Hanbel (r.h.),¹⁶⁷ İbrahim b.

¹⁵⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 6/164-259 (351).

¹⁵⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 7/373-459 (578).

¹⁵⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 8/27-41 (589).

¹⁵⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/205-217 (802).

¹⁶⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/58-83 (848).

¹⁶¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 17/80-110 (2037).

¹⁶² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 17/370-382 (2109).

¹⁶³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/48-56 (2261).

¹⁶⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 17/330-361 (2106).

¹⁶⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 16/399-434 (1965).

¹⁶⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 51/267-438 (6071).

¹⁶⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 5/252-341 (136).

Edhem (r.h.),¹⁶⁸ Üveys b. Âmir b. Mâlik (r.h.),¹⁶⁹ Bişr el-Hâfî (r.h.),¹⁷⁰ ve Zünnûn el-Mısırî (r.h.).¹⁷¹

İbn Asâkir'in kitabın yazılış amacına yani kitabında sadece Dımaşk ile münasebeti bulunan kişilerin tercemesine yer verme ilkesine bağlı kaldığı özellikle belirtilmelidir. Sözelimi *Târîhu medîneti Dımaşk*'ta, müşrik dahi olsa ticaret için Şam'a gelmiş olan Ebû Leheb'in tercemesine yer verildiği halde sahâbenin önde gelenlerinden olan Hz. Hamza'nın (r.a.) -Şam'a gelmediği için- tercemesine yer verilmemesi İbn Asâkir'in bu konudaki hassasiyetini göstermektedir.

I. İBN ASÂKİR'İN SAHÂBEYİ TESPİTİ

İbn Asâkir, kitabının üç ve dördüncü cildinde "es-Sîretü'n-nebeviyye" bölümünde Hz. Peygamber'in ailesi, yakın akrabaları, âzat ettiği köle ve câriyeler, Resûlullah'a hizmet eden kimseler, Resûlullah'ın kâtipleri ve muhâfızları gibi bazı sahâbîleri gruplara ayırarak onların isimlerini ve tercemelerini belli başlıklar altında ele almıştır. İbn Asâkir'in "es-Sîretü'n-nebeviyye" bölümünde sahâbeyi ele alışı ile biyografileri zikrettiği bölümdeki sahâbeyi ele alışı farklılık arz etmektedir. Şöyle ki, "es-Sîretü'n-nebeviyye" bölümünde Hz. Peygamber'in ailesi, yakın akraba ve hısımlarına yönelik nakledilen rivayetler herhangi bir sıralama gözetmeksizin karışık olarak zikredilmişken, biyografilerin yer aldığı bölümde sahâbî ile ilgili rivayetleri ilgili sahâbînin terceme başlığı altında; kimlik ve nesep bilgisi, akrabalık bilgisi, Dımaşk ile münasebeti, hadis rivayeti bilgisi, katıldığı savaşlar ve vefat bilgisi gibi bir sıralama gözeterek tertip etmiştir. Bu nedenle bu iki bölümdeki sahâbenin tespiti ayrı ele alınacaktır.

A. "ES-SÎRETÜ'N-NEBEVİYYE" BÖLÜMÜNDE SAHÂBE

Bu başlıkta İbn Asâkir'in "es-Sîretü'n-nebeviyye" bölümünde Hz. Peygamber'in annesi, çocukları, halaları, amcaları, hanımları, Resûlullah'ın âzat ettiği köle ve câriyeler, Resûlullah'a hizmet eden kimseler, Resûlullah'ın kâtipleri ve muhâfızları gibi çeşitli başlıklar altında zikrettiği bazı sahâbî grupları ele alınacaktır.

¹⁶⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 6/277-351 (365).

¹⁶⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/408-455 (840).

¹⁷⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/177-228 (881).

¹⁷¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 17/398-442 (2111).

İbn Asâkir “es-Sîretü’n-nebeviyye” bölümünde Hz. Peygamber’in ailesi, yakın akraba ve hısımları ile ilgili vermiş olduğu bilgilerde ilgili kişilerin sahâbî olup olmadığı hakkında değerlendirmede bulunmamıştır. Sözelimi Hz. Peygamber’in temyiz çağına ulaşmadan vefat eden çocukları ve torunlarının veya Hz. Peygamber’in sütannesini, sütbabasını, amca ve halalarının sahâbî olup olmadığı hakkında değerlendirme yapmamaktadır. Bu sebeple çalışmamızın bu bölümünde İbn Asâkir’in Hz. Peygamber’in ailesi ve yakınlarından, Müslüman olmadığı veya Hz. Peygamber’in vefatından evvel temyiz çağına ulaşmadığı için sahâbî sayılmayanlar hakkında; sahâbeye dair telif edilen eserlerde nakledilen görüşlere dipnotlarda yer verilecektir.

1. Hz. Peygamber’in Ailesi

İbn Asâkir, *Târîh*’inde “es-Sîretü’n-nebeviyye” bölümünde "باب ذكر بنيه وبناته عليه الصلاة" başlığı altında¹⁷² Hz. Peygamber’in çocukları,¹⁷³ damatları,¹⁷⁴ torunları,¹⁷⁵ hanımları ve nikâhlanıp da boşadığı kadınları zikretmiştir. İbn Asâkir, Hz. Peygamber’in ailesi ile ilgili bu bilgileri verirken sahâbe olup olmadıklarını değil Hz. Peygamber’in ailesi olmalarını önceleyerek rivayetleri nakletmiştir. Nitekim bu rivayetler içerisinde Hz. Peygamber’in nikâhlandığı fakat birlikte olmadan önce boşadığı kadınlar arasında sahâbî olduğu tespit edilemeyen kimseler de bulunmaktadır. İbn Asâkir, bu rivayetleri naklederken senetleriyle birlikte kaynağını da zikretmiş fakat rivayetin doğruluğu hakkında değerlendirmede bulunmamıştır.

Çalışmamızın bu kısmında İbn Asâkir’in “Hz. Peygamber’in oğulları, kızları ve hanımları” başlığı altında Hz. Peygamber’in ailesine dair nakletmiş olduğu rivayetlerde ismi geçen kişiler sahâbî olup olmadığına bakılmaksızın zikredilecektir. Çalışmamızın

¹⁷² İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/125-242.

¹⁷³ Hz. Peygamber’in çocukları hakkında bilgi için bk. Kevser Özdoğan, *Hz. Peygamber’in Çocukları* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013).

¹⁷⁴ Hz. Peygamber’in damatlarından Hz. Osman ve Hz. Ali hakkında geniş bilgi için bk. Murat Akarsu, *Hz. Osman ve Hilâfeti* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001); Gencal Şenyayla, *Hayatı ve İlk Dönem İslâm Toplumu Açısından Hz. Ali* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016); Ömer Faruk Akpınar, *Hz. Osman’ın Hadis Rivayetindeki Yeri* (Ankara: Sage Yayıncılık, 2019).

¹⁷⁵ Hz. Peygamber’in torunları ve diğer aile fertleri ile ilgili bilgi için bk. Hayati Yılmaz, *Hz. Peygamber’in (s.a) Soy Atlası* (İstanbul: Motto Yayınları, 2018).

sonunda yer alan “Ekler” kısmında ise sadece sahâbeden sayılanların¹⁷⁶ isimlerine yer verilecektir.

a. Çocukları ve Torunları

İbn Asâkir’in Hz. Peygamber’in çocuklarına dair verdiği bilgiler onun sahâbî tespitinde önemlidir.

İbn Asâkir’in naklettiği bilgiye göre: “Resûlullah’ın (s.a.s.) nübüvvetten önce Mekke’de doğan ilk çocuğu Kâsım’dır.¹⁷⁷ Sonra Zeyneb, sonra Rukiyye, sonra Fâtıma, sonra da Ümmü Gülsüm doğmuştur. Hz. Peygamber’in risâletinden sonra ise Abdullah (Tayyip/Tâhir) doğmuştur.¹⁷⁸ Mekke döneminde doğan bu çocukların annesi Hatîce bint Huveylid’dır.”¹⁷⁹

İbn Asâkir’in naklettiğine göre: “Resûlullah’ın (s.a.s.) Mâriye el-Kıbtıyye’den İbrahim isminde bir çocuğu olmuştur.”¹⁸⁰

¹⁷⁶ İbn Hacer, *el-İsâbe* isimli eserinde alfabetik olarak tercemelerini verdiği isimleri dört kısma ayırmıştır. Birinci kısımda sahâbî oldukları bilinenlere yer vermiştir. İkinci kısımda Hz. Peygamber zamanında doğup onu görmeye birlikte Resûlullah’ın vefatına kadar temyiz yaşına girmedikleri için ondan hadis rivayet edemeyen çocukları zikretmiştir. İbn Hacer, bu kimselerin sahâbe eserlerinde zikredilmelerinin sebebinin Resûlullah’ın, onları görmüş olabilecekleri varsayımından kaynaklandığını söylemektedir. Ancak bu tür kimselerin naklettiği hadislerin mürsel hükmünde olduğunu ifade eden İbn Hacer, bu nedenle onları ayrı bir bölümde zikrettiğini belirtmiştir. İbn Hacer, üçüncü kısımda hem Câhiliyye hem de İslâm devrine yetişmekle beraber Resûl-i Ekrem ile görüştüklerine dair bilgi bulunmadığı için sahâbî sayılmayanlara (muhadram) dördüncü kısımda ise tâbiinden olduğu halde bazı kaynaklarda yanlışlıkla sahâbî olarak gösterilenlere yer vermiştir. Bilgi için bk. Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 338-339. Ayrıca bk. Kandemir, “el-İsâbe”, 22/487.

¹⁷⁷ Kâsım (r.h.), nübüvvetten evvel Mekke’de doğmuştur. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/125. Belâzürî, onun yürümeye başlayınca iki yaşındayken vefat ettiğini nakletmiştir. Bk. Belâzürî, *Ensâbü’l-eshraf*, 1/396. Ebû Nuaym el-İsfahânî, Kâsım’ın Hz. Peygamber’in ilk vefat eden çocuğu olduğunu naklederek önceki âlimlerden Kâsım’ın sahâbî sayıldığını söyleyen bir kimse olmadığını söylemektedir. Bk. Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma’rifetü’s-sahâbe*, 4/2354. İbnü’l-Esîr de Kâsım’ın risâletten önce vefat ettiğini ve sahâbî olmadığını söylemektedir. Bk. İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 4/77. Ru’aynî de önceki âlimlerin Kâsım’ı sahâbeden saymadığını zikretmiştir. Bk. Ru’aynî, *el-Câmi’ li-mâ fi’l-musannefâti’l-cevâmi’*, 4/360. İbn Hacer, küçük yaşta vefat ettiğini naklederek onu ikinci kısımda zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/389 (7284).

¹⁷⁸ Abdullah’ın (r.h.), Tayyip ve Tâhir diye de isimlendirildiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/125. İbn Abdülber de Abdullah’ın diğer isimlerinin Tâhir ve Tayyip olduğunu nakletmiştir. Bk. İbn Abdülber, *el-İst’âb*, 4/1819. İbn Hacer de Abdullah’ın diğer isimlerinin Tâhir ve Tayyip olduğunu naklederek onu ikinci kısımda zikretmiştir. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/6 (6177).

¹⁷⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/125.

¹⁸⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/136. İbn Sa’d, İbrahim (r.h.) doğunca, Resûlullah’ın bu sevinçli haberi getiren Ebû Râfi’e bir köle hediye ettiğini, doğumunun yedinci günü kurban kestğini ve oğlunun saçını tıraş edip ağırlığınca gümüşü miskinlere tasadduk ettiğini ve ona “İbrahim” ismini koyduğunu haber verip İbrahim’in on altı aylıkken hastalanıp vefat ettiğini nakletmektedir. Bk. İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 1/107-115. Ebû Nuaym, İbrahim’in hicretin sekizinci yılı Zilhicce ayında doğduğunu ve on altı aylıkken vefat edip Baki’ kabristanına defnedildiğini haber vermektedir. Bk. Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma’rifetü’s-sahâbe*, 1/205. İbnü’l-Esîr de aynı rivayetleri nakletmektedir. Bk. İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-gâbe*, 1/49-51. İbn Hacer,

İbn Asâkir, Hz. Peygamber'in çocuklarının evlilikleri ve bu evliliklerden doğan çocukları yani Hz. Peygamber'in torunları hakkında da bilgiler nakletmektedir. Konuya ilişkin şu örnekler verilebilir:

İbn Asâkir'in naklettiği bilgiye göre: "Resûlullah'ın (s.a.s.) kızı Zeyneb, Ebû'l-Âs b. Rebî ile evlendi. Bu evlilikten Alî ve Ümâme isminde çocukları oldu."¹⁸¹

İbn Asâkir'in naklettiği bilgiye göre: "Osman b. Affân, Resûlullah'ın (s.a.s.) kızı Rukiyye ile evlendi. Bu evlilikten Abdullah isminde bir çocukları oldu. Abdullah altı yaşına gelince gözünü bir horozun gagalaması sonucu vefat etti."¹⁸²

İbn Asâkir'in naklettiğine göre: "Alî b. Ebû Tâlib ile Resûlullah'ın (s.a.s.) kızı Fâtıma hicretin ikinci yılı Safer ayının sondan üçüncü günü evlendiler. Bu evlilikten Hasan, Hüseyin, Ümmü Gülsüm¹⁸³ ve Zeyneb¹⁸⁴ dünyaya geldi."¹⁸⁵

b. Hanımları ve Nişanlandığı Kadınlar

Hz. Peygamber'in birden fazla hanımla evlenmesinin çeşitli sebepleri vardır. Bu sebepler arasında kabileler arasında bozulan ilişkileri evlilik bağı yoluyla düzeltmek, kabile reislerinin kızlarıyla evlenip onların İslâm'a girişini kolaylaştırmak, böylece devletin konumunu güçlendirmek ve korumasız kalan kadınları himaye etmek gibi sebepler sayılabilir.¹⁸⁶ Resûlullah (s.a.s.) evlendiği bazı hanımlarla evliliğini

İbrahim'in on sekiz ay yaşadıktan sonra hicrî 10 yılında vefat ettiğini naklederek onu ikinci kısımda zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/318 (398).

¹⁸¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/126.

¹⁸² İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/127. Ebû Nuaym, Abdullah'ın (r.h.) Habeşistan'da doğduğunu, Resûlullah hayattayken altı yaşında vefat edince onu kabre Resûlullah'ın koyduğunu nakletmiştir. Bk. Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 3/1715. İbnü'l-Esîr de aynı rivayeti nakletmiştir. Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3/231. Ru'aynî, Abdullah'ın hicretin dördüncü yılı Cemâziyelevvel ayında bir horozun gözünü gagalaması sonucu oluşan hastalık sebebiyle vefat ettiğini nakletmiştir. Bk. Ru'aynî, *el-Câmi' li-mâ fi'l-musannefâti'l-cevâmi'*, 3/363. İbn Hacer, Abdullah'ın annesinden bir sene önce hicretin birinci yılında vefat ettiğini söyleyip, onu ikinci kısımda zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/16-17 (6200).

¹⁸³ İbn Sa'd, Ümmü Gülsüm'ün (r.h.) Hz. Ömer ile evlendiği ve ondan Zeyd ve Rukiyye isminde iki çocuğu olduğu, Hz. Ömer'in vefatından sonra ise Ca'fer b. Ebû Tâlib'in oğlu Avn ile evlendiğini nakletmiştir. Bk. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/338. İbn Abdülber, Ümmü Gülsüm'ün Resûlullah'ın vefatından evvel doğduğunu rivayet etmiştir. Bk. İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 4/1954. İbnü'l-Esîr de aynı rivayeti nakletmiştir. Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 6/387. İbn Hacer, Ümmü Gülsüm'ün Resûlullah'ın vefatından evvel doğduğunu nakledip, onu dördüncü kısımda zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/464 (12237).

¹⁸⁴ İbnü'l-Esîr, Zeyneb'in (r.h.) Hz. Peygamber hayattayken doğduğunu amcası Cafer'in oğlu Abdullah ile evlendiğini ve bu evlilikten beş çocuğu olduğunu nakletmiştir. Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 6/132-133. İbn Hacer, Zeyneb'in Hz. Peygamber hayattayken doğduğunu nakledip, onu ikinci kısımda zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/166 (11267).

¹⁸⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/128.

¹⁸⁶ Aynur Uraler, "Ümmehâtü'l-Mü'minîn", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/307.

sürdürürken¹⁸⁷ bazıları ile de evlenip zifaf gerçekleşmeden önce boşamıştır.¹⁸⁸ Hz. Peygamber (s.a.s.) bazı kadınlar ile ise nişanlanmış fakat evlenmeleri mümkün olmamıştır. İbn Asâkir, “es-Sîretü’n-nebeviyye” bölümünde Resûlüllah’ın hanımlarına ilişkin birçok rivayet nakletmektedir. Bu rivayetlerden bazıları çalışmamızın sonunda yer alan “Ekler” kısmında ilgili kişilerin isimlerinin altındaki dipnotlarda verilecek olup burada sadece isimleri verilecektir.

ba. Hanımları

İbn Asâkir, Hz. Peygamber’in on beş kadınla evlendiğini fakat bunlardan ikisini evlendikten sonra beraber olmadan önce boşadığını diğer on üçüyle ise evliliğini devam ettirdiğini haber vermektedir.¹⁸⁹ Bu on üç hanım sahâbînin isimleri şunlardır: Hatîce bint Huveylid,¹⁹⁰ Sevde bint Zem’a, Âişe bint Ebû Bekir es-Siddîk,¹⁹¹ Hafsa bint Ömer b. Hattâb,¹⁹² Ümmü Seleme Hind bint Ebû Ümeyye b. Mugîre,¹⁹³ Ümmü Habîbe Remle bint Ebû Süfyân b. Harb, Cüveyriyye bint Hâris b. Ebû Dırâr, Zeyneb bint Cahş b. Riâb,¹⁹⁴ Zeyneb bint Huzeyme b. Hâris, Safiyye bint Huyey b. Ahtab,¹⁹⁵ Meymûne bint Hâris b. Hazn, Ümmü Şerîk bint Câbir b. Hakîm ve Şâ’ah (Sebâ, Senâ, eş-Şâh) bint Rufâ’ah.¹⁹⁶

¹⁸⁷ Hz. Peygamber’in hanımları hakkında bilgi için bk. Ayşenur Şimşek Ergül, *Hz. Peygamber’in (sav) Eşlerinin Birbirleriyle Olan İlişkileri* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020).

¹⁸⁸ Hz. Peygamber’in nikahlanıp da bazı sebeplerden ötürü zifaf gerçekleşmeden önce boşadığı kadınlar ile ilgili bilgi için bk. Hakan Temir, “Hz. Peygamber’in Zifaf Gerçekleşmeden Boşadığı İddia Edilen veya Vefatıyla Boş Kalan Hanımlar”, *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 8/3 (Kasım 2018), 587-593.

¹⁸⁹ Hz. Peygamber’in hanımları ile ilgili bu uzun rivayet için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/163-167.

¹⁹⁰ Hatice bint Huveylid’in (r.anhâ) hayatı hakkında bilgi için bk. Ömer Sabuncu, *Hz. Peygamber’in İlk Hanımı Hz. Hatice’nin Hayatı ve Kişiliği* (Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008).

¹⁹¹ Âişe bint Ebû Bekir’in (r.anhâ) hayatı hakkında bilgi için bk. Sevde İla, *Hz. Aişe ve Peygamber Sonrası Siyasî Hayattaki Rolü* (Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007).

¹⁹² Hafsa bint Ömer’in (r.anhâ) hayatı hakkında bilgi için bk. Fatma Ateş, *Hz. Peygamber’in Hanımlarından Hafsa’nın Hayatı ve Kişiliği* (Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007).

¹⁹³ Ümmü Seleme’nin (r.anhâ) hayatı hakkında bilgi için bk. Suzan Yıldırım, *Hz. Peygamber’in Hanımlarından Ümmü Seleme’nin Hayatı ve Kişiliği* (Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006).

¹⁹⁴ Zeyneb bint Cahş’ın (r.anhâ) hayatı hakkında bilgi için bk. Serap Toğuşlu, *Hz. Peygamber’in Hanımlarından Zeyneb bt. Cahş’ın Hayatı, Kişiliği, İslam Tarihindeki Yeri ve Önemi* (Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007).

¹⁹⁵ Safiyye bint Huyey’in (r.anhâ) hayatı hakkında bilgi için bk. Esra Özçelik, *Hz. Peygamber’in Eşi Hz. Safiye* (Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018).

¹⁹⁶ Şâ’ah (Sebâ, Senâ, eş-Şâh) bint Rufâ’ah hakkında “Ekler” kısmında isminin altındaki dipnotta bilgi verilecektir.

İbn Asâkir, Hz. Peygamber'in eşleriyle ilgili olarak onların önceden bir evlilik yapmışlarsa önceki eşlerinin isimlerine, Hz. Peygamber ile evlendikleri zamana ve vefat tarihlerine dair bilgilere de yer vermiştir. Bu bilgiler çalışmamızın sonunda yer alan "Ekler" kısmında sahâbe isimlerinin altında yer alan dipnotlarda verilecektir.

bb. Nikahlanıp Boşadığı Kadınlar

Hz. Peygamber, bazı kadınlarla evlenmiş fakat bazı sebeplerden ötürü birlikte olmadan önce veya birlikte olduktan sonra bu kadınları boşamıştır.¹⁹⁷ Hz. Peygamber'in nikahlanıp da boşadığı nakledilen dokuz kadının ismi ve onların sohbeti hakkında diğer sahâbe külliyyâtında rivayet edilen bilgiler çalışmamızın sonunda yer alan "Ekler" kısmındaki dipnotlarda verilecektir. İbn Asâkir'in bu konuda naklettiği rivayetlerden bazıları şunlardır:

İbn Asâkir, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) evlenip, halvet olup da bazı sebeplerden dolayı beraber olmadan önce boşadığı Amre bint Yezîd el-Gifâriyye ve Şenbâ¹⁹⁸ isimli iki kadından bahseden rivayeti zikredetmiştir.¹⁹⁹

İbn Asâkir, İbn Mende'den Hz. Peygamber'in Âliye bint Zübyân ile evlendiğini nakletmiştir. İbn Asâkir'in naklettiği diğer bir rivayette Hz. Peygamber, Âliye ile evlenip onunla birlikte oldu ve bir müddet sonra onu boşadı. Başka bir rivayette ise birlikte olmadan önce onu boşamıştır.²⁰⁰

İbn İshak'tan gelen bir rivayette "Hz. Peygamber, Esmâ bint Ka'b el-Cevniyye ile evlendi fakat beraber olmadan önce onu boşadı."²⁰¹ Katâde'den gelen diğer bir rivayette ise "Hz. Peygamber'in Yemen halkından 'Benî el-Cevn' kabilesinden Esmâ bint Nu'mân

¹⁹⁷ Konu hakkında bilgi için bk. Temir, "Hz. Peygamber'in Zıfâf Gerçekleşmeden Boşadığı İddia Edilen veya Vefatıyla Boş Kalan Hanımlar", 587-593.

¹⁹⁸ Enes b. Mâlik ve Hz. Âişe'den rivâyet edilen bir rivâyette; Hz. Peygamber, Şenbâ ile evlenip beraber olmak için zıfâf odasına girince kadın zorluk çıkarmış ve demiştir ki: "Eğer sen Peygamber olsaydın insanların sana en sevimlisi olan oğlun İbrahim ölmezdi." Resûlullah (s.a.s.) bunun üzerine hemen onu boşayıp mehrini vermiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/163-164. Taberî (öl. 310/923), Şenbâ'nın ismini "Şenbâ bint Amr el-Gifâriyye" olarak verip aynı rivayeti nakletmektedir. Bk. Muhammed b. Cerîr b. Yezîd Ebû Ca'fer et-Taberî, *Târîhu Taberî=Târîhu'r-rusûl ve'l-mülûk* (Beyrut: Dârü't-türâs, H/1387), 3/166-167. İbn Kesîr de (öl. 774/1373) aynı rivayeti nakletmiştir. Bk. Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer b. Kesîr el-Kureşî ed-Dimaşkî, *es-Sîretü'n-nebeviyye mine'l-Bidâye ve'n-nihâye*, thk. Mustafa Abdülvahid (Beyrut: Dârü'l-marife, 1395/1976), 4/580. Sahâbe külliyyâtında Şenbâ'nın sahâbî olduğuna dair herhangi bir bilgi bulunmadığı için çalışmamızın sonunda yer alan "Ekler" kısmındaki sahâbe listesinde yer almamıştır.

¹⁹⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/163-164

²⁰⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/183-184.

²⁰¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/228.

ile evlendiği fakat kadının isteksiz tavırlar sergilemesi üzerine onu boşadığı kaydedilmiştir.”²⁰² İsim ve kabile benzerliğini göz önüne alıp iki kadının aynı kişi olması ihtimalini araştırdığımızda İbn Hacer’in Esmâ bint Ka’b’ın biyografisinde²⁰³ onun hayatı hakkındaki bilgileri Esmâ bint Nu’mân’ın biyografisinde²⁰⁴ vereceğini söyleyerek iki kişinin aslında aynı kişi olduğuna işaret ettiği görülmüştür.

bc. Hz. Peygamber ile Birlikteliği “Vefat” Sebebiyle Gerçekleşmeyen Kadınlar

İbn Asâkir, Hz. Peygamber’in nikahlandığı fakat birlikte olmadan evvel iki taraftan birisinin vefatı sebebiyle birlikteliğin gerçekleşmediği kadınlar ile ilgili rivayetleri nakletmiştir. Konu ile ilgili örnekler şunlardır:

Buna göre Hz. Peygamber, Eş’as b. Kays’ın kız kardeşi Kuteyle ile evlenmiş fakat onunla birlikte olmadan önce Resûlullah (s.a.s.) vefat etmiştir. Bu bilgiyi nakleden İbn Abbas, Allah’ın (c.c.) Peygamberini o kadından koruduğunu da eklemiştir.²⁰⁵

İbn Asâkir’in naklettiği başka bir rivayette Hz. Peygamber (s.a.s.) Sebâ bint Esmâ bint Salt ile evlenmiş fakat kadın Hz. Peygamber ile birlikte olmadan önce vefat etmiştir.²⁰⁶

Hz. Peygamber ile nikahlandıktan sonra vefat ettiği nakledilen diğer kişi ise Havle bint Huzeyl’dir. Resûlullah (s.a.s.) ile nikahlandıktan sonra kardeşi Dihye²⁰⁷ onu Şam’dan getirirken kadın yolda vefat etmiştir.²⁰⁸

²⁰² İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/229. Hz. Peygamber’in, Esmâ bint Nu’mân’ı boşamasıyla ilgili farklı rivayetler için bk. Temir, “Hz. Peygamber’in Zifaf Gerçekleşmeden Boşadığı İddia Edilen Hanımlar”, 589-590.

²⁰³ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/16 (10811).

²⁰⁴ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/19 (10815).

²⁰⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/227. İbn Abdülber, Hz. Peygamber’in vefatından iki ay önce Kuteyle bint Kays ile nikahlandığını fakat Kuteyle’nin Yemen’den Medine’ye gelmesinden önce Resûlullah’ın vefat ettiğini, sonra Kuteyle’nin kardeşi Eş’as ile birlikte irtidat ettiğini daha sonra ise İkrime b. Ebû Cehil ile evlendiğini nakletmektedir. Bk. İbn Abdüber, *el-İstî’âb*, 4/1903-1904 (4069). Zehebî, Kuteyle’nin irtidat ettiğinin söylendiğini haber vermiştir. Bk. Zehebî *Siyeru a’lâmi’n-nübelâ*, 2/260. İbn Hacer, Kuteyle’nin Hz. Peygamber ile nikahlandığı fakat Medine’ye gelmeden önce Hz. Peygamber’in vefat ettiğini ve sonra Kuteyle’nin irtidat ettiğini nakledip onu muhadramûn arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/292 (11661). Kuteyle hakkında bilgi için ayrıca bk. Temir, “Hz. Peygamber’in Zifaf Gerçekleşmeden Boşadığı İddia Edilen Hanımlar”, 590. İbn Hacer, Kuteyle’yi muhadramûndan saydığı için çalışmamızın sonundaki sahâbe listesinde Kuteyle yer almamıştır.

²⁰⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/230-231.

²⁰⁷ İbn Asâkir, Havle’nin kardeşinin “Dihye bint Ka’b” olarak zikrederken; İbn Hacer ise “Dihye b. Halife el-Kelbî” olarak zikretmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/233; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/121.

²⁰⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/233.

c. Âzatlı Câriyeleri

İbn Asâkir, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) âzatlı câriyeleri ile ilgili bilgi vermektedir. Hz. Peygamber'in oğlu İbrahim'in annesi Mâriye'nin, Mısır valisi Mukavkıs'ın Hz. Peygamber'e hediyesi olduğunu nakletmektedir.²⁰⁹ İbn Asâkir'in naklettiğine göre Hz. Peygamber'in bir diğer câriyesi ise Reyhâne bint Şem'ûn b. Zeyd'dir. Reyhâne, Benî Kurayzalı bir adamla evliyken, kocası Benî Kurayza Gazvesi'nde öldürülmüş, kendisi de esir düşmüş ve Resûlüllah onu "safî" (ganimette Hz. Peygamber'in payı) olarak kendisi için seçmiştir.²¹⁰

d. Hz. Peygamber'in Evlenme Teklifinde Bulunduğu Kadınlar

İbn Asâkir, Hz. Peygamber'in evlenme teklifinde bulunup da karşı tarafın kabul etmemesi üzerine evliliğin gerçekleşmediği kadınlar hakkında bazı rivayetleri nakletmektedir.

Bu konuda, Hz. Peygamber'in evlenmek isteyip de teklifine olumlu cevap vermeyen üç kadın sahâbî ile ilgili bilgi verilmektedir. Bu kadınlar; Hz. Peygamber'in amcası Ebû Tâlib'in kızı Ümmü Hânî bint Ebû Tâlib, Safiyye bint Beşâme b. Nazle el-Anberî ve Dubâa' bint Âmir'dir. Konuya ilişkin bazı rivayetler şöyledir:

"Ümmü Hânî bint Ebû Tâlib anlatıyor: 'Resûlüllah (s.a.s.) benimle evlenmek istedi de ben: 'Ey Allah'ın Resûlü benim küçük çocuklarım var. Ben seninle yeterince ilgilenemem.' diyerek teklifini geri çevirdim.'"²¹¹

"İbn Abbas anlatıyor: 'Hz. Peygamber (s.a.s.) Safiyye bint Beşâme b. Nazle el-Anberî'ye evlenme teklifinde bulundu. Şöyle ki o esir düşmüştü de Resûlüllah onu kendisiyle evlenmek veya kocasına geri dönmekte serbest bıraktı. Kadın da kocasına dönmeyi tercih edip döndü.'"²¹²

İbn Asâkir'in naklettiği başka bir rivayette ise Dubâa' bint Âmir'in (r.anhâ) kocası Hişâm b. Mugîre vefat edince Resûlüllah (s.a.s.), Dubâa'nın oğlu Seleme b. Hişâm'ı çağırarak ona annesi ile evlenme isteğini bildirmiştir. Seleme bu teklifi annesine iletmiş,

²⁰⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/234-235.

²¹⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/239-240.

²¹¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/243.

²¹² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/245.

kadın ilk başta olumsuz cevap vermiş sonra pişman olduğunu haber vermek için oğlunu gönderince Resûlullah sükût ederek reddetmiştir.²¹³

e. Hz. Peygamber'e Evlenme Teklifinde Bulunan Kadınlar

İbn Asâkir, Hz. Peygamber'e evlenme teklifinde bulunan fakat Resûlullah'ın teklifini kabul etmediği kadınlar ile ilgili bazı rivayetleri nakletmektedir. Nitekim Hz. Peygamber'e evlenme teklifinde bulunan kadınlarla ilgili Kur'ân-ı Kerîm'de "Peygamber kendisiyle evlenmek istediği takdirde kendisini Peygamber'e hibe eden mümin kadın" buyrulmuştur.²¹⁴ Bu kadınlardan mehrini bağışladığını belirterek evlenme teklifinde bulunan kadınlar da olmuştur.²¹⁵ İbn Asâkir, Hz. Peygamber'e evlenme teklifinde bulunan iki kadından bahseder. Bu kadınlar Leylâ bint Hatîm ve Ümmü Şerîk el-Kureşîyye el-Âmiriyye'dir.

İbn Asâkir'in naklettiğine göre Leylâ bint Hatîm Resûlullah'ın (s.a.s.) huzuruna gelip nefisini ona hibe ettiğini yani onunla evlenmek istediğini söylemiş Hz. Peygamber de olumlu cevap vermiş fakat sonrasında kadın evlenmekten vazgeçmiştir.²¹⁶

İbn Asâkir, Ümmü Şerîk el-Kureşîyye el-Âmiriyye ile ilgili rivayette ise onun kendisini Hz. Peygamber'e hibe ettiğini yani onunla evlenmek istediğini fakat Resûlullah'ın bunu kabul etmeyip onunla evlenmediğini nakletmiştir.²¹⁷

²¹³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/244-245.

²¹⁴ el-Ahzâb 33/50.

²¹⁵ Havle bint Hakîm, hicretin ikinci yılında eşinin ölümü üzerine mehrini bağışladığını belirterek Resûl-i Ekrem'e evlenme teklifinde bulunmuştur. Detaylı bilgi için bk. Selman Başaran, "Havle bint Hakîm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16/538. Mehrini bağışladığını belirterek Resûlullah'a evlenme teklifinde bulunan Ümmü Şerîk hakkında bilgi için bk. Sandıkçı, "Ümmü Şerîk", 42/331-332.

²¹⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/244.

²¹⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/245.

2. Hz. Peygamber'in Yakın Akrabası ve Hısımları

İbn Asâkir, "باب معرفة أمه وجداته وعمومته وعماته"²¹⁸ başlığı altında Hz. Peygamber'in annesi, babası, sütannesi, sütbabası, neneleri, dedeleri,²¹⁹ amcaları²²⁰ ve halaları²²¹ hakkında bilgiler nakletmektedir.

Çalışmamızın bu bölümünde İbn Asâkir'in Hz. Peygamber'in yakın akraba ve hısımlarına dair naklettiği rivayetlerde isimleri geçenler sahâbî olup olmadığına bakılmaksızın zikredilecek olup çalışmamızın sonunda yer alan "Ekler" kısmında ise sadece sahâbe külliyyâtında nakledilen bilgilerde sahâbî olduğu tespit edilenlere yer verilecektir.

İbn Asâkir'in Hz. Peygamber'in yakın akrabası ve hısımlarına dair nakletmiş olduğu bazı rivayetler şunlardır:

"Resûlullah'ın annesi Âmine bint Vehb b. Abdimenâf b. Zühre b. Kilâb,²²² babası Abdullah b. Abdülmuttalib'dir."²²³

"Hz. Peygamber'in sütannesi Halîme bint Hâris, onun kocasının ise Hâris b. Abduluzzâ'dır."²²⁴

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) dedesi Abdülmuttalib'in on bir oğlu ve altı kızı olmuştur. İbn Asâkir, Hz. Peygamber'in amca hala ve nineleri ile ilgili şu bilgileri nakletmektedir: Hz. Peygamber'in en büyük amcası Hâris'in²²⁵ annesi Safiyye bint Cündeb b. Huceyr'dir.

²¹⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/95-125.

²¹⁹ Hz. Peygamber'in dedesi Abdülmuttalib hakkında bilgi için bk. Osman Adıgüzel, *Hz. Peygamber'in Dedesi Abdülmuttalib ve Halalarının Hayatları* (Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018).

²²⁰ Hz. Peygamber'in amcaları hakkında bilgi için bk. Ömer Faruk Kiraz, *Hz. Peygamber'in Amcaları* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007).

²²¹ Hz. Peygamber'in halaları hakkında bilgi için bk. Zeynep Yavuz, *Hz. Peygamber'in Halaları* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

²²² İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/96.

²²³ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/115.

²²⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/97.

²²⁵ Belâzürî, Hz. Peygamber'in en büyük amcası olan Hâris'in, Hz. Peygamber'in doğumundan önce vefat ettiğini söylemektedir. Bk. Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 4/294-295.

Hız. Peygamber'in babası Abdullah²²⁶ ile amcaları Zübeyr,²²⁷ Ebû Tâlib,²²⁸ Abdülkâbe²²⁹ halaları Âtike, Ümeyme, Ervâ, Ümmü Hakîm ve Berre'nin anneleri Fâtıma bint Amr'dır. Hamza, Mukavvim,²³⁰ Hacl,²³¹ ve Safiyye'nin anneleri ise Hâle bint Vehb b. Abdimenâf'dır. Abbâs, Dırâr²³² ve Kusem'in²³³ anneleri Nüteyle bint Cenâb, Ebû Leheb'in²³⁴ annesi Lebnâ bint Hâcir, Ğaydâk'ın²³⁵ annesi ise Memnüa' bint Amr'dır.²³⁶

Sahâbe külliyyâtında yaptığımız araştırmamızın neticesinde Hız. Peygamber'in amcalarından sadece Hız. Abbas ve Hız. Hamza'nın Müslüman olduğu diğer amcalarından bazısının bi'set'ten önce vefat etmeleri sebebiyle bazısının da iman etmememiş olmaları sebebiyle sahâbeden sayılmadığı tespit edilmiştir. Hız. Peygamber'in halalarından ise Âtike, Ümeyme Ervâ ve Safiyye Müslüman olduğu tespit edilmiştir. Ümmü Hakîm'in²³⁷ Müslüman olduğuna dair bilgiye ulaşılamamış, Berre'nin ise Hız. Peygamber'in risâletine yetişemediği tespit edilmiştir.²³⁸

²²⁶ Hız. Peygamber'in babası Abdullah hakkında bilgi için bk. Belâzürî, *Ensâbü'l-Eşrâf*, 1/91.

²²⁷ Hız. Peygamber'in amcası Zübeyr, Hilfü'l-Fudûl antlaşmasını ilk dile getiren ve insanları böyle bir antlaşma yapmaya çağırın kişidir. Bk. Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 2/11. Zübeyr, Hız. Peygamber'in risâletinden kısa bir süre önce vefat etmiştir. Bk. Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Zübeyr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/521.

²²⁸ İbn Hacer, Ebû Tâlib'i dördüncü kısımda zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/196-204 (10175).

²²⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/115. Hız. Peygamber'in amcası Abdülkâbe, küçük yaşta vefat etmiştir. Bk. Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 4/1.

²³⁰ Hız. Peygamber'in amcası Mukavvim, Resûlullah'ın risâletinden altı yıl önce vefat etmiştir. Bk. Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 4/294.

²³¹ Hız. Peygamber'in amcası Hacl, Mukavvim'den bir sene sonra vefat etmiştir. Bk. Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 4/294.

²³² Hız. Peygamber'in amcası Dırâr, İslâm'dan önce vefat etmiştir. Bk. Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 4/282.

²³³ Hız. Peygamber'in amcası Kusem, Resûlullah'ın doğumundan üç sene önce dokuz yaşındayken vefat etmiştir. Bk. Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 4/303.

²³⁴ Ebû Leheb'in tercemesi için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 67/161-173 (8787).

²³⁵ Hız. Peygamber'in amcası Ğaydâk, babası Abdülmuttalib'in vefatından 5 yıl sonra vefat etmiştir. Bk. Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 4/310.

²³⁶ Rivayet için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/114-116.

²³⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/115. Zehebî, Ümmü Hakîm'in (ismi Beyzâ) Hız. Peygamber'in nübüvvetine eriştiğini düşünmediğini söylemiştir. Bk. Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 2/273 (44).

²³⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/115. Zehebî, Berre'nin Hız. Peygamber'in risâletine yetişemediğini zikretmiştir. Bk. Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 2/273 (45).

3. Hz. Peygamber'in Âzat Ettiği Köle ve Câriyeler

İbn Asâkir, Hz. Peygamber'in âzat ettiği köle²³⁹ ve câriyeler²⁴⁰ için müstakil başlık açıp onları alfabetik harf sırasına göre sıralamış Hz. Peygamber'in onları âzat etmesi veya âzat edilmesine vesile olmasına dair bilgileri nakletmiştir.²⁴¹

a. Âzatlı Köleler

İbn Asâkir, bu bölümde Hz. Peygamber'in âzat ettiği kölelerden otuz dokuz kişiyi tespit etmiş, Dımaşk bölgesiyle ilgisi olanların tercemelerinin biyografilerin zikredildiği bölümde geleceğini belirtip bu bölümde sadece ismini vermekle yetinmiş, Dımaşk bölgesiyle bir ilgisi yoksa o kişinin; ismi, künyesi, annesi, babası, Müslüman oluşu, katıldığı savaşlar, başından geçen önemli hadiseler, vefat yeri ve zamanı gibi bilgileri vermiştir. İbn Asâkir'in kitabında zikrettiği, Hz. Peygamber'in özgürleştirdiği kölelerin isimlerine ve tercemelerinin içeriğine çalışmamızın sonunda yer alan "Ekler" kısmında yer verilecek olup burada birkaç örnek verilecektir. Konuya ilişkin şu örnekler verilebilir:

"Üsâme b. Zeyd b. Hârise Ebû Zeyd el-Kelbî, Resûlüllah'ın âzatlı kölesidir."²⁴²

"Eslem, Hz. Peygamber'in âzatlı kölelerindedir. İbrahim ve Ebû Râfi' el-Kıbtî diye de bilinir. Uhud, Hendek ve sonraki savaşlara katılmıştır."²⁴³

"Enese Ebû Mesruh, Hz. Peygamber'in âzatlılarından. Habeşistan'a ve sonrasında Medine'ye hicret edip Bedir Gazvesi'ne katılmıştır. Hz. Peygamber'den rivayeti bilinmemektedir. Resûlüllah'ın müezzinlerinden olup Hz. Ebû Bekir'in halifelîği zamanında vefat etmiştir."²⁴⁴

b. Âzatlı Câriyeler

İbn Asâkir, bu bölümde Hz. Peygamber'in âzat ettiği sekiz câriye tespit etmiş ve tercemelerinde Hz. Peygamber ile münasebetlerini anlatan rivayetleri nakletmiştir. Bu

²³⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/251-301.

²⁴⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/302-311.

²⁴¹ Hz. Peygamber'in âzatlıları hakkında ilgili bilgi için bk. Elif Eryarsoy, *Hz. Peygamber'in Âzatlıları ve Rivayetleri* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002); Züleyha Karakuş, *Hz. Peygamber'in Köle ve Cariyeleri* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020).

²⁴² "مولی رسول الله صلى الله عليه وسلم" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/251.

²⁴³ "ومنهم من أسلم ويقال إبراهيم أبو رافع القبطي ... شهد أحدا والجندي والمشاهد بعدها" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/251-252.

²⁴⁴ "ومنهم أنسة أبو مسرح مهاجري شهد بدرًا ... ولا يعرف له رواية ... وكان يأذن على النبي صلى الله عليه وسلم إذا جلس ومات في خلافة أبي بكر الصديق" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/255-257.

sekiz hanım sahâbînin isimleri ve tercemelerinin içeriği çalışmamızın sonunda yer alan "Ekler" kısmında verilecektir. Konuya ilişkin şu örnekler verilebilir:

"Bereke, Hz. Peygamber'in âzatlılardanıdır. Künyesi Ümmü Eymen'dir. Hz. Peygamber'in dadısıdır."²⁴⁵

"Ruzeyne, Hz. Peygamber'in âzatlılardanıdır. Doğrusu o Hz. Peygamber'in hanımı Safiyye'nin âzatlısı olup Hz. Peygamber'e de hizmet etmekteydi."²⁴⁶

"Hz. Peygamber'in oğlu İbrahim'in teyzesi, Mâriye el-Kıbtî'nin kız kardeşi olan Sîrîn Hz. Peygamber'in âzatlılardanıdır. İskenderiye valisi Mukavkıs'ın Hz. Peygamber'e hediyesidir. Hz. Peygamber de onu Hassân b. Sâbit'e hibe etmiştir."²⁴⁷

4. Hz. Peygamber'e Hizmet Eden Sahâbîler

İbn Asâkir, köle olmadığı halde Hz. Peygamber'e hizmet eden, ona yemek yapan, abdest suyunu hazırlayan sahâbîleri de bu kısımda zikretmiştir. Bunlardan tercemesi gelecek olanların sadece ismini vermekle yetinmiştir. Konuyla ilgili şu örnekler verilebilir:

"Enes b. Mâlik Ebû Hamza el-Ensârî, Hz. Peygamber'e hizmet eden sahâbîlerdendir."²⁴⁸

"Ebû Bekir'in mevlâsı Sa'd, Hz. Peygamber'e hizmet eden sahâbîlerdendir. Hz. Peygamber'in âzatlısı olduğu da söylenmiştir. Resûlullah onun hizmetinden çok memnun olmuş ve Hz. Ebû Bekir'e: 'Ey Ebû Bekir! Sa'd'ı azat et!' demiştir. Hz. Ebû Bekir: 'Yâ Resûlellah! Burada ondan başka bana hizmet edecek kimse yok' deyince Hz. Peygamber iki kere: 'Sa'd'ı âzât et! Sana başka hizmet edecek adamlar da bulunur!'" buyurmuştur."²⁴⁹

²⁴⁵ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/302-304. "فأما إمامه صلى الله عليه وسلم فمنهم بركة وتكنى أم آمن وهي حاضنته"

²⁴⁶ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/305. "ومنهم رزينة مولاة النبي صلى الله عليه وسلم والصحيح أنها كانت لصفية بنت حبي زوج النبي صلى الله عليه وسلم وكانت تخدم النبي صلى الله عليه وسلم"

²⁴⁷ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/307. "ومنهم سيرين أخت مارية القبطية خالة إبراهيم بن النبي صلى الله عليه وسلم أهداها المقوقس صاحب الاسكندرية للنبي صلى الله عليه وسلم فوهبها لحسان بن ثابت"

²⁴⁸ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/312. "فأما خدمه عليه السلام فمنهم أنس بن مالك أبو حمزة الأنصاري يأتي ذكره إن شاء الله في حرف الألف"

²⁴⁹ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/321-322. "ومنهم سعد مولى أبي بكر الصديق كان يخدم النبي صلى الله عليه وسلم وقيل إنه كان مولى له"

“Abdullah b. Mesûd Ebû Abdurrahman el-Hüzelî, Hz. Peygamber’e hizmet eden sahâbîlerdendir. Hz. Peygamber’in abdest suyunu getirir, terliklerini taşır ve sefere çıkacağı zaman yol hazırlığını yapardı.”²⁵⁰

5. Hz. Peygamber’in Kâtipleri

İbn Asâkir, Hz. Peygamber’e gelen vahyi,²⁵¹ Hz. Peygamber’in çeşitli bölgelere göndermiş olduğu mektupları²⁵² veya bazı antlaşma metinlerini yazan kâtipleri alfabetik sıraya göre zikretmiş, biyografilerin zikredildiği bölümde tercemesi gelecek olanların sadece isimlerini vermekle yetinmiş, tercemesi gelmeyecek olanlar hakkında ise bu bölümde detaylı bilgiler nakletmiştir.

İbn Asâkir, bu başlık altında ismini verdiği yirmi dört kâtipten on birinci sırada zikrettiği Sa’d b. Ebû Serh’in²⁵³ irtidad edip Mekke’ye gittiğini²⁵⁴ nakletmiştir. Kâtiplerin isimleri ve tercemelerinin içeriği ile ilgili bilgiler çalışmamızın sonunda yer alan “Ekler” kısmında verilecek olup burada birkaç örnek verilecektir. Konuya ilişkin bazı örnekler şunlardır:

²⁵⁰ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/322. "ومنهم عبد الله بن مسعود أبو عبد الرحمن الهذلي كان يلي طهور النبي صلى الله عليه وسلم ويحمل نعليه ويرحل راحلته" ²⁵⁰

²⁵¹ Hz. Peygamber’in vahiy kâtipleri ile ilgili bilgi için bk. Elçin Memmedzade, *Vahiy Kâtipliği ve Hz. Peygamber’in Vahiy Kâtipleri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999); İsmail Feyyaz Vanlıoğlu, *Vahyin Kâtipleri* (Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015).

²⁵² Hz. Peygamber’in İslâm’a davet için çeşitli bölgelere göndermiş olduğu mektuplar hakkında bilgi için bk. Zeynep Şulul, *Hz. Peygamber Tarafından İslâm’a Davet İçin Gönderilen Elçiler* (Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013), 43-67; Muhammed Hamidullah, *Hz. Peygamber’in Altı Orijinal Diplomatik Mektubu*, çev. Mehmet Yazgan (İstanbul: Beyan Yayınları, 2019).

²⁵³ Sa’d b. Ebû Serh’in Hz. Peygamber’in kâtipleri arasında olduğu daha sonra irtidad edip Mekke’ye müşriklerin yanına döndüğü nakledilmiştir. "وكتب له سعد بن أبي سرح ثم ارتد ولحق بمكة" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/333 (11). İbn Hacer, Halîfe b. Hayyât’ın onu Hz. Peygamber’in kâtipleri arasında saydığını ancak onun Abdullah b. Sa’d b. Ebû Serh olması gerektiğini belirterek onu dördüncü kısımda zikretmiştir.

"سعد بن أبي سرح العامري ذكره خليفة بن خياط في كتاب النبي صلى الله عليه وسلم ... وإنما هو ابنه عبد الله" Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/230 (3759).

(Not: Sahâbe kaynaklarında “Sa’d b. Ebû Serh” isminde bir sahâbî bulunmadığı için çalışmamızın sonunda yer alan sahâbe listesindeki “Hz. Peygamber’in kâtipleri” başlığı altında yer almamıştır.)

²⁵⁴ İbn Asâkir, bu bilgiyi Halîfe b. Hayyât’tan nakletmiştir. Muhakkik’in de dipnotta belirttiği gibi İbn Asâkir’in, Halîfe b. Hayyât’tan naklettiği bu rivayette geçen isim aslında “Sa’d b. Ebû Serh” değil “Abdullah b. Sa’d b. Ebû Serh”dir. "في تاريخ خليفة: عبد الله بن سعد بن أبي سرح وهو الصواب والذين نقلوا عنه: المصنف هنا وابن كثير" İbn Asâkir’de geçen rivayet ve Muhakkik’in dipnottaki açıklaması için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/333. İbn Asâkir’in Halîfe’den aldığı rivayetin "تسمية من كتب له صلى الله عليه وسلم ... وكتب له عبد الله بن سعد بن أبي سرح ثم ارتد ولحق بمكة" kaynağı için bk. Ebû Amr Halîfe b. Hayyât b. Halîfe eş-Şeybânî el-Basrî, *Târîhu Halîfe b. Hayyât*, thk. Ekrem Ziyâ el-Ömerî (Dimaşk, Beyrut: Dâru’l-Kalem, Müessesetü’r-Risâle, 1397), 1/99.

“Ebân b. Saîd b. Âs el-Ümevî, Hz. Peygamber’in kâtiplerindendir. Onun tercemesi kitabın ‘Elif’ harfi bölümünde gelecektir.”²⁵⁵

“Hz. Peygamber’e gelen vahyi yazan kâtiplerin ilki Übey b. Kâ’b’dır. O olmadığı zamanlarda Zeyd b. Sâbit çağrılır ve o yazardı. İnsanlara yazılan mektupları da bu iki sahâbî yazardı. Osman b. Affân, Hâlid b. Saîd ve Ebân b. Saîd de Hz. Peygamber’in kâtiplerindendi.”²⁵⁶

“Übey b. Kâ’b b. Münzir el-Ensârî, Hz. Peygamber’in kâtiplerindendir. Tercemesi kitabın ‘Elif’ harfinde gelecektir.”²⁵⁷

“Sâbit b. Kays b. Şemmâs el-Ensârî, Hz. Peygamber’in kâtiplerindendir. Abdullah b. Abs es-Sümâlî ve Mesliyye b. Hezân el-Hadânî Mekke’nin fethinden sonra kavimlerinin Müslüman olduğunu bildirmek ve kavimleri adına biat etmek üzere Hz. Peygamber’in huzuruna geldiler. Hz. Peygamber, Sâbit b. Kays’a onlara mallarından farz olan zekât miktarını bildiren bir mektubu yazdırdı. Sa’d b. Ubâde ve Muhammed b. Mesleme de bu mektuba şâhit oldular.”²⁵⁸

6. Hz. Peygamber’in Muhâfızları

İbn Asâkir, Hz. Peygamber’in kâtiplerini zikrettikten sonra üç sahâbînin daha isimlerini vermiş ancak onları niçin zikrettiğini açıklayan bir başlık koymamıştır. Eseri tahkik eden Amr b. Garâme el-Amrevî ise bu üç sahâbenin tercemesinin önüne izah için; "أماؤه عليه السلام"²⁵⁹ lafzını eklemiştir.

İbn Asâkir, ilk olarak Âmir b. Abdullah b. Cerrâh Ebû Ubeyde el-Kureşî ve Abdurrahman b. Avf’ın ismini vermiş ve onların tercemelerinin “Ayn” harfinde geleceğini belirtmiştir. Üçüncü olarak ise Muaykîb b. Ebû Fâtıma ed-Devsînin tercemesinde, onun

²⁵⁵ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/324.

²⁵⁶ "كان أول من كتب لرسول الله صلى الله عليه وسلم أبي بن كعب فكان إذا لم يحضر دعا زيد بن ثابت فكانا يكتبان له الوحي ويكتبان إلى من كاتبه من الناس وكان
Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/324.

²⁵⁷ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/324.

²⁵⁸ "ومنهم ثابت بن قيس بن شماس الأنصاري ... وكتب لهم رسول الله صلى الله عليه وسلم كتابا بما فرض عليهم من الصدقة في أموالهم كتبه ثابت بن قيس بن شماس و
Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/327.

²⁵⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/351.

H.z. Peygamber'in yüzüğünü muhâfaza ettiğini ve devlet hazinesinin bekçisi olduğunu nakletmiştir.²⁶⁰

Bu başlık altında olmasa da H.z. Peygamber'in kâtipleri bölümünde Sa'd b. Ebû Serh'in tercemesinde geçen bir rivayette şu ifadeler yer almaktadır: Bedir Gazvesi'nde Sa'îd b. Zeyd, Bedir'den dönüşte Zekvân b. Abdülkays el-Ensârî, Uhud Gazvesi'nde Muhammed b. Mesleme, Hendek Gazvesi'nde Zübeyr b. Avvâm, Hayber Gazvesi'nde Ebû Eyyûb el-Ensârî, Tebük Seferi'nde Ebû Katâde, bunların yanı sıra başka zamanlarda Sa'd b. Mâlik ve Âiz b. Amr el-Müzenî Resûlüllah'a (s.a.s.) muhâfızlık yapmıştır.²⁶¹

B. SAHÂBEYİ TESPİT YÖNTEMİ

İbn Asâkir, yukarıda görüldüğü üzere "es-Sîretü'n-nebeviyye" bölümünde sahâbeyi H.z. Peygamber ile ilişki durumlarına göre; eşleri, çocukları, halaları, amcaları, âzatlıları, hizmetçileri, kâtipleri ve muhâfızları gibi farklı başlıklar altında ele almıştır. Biyografiler bölümünde ise böyle bir gruplandırmaya gitmeden alfabetik harf sırasının geldiği yerde hayatları hakkında detaylı bilgiler nakletmiştir.

İbn Asâkir, gerek ilk dört ciltte gerekse biyografiler kısmında nakletmiş olduğu rivayetlerde; H.z. Peygamber'i görme, ondan hadis dinleyip nakletme, onunla aynı ortamda bulunma veya sahâbîliğinin meşhur olması gibi farklı yöntemlerle H.z. Peygamber'e mülâki olduğu anlaşılan sahâbîlere yer vermiştir. İbn Asâkir'in sahâbeyi tespit yöntemleri şunlardır:

1. "S-h-b" Maddesini Kullanarak

Sahâbe terâcimlerinde ilgili kişinin sahâbî olduğunu belirtmek için genellikle o kimsenin hayatında H.z. Peygamber ile Müslüman olarak karşılaşmış ona arkadaşlık etmesi dile getirilir. Bu husus ifade edilirken "s-h-b" kavramı ve bu kökten türemiş olan ashâb ve sâhib gibi kelimeler kullanılır.²⁶² İbn Asâkir de sahâbeyi tespitinde genellikle "صاحب رسول" من أصحاب رسول الله", "صاحب رسول الله", "من أصحاب رسول الله" Resûlüllah'a arkadaşlık etti", "صاحب رسول الله" Resûlüllah'ın arkadaşısıdır", "صاحب رسول الله"

²⁶⁰ "ومنهم معيقب بن أبي فاطمة الدوسي كان على خاتمة ويقال كان حازنه" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/351.

²⁶¹ Rivayet için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/334.

²⁶² İbrahim Sainkaplan, *İbn Hişâm'ın es-Sîretü'n-Nebeviyye'sinde Sahâbe Bilgisi* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 15.

Resûlüllah'ın arkadaşlarındandır" ve "له صحبة" sohbeti vardır" gibi kavramları kullanmaktadır.²⁶³ Konu ile ilgili şu örnekler verilebilir:

"İbn Asâkir, Hanefî fakihi ve muhaddis olan Hasan b. Mesûd b. Hasan b. Alî'nin biyografisinde onun hicrî 543 yılında Muharrem ayının on yedisinde bir Pazar günü Merv'de vefat ettiğini ve Hz. Peygamber'in sahâbîlerinden olan Büreyde b. Husayb ve Hakem b. Amr el-Gifârî'nin mezarlarının yakınına defnedildiğini haber vermiştir."²⁶⁴

"İbn Asâkir, Abdurrahman b. Katâde es-Sülemî'nin Hz. Peygamber'den işitmiş olduğu bir hadisi naklederken onun Hz. Peygamber'in ashâbından olduğunu bildirmiştir."²⁶⁵

"İbn Asâkir, Hubeys b. Hâlid'in Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicretini anlattığı bir rivayete yer vermiş ve onun Hz. Peygamber'in sahâbîsi olduğunu vurgulamıştır."²⁶⁶

"İbn Asâkir, Esmâ b. Hârise'nin Hz. Peygamber'e arkadaşlık ettiğini, Suffe ehlinde olduğunu ve hicrî 66 senesinde seksen yaşındayken Basra'da vefat ettiğini zikretmiştir."²⁶⁷

2. Hz. Peygamber ile Aynı Ortamı Paylaşma

İbn Asâkir, sahâbenin birçoğunu Hz. Peygamber'le beraber oturma, onunla konuşma, yemek yeme, namaz kılma, yolculuk yapma, karşılaşma, ziyaretine gelme ve Hz. Peygamber'e biat etme gibi durumlarda onunla aynı ortamı paylaştığını gösteren bazı ifadelerle tespit etmektedir. Konuyla ilgili örnekler ayrı başlıklar altında zikredilecektir.

a. Hz. Peygamber'in Arkasında Namaz Kılma ve Onunla Aynı Sofrada Yemek Yeme

İbn Asâkir, bazı sahâbîleri Hz. Peygamber'in arkasında namaz kılma, yolculuk yapma, birlikte yemek yeme veya Hz. Peygamber'i yemek yerken görmüş olmayı ifade eden lafızlarla tespit etmiştir.²⁶⁸ Konuya ilişkin bazı örnekler şunlardır:

²⁶³ Konuyla ilgili örnekler için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/338; 13/386; 13/393; 15/84; 16/25; 16/57; 16/137; 17/451; 18/328.

²⁶⁴ "بريدة بن الحصيب والحكم بن عمرو الغفاري صاحبي رسول الله صلى الله عليه وسلم" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 13/393.

²⁶⁵ "وكان من أصحاب النبي" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 17/451.

²⁶⁶ "صاحب رسول الله" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/327.

²⁶⁷ "صحاب النبي" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/315.

²⁶⁸ Konuyla ilgili örnekler için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/131; 3/150; 4/128; 4/242-243.

“Nu’mân b. Beşîr dedi ki: ‘Biz, Hz. Peygamber’in arkasında namaz kıldığımız zaman o ‘semiallahü li-men hamideh’ deyip rukûdan doğrulunca, onun secdeye gittiğini görmeden hiçbirimiz yerinden kılmıdamazdı.’”²⁶⁹

“Berâ b. Âzib dedi ki: ‘Hz. Peygamber (s.a.s.) yatsı namazında ‘ve’t-Tîn ve’z-zeytûn’ sûresini okudu. Ondan daha güzel okuyan bir ses duymadım. Onun namazı gibi güzel bir namaz da görmedim.’”²⁷⁰

“Ya’lâ b. Mürre dedi ki: ‘Resûlullah ile birlikte yola giderken yemeğe davet edildik.’”²⁷¹

b. Hz. Peygamber ile Karşılaşip Onunla Konuşma ve Onunla Oturma

İbn Asâkir, bazı sahâbîleri Hz. Peygamber’le karşılaşip konuştuğu ve ona sorular sorduğunu ifade eden lafızlarla tespit etmiştir.²⁷² Konuyla alakalı bazı örnekler şunlardır:

“Abdullah b. Selâm’dan rivayet edildiğine göre o Hz. Peygamber’in Medine’ye geldiğini duyunca onun yanına gelmişti. Hz. Peygamber ona: ‘Yesrib halkının âlimi İbn Selâm sen misin?’ diye sordu. O da: ‘Evet’ dedi...”²⁷³

“Fazl b. Abbas’tan rivayet edildiğine göre o şöyle dedi: Hz. Peygamber (s.a.s.) hastalandığı zaman onun odasına girdim. Başında kırmızı (veya sarı) bir bez vardı. Bana dedi ki: ‘Amcamın oğlu! Şu bezi al da başıma sıkıca sarıver! Mescide varıncaya kadar da bana destek oluver!’ denileni yaptım. Resûlullah (s.a.s.) bana yaslandığı halde onunla beraber mescide kadar gittik. Orada insanlara şu konuşmayı yaptı...”²⁷⁴

“Havle bint Hakîm’den rivayet edildiğine göre o şöyle dedi: ‘Hz. Peygamber’e rüyasında ihtilâm olan kadın için gusül gerekli midir?’ diye sordum. Resûlullah da: ‘Evet, suyu geldiği zaman gereklidir.’ diye cevap verdi.”²⁷⁵

“Simâk b. Harb dedi ki: ‘Câbir b. Semüre’ye Hz. Peygamber ile beraber oturdun mu? (Aynı ortamda bulundun mu?)’ diye sordum. O da: ‘Evet oturdum. Ashâbı onunla

²⁶⁹ "كنا إذا صلينا خلف النبي صلى الله عليه وسلم" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/317.

²⁷⁰ "سمعت النبي صلى الله عليه وسلم يقرأ في صلاة العشاء والتين والزيتون" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/7.

²⁷¹ "خرجنا مع النبي صلى الله عليه وسلم فدعينا إلى طعام" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 14/150.

²⁷² Konuyla ilgili örnekler için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/95; 1/172; 1/175; 3/461; 3/465; 3/509; 4/82; 4/183; 4/190; 4/199; 4/377; 14/339; 15/38; 15/342-343; 17/142.

²⁷³ "فقال له النبي صلى الله عليه وسلم أنت ابن سلام عالم أهل يثرب قال نعم" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/387.

²⁷⁴ "دخلت على النبي في مرضه وعلى رأسه عصابة حمراء أو صفراء فقال ابن عمي خذ هذه العصابة..." Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/92.

²⁷⁵ "سألت رسول الله عن المرأة ترى في منامها ما يرى الرجل عليها غسل فقال نعم إذا هي أنزلت الماء" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 22/202.

oturur, şiir okur, cahiliye hatıralarından bir şeyler anlatıp gülüşürlerdi. Resûlüllah da onların bu hallerine tebessüm ederdi.”²⁷⁶

“Ebû Mâlik el-Eşcaî, babasından²⁷⁷ rivayet ediyor: ‘Biz, Resûlüllah’ın (s.a.s.) yanında otururduk. Ben onun kadar suskunluğu uzun olan birisini görmedim.”²⁷⁸

c. Hz. Peygamber’in Ziyaret Ettiği Kişilerden Olma

İbn Asâkir, bazı sahâbîleri de Hz. Peygamber’in onları ziyaret edip evlerinde misafir olmasıyla "دخل علينا\ جاء رسول الله الي" gibi lafızlarla tespit etmiştir.²⁷⁹ Konuya ilişkin bazı örnekler şunlardır:

“Bişr es-Selmânî²⁸⁰ anlatıyor: ‘Hz. Peygamber (s.a.s.) evimize geldi. Oturması için altına serdiğimiz kadife döşeğin üzerine oturdu. Evimizdeyken kendisine vahiy nâzil oldu... Ona kaymak ve hurma ikram ettik. Kaymağı çok beğendi.”²⁸¹

“Abdullah b. Büsr²⁸² anlatıyor: ‘Hz. Peygamber (s.a.s.) evimize misafir oldu. Ona sevîk, hurma ve içecek bir şey ikram ettik. Yemeğini yiyip bineğine binmek üzere ayağa kalkınca, bineğinin yularını tuttum ve dedim ki: “Ey Allah’ın elçisi! Benim için dua et!” O da benim için dua etti...”²⁸³

d. Hz. Peygamber’i Ziyaret Etme

Hz. Peygamber (s.a.s.), İslâm’ı tebliğ etmeye başlayınca özellikle de Medine’ye hicretten ve Mekke’nin fethinden sonra insanlar İslâm’ı merak etmişler ve öğrenmek için

²⁷⁶ "أكنت تجالس النبي صلى الله عليه وسلم قال نعم وكان أصحابه يجلسون..." Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/62.

²⁷⁷ Adı Târik b. Eşyem b. Mes’ûd el-Eşcaî’dir. İbn Hacer, onun Ebû Mâlik’in babası olduğunu ve Hz. Peygamber’den hadis işittiğini belirtmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/411 (4241).

²⁷⁸ "كنا نجلس إلى النبي صلى الله عليه وسلم" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/63.

²⁷⁹ Konuyla ilgili örnekler için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/126; 4/246; 9/354; 14/163; 20/233.

²⁸⁰ *Târîhu Medîneti Dimaşk*’ı tahkik eden Amr b. Garâme el-Amrevî, onun isminin “Büsr” olduğunu ve bu şekilde araştırılması gerektiği zikretmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/243. Nitekim İbn Abdülber’in, Büsr es-Sülemî’nin tercemesinde, onun Hz. Peygamber’i evinde misafir edip, duasını aldığı bilgisini naklettiği görülmüştür. Bk. İbn Abdülber, *el-İstî’âb*, 1/166 (176). İbn Hacer ise Bişr es-Sülemî’nin tercemesinde onu birinci kısımda sahâbe arasında zikretse de Hz. Peygamberi misafir ettiğini rivayet etmemiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/439 (684).

²⁸¹ "دخل علينا رسول الله صلى الله عليه وسلم بيتنا فوضعنا تحته قطيفة لنا فجلس عليه..." Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/243.

²⁸² İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 27/139-162 (3201). Abdullah b. Büsr ismini sahâbe bilgisini ihtiva eden kitaplarda araştırdığımızda aynı isimde iki sahâbînin bulunduğu görülmüş, İbn Hacer’in, Hz. Peygamber’i evinde misafir edip, ona ikram ettiğini rivayet etmesi sebebiyle Abdullah b. Büsr el-Mâzinî’nin *Târîhu Dimaşk*’taki rivayetini verdiğimiz sahâbî ile aynı kişi olduğu tespit edilmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/20 (4582).

²⁸³ "جاء رسول الله صلى الله عليه وسلم إلى فنزل عليه فذكر طعاما فأتاه به وذكر سويقا وشياً آخر..." İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/244.

fert fert ve heyetler halinde²⁸⁴ Hz. Peygamber'in huzuruna gelip ona zihinlerini meşgul eden soruları sormuşlar ve aldıkları cevaplar neticesinde birçoğu İslâm dinini benimseyip Resûlüllah'ın sahâbîsi olmuştur.

Hicretin dokuzuncu senesinde Hz. Peygamber ile görüşmek için Medine'ye o kadar çok heyet gelmiştir ki bu yıla "senetü'l-vüfûd" da denilmiştir.²⁸⁵ İbn Asâkir, bu heyetlerden bazılarının Hz. Peygamber'e gelmesi ile ilgili rivayetleri nakletmektedir.²⁸⁶ Bu konuda şu örnekler verilebilir:

"Hârise b. Katn b. Zâir ve Hamel b. Sü'dâne b. Hârise Hz. Peygamber'e gelip Müslüman oldular."²⁸⁷

"Hamza b. Mâlik b. Sa'd el-Hemedânî, Hz. Peygamber'e Şam halkından gelen ziyaretçilerdendir."²⁸⁸

Tebük Seferi'nden sonra Benî Dâr kabilesi çeşitli hediyelerle birlikte Hz. Peygamber'e bir heyet göndermiş ve Resûlüllah'tan Müslümanların bir gün Şam'ı fethetmeleri halinde buraya yakın olan Habrâ ve Beyt-i Amyûn ismindeki iki Rum köyünü kendilerine hibe etmesini istemişlerdir. Bu heyette yer alan sahâbîlerin isimleri şunlardır:²⁸⁹ Temîm b. Evs ed-Dârî, Nu'aym b. Evs, Yezîd b. Kays, Fâkih b. Nu'mân, Saffâr b. Rebîa, Cebele b. Mâlik, Ebû Hind b. Abdullah, Tayyib b. Abdullah, Hâni' b. Habîb, Mürre b. Mâlik ve Azîz b. Mâlik.

İbn Asâkir, Benî Bekr b. Vâil kabilesi heyetinin Hz. Peygamber'e gelerek; Kus b. Sâide'yi²⁹⁰ sorduklarını, Hz. Peygamber'in de Kus b. Sâide'nin onların kabilesinden değil,

²⁸⁴ Hz. Peygamber'e gelen heyetler hakkında bilgi için bk. Mehmet Ali Kapar, *Hiz. Muhammed'e Gelen Heyetler ve Bu Heyetlerle Münasebetler* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016); Ahmet Kuray, *İslâmiyetin Yayılış Sürecinde Heyetler* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017); Selda Meydan, *Hiz. Peygamber'e Gelen Heyet ve Elçiler Bu Elçilerin Görüşmeye Dair Rivayetleri ve Değerlendirilmesi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 1-335.

²⁸⁵ Mustafa Fayda, "Senetü'l-Vüfûd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/520.

²⁸⁶ Konuyla ilgili örnekler için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 8/428; 9/246; 11/59; 11/398-399; 12/207; 12/234; 14/282; 14/381; 15/185; 15/247; 19/78; 19/517; 21/364.

²⁸⁷ "وفد حارثة بن قطن بن زائر وحمل بن سعدانة بن حارثة إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فأسلموا" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 15/247.

²⁸⁸ "ممن وفد على النبي صلى الله عليه وسلم من وجوه أهل الشام" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 15/185.

²⁸⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/63, 64.

²⁹⁰ Kus b. Sâide, Câhiliyye döneminde Hz. Peygamber'in de kendisini dinlediği, tevhid inancına bağlı hatip ve şairdir. Bk. Mehmet Ali Kapar, "Kus b. Sâide", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/460.

İyâd kabilesinden olan ve Cahiliyye döneminde Ukâz panayırında toplanan insanlara güzel sözler söyleyen bir kimse olduğunu söylediğine yer verip bu heyet ile gelerek Müslüman olan sahâbîlerin isimlerini zikreder.²⁹¹ Bu sahâbîlerin isimleri şunlardır: Beşîr b. Ma'bed el-Hasâsiyye ve hanımı Leylâ, Abdullah b. Mersed,²⁹² Hassân b. Hût ile oğlu,²⁹³ Abdullah b. Esved b. Şihâb, Fûrât b. Hayyân el-İclî ve Amr b. Tağleb.

e. Hz. Peygamber'in Yol Arkadaşı Olma

Hz. Peygamber (s.a.s.), bazı sahâbîlere iltifat ederek onları terkisine bindirmiştir.²⁹⁴ İbn Asâkir, bu sahâbîleri "رديف النبي/رسول الله" terkibiyle tespit etmiştir. Konuyla ilgili şu örnekler verilebilir:

"Ubeydullah b. Abbâs dedi ki: 'Hz. Peygamber'in bineğinde onunla birlikte yolculuk yaptım.'"²⁹⁵

"Muâz b. Cebel dedi ki: 'Hz. Peygamber ile birlikte onun terkisinde yolculuk yaptım.'"²⁹⁶

f. Hz. Peygamber'in Bir Kimse Hakkında Konuşması veya Dua Etmesi

İbn Asâkir, bazı sahâbîleri Hz. Peygamber'in o kişi hakkında konuşmasıyla veya bir kimse için dua etmesiyle²⁹⁷ tespit etmiştir. Bu konuda şu örnekler verilebilir:

"Hz. Peygamber, hicretin 8. yılı Cemâziyelevvel ayında Mûte üzerine ordusunu gönderdi. Ordunun başına kumandan olarak Zeyd b. Hârise'yi seçti ve dedi ki: 'Eğer Zeyd'e bir şey olursa onun yerine Ca'fer, ona da bir şey olursa onun yerine Abdullah b. Revâha geçsin! Ona da bir şey olursa Müslümanlar kendi aralarında ittifak edeceği birisini seçsinler!'"²⁹⁸

²⁹¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/306, 310-311.

²⁹² Buhârî, ondan bir hadis rivayet ederek sahâbî olduğunu belirtmiştir. Bk. Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, 5/209 (669).

²⁹³ İsmi tespit edilememiştir. Hakkında bilgi için ayrıca bk. İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-küb râ*, 1/239.

²⁹⁴ Hz. Peygamber'in terkisine bindirdiği sahâbîler ile ilgili bilgi için bk. Sabri Çap, "Resûlullah'ın Terkisine Bindirdiği Sahâbîler ve Aralarında Geçen Diyaloglarla İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi", *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10 (2017), 97-123.

²⁹⁵ "كنت رديف النبي صلى الله عليه وسلم" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 37/471.

²⁹⁶ "كنت رديف رسول الله صلى الله عليه وسلم" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 58/384.

²⁹⁷ Hz. Peygamber'in dua ettiği bazı sahâbîler hakkında bilgi için bk. Osman Ateş, *Hz. Peygamber'in Haklarında Dua Ettiği Bazı Sahâbîler* (Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018).

²⁹⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 2/6.

Hz. Peygamber, Medine'ye hicret ettikten sonra Mekke'de kalan Seleme ve onun durumunda olup hicret etmesine müsaade edilmeyen kimseler için çok üzölmüştü.²⁹⁹ "Ebû Hüreyre'den rivayet olduğuna göre sabah namazlarının son rek'atinde kiraatten sonra tekbir alıp rükû'ya gider ve rükû'dan başını kaldırırken 'semiallahü li-men hamideh' der; ardından 'Rabbenâ ve leke'l-hamd' dedikten sonra ayakta durur vaziyette onlar için şöyle dua ederdi: 'Allahım! Velîd b. Velîd, Seleme b. Hişâm, Ayyâş b. Ebû Rebîa ve Mekke'de kalan diğere zayıf Müslümanları kâfirlerin elinden kurtar!'"³⁰⁰

g. Hz. Peygamber'e Biat Etme

İbn Asâkir, bazı sahâbîleri Hz. Peygamber'e biat etmelerini ifade eden "بايع" fiiliyle tespit etmiştir.³⁰¹ Konuyla ilgili şu örnekler verilebilir:

"Huzeyfe b. Esîd, Hz. Peygamber'den birçok hadis rivayet etmiştir. Huzeyfe, Rıdvan ağacının altında biat edenlerdendir."³⁰²

"Rıdvân Biati'nda Hz. Peygamber'e ilk biat eden sahâbî Ebû Sinân Abdullah b. Vehb'dir. O dedi ki: 'Yâ Resûlellah! Elini uzat da sana biat edeyim.'"³⁰³

h. Hz. Peygamber'in İsmi Değıştirdiği Kimselerden Olma

Hz. Peygamber, Müslüman olan ve isminin manası İslâm inançlarıyla bağdaşmayan veya kötü anlamları çağrıştıran bazı kimselerin isimlerini değıştirmiştir.³⁰⁴ İbn Asâkir, bazı sahâbîleri Hz. Peygamber'in ismini değıştirmiş olmasıyla tespit etmiştir.³⁰⁵ Bu konuda şu örnekler verilebilir:

²⁹⁹ Bk. Hasan Cirit, "Seleme b. Hişâm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/406.

³⁰⁰ "اللهم أنج الوليد بن الوليد وسلمة بن هشام وعياش بن أبي ربيعة والمستضعفين بمكة" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 22/135.

³⁰¹ Konuyla ilgili örnekler için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/52; 14/94; 15/107; 20/384; 22/90-91; 22/99.

³⁰² "وكان ممن بايع تحت الشجرة" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/253.

³⁰³ "وكان أول من بايع بيعة رضوان أبو سنان عبد الله بن وهب فقال يا رسول الله ابسط يدك أبايعك" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/42-43.

³⁰⁴ Hz. Peygamber'in bazı sahâbîlerin ismini değıştirmesi ile ilgili bilgi için bk. Cemal Ağırman, "Ad Koyma ve Hz. Peygamber'in İsimlere Karşı Tutumu", *Cumhuriyet Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi* 2 (1998), 135-139; Hatice Arslan, *Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Verdiği veya Değıştirdiği İsim, Lakap ve Künyeler* (Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 30-110.

³⁰⁵ Konuyla ilgili örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/52; 12/284; 15/343; 19/520.

“İbn Asâkir, Beşîr b. Ma’bed el-Hasâsiyye’nin isminin ‘Zahm’ (zahmet, sıkıntı ve güçlük çekmek) olduğunu fakat Hz. Peygamber’in ismini ‘Beşîr’ olarak değiştirdiğini rivayet etmektedir.”³⁰⁶

“İbn Asâkir, Saîd b. Yerbû’ b. Ankese’nin isminin ‘Sarm’ (sert olmak, keskin olmak) olduğunu fakat Resûlullah’ın bunu beğenmeyip ‘Saîd’ olarak değiştirdiğini rivayet etmiştir.”³⁰⁷

“Zeyd b. Mühelhil b. Yezîd b. Münhib’in ismi Câhiliyye döneminde ‘Zeydü’l-Hayl’ (at sürüsü, yılık süvariler, beygirler) diye biliniyordu. Kavmini temsilen bir heyet ile birlikte Hz. Peygamber’in huzuruna gelip Müslüman olunca Hz. Peygamber, onun ismini ‘Zeydü’l-Hayr’ olarak değiştirdi.”³⁰⁸

1. Hz. Peygamber’den Hadis İşitmiş Olma

Sahâbe terâcimlerinde Hz. Peygamber’den hadisi bizzat işittiğini ifade eden lafızlardan yola çıkarak hadisi işiten kimsenin sahâbî olduğu tespit edilmektedir. İbn Asâkir de aynı şekilde sahâbe tespitinde bulunmaktadır.³⁰⁹ Konuyla ilgili şu örnekler verilebilir:

“Abdullah b. Hâris el-Cez’e anlatıyor: ‘Hz. Peygamber’in kibleye doğru büyük abdest bozmayı ve bevletmeyi yasakladığını duyan ilk ben oldum. Hemen çıkıp insanlara bunu haber verdim.’”³¹⁰

“Hişâm b. Âmir anlatıyor: ‘Resûlullah’ı ‘Hz. Adem’in yaratılışı ile kıyamet arasındaki en büyük fitne Deccâl’dir.’ derken işittim.’”³¹¹

“Mikdâm b. Ma’dîkerib anlatıyor: ‘Ben Resûlullah’ı ‘Hasan benden, Hüseyin Alidendir.’ derken işittim.’”³¹²

³⁰⁶ "فقال ما اسمك فقال زحم فقال بل أنت بشير" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/307.

³⁰⁷ "قال كان إسمي الصرم فسماني رسول الله صلى الله عليه وسلم سعيدا" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 21/323.

³⁰⁸ "المعروف بزید الخلیل فی الجاهلیة وفد علی النبی صلی الله علیه وسلم فأسلم فسماه زید الخیر" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/517.

³⁰⁹ Konuyla ilgili örnekler için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/58; 1/120; 1/128; 1/230; 2/211; 4/219; 4/265; 4/287; 4/292; 5/30; 5/179; 5/221; 6/57; 6/225.

³¹⁰ "أنا أول من سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم ينهى أن تستقبل القبلة..." Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 13/35.

³¹¹ "سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول..." Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 13/366.

³¹² "سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 13/219.

i. Hz. Peygamber’i Görmüş Olma

Bazı sahâbîler, Hz. Peygamber’i bizzat gördüğünü ifade eden lafızlara göre tespit edilmektedir.³¹³ Konuyla alakalı şu örnekler verilebilir:

“Câmi’ b. Şeddâd’ın,³¹⁴ Târik’tan³¹⁵ rivayet ettiğine göre o şöyle dedi: ‘Ben Hz. Peygamber’i iki defa gördüm.’”³¹⁶

“Ebû Cühayfe anlatıyor: ‘Ben Resûlüllah’ı gördüm. Hasan b. Ali ona çok benziyordu.’”³¹⁷

“Abdullah b. Ömer anlatıyor: ‘Resûlüllah (s.a.s.), namazda iftitah tekbiri alacağı zaman ellerini omuz hizasına kaldırırdı. Rukûya ve secdeye gideceği zaman da ellerini omuz hizasına kaldırır; iki secde arasında ise kaldırmazdı.’”³¹⁸

3. Hz. Peygamber Zamanında Bilinen Bazı Gruplara Dahil Olma

İbn Asâkir, bazı sahâbîleri Hz. Peygamber tarafından oluşturulan nakîblik, muâhât ve suffa ehlinde olma gibi bazı gruplara müntesip olmalarıyla tespit etmiştir.

a. Nakîb Olarak Görevlendirilenlerden Olma

H. Peygamber (s.a.s.), Akabe’de kendisine biat eden Medineliler arasından seçtiği on iki kişiyi Müslümanların meseleleriyle ilgilenmek, İslâm’a davette bulunmak ve Medine’deki gelişmeleri kendisine bildirmek için nakîb tayin etmiştir.³¹⁹ İbn Asâkir, bu sahâbîler ile ilgili bilgi verirken bu bilgiye temas etmektedir.³²⁰ Konuya ilişkin bazı örnekler şunlardır:

³¹³ Konuyla ilgili örnekler için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/289; 3/296; 3/303; 4/46; 4/64; 4/207; 4/245; 10/49; 11/482; 13/180; 13/222; 13/271; 14/353; 19/26; 20/113; 21/300.

³¹⁴ Mizzî, *Tehzîbü’l-Kemâl fî esmâ’i’r-ricâl*, 4/486 (889).

³¹⁵ İbn Asâkir, bu rivayette Târik’in kim olduğunu tam olarak açıklamadığı için Câmi’ b. Şeddâd’ın tercemesini Mizzî’nin (ö. 742/1341), *Tehzîbü’l-Kemâl fî esmâ’i’r-ricâl* isimli eserinden okuduğumuzda onun Târik b. Abdullah el-Muhâribî’den hadis rivayet ettiği bilgisine ulaşılmıştır. Bk. Mizzî, *Tehzîbü’l-Kemâl fî esmâ’i’r-ricâl*, 4/486 (889); Târik b. Abdullah el-Muhâribî’nin tercemesi için bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/414 (4246).

³¹⁶ “رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم مرتين” Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/305.

³¹⁷ “رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم وان الحسن بن علي كان يشبهه” Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 13/182.

³¹⁸ “كان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا افتتح الصلاة رفع يديه حنو منكبيه...” Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 5/428.

³¹⁹ Gülgün Uyar, “Nakib”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/321.

³²⁰ Konuyla ilgili örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/77; 19/393; 20/238.

“İbn Asâkir, Es’ad b. Sehl b. Huneyf’in tercemesinde, onun Hz. Peygamber zamanında doğup³²¹ ismini Resûlullah’ın (s.a.s.) koyduğunu ve dedesinin Benî Neccâr’ın nakîbi Es’ad b. Zürâre olduğunu rivayet etmektedir.”³²²

“İbn Asâkir, Câbir b. Abdullah’ın tercemesinde, Câbir’in babası Abdullah b. Amr b. Harâm’ın nakîblerden olduğunu nakletmiştir.”³²³

Hz. Peygamber’in (s.a.s.) Akabe Biatları sırasında Medineli on iki kabileye tayin ettiği nakîblerin emir ve idaresi altında arîfler bulunmaktaydı. Resûlullah dönemindeki uygulamadan anlaşıldığına göre arîf; idare ettiği topluluğu diğer işlerinde de temsil yetkisi olan kimsedir.³²⁴ İbn Asâkir, sahâbîlerin bu özelliklerine de temas etmektedir. Konuya ilişkin şu örnek verilebilir:

“Cüdeb b. Nu’mân el-Ezdî Müslüman olunca; Hz. Peygamber, onu kavmine ‘arîf’ olarak tayin etmiştir.”³²⁵

b. Hz. Peygamber’in Kardeşlik Bağı (Muâhât) Kurduğu Kimselerden Olma

Hz. Peygamber, Medine’ye hicretin ardından toplumu birbiriyle kaynaştırmaya yönelik bazı icraatlar yapmıştır. Bunların belki de en önemlisi Mekkeli bazı sahâbîleri önce kendi aralarında, sonra da Medineli ensârdan bazı kimselerle kardeş ilân etmesi olmuştur.³²⁶ İbn Asâkir, bazı sahâbîleri Hz. Peygamber’in kardeşlik bağı kurduğu kimselerden olmasıyla tespit etmektedir.³²⁷ Bu konuda şu örnekler zikredilebilir:

“Resûlullah (s.a.s.), Ebû Eyyûb el-Ensârî ile Mus’ab b. Umeyr arasında kardeşlik bağı kurmuştur.”³²⁸

³²¹ İbn Hacer, Es’ad’ın Hz. Peygamber’in vefatından iki sene evvel doğduğunu, doğunca ona Hz. Peygamber’in tahnik yaptığını ve dedesi Es’ad’ın ismini ona verdiğini rivayet ederek tercemesini ikinci kısımda zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/326 (414). Tahnik: Hurma ezmesi veya bal gibi tatlı bir maddenin yeni doğan çocuğun damağına sürülmesidir. Bk. Zekeriya Güler, “Tahnîk”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/416.

³²² "وكان جده أسعد بن زرارة نقيب بني نجار" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 8/330.

³²³ "كان أبوه أحد النقباء شهد بدرا وقتل يوم أحد" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/208.

³²⁴ Fahrettin Atar, “Arîf”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1991), 3/360.

³²⁵ "وجعله النبي صلى الله عليه وسلم عريف قومه" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/319.

³²⁶ Hüseyin Algül, “Muâhât”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 30/306.

³²⁷ Konuyla ilgili örnekler için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 24/178; 25/316; 30/94; 43/381; 50/186.

³²⁸ "وأخى رسول الله صلى الله عليه وسلم بين أبي أيوب ومصعب بن عمير" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/39.

“Resûlüllah (s.a.s.), Âmir b. Führeyre ile Hâris b. Evs b. Muâz arasında kardeşlik bağı kurmuştur.”³²⁹

“Resûlüllah (s.a.s.), Erkam b. Ebü'l-Erkam ile Abdullah b. Üneys arasında kardeşlik bağı kurmuştur.”³³⁰

c. Ehl-i Suffe'den Olma

Hz. Peygamber (s.a.s.), Medine'ye hicretten sonra Mescid-i Nebevî'yi inşa ettirirken ailesine ait odaların yanı sıra mescidin güney kısmına düşen giriş kısmında kimsesiz, fakir, bekar ve yardıma muhtaç olan Müslümanların kalabilmesi için bir gölgelik yaptırdı.³³¹ Daha sonra genişletilen bu mekânda kalanların sayısının 400'e ulaştığı zikredilmektedir. Hz. Peygamber'in yeme, içme, eğitim, öğretim gibi meseleleriyle bizzat ilgilendiği Suffe ehli zamanla İslâm'ı tebliğ için ihtiyaç duyulan bölgelere gönderilen öğretmenlerin yetiştiği bir okula dönüşmüştür.³³²

İbn Asâkir, suffe'de eğitim gören bazı sahâbîleri, Suffe ashâbı/ehli olarak zikretmektedir.³³³ Konuyla alakalı şu örnekler verilebilir:

“Vâsile b. Eska' anlatıyor: 'Ben Suffe ashâbındandım. Bir gün bir arkadaşım açlıktan şikayet etti...'”³³⁴

“Esmâ b. Hârise el-Eslemî, Hz. Peygamber'e arkadaşlık etti. O Suffe ehliendir.”³³⁵

d. Mekke'nin Fethi'nde Müslüman Olanlardan Olma

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Mekke'yi fethettiği gün İslâm tarihinde bir dönüm noktası olmuş, fetihten sonra birçok Arap kabilesi İslâm'ı kabul etmiş ve bu coğrafyada İslâm

³²⁹ "آخا رسول الله صلى الله عليه وسلم بين عامر بن فهيرة والحارث بن أوس بن معاذ" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/343.

³³⁰ "آخا رسول الله صلى الله عليه وسلم بينه وبين عبد الله بن أنيس" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/326.

³³¹ Mehmet Abdullah Aksoy, *Suffa Ashâbı ve İslâm Hukukunun Oluşmasına Etkileri* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010), 10.

³³² Mustafa Baktır, "Suffe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/469-470. Suffe ashâbı hakkında geniş bilgi için bk. Aksoy, *Suffa Ashâbı ve İslâm Hukukunun Oluşmasına Etkileri*; Basri Çetin, *Asr-ı Saâdet'te Suffe; Doğuşu, Önemi ve İşlevi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

³³³ Konuyla ilgili örnekler için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/315; 35/343; 40/176; 40/496.

³³⁴ "وائلة بن الأسقع يقول كنت من أصحاب الصفة فشكنا أصحابي الجوع" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 22/223.

³³⁵ "أسماء بن حارثة بن سعيد ... صحب النبي صلى الله عليه وسلم وكان من أهل الصفة" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/315.

hızla yayılmıştır. Mekke'nin fethedildiği gün de birçok kimse Müslüman olmuş ve Hz. Peygamber'in ashâbından olma şerefine nail olmuşlardır.³³⁶

İbn Asâkir, Mekke'nin fethinde Müslüman olan bazı sahâbîleri (أسلم يوم الفتح) ifadesiyle tespit etmektedir.³³⁷ Bu konuda şu örnekler verilebilir:

“Hâris b. Hişâm sahâbîdir. Mekke'nin fethinde Müslüman olmuştur.³³⁸

“Hakîm b. Hizâm b. Huveylid, Mekke'nin fethinde Müslüman oldu. Sonra da Müslüman olarak Resûlüllah ile beraber Huneyn Gazvesi'ne katıldı.”³³⁹

“Saîd b. Yerbû', Mekke'nin fethinde Müslüman oldu. Resûlüllah ile beraber Huneyn Gazvesi'ne katıldı.”³⁴⁰

4. Hz. Peygamber'in Görevlendirdiği Kimselerden Olma

Hz. Peygamber (s.a.s.), bazı sahâbîleri kabiliyetlerine göre zekât memuru, yönetici, kumandan, diplomat ve müezzinlik gibi önemli görevlere getirmiştir. İbn Asâkir, sahâbeyi bu özellikleriyle de tespit etmektedir.

a. Zekât Memuru ve Yönetici Olarak Görevlendirmesi

Zekâtları toplama, ganimetleri muhafaza etme ve şehirleri yönetmek için görevlendirilen kimselere “âmil” denmektedir.³⁴¹ İbn Asâkir, Resûlüllah'ın (s.a.s.) zekât memuru ve yönetici olarak görevlendirdiği bu sahabileri "عامل النبي / رسول الله" veya "استعمله النبي" terkipleriyle tespit etmektedir.³⁴² Konuya ilişkin bazı örnekler şunlardır:

“İbn Asâkir, bazılarının Ebû Süfyân Sahr b. Harb'ın Hz. Peygamber'in Necran üzerine görevlendirdiği zekât memuru olduğunu öne sürdüğünü ancak Vâkıdî ve

³³⁶ Mekke'nin fethi hakkında geniş bilgi için bk. Mehmet Nur Akdoğan, *Mekke'nin Fethi* (Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008).

³³⁷ Konuyla ilgili örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 15/348; 15/357; 23/251; 23/421.

³³⁸ "له صحبة أسلم يوم الفتح ثم حسن إسلامه" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/491.

³³⁹ "أسلم يوم الفتح وشهد مع رسول الله صلى الله عليه وسلم حينئذ مسلمًا" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 15/94.

³⁴⁰ "وأسلم سعيد بن يربوع يوم فتح مكة وشهد مع رسول الله صلى الله عليه وسلم في حينئذ" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 21/325.

³⁴¹ Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 283. Hz. Peygamber'in zekât memuru olarak görevlendirdiği kimseler hakkında bilgi için bk. Ayşe Yavuz, *Hz. Peygamber'in Zekât Memuru Olarak Görevlendirdiği Sahabiler* (Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011); Şehba Yazıcı, *Hz. Peygamber ve Hulefâ-yi Raşidîn Dönemlerinde Âmillik* (Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015).

³⁴² Konuyla ilgili örnekler için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 8/46; 16/67; 16/264; 45/473; 61/382.

öğrencilerinin bunu reddettiğini ve Hz. Peygamber'in Necran halkına zekât memuru olarak görevlendirdiği kişinin 'Amr b. Hazm' olduğunu rivayet etmektedir."³⁴³

"Hz. Peygamber (s.a.s.), Alâ' b. Abdullah el-Hadramî'yi Bahreyn halkından zekât toplamak ve onlara yöneticilik yapmak üzere görevlendirmiştir."³⁴⁴

İbn Asâkir, bazı sahâbîleri Hz. Peygamber'in bir bölgeye yönetici olarak atadığını veya bir sefer esnasında kendisi yerine yönetici olarak bıraktığını gösteren "ولآه رسول الله" gibi fiil cümleleriyle tespit etmektedir. Konuyla ilgili şu örnekler verilebilir:

"Attâb b. Esîd, Resûlüllah'ın (s.a.s.) Mekke valisidir."³⁴⁵

"Hz. Peygamber (s.a.s.), Tebük Gazvesi'ne Perşembe günü çıktı. Medine'de Muhammed b. Mesleme el-Ensârî'yi yönetici olarak bıraktı."³⁴⁶

b. Elçi Olarak Görevlendirmesi

Hz. Peygamber (s.a.s.), İslâm'a davet gibi amaçlarla bazı topluluklara, kabile reislerine ve devlet başkanlarına elçiler göndermiştir.³⁴⁷ İbn Asâkir, bu elçiler hakkında bazı rivayetler nakletmektedir.³⁴⁸ Bu konuda şu örnekler verilebilir:

"Hz. Peygamber, Cerîr b. Abdullah el-Becelî'yi Zülkelâ³⁴⁹ ile Zûamr'ı³⁵⁰ İslâm'a davet etmek üzere gönderdi. Onlar da Müslüman oldu. Onların Müslüman olmasıyla birlikte Zülkelâ'ın hanımı Dureybe bint Ebrehe de Müslüman oldu."³⁵¹

"Hz. Peygamber, Lihboğulları'ndan Hâris b. Umeyr'i Busrâ Melîki'ne İslâm'a davet mektubunu iletmesi için gönderdi. Hâris, Mûte'ye vardığında Şürabhîl b. Amr el-Gassânî

³⁴³ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 23/460.

³⁴⁴ "استعمله النبي صلى الله عليه وسلم على البحرين" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/346.

³⁴⁵ "عتاب بن أسيد الذي ولاه النبي صلى الله عليه وسلم مكة" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/4.

³⁴⁶ "واستخلف على المدينة محمد بن مسلمة الأنصاري" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 2/31.

³⁴⁷ Hz. Peygamber'in gönderdiği elçiler hakkında bilgi için bk. Zeynep Şulul, *Hz. Peygamber Tarafından İslam'a Davet İçin Gönderilen Elçiler* (Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013); Safiullah Muntazer, *Hz. Peygamber'in Gönderdiği Elçiler ve Fikhî Sonuçları* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018).

³⁴⁸ Konuyla ilgili örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 2/23-24; 6/130-131; 9/82; 26/340; 39/262.

³⁴⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 17/382-398 (2110); İbn Hacer, Hz. Peygamber ile sohbeti olmadığı için onu muhadramûn arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/355 (2509).

³⁵⁰ İbn Asâkir, başka bir rivayette Hz. Peygamber'in Cerîr b. Abdullah'ı gönderdiği kişinin Zûzuleym olduğunu nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 15/342-347 (1831). İbn Hacer de Hz. Peygamber'in Cerîr b. Abdullah'ı gönderdiği iki kişinin Zülkela' ile Zûzuleym olduğunu rivayet etmekte ve sohbeti olmadığı için onları muhadramûn arasında zikretmektedir. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/158 (2023).

³⁵¹ "وبعث رسول الله صلى الله عليه وسلم جرير بن عبد الله البجلي إلى ذي الكلاع بن ناكور وإلى ذي عمرو" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 17/385.

ona nereye gittiğini ve kim olduğunu sordu. Resûlullah'ın elçisi olduğunu öğrenince de boynunu vurdurdu.”³⁵²

“Hz. Peygamber, Dihye b. Halîfe el-Kelbî'yi İslâm'a davet mektubunu iletmesi için Rum Kayseri'ne elçi olarak gönderdi.”³⁵³

c. Müezzin Olarak Görevlendirmesi

İbn Asâkir, sahâbeden bazılarını Hz. Peygamber'in müezzini olma³⁵⁴ vasfıyla tespit etmektedir. Bazı sahâbîleri tanıtırken onun Hz. Peygamber'in müezzini olduğunu "مؤذن رسول الله" terkibiyle belirtmektedir. Konuya ilişkin bazı örnekler şunlardır:

“Bilâl b. Rebâh Ebû Abdülkerim (Ebû Abdullah ve Ebu Amr) el-Habeşî, Resûlullah'ın (s.a.s.) müezzinidir.”³⁵⁵

“İbn Ömer'den nakledildiğine göre Resûlullah'ın iki müezzini vardır. Onlar Bilâl ve Ebû Mahzûre'dir.”³⁵⁶

“İbn Asâkir, Enese Ebû Mesruh'ın tercemesinde onun da Resûlullah (s.a.s.) mescitteyken ezan okuduğuna dair rivayeti nakletmektedir.”³⁵⁷

d. Kumandan Olarak Görevlendirmesi

Hz. Peygamber (s.a.s.), bazı sahâbîleri İslâm ordusunun tamamından veya bir müfrezesinden sorumlu kumandan tayin edip onları farklı zamanlarda farklı yerlere farklı amaçlar için göndermiştir. Bir kimsenin Hz. Peygamber'in emîr veya kumandan olarak tayin ettiği kimselerden olduğu "أمر رسول الله/بعث رسول الله" şeklindeki fiil cümleleriyle anlaşılmaktadır.³⁵⁸ *Târîhu medîneti Dimaşk*'ta bu şekilde tespit edilen sahâbîler ile ilgili şu örnekler verilebilir:

“Hz. Peygamber, Ramazan'ın son on gününde Mekke'ye girdi. İslâm ordusundaki bazı askeri birliklerin başlarına komutanlar tayin ederek onları henüz Müslüman

³⁵² "بعث رسول الله صلى الله عليه وسلم الحارث بن عمير الأزدي إلى ملك بصرى بكتاب فلما نزل مؤتة..." Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 2/7.

³⁵³ "إن رسول الله صلى الله عليه وسلم أرسل دحية الكلبي إلى قيصر وكتب معه إليه كتاباً" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 2/41.

³⁵⁴ Hz. Peygamber'in müezzinleri hakkında bilgi için bk. İbrahim Ateş, *İslâm Tarihinde Ezan Olgusunun Ortaya Çıkışı ve İlk Müezzinler* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 62-97.

³⁵⁵ "مؤذن رسول الله صلى الله عليه وسلم" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/429.

³⁵⁶ "كان للنبي صلى الله عليه وسلم مؤذنان بلال وأبو محنورة" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/466.

³⁵⁷ "وكان يأذن على النبي صلى الله عليه وسلم إذا جلس" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/255.

³⁵⁸ Konuyla ilgili örnekler için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 2/17; 2/26; 8/61; 9/82; 9/199; 9/202; 10/289; 16/235; 18/10; 20/319.

olmayan Arap kabileleri üzerine sevk etti. Hişâm b. Âs'ı iki yüz kişilik bir birliğin başında 'Yelemem' tarafına, Hâlid b. Saîd el-Âs'ı üç yüz kişilik bir birliğin başında 'Urene' tarafına ve Hâlid b. Velîd'i otuz süvari ile birlikte 'Uzzâ' putunu imha etmek üzere görevlendirdi."³⁵⁹

"Hz. Peygamber, Ebân b. Saîd Ebû Uhayha b. Âs b. Ümeyye el-Ümevî'yi bazı seriyyelere kumandan tayin etmiş ve onu Bahreyn'e vali olarak atamıştır."³⁶⁰

5. Hz. Peygamber Zamanında Vuku Bulan Bazı Olaylara Tanık Olma

İbn Asâkir, bazı sahâbîler hakkında onların Habeşistan veya Medine'ye hicret etmeleri, Akabe ve Rıdvan Biatları'na, bazı seriyye ve gazvelere ve Vedâ haccına katılmaları gibi Hz. Peygamber zamanında vuku bulan bazı önemli olaylara tanıklık ettiklerine dair bilgiler nakletmektedir.

a. Habeşistan Hicretleri'ne Katılmış Olma

Hz. Peygamber, Mekke müşriklerinin amansız işkenceleri sonucunda bi'setin beşinci ve yedinci yıllarında³⁶¹ Müslümanların Habeşistan'a hicret etmelerine izin vermiştir.³⁶² İbn Asâkir, sahâbe tercemelerinde veya herhangi bir sahâbînin isminin geçtiği yerde Habeşistan'a hicret etmiş ise bununla ilgili bilgileri rivayet etmektedir.³⁶³ Konuyla ilgili şu örnekler verilebilir:

"Temîm b. Hâris b. Kays, Habeşistan'a hicret etmiştir."³⁶⁴

"Sâib b. Hâris b. Kays'ın sahâbîdir. Habeşistan'a hicret etmiş ve Fihl Savaşı'nda şehit olmuştur."³⁶⁵

İbn Asâkir, Hâlid b. Saîd b. Âs'ın tercemesinde birinci Habeşistan hicretine katılanların isimlerini verdiği rivayette şu sahâbîleri zikretmektedir: Ca'fer b. Ebû Tâlib ile hanımı Esmâ bint Umeys, Osmân b. Affân ile hanımı Rukıyye bint Resûlullah (s.a.s.), Ebû

³⁵⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/232.

³⁶⁰ "واستعمله النبي صلى الله عليه وسلم على بعض سراياه ثم ولاه البحرين" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 6/126.

³⁶¹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/161-162.

³⁶² Habeşistan'a hicret hakkında bilgi için bk. İsmail Altun, *Mekke Müslümanlarının Habeşistan'a Hicreti* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996).

³⁶³ Konuyla ilgili örnekler için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/142; 3/151; 3/178; 3/198; 6/129; 11/84; 11/405; 12/93; 16/72; 18/355; 20/95; 21/38.

³⁶⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/84.

³⁶⁵ "السائب بن الحارث بن قيس بن عدي له صحبة وهجرة إلى أرض الحبشة استشهد يوم فحل" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 20/95.

Seleme b. Abdülesed ile hanımı Ümmü Seleme bint Ebû Ümeyye, Hâlid b. Saîd b. Âs ile hanımı Ümeyme bint Hâlid.³⁶⁶

b. Akabe Biatları'na Katılmış Olma

Akabe Biatları: Mekke'de Mescid-i Harâm'a yaklaşık 3 km mesafede Mina hudutları içerisinde, Akabe cemresinin yakınında bulunan kuytu bir vadide, milâdî 621-622 yılları hac mevsiminde, Hz. Peygamber'i himaye etmek ve İslâm dinini yaymasında ona yardımcı olmak gibi konularda Resûlüllah'ın Medineli Müslümanlarla biatlaşmasıdır.³⁶⁷

İbn Asâkir, Akabe Biatları'na katılan sahâbîlerin tercemesinde veya adının zikredildiği bir yerde sahâbînin bu özelliğini nakletmektedir.³⁶⁸ Konuyla ilgili şu örnekler verilebilir:

"Abdullah b. Zeyd b. Abdi Rabbih Ebû Muhammed el-Ensârî, ensâr'dan yetmiş kişiyle beraber Akabe Biatı'na katılmıştır."³⁶⁹

"Übey b. Ka'b b. Kays el-Ensârî, Benî Neccâr kabilesinden olup Akabe Biatı'na katılmıştır."³⁷⁰

"Sa'd b. Ubâde b. Düleym b. Hârîse, Hazrec kabilesinin reisi olup Akabe Biatı'na katılmıştır."³⁷¹

c. Rıdvân Biatı'na Katılanlardan Olma

Bey'atü'r-rıdvân: Hicretin altıncı yılında umre için yola çıkan ve Mekke'ye on yedi km mesafede bulunan Hudeybiye'de konaklayan Hz. Peygamber'in, Mekkeli müşriklere amaçlarının sadece umre yapmak olduğunu bildirmek için gönderdiği Hz. Osman'ın öldürüldüğü söylentisi üzerine Hz. Peygamber'in "semure" denilen sakız veya mugaylân cinsi bir çeşit çöl ağacının altında, ashâbından; bir rivayete göre "ölüm üzerine" başka bir rivayete göre ise "savaştan kaçmamak üzere" biat almasıdır.³⁷² Ağacın altında yapılması

³⁶⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 16/72.

³⁶⁷ Ahmet Önkal, "Akabe Biatları", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1989), 2/211. Konu hakkında bilgi için ayrıca bk. Mehmet Altundere, *Hazretti Muhammed'in Akabe Bey'atları* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1989).

³⁶⁸ Konuyla ilgili örnekler için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 7/310; 9/77; 9/82; 10/285; 11/211; 16/35; 19/393; 20/238.

³⁶⁹ "وشهد عبد الله العقبة مع السبعين من الأنصار" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/341.

³⁷⁰ "في تسمية من شهد العقبة من بني النجار أبي بن كعب" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 7/310.

³⁷¹ "سيد الخزرج شهد العقبة" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/237.

³⁷² Mustafa Fayda, "Bey'atü'r-rıdvân", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/39.

sebebiyle biata “Bey’atü’ş-şecere” biat eden ashaba da “Ashâbu’ş-şecere” adları verilmiş,³⁷³ Allah’ın (c.c.) bu biata katılanlardan razı olduğunu bildirmesi³⁷⁴ sebebiyle de “Bey’atu’r-rıdvân” ismi verilmiştir. İbn Asâkir, ilgili sahâbî Bey’atü’r-rıdvân’a katılmışsa bununla ilgili bilgi vermektedir.³⁷⁵ Konuyla ilgili şu örnekler verilebilir:

“Seleme b. Amr b. Ekva’ el-Eslemî, şecere ashâbından yani Hudeybiye’de Resûlullah ile beraber bulunup ağacın altında ona biat edenlerdendir.”³⁷⁶

“Huzeife b. Esîd, Hz. Peygamber’den birçok hadis rivayet etmiştir. Rıdvân ağacının altında biat edenlerdendir.”³⁷⁷

d. Hz. Peygamber Zamanındaki Gazve ve Seriyelere Katılmış Olma

Asker sayısı az veya çok olsun, ister savaş için isterse başka bir maksatla harekete geçilsin, çarpışma vuku bulsun veya bulmasın Hz. Peygamber’in bütün seferlerine gazve;³⁷⁸ Hz. Peygamber’in bizzat katılmayıp görevlendirdiği kumandanlarla sevk ve idare ettiği sefere ise seriyye denir.³⁷⁹

Hz. Peygamber (s.a.s.) katılmış olsa da olmasa da onun zamanında gerçekleşen seriyye ve gazvelere katılanlar sahâbeden sayılmaktadır.³⁸⁰ İbn Asâkir, özellikle Bedir, Uhud, Hendek, Hudeybiye, Hayber, Mekke, Huneyn, Tâif, Tebük ve Mûte gibi seriyye ve gazvelere katılanlar hakkında bilgi vermektedir.³⁸¹ Konuya ilişkin bazı örnekler şunlardır:

“Bilâl b. Rebâh, Bedir ve sonrasındaki bütün gazvelere katılmıştır.”³⁸²

³⁷³ Kasım Şulul, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2011), 744.

³⁷⁴ el-Fetih 48/18.

³⁷⁵ Konuyla ilgili örnekler için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 1/243; 4/314; 12/258; 15/334; 18/19; 19/113; 19/442; 22/89.

³⁷⁶ "وكان من أصحاب الشجرة يعني أنه شهد الحديبية مع رسول الله وبايع تحت الشجرة" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 22/89.

³⁷⁷ "وكان ممن بايع تحت الشجرة" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 12/253.

³⁷⁸ Hüseyin Algül, “Gazve”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 13/488.

³⁷⁹ Serdar Özdemir, “Seriyye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 36/565. Hz. Peygamber’in seriyyeleri hakkında geniş bilgi için bk. Serdar Özdemir, *Hz. Peygamber’in Seriyeleri* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996).

³⁸⁰ Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 294.

³⁸¹ Konuyla ilgili örnekler için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/118; 4/256; 7/312; 9/77; 10/287; 10/293; 10/412; 10/433; 11/108; 11/139; 11/208; 16/40; 16/215; 18/355; 19/297; 19/350; 20/154; 20/242.

³⁸² "شهد بدرا والمشاهد كلها" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/435.

“Eslem (İbrahim) Ebû Râfi’ el-Kibtî, Uhud, Hendek ve sonrasındaki bütün gazvelere katılmıştır.”³⁸³

“Câbir b. Amr Ebû Sa’saa b. Zeyd’in sahâbîdir. Uhud’a katılmıştır. Hz. Peygamber hayattayken Mûte savaşına katılmış ve orada şehit olmuştur.”³⁸⁴

“Avf b. Mâlik el-Eşcaî anlatıyor: ‘Hz. Peygamber (s.a.s.) Tebük Gazvesi’ndeyken bize mestler üzerine meshin süresinin misafir için üç gün üç gece mukim için ise bir gün bir gece olduğunu öğretti.’”³⁸⁵

“Sürâka b. Amr b. Atiyye, Bedir, Uhud, Hendek, Hudeybiye, Hayber, Umretü’l-Kazâ’ya katılmış, Mûte Savaşı’na katılıp orada şehit olmuştur.”³⁸⁶

e. Vedâ Haccı’nda Hz. Peygamber ile Beraber Bulunma

Hz. Peygamber, 10 (632) yılında hacca niyet ederek ashâbıyla birlikte Medîne’den ayrılıp Mekke’ye doğru harekete geçmiştir.³⁸⁷ Resûlullah (s.a.s.) bu haccında ashâbıyla vedalaştığı için buna “Vedâ haccı” denilmiştir. Hz. Peygamber hacca gideceğini önceden ashâbına duyurduğu için çok sayıda sahâbî onunla birlikte hac yapabilmek için hazırlanmış ve Vedâ haccına katılmıştır.³⁸⁸

İbn Asâkir, bazı sahâbîlerin Vedâ haccına katılımıyla ilgili bilgi vermektedir.³⁸⁹ Konuyla ilgili şu örnekler zikredilebilir:

“Râfi’ b. Amr b. Uveymir el-Müzenî anlatıyor: ‘Ben Vedâ haccında beş veya altı yaşındaydım. Babam³⁹⁰ elimden tuttu ve beni Resûlullah’ın yanına götürdü. Resûlullah (s.a.s.) beyaz bir katırın üzerinde insanlara hutbe veriyordu.’”³⁹¹

³⁸³ "شهد أحدا والحمد لله والمشاهد بعدها" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/252.

³⁸⁴ "شهد أحدا وغزوة مؤتة من أرض البلقاء في حياة النبي صلى الله عليه وسلم واستشهد بها" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/241.

³⁸⁵ "أمر رسول الله صلى الله عليه وسلم في غزوة تبوك بالمسح..." Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 17/169.

³⁸⁶ "شهد بدرا وأحدا والحمد لله والحديبية وخيبر وعمرة القضية ويوم مؤتة قتل يومئذ شهيدا" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/155.

³⁸⁷ İbn Sa’d, *et-Tabakâtü’l-kübrâ*, 2/130.

³⁸⁸ Bünyamin Erul, “Vedâ Haccı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/590.

³⁸⁹ Konuyla ilgili örnekler için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/387; 5/191; 9/268; 20/83; 20/110; 20/134; 21/4; 21/352; 21/364.

³⁹⁰ İbn Hacer, Râfi’ b. Amr’ın babasının ismini Amr b. Benî Amr el-Müzenî olarak tespit etmiş ve onun Vedâ haccında Kurban bayramı gününde Mina’da oğlu Râfi’ın elinden tutup Resûlullah’ın huzuruna götürdüğünü rivayet etmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/550 (5930).

³⁹¹ "إني يوم حجة الوداع خماسي أو سداسي وأخذ أبي بيدي حين انتهى إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم وهو على بغلة شهباء يخطب الناس وعلي يعبر عنه لم يزيد" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 18/4.

“Süfyân b. Vehb el-Havlânî, Hz. Peygamber ile beraber Vedâ haccına katılmıştır.”³⁹²

“Süfyân b. Mucîb, Hz. Peygamber’i görmüş Vedâ haccında onunla birlikte haccetmiştir.”³⁹³

II. SAHÂBE BİLGİSİNİN MUHTEVÂSİ

İbn Asâkir, sahâbîlerin kimlik ve nesep bilgilerini zikretmekte, akrabaları arasında sahâbeden birilerinin olup olmadığı, Dımaşk bölgesiyle ilgisi, Hz. Peygamber’den hadis rivayetinin bulunup bulunmadığı, kendisinden hadis rivayet edenler varsa isimleri ve rivayet ettiği hadisleri, idârî, askerî ve siyâsî görev ve faaliyetleri, katılmış olduğu savaşlar, yaşadığı şehirler ve vefatıyla ilgili birtakım bilgileri isnadıyla birlikte nakletmektedir.

A. KİMLİK VE NESEP BİLGİLERİ

İbn Asâkir, sahâbîlerin kimlik bilgileri olarak isim, künye, nesep ve nisbelerine yer vermektedir. O tercemesini verdiği sahâbînin nesebini ulaşabildiği meşhur soya kadar zikretmekte oldukça titiz davranmaktadır. Konuyla ilgili şu örnekler verilebilir:

“Sâbit b. Kays el-Hatîm b. Adî b. Amr b. Sevâd b. Zafer b. Hazrec b. Amr b. Mâlik ibnû’l-Evs el-Ensârî ez-Zaferî.”³⁹⁴

“Hâris b. Evs b. Atîk (Ubeyd olduğu da söylenir) b. Amr b. Abdülalemler İbn Âmir b. Ze’ûr b. Cüşem b. Hâris İbn’ül-Hazrec b. Amr b. Mâlik b. Evs el-Ensârî el-Evsî.”³⁹⁵

“Seleme b. Hişâm b. Mugîre b. Abdullah İbn Ömer b. Mahzûm b. Yakaza b. Mürre b. Ka’b Ebû Hâşim el-Mahzûmî.”³⁹⁶

“Seleme b. Amr b. Ekva’ (ismi Sinân’dır) b. Abdullah b. Beşîr b. Huzeyme b. Mâlik b. Selâmân³⁹⁷ b. Eslem b. Efsâ b. Hârise Ebû Âmir (veya Ebû Müslim ya da Ebû İyâs) el-Eslemî.”³⁹⁸

³⁹² Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 21/364. “وكان قد شهد حجة الوداع مع النبي صلى الله عليه وسلم”

³⁹³ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 21/352. “وكان رأى رسول الله صلى الله عليه وسلم أو حج معه حجة الوداع”

³⁹⁴ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/136. “ثابت بن قيس بن الحظيم واسمه ثابت بن عدي بن عمرو بن سواد بن ظفر وهو كعب بن الخزرج بن عمرو بن مالك ابن الأوس الأنصاري الظفري”

³⁹⁵ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/401. “الحارث بن أوس بن عتيك ويقال عبيد بن عمرو بن عبد الأعلم ابن عامر بن زعور بن جشم بن الحارث ابن الخزرج بن عمرو بن مالك بن الأوس الأنصاري الأوسي”

³⁹⁶ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 22/134. “سلمة بن هشام بن المغيرة بن عبد الله ابن عمر بن مخزوم بن يقظة بن مرة بن كعب أبو هاشم المخزومي”

³⁹⁷ İsmi için ayrıca bk. İbn Kâni’, *Mu’cemü’s-sahâbe*, 1/277.

³⁹⁸ “سلمة بن عمرو بن الأكوع واسمه سنان بن عبد الله بن بشير بن خزيمه ابن مالك بن سلامان بن أسلم بن أفصى بن حارثة أبو عامر ويقال أبو مسلم ويقال أبو إياس” Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 22/83.

B. AKRABALIK BAĞI İLE İLGİLİ BİLGİLER

İbn Asâkir, sahâbîleri tanıtırken; isim, nesep, künye ve nisbe bilgilerinden sonra sahâbînin akrabalık bilgilerine de yer vermektedir. Anne, baba, kardeş, amca gibi yakınları arasında sahâbî olanlar varsa veya Hz. Peygamber'e yakınlığı varsa bu bilgiyi zikretmektedir. Konuyla ilgili şu örnekler verilebilir:

"Sebre (Semüre de denilir) b. Fâtik el-Esedî, Hureym b. Fâtik'in kardeşidir."³⁹⁹

"Beşîr b. Sa'd İbn Sa'lebe Ebü'n-Nu'mân el-Ensârî el-Hazrecî, Nu'mân b. Beşîr'in babasıdır."⁴⁰⁰

"Zeyd b. Ubeyd b. Muallâ b. Levzân b. Hârise ... O ve babası Ubeyd⁴⁰¹ Hz. Peygamber'in sahâbîsidir. Babası Uhud'da Zeyd ise Mûte'de şehit olmuştur."⁴⁰²

"Zübeyr b. Avvâm b. Huveylid b. Esed ... Ebû Abdullah el-Esedî, Hz. Peygamber'in halasının⁴⁰³ oğludur."⁴⁰⁴

"Câbir b. Abdullah b. Amr b. Harâm Ebû Muhammed el-Ensârî el-Hazrecî es-Sülemî el-Harâmî el-Medenî'nin babası⁴⁰⁵ nakîblerden biridir. Bedir'e katılmış ve Uhud'da şehit olmuştur."⁴⁰⁶

"Temîm b. Hâris b. Kays b. Adî, anne bir kardeşi olan Saîd b. Amr ile birlikte Habeşistan'a hicret etmiştir. Her ikisi de Ecnâdeyn Savaşı'nda şehit olmuştur."⁴⁰⁷

C. İLGİLİ SAHÂBÎNİN DİMAŞK İLE İLİŞKİSİ

Târîhu medîneti Dımaşk'ın bir şehir tarihi olması sebebiyle İbn Asâkir, sahâbe tercemelerinde ilk bilgilerden sonra genellikle ilgili sahâbînin memleketinin neresi olduğu, Dımaşk'a gelip gelmediği, Suriye bölgesine düzenlenen bir sefere katılıp katılmadığı veya bu bölgede Dımaşk ya da başka bir şehre yerleşip yerleşmediği gibi sahâbînin Dımaşk bölgesi ile ilişkisine dair rivayetleri zikreder. Konu ile alakalı bazı örnekler şunlardır:

³⁹⁹ "أخو خريم بن فاتك" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/126.

⁴⁰⁰ "والد النعمان بن بشير" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/283.

⁴⁰¹ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/349 (5380).

⁴⁰² "له ولأبيه عبيد صحبة لرسول الله صلى الله عليه وسلم" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/450.

⁴⁰³ Safiyye bint Abdülmuttalib. bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/213 (11411).

⁴⁰⁴ "ابن عمه رسول الله صلى الله عليه وسلم" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 18/332.

⁴⁰⁵ İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/162 (4856).

⁴⁰⁶ "كان أبوه أحد النقباء" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/208.

⁴⁰⁷ "وأخ له من أمه يقال له سعيد بن عمرو" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/84.

“Enes b. Mâlik b. Nadr Ebû Hamza el-Ensârî en-Neccârî, Velîd b. Abdûlmelik zamanında Şam’a gelmiştir.”⁴⁰⁸

“Esved b. Efram el-Muhâribî, Resûlullah’ın ashâbındandır. Ondan hadis rivayet etmiştir. Şam’a gelmiş ve Dâryâ’da ikamet etmiştir.”⁴⁰⁹

“Hâlid b. Rebâh, Hz. Peygamber’in müezzini Bilâl’in kardeşidir. Sahâbîdir. Dâryâ’da ikamet etmiştir.”⁴¹⁰

“Enes el-Cühenî sahâbîdir. Bazı rivayetlerde söylendiğine göre o Şam’a gelmiştir. Ebü’-Derdâ hastalandığı zaman o Dımaşk’taydı.”⁴¹¹

“Ebân b. Sa’îd Ebu Uhayha b. Âs b. Ümeyye Ebü’l-Velîd el-Ümevî, Şam’a cihad için gelmiştir. Ecnâdeyn Savaşı’nda şehit olmuştur. Yermük Savaşı’nda şehit olduğu da söylenmiştir.”⁴¹²

“Beşîr b. Akrebe Ebü’l-Yemân el-Cühenî, Filistin’de ikamet etmiştir. Abdûlmelik b. Mervân’ın, Amr b. Saîd’i⁴¹³ öldürdüğü⁴¹⁴ günlerde Dımaşk’a gelmiştir.”⁴¹⁵

“Bilâl b. Hâris b. Ukm b. Sa’îd Ebû Abdurrahmân el-Müzenî, Medine’nin bâdiye (çöl) halkından Resûlullah’ın sahâbîsidir. Hâlid b. Velîd ile beraber Dûmetülcendel Seferi’ne⁴¹⁶ katılanlardandır.”⁴¹⁷

⁴⁰⁸ "قدم دمشق أيام الوليد بن عبد الملك" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/332.

⁴⁰⁹ "وقدم الشام وسكن داريا" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/63.

⁴¹⁰ "وسكن داريا" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 16/20.

⁴¹¹ "نزل الشام وكان بدمشق عند مرض أبي الدرداء" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/386.

⁴¹² "قدم الشام مجاهدا فقتل يوم أجتادين وقيل يوم اليرموك" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 6/126.

⁴¹³ Amr b. Saîd, Emevî valisi ve kumandanıdır. Bk. Abdülkerim Özaydın, "Eşdak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1995), 11/460.

⁴¹⁴ Abdûlmelik b. Mervân’ın, (öl. 86/705) Amr b. Saîd b. el-Âs el-Eşdak el-Emevî’yi (öl. 70/690) öldürmesi hakkında bilgi için bk. Özaydın, "Eşdak", 11/461

⁴¹⁵ "وقدم دمشق في ولاية عبد الملك بن مروان حين قتل عمرو بن سعيد" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/298.

⁴¹⁶ Hz. Peygamber döneminde Dûmetülcendel üzerine düzenlenen askerî seferler hakkında bilgi için bk. Ahmet Güner, "Dûmetülcendel", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1994) 10/1.

⁴¹⁷ "وكان فيمن غزا دومة الجندل مع خالد بن الوليد" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/412-413.

“Câbir b. Semüre b. Cünâde b. Cündeb, Resûlullah’ın sahâbîsidir. Hz. Ömer’in meşhur Câbiye⁴¹⁸ hutbesine⁴¹⁹ katılmıştır. Kûfe’de ikamet etmiştir.”⁴²⁰

“Hâbis b. Sa’d’ın sahâbî olduğu söylenir.⁴²¹ Hz. Ebû Bekir’in Şam tarafına sefere gönderdiği kişilerdendir. Humus’ta bir süre bulunmuş, Hz. Ömer onu Humus kadılığına tayin etmiştir. Sonra Şam’a gelmiştir. Siffîn Savaşı’nda Muâviye’nin ordusundaki bir bölüğü komuta etmiştir.”⁴²²

“Hucr b. Yezîd b. Seleme b. Mürre el-Kindî, Hz. Peygamber’e bir heyetle gelmiş, Müslüman olmuş sonra Yemen’e geri dönmüştür. Sonra Kûfe’ye gelmiştir. Dûmetülcendel’de⁴²³ Hakem olayına şahit olmuştur.”⁴²⁴

“Eymen b. Hureym b. Fâtik Ebû ‘Atiyye el-Esedî sahâbîdir. Dımaşk’ın Kasâîn mahallesinde ikamet etmiş sonra Kûfe’ye yerleşmiştir.”⁴²⁵

“Cündeb b. Nu’mân Ebû Azîz el-Ezdî, kavmi Ezd kabilesi ile birlikte Dımaşk’a hicret edip orada ‘Satn’ denilen bir bölgeye yerleşmişlerdir.”⁴²⁶

İbn Asâkir, sahâbîlerin yaşadıkları yerlerin yanında orada sahip oldukları mal varlıklarına da değinmektedir. Bu mallar içinde genellikle sahâbîlerin evleri ve evlerinin bulunduğu mahalle ve sokak isimlerini nakletmektedir. Konuyla ilgili şu örnekler verilebilir:

“Haccâc b. İlât b. Hâlid Ebû Abdullah es-Sülemî el-Behzî sahâbîdir. Hayber günü Müslüman olmuştur. Medine’de ikamet etmiş, sonra Şam’a gitmiş ve orada ikamet

⁴¹⁸ Câbiye: Suriye’de Hz. Ömer’in ziyaretiyle meşhur olan ordugâh şehridir. Bk. Mustafa Fayda, “Câbiye”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1992), 6/538.

⁴¹⁹ Hz. Ömer (r.a.), Suriye’de yapılan fetihlerden sonra istişarelerde bulunmak ve orduyu teftiş etmek için Câbiye’ye gelmiş, ashâb-ı kirâmın ileri gelenlerinin ve Suriye’deki bütün emîrlerin katılımıyla bir toplantı tertip etmiş ve orada bulunan Müslümanlara hutbe okumuş bu hutbe “hutbetü’l-Câbiye” adıyla İslâm tarihinde meşhur olmuştur. Bk. Fayda, “Câbiye”, 6/538.

⁴²⁰ “وشهد خطبة عمر بالجابية” Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/199.

⁴²¹ İbn Hacer, onu sahâbe arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/656 (1361).

⁴²² “وكان فيمن وجهه أبو بكر الصديق إلى الشام... وقدم دمشق وشهد مع معاوية حرب صفين” Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/347.

⁴²³ Kaynaklarda hakemlerin görüşmesi konusunda farklı rivayetler olmakta birlikte, görüşme yeri olarak Dûmetülcendel ve Ezruh bazen iki ayrı yer, bazen de Dûmetülcendel’deki Ezruh şeklinde tek yer gösterilmektedir. Bk. İsmail Yiğit, “Siffîn Savaşı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2009), 37/108.

⁴²⁴ “وشهد الحكيم بدومة الجندل” Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/234.

⁴²⁵ “وكان يسكن دمشق في محلة القصاصين ثم تحول إلى الكوفة” Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/37.

⁴²⁶ “ثم هاجر أبو عزيز إلى الشام... وسكن دمشق في موضع يقال له السطن ودار أبو عزيز في السطن الدار التي تعرف بدار النخلة” Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/319.

etmiştir. Dımaşk'ta evi vardır. Ondan sonra bu ev ailede Hâlid ismi çok olduğu için 'Dâru Hâlidîn' diye anılır olmuş sonrasında evin yakınında bulunan çarşı da 'Hâlidîn' çarşısı diye anılmıştır."⁴²⁷

"Zinbâ' b. Selâme el-Cüzâmî, Filistin halkındandır. Sahâbîdir. Dımaşk'a gelmiştir. Dımaşk'ta bir evi de vardır."⁴²⁸

"Zeyd b. Erkam b. Zeyd b. Kays Ebû Üneyse el-Ensârî, Kûfe'ye yerleşmiş ve Kinde semtinde ev yaptırmıştır."⁴²⁹

"Sebre (Semüre) b. Fâtik el-Esedî, Dımaşk'ın fethine katılmıştır. Dımaşk'ın fethinden sonra onun kısmetine miskinlerin payından hisse olarak bir ev düşmüştür."⁴³⁰

"Zeml b. Amr b. Anz el-Uzrî, Muâviye ona Dımaşk'ta Tûmâ kapısının yanındaki bir evi iktâ olarak vermiştir."⁴³¹

"Saîd b. Yerbû' b. Ankese b. Âmir el-Mahzûmî, Resûlullah (s.a.s.) ona Huneyn ganimetlerinden elli deve vermiştir.⁴³² Medine'de Ka'b b. Ömeroğulları mahallesinde bir evi vardır."⁴³³

"Hakîm b. Hizâm b. Huveylid'in Medine'de Savâgîn sokağında meyve bahçesinin yanında bir evi vardır."⁴³⁴ Hz. Peygamber, ona Huneyn ganimetlerinden yüz deve vermiştir."⁴³⁵

D. HADİS RİVAYETİ BİLGİSİ

İbn Asâkir, sahâbîlerin Hz. Peygamber'den hadis rivayetlerinin olup olmadığı, hadis rivayeti varsa hadis aldığı sahâbîleri, kendisinden hadis rivayet edenleri ve kendisinden rivayet edilen hadisleri ulaşılabildiği tarikleriyle birlikte rivayet etmektedir. Konuya ilişkin bazı örnekler şunlardır:

⁴²⁷ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/101. "ثم تحول إلى الشام وسكن دمشق وكانت له بها دار عرفت بعده بدار الخالدين"

⁴²⁸ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/81. "قدم دمشق وكان له بها دارا"

⁴²⁹ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/263. "ابن دارا بالكوفة في كنده"

⁴³⁰ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/126-127. "وشهد فتح دمشق وهو الذي تولى قسمة المساكن بين أهلها بعد الفتح وكانت داره بها في زقاق الأسديين"

⁴³¹ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/76. İktâ: Kamu otoritesinin, tasarrufundaki arazi ve taşınmaz malların mülkiyet, işletme veya faydalanma hakkını kişilere tahsis etmesidir. Mustafa Demirci, "İktâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2000), 22/43.

⁴³² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 21/325.

⁴³³ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 21/327. "وله دار بالمدينة بالبلاط عند طرف بني كعب بن عمر"

⁴³⁴ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 15/95. "وله دار بالمدينة عند بلاط الفاكهة عند زقاق الصواغين"

⁴³⁵ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 15/96. "وكان من مؤلفة أعطاه النبي صلى الله عليه وسلم من غنائم حنين مائة بعير"

“Hamza b. Amr b. Uveymir Ebû Muhammed el-Esemî sahâbîdir. Hz. Peygamber’den hadis rivayet etmiştir. Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer’den de hadis rivayet etmiştir. Ondan ise oğlu Muhammed b. Hamza, Müminlerin annesi Âişe, Süleymân b. Yesâr, Urve b. ez-Zübeyr, Ebû Seleme b. Abdirrahman, Ebû Zer el-Gifârî’nin âzatlısı Ebû Merâvih ve Hanzala b. Alî el-Esemî hadis rivayet etmiştir.” İbn Asâkir, bu bilgilerden sonra onun “seferde oruç tutmak” ile ilgili Hz. Peygamber’den rivayet ettiği hadisi farklı tarihlerle ve farklı lafızlarla nakletmektedir.⁴³⁶

“Hâlid b. Rebâh, Hz. Peygamber’in müezzini Bilâl’in kardeşidir. Sahâbîdir. Hadis rivayeti bilinmemektedir.”⁴³⁷

“Seleme b. Hatal el-Kinânî el-Hicâzî’nin sahâbî olduğu söylenmektedir. Müsned olarak hadis rivayeti bilinmemektedir.”⁴³⁸

“Haccâc b. İlât b. Hâlid Ebû Abdullah el-Behzî sahâbîdir. Hayber günü Müslüman olmuştur. Hz. Peygamber’den bir hadis rivayet etmiştir. Ondan ise bu hadisi Enes b. Mâlik rivayet etmiştir.”⁴³⁹

“Temîm b. Evs b. Hârice Ebû Rukiyye ed-Dârî’nin sohbeti olup Hz. Peygamber’den hadis rivayet etmiştir. ‘Cessâse’ hadisini⁴⁴⁰ ondan; İbn Abbas, Enes b. Mâlik, Ebû Hüreyre, Abdullah b. Müvehib, Kabîsa b. Züeyb, Süleym b. Âmir, Atâ b. Yezîd el-Leysî, Ravh b. Zinbâ’, Kesîr b. Mürre ve Vebere b. Abdurrahman alıp rivayet etmiştir.”⁴⁴¹

E. İDARÎ, ASKERÎ VE SİYASÎ FAALİYETLERİYLE İLGİLİ BİLGİLER

İbn Asâkir, sahâbîler hakkındaki bilgileri naklederken, sahâbîlerin yapmış oldukları idârî, askerî ve siyâsî faaliyetlerine dair bilgiler de nakletmektedir. Konuya ilişkin bazı örnekler şunlardır:

⁴³⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 15/213-215.

⁴³⁷ “ولا أعلم له رواية” Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 16/20.

⁴³⁸ “ولا أعرف له حديثا مسندا” Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 22/14.

⁴³⁹ “وروى عن النبي صلى الله عليه وسلم حديثا واحدا روى عنه أنس بن مالك” Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/101.

⁴⁴⁰ Temîm ed-Dârî, otuz kişiyle birlikte denize açıldığını, bir aylık sıkıntılı bir seyahatten sonra bir adaya sığındıklarını, orada adının “Cessâse” olduğunu söyleyen, konuşabilen garip hayvanımsı bir varlıkla karşılaştıklarını, onun yönlendirmesiyle adadaki bir manastıra gittiklerini, orada kendisinin “Deccâl” olduğunu ve zamanı gelince ortaya çıkacağını iddia eden zincire vurulmuş bir adamla karşılaştıklarını Hz. Peygamber’e anlatmıştır. Bk. İlyas Çelebi, “Deccâl”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2019), 9/70.

⁴⁴¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/52.

“Bilâl b. Hâris b. Ukm b. Sa’d Ebû Abdurrahmân el-Müzenî, Mekke’nin fethine katılmıştır. Müzeyne kabilesinin sancaktarlarından. Hâlid b. Velîd ile beraber Dûmetülcendel Seferi’ne katılmıştır.”⁴⁴²

“Hâris b. Hişâm b. Mugîre b. Abdullah b. Ömer Ebû Abdurrahman el-Mahzûmî, Mekke’nin fethinde Müslüman oldu. Sonra kendisini Allah yolunda cihada adadı ve mücâhid olarak Şam seferine katıldı.”⁴⁴³

“Zeml b. Amr b. Anz el-Uzrî, Hz. Peygamber’e elçi olarak geldi. Sonra Şam’a yerleşti. Muâviye tarafından Dımaşk’taki emniyet teşkilâtının başına getirildi. Tahkîm olayında Muâviye’nin temsilcisi olarak bulundu. Sonraları Câbiye’de Mervân b. Hakem’e biat etti.”⁴⁴⁴

“Selmân b. Rebîa b. Yezîd b. Amr Ebû Abdullah el-Bâhilî, Ebû Umâme el-Bâhilî ile beraber Şam’ın fethine katıldı. Sonra Irak’ta ikamet etti. Hz. Ömer, onu Kûfe kadılığına getirdi. Hz. Osman’ın hilâfetinde Ermenistan seferiyle görevlendirildi.”⁴⁴⁵

“Sebre b. Ma’bed el-Cühenî, Hz. Osman’ın şehit edilmesinden sonra, Hz. Ali onu Medine’ye gelip biat etmesi gerektiğini bildirmek üzere Muâviye’ye elçi olarak göndermiştir.”⁴⁴⁶

F. İLGİLİ SAHÂBİYİ ÖNE ÇIKARAN BAZI ÖZELLİKLERİ

İbn Asâkir, sahâbe hakkında mâlûmat verirken, onları başkalarından ayıran bazı özellikleri nakleder. Konuyla ilgili şu örnekler zikredilebilir:

“Sa’d b. Mâlik Ebî Vakkâs b. Üheyb Ebû İshâk ez-Zührî, cennetle müjdelenen on sahâbîden birisidir.”⁴⁴⁷

“Zübeyr b. Avvâm b. Huveylid b. Esed el-Esedî, Resûlullah’ın halasının oğludur. Onun Havârisi’dir. Resûlullah’ın cennetle müjdelediği on kişiden biridir.”⁴⁴⁸

⁴⁴² Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/412-413. "شهد الفتح وكان يحمل أحد ألوية مزينة وكان فيمن غزا دومة الجندل مع خالد بن الوليد"

⁴⁴³ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/491. "أسلم يوم الفتح وخرج إلى الشام مجاهدا وحبس نفسه في الجهاد لم يزل بالشام إلى أن قتل باليرموك"

⁴⁴⁴ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/76. "له وفادة على رسول الله صلى الله عليه وسلم وسكن الشام وكان عند معاوية بدمشق واستعمله على شرطته وهو أحد شهود معاوية في التحكيم"

⁴⁴⁵ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 21/462. "وشهد فتوح الشام مع أبي أمامة الباهلي ثم سكن العراق وولاه عمر قضاء الكوفة ثم ولي غزو أرمينية في خلافة عثمان فقتل ببلنجر"

⁴⁴⁶ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/132. "وكان رسول علي إلى معاوية بعد قتل عثمان يطلب بيعته من المدينة"

⁴⁴⁷ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/280. "أحد العشرة المشهود لهم بالجنة"

⁴⁴⁸ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 18/332. "ابن عمه رسول الله وحواريه وأحد العشرة الذين شهد لهم رسول الله صلى الله عليه وسلم بالجنة"

“Dihye b. Halife b. Ferve el-Kelbî sahâbîdir. Cebrâil, Hz. Peygamber’e onun sûretinde gelirdi.”⁴⁴⁹

“Râfi’ b. Amr et-Tâî sahâbîdir. Hâlid b. Velîd’in komutasındaki İslâm ordusuna Irak’tan Şam’a gidinceye kadar kılavuzluk yapmıştır.”⁴⁵⁰

“Cüdeb b. Züheyr b. Hâris b. Kebîr el-Gâmidî el-Ezdî’nin sahâbî olduğu söylenir.⁴⁵¹ Hz. Osman’ın Kûfe’den Dımaşk’a sürgün ettiği kimselerdendir.”⁴⁵²

“Hâlid b. Zeyd b. Küleyb Ebû Eyyûb el-Ensârî, Resûlullah’ı evinde misafir eden sahâbîdir.”⁴⁵³

“Hâlid b. Velîd b. Mugîre b. Abdullah b. Ömer Ebû Süleymân el-Mahzûmî, Allah’ın kılıcıdır.”⁴⁵⁴

İbn Asâkir, nâdiren de olsa bazı sahâbîlerin fiziksel özellikleri ile ilgili de bilgiler nakletmiştir. Bu konuda şu örnekler verilebilir:

“Zübeyr b. Avvâm, kısa da uzun da olmayan, etine dolgun, iri yapılı, seyrek sakallı, saçları siyah, beyaz tenli bir adamdı.”⁴⁵⁵

“Zeyd b. Hârise, kısa boylu, cildi pek, basık burunlu, açık beyaz tenliydi. Oğlu Üsâme ise esmerdi.”⁴⁵⁶

“Sa’d b. Ebû Vakkâs, kısa boylu, etine dolgun bir adamdı.”⁴⁵⁷

G. ÖLÜMÜ İLE İLGİLİ BİLGİLER

İbn Asâkir, sahâbe tercemelerinde sahâbe ile ilgili bilgilerin sonunda vefat bilgilerini vermektedir. Sahâbeyle ilgili olarak; ölüm yeri, ölüm tarihi, kabrinin nerede olduğu, vefat ettiğinde yaşının kaç olduğu, cenaze namazını kimin kıldıracağı gibi bilgileri nakletmektedir. Konuyla ilgili bazı örnekler şunlardır:

⁴⁴⁹ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 17/201. "وهو الذي كان جبريل يأتي النبي صلى الله عليه وسلم في صورته"

⁴⁵⁰ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 18/7. "وهو الذي دل بخالد بن الوليد من العراق إلى الشام"

⁴⁵¹ İbn Hacer, onun kavminden bir grup ile birlikte Hz. Peygamber’e gelip Müslüman olduğunu nakletmektedir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/612 (1220).

⁴⁵² Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/303. "من أهل الكوفة وكان ممن سيره عثمان من الكوفة إلى دمشق"

⁴⁵³ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 16/33. "مضيف رسول الله"

⁴⁵⁴ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 16/216. "سيف الله"

⁴⁵⁵ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 18/347. "رجلا ليس بالقصير ولا بالطويل إلى الخفة ما هو في اللحم ولحيته خفيفة أسمر اللون أشعر"

⁴⁵⁶ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/351. "وكان زيد رجلا قصيرا آدم شديد الأدمة في أنفه فطس... أنه كان أبيض شديد البياض وكان ابنه أسامة أسود"

⁴⁵⁷ Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/370. "وكان رجلا قصيرا دحداحا ذا همة"

“Ebân b. Saîd, Ecnâdeyn veya Yermük Savaşı’nda şehit olmuştur. Başka bir rivayette ise hicrî 29 yılında vefat etmiştir.”⁴⁵⁸

“Enes b. Mâlik, hicrî 91 yılında vefat etmiştir.⁴⁵⁹ Basra’da en son vefat eden sahâbîdir.⁴⁶⁰ Başka bir rivayete göre ise hicrî 93 senesinde bir Cuma günü yüz üç yaşındayken vefat etmiştir.”⁴⁶¹

“Bilâl b. Rebâh, Dımaşk’ta vefat etmiştir.⁴⁶² Hicrî 20 senesinde altmış küsur yaşındayken Dımaşk’ın Dâryâ kasabasında vefat edince insanların omuzlarında taşınarak Bâbü Keysân kabristanına defnedilmiştir.⁴⁶³ Kabrinin Dâryâ’daki Havlân kabristanında olduğu ile ilgili rivayet de vardır. Başka bir rivayete göre ise Halep’te vefat edip oradaki Bâbü’l-Erbaîn kabristanına defnedilmiştir.”⁴⁶⁴

“Hâris b. Hişâm b. Mugîre Ebû Abdurrahman el-Mahzûmî, cihad için Şam’a gitmiştir. Amvâs veba salgınında vefat etmiştir.”⁴⁶⁵

“Hâris b. Hâris b. Kays b. Adî el-Kureşî es-Sehmî, Ecnâdeyn, Yermük veya Fihl Savaşı’nda şehit olmuştur.”⁴⁶⁶

“Hâlid b. Zeyd b. Küleyb Ebû Eyyûb el-Ensârî, Muâviye’nin hilafeti zamanında, hicrî 52 senesinde cihad için Yezîd b. Muâviye komutasındaki ordu ile İstanbul’a gelip savaşta vefat etmiş, cenaze namazını Yezîd b. Muâviye kıldırması ve vasiyeti sebebiyle İstanbul surlarının yakınına defnedilmiştir.”⁴⁶⁷

⁴⁵⁸ "فقتل يوم أجنادين وقيل يوم اليرموك وقيل مات سنة تسع وعشرين" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 6/126.

⁴⁵⁹ "مات أنس بن مالك سنة إحدى وتسعين" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/380.

⁴⁶⁰ "آخر من بقي من أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم بالبصرة" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/378-381.

⁴⁶¹ "مات أنس سنة ثلاث وتسعين يوم الجمعة... وبلغ أنس مائة سنة وثلاث سنين" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/383.

⁴⁶² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/429.

⁴⁶³ "مات بداريا بكورة دمشق وحمل على رقاب الرجال ودفن في مقبرة باب كيسان سنة عشرين وهو ابن بضع وستين" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/479.

⁴⁶⁴ "إن قبر بلال في داريا في مقبرة خولان... مات بلال مجلب ودفن على باب الأربعين" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/480.

⁴⁶⁵ "ويقال مات بطاعون عمواس" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/491. Amvâs Vebâ Salgını: Hicrî 17 (M/638) veya 18 (M/639) yılında Amvâs’ta çıkan veba salgınıdır. Buradan Suriye’nin çeşitli yerlerine yayılmıştır. Bu salgında başta Ebû Ubeyde b. Cerrâh olmak üzere birçok sahâbî ile yirmi beş bine yakın kişi vefat etmiştir. Mustafa Fayda, "Ömer", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 34/46.

⁴⁶⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/405. Fihl Savaşı: Ecnâdeyn Savaşı’ndan sonra bozulup Fihl’e kaçan Bizans ordusunu takip eden İslâm ordusu, burada vuku bulan Fihl Savaşı’nda da üstün gelmiştir. Mustafa Fayda, "Hâlid b. Velîd", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/291.

⁴⁶⁷ "وتوفي أبو أيوب عام غزا يزيد بن معاوية القسطنطينية في خلافة أبيه سنة اثنتين وخمسين وصلى عليه يزيد بن معاوية وقبره بأصل حصن القسطنطينية" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 16/61-63.

“Sa’d b. Ebû Vakkâs, hicrî 55 yılında yetmiş dört yaşındayken Akîk’deki kasrında vefat etmiş, insanların omuzlarında Medine’ye getirilmiş cenaze namazını Mervân b. Hakem kıldırmıştır.”⁴⁶⁸

III. YARARLANDIĞI KAYNAKLAR

Târîhu medîneti Dimaşk sadece bir şehir tarihi olarak değil aynı zamanda Asr-ı saâdet,⁴⁶⁹ Hulefâ-yi Râşidîn,⁴⁷⁰ Emevîler ve Abbâsîler dönemi hakkında başvurulması gereken önemli bir kaynak eser olma özelliğini taşımaktadır. İbn Asâkir, bu kadar zengin ve geniş mâlûmatı eserinde toplayabilmek için büyük emek harcamış, ulaşabildiği şifahî ve yazılı kaynaklardan yararlanmıştı.

İbn Asâkir, *Târîh’*ini yazarken kendisinden önce yazılan eserlerdeki zengin birikimden oldukça faydalanmıştır. İbn Asâkir’in bu eserinde istifade ettiği eserlerden bazıları şunlardır: Mûsâ b. Ukbe’nin (öl. 141/758) *Kitâbü’l-Megâzî’si*,⁴⁷¹ İbn İshâk’ın (öl. 151/768) *Kitâbü’l-Megâzî’si*,⁴⁷² Ebû Mihnefin (öl. 157/773-74) eseri,⁴⁷³ Vâkîdî’nin (öl. 207/823) *Kitâbü’l-Megâzî*,⁴⁷⁴ *Ahbârî’l-magrib*,⁴⁷⁵ *Fütûhu’s-Şâm*⁴⁷⁶ ve *Kitâbü’s-Savâ’if* adlı serleri,⁴⁷⁷ Abdürrezzâk’ın (öl. 211/826-27) *el-Musannef fi’l-hadîs’i*,⁴⁷⁸ İbn Hişâm’ın (öl. 218/833) *es-Sîretü’n-nebeviyye’si*,⁴⁷⁹ Ebû Nuaym Fazl b. Dükeyn’in (öl. 219/834)

⁴⁶⁸ "ومات في قصره باعقيق فحمل ألى المدينة على أعناق الرجال سنة خمس وخمسين وصلى عليه مروان وهو ابن أربع وسبعين سنة" Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 20/370.

⁴⁶⁹ İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dimaşk*’ta en geniş biyografiyi üç ve dördüncü ciltte (“es-Sîretü’n-nebeviyye” bölümünde) Hz. Peygamber’e (s.a.s.) ayırmıştır.

⁴⁷⁰ *Târîhu medîneti Dimaşk*, Hulefâ-yi Râşidîn devriyle alakalı geniş bilgiler içeren önemli bir kaynaktır. İbn Asâkir, Hz. Peygamber’den sonraki ilk dört halifenin hayatlarını müstakil ciltler halinde yazmış ve onların hayatının bütün safhalarını aktarmaya gayret etmiştir. Hz. Ebu Bekir’in (r.a.) tercemesi için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 30/3-461 (3398). Hz. Ömer’in (r.a.) tercemesi için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 44/3-483 (5206). Hz. Osman’ın (r.a.) tercemesi için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 39/3-544 (4419). Hz. Ali’nin (r.a.) tercemesi için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 42/3-589 (4333).

⁴⁷¹ Örnekler bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/35; 6/138; 6/140; 8/58; 11/109; 11/220.

⁴⁷² Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/35; 2/61; 2/97; 3/228; 9/77; 10/286.

⁴⁷³ İbn Asâkir’in, Tahkîm olayı ile ilgili bazı rivayetleri Emevîler devri tarihçisi olan Ebû Mihnef’in kitabından aldığı görülmektedir. Bu konudaki örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 15/185; 20/141; 57/130; 69/168.

⁴⁷⁴ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 12/334; 3/216; 3/239; 7/34; 7/261; 7/311; 10/286; 10/422.

⁴⁷⁵ Örnek için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/423.

⁴⁷⁶ Örnek için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 9/73.

⁴⁷⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 2/3; 12/80, 327; Vakîdî’nin, Bizans üzerine yaz aylarında düzenlenen seferleri anlattığı bu eseri günümüze ulaşamamıştır. Bk. Küçükaşçı, “Savâif”, 36/186.

⁴⁷⁸ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 13/179; 13/231; 13/250; 13/273; 18/20.

⁴⁷⁹ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/105; 3/108; 11/60; 16/40; 18/341.

eserleri,⁴⁸⁰ İbn Sa'd'ın (öl. 230/845) *et-Tabakâtü'l-kübrâ'sı*,⁴⁸¹ İbnü'l-Kaddâh Abdullah b. Muhammed'in⁴⁸² *Nesebü'l-Ensâr'ı*,⁴⁸³ Halîfe b. Hayyât'ın (öl. 240/854-55) *et-Târîh'i*⁴⁸⁴ ve *Kitâbü't-Tabakât'ı*,⁴⁸⁵ Buhârî'nin (öl. 256/870) *el-Câmi'u's-sahîh'i*⁴⁸⁶ ve *et-Târîhu'l-kebîr'i*,⁴⁸⁷ Müslim b. Haccâc'ın (öl. 261/875) *el-Müsnedü's-sahîh'i*,⁴⁸⁸ İbn Mâce'nin (öl. 273/887) *es-Sünen'i*,⁴⁸⁹ Muhammed b. İsbâ et-Tirmizî'nin (öl. 279/892) *el-Câmi'u's-sahîh'i*⁴⁹⁰ ve *eş-Şemâ'ilü'n-nebeviyye'si*⁴⁹¹ Belâzürî'nin (öl. 279/892-93) *Ensâbü'l-eşrâf'ı*,⁴⁹² Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'nin (öl. 307/919) eserleri⁴⁹³ Ebü'l-Kâsım el-Begavî'nin (öl. 317/929) eserleri,⁴⁹⁴ Ebü'l-Hüseyn Abdülbâki b. Kâni'nin (öl. 351/962) eseri,⁴⁹⁵ Ebü'l-Hasen Alî b. Ömer ed-Dârekutnî'nin (öl. 385/995) *es-Sünen'i*,⁴⁹⁶ Ebû Abdullah İbn Mende'nin (öl. 395/1005) eserleri,⁴⁹⁷ Kelâbâzî'nin (öl. 398/1008) eserleri,⁴⁹⁸ Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin (öl. 430/1038) *Hilyetü'l-evliyâ'*,⁴⁹⁹ *Ma'rifetü's-sahâbe*⁵⁰⁰ ve *Zikru ahhâri İsbahân'ı*,⁵⁰¹ İbn Hazm'ın (öl. 456/1064) eserleri⁵⁰² ve Beyhakî'nin (öl. 458/1066) eserleri.⁵⁰³

⁴⁸⁰ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/266; 6/137; 8/375; 11/237; 16/371.

⁴⁸¹ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 12/234; 1/197; 2/100; 4/277; 4/283; 4/298; 4/304; 6/133; 6/144; 6/150.

⁴⁸² İbnü'l-Kaddâh: Neseb konusunda uzman olan ve ensârın nesebi hakkında kitap yazan bir âlimdir. Bk. Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd*, 11/253 (5134).

⁴⁸³ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 15/334; 16/363; 33/224.

⁴⁸⁴ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 2/251; 3/76; 3/154; 3/200; 3/206; 3/225; 6/137; 6/155.

⁴⁸⁵ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 6/381; 7/231; 7/353; 8/240.

⁴⁸⁶ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/180; 8/338; 22/90.

⁴⁸⁷ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 1/258; 10/481; 11/407; 18/230.

⁴⁸⁸ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 13/180; 3/156; 4/357; 9/419; 10/329.

⁴⁸⁹ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 7/226; 12/10; 13/164; 15/84.

⁴⁹⁰ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 13/180; 3/223; 3/355; 4/195; 5/48.

⁴⁹¹ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/355; 4/12.

⁴⁹² Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 19/76; 9/204; 19/430; 20/87.

⁴⁹³ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/121; 4/274; 7/120; 7/226; 7/231; 7/317; 8/234.

⁴⁹⁴ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 1/117; 1/150; 62/369; 65/104.

⁴⁹⁵ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 5/7; 5/98; 5/330; 5/378; 6/53; 6/412; 8/115; 8/287.

⁴⁹⁶ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 17/206; 10/312; 16/452; 6/44.

⁴⁹⁷ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 7/315; 8/238; 8/347; 9/63; 9/95; 9/291. İbn Asâkir, İbn Mende'nin arkadaşlarından hadis rivayet eden hocası Ebü'l-Feth Yusuf b. Abdülvahid yoluyla İbn Mende'nin eserlerinden sıklıkla rivayet etmiştir. Bilgi için bk. Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 11/737.

⁴⁹⁸ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 12/381; 15/98; 16/222; 18/83.

⁴⁹⁹ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 1/301; 5/23; 5/268; 5/269; 5/270; 5/274; 5/281; 5/283; 5/287; 5/291; 5/309; 5/315; 5/339.

⁵⁰⁰ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 35/126; 35/344; 57/236; 58/164; 58/186; 62/180; 65/104.

⁵⁰¹ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 5/95; 5/106; 5/107; 5/127; 5/128; 5/156; 5/213; 5/237; 5/252; 6/42; 6/66.

⁵⁰² Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/215; 41/137; 43/7; 59/435.

⁵⁰³ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 19/81; 1/190; 1/263; 3/251; 3/297; 3/370.

İbn Asâkir'in istifade ettiği bu yazılı kaynakları Dimaşk, Bağdat ve Horasan'daki muhtelif hocalarından aldığı anlaşılmaktadır. İbn Asâkir, Bağdat'ta ders aldığı⁵⁰⁴ hocası Ebû Gâlib b. Bennâ' el-Bağdâdî (öl. H/527)⁵⁰⁵ tarîkiyle Dârekutnî'nin *es-Sünen*'i⁵⁰⁶ ve İbn Sa'd'ın *Tabakât*'ından⁵⁰⁷ nakillerde bulunmakta, yine Bağdat'ta ders aldığı hocası Ebü'l-Kâsım es-Semerkindî (öl. H/536)⁵⁰⁸ tarîkiyle Begavî,⁵⁰⁹ Ebû Nuaym el-Fazl b. Dükeyn,⁵¹⁰ İbn İshak⁵¹¹ ve İbn Sa'd'ın⁵¹² eserlerinden haberler nakletmektedir. İbn Asâkir, Nîşâbur'da ders aldığı⁵¹³ hocası Muhammed b. Fazl Ebû Abdullah el-Fürâvî en-Nîşâburî (öl. H/530)⁵¹⁴ tarîkiyle Buhârî,⁵¹⁵ Beyhakî⁵¹⁶ ve Ebû Ya'lâ el-Mevsilî'den⁵¹⁷ nakillerde bulunmaktadır.

İbn Asâkir'in hocalarından, sıklıkla rivayetlerini naklettiği iki kadın hocası da dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi Ümmü'l-Müctebâ Fatıma bint Nâsır el-İsbahâniyye'dir. (öl. H/533)⁵¹⁸ İbn Asâkir, Ümmü'l-Müctebâ yoluyla Ebû Ya'lâ el-Mevsilî⁵¹⁹ ve Hammâd b. Seleme'nin⁵²⁰ eserlerinden sıklıkla nakillerde bulunmaktadır. ikincisi ise Ümmü'l-Bahâ Fatıma bint Muhammed el-İsbahâniyye'dir.⁵²¹ İbn Asâkir, hocası Ümmü'l-Bahâ'nın, İbn İshak,⁵²² Ebû Ya'lâ el-Mevsilî⁵²³ ve Hammâd b. Seleme'den⁵²⁴ naklettiği rivayetleri de sıklıkla kullanmaktadır.

⁵⁰⁴ İbn Asâkir, *Mu'cemu's-Şüyûh*, 1/21 (11).

⁵⁰⁵ Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 11/456 (210).

⁵⁰⁶ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/24; 5/220; 5/350; 6/44.

⁵⁰⁷ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/192; 3/240; 4/305; 4/330.

⁵⁰⁸ İbn Asâkir, *Mu'cemu's-Şüyûh*, 1/160 (177); Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 11/650 (276).

⁵⁰⁹ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 1/117; 1/150

⁵¹⁰ Örnek için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 1/155.

⁵¹¹ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/431; 11/20.

⁵¹² Örnek için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/433.

⁵¹³ İbn Asâkir, *Mu'cemu's-Şüyûh*, 2/1014 (1302).

⁵¹⁴ Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 11/512 (363).

⁵¹⁵ Örnek için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 1/40;

⁵¹⁶ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 1/398; 2/6; 2/23; 2/27; 2/211; 2/228; 2/234; 3/30.

⁵¹⁷ Örnek için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/92;

⁵¹⁸ Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 11/600 (161).

⁵¹⁹ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/121; 4/274; 7/120; 7/226; 7/231; 7/317; 8/234.

⁵²⁰ Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/187; 4/274.

⁵²¹ Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 11/716 (447).

⁵²² Örnekler için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 2/100; 2/111; 3/81; 8/387; 10/286; 10/432.

⁵²³ Örnek için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/39.

⁵²⁴ Örnek için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/39.

İbn Asâkir'in *Târîhu medîneti Dımaşk*'ı yazarken rivayetleri aldığı hocalar ve yararlandığı yazılı kaynaklar elbette bunlarla sınırlı değildir. Konuyla ilgili Talâl b. Suûd'un *Mevâridü İbn Asâkir fî Târîhi Dımaşk* isimli bir çalışması bulunmaktadır.⁵²⁵

IV. KENDİSİNDEN SONRAKİ SAHÂBE KAYNAKLARINA ETKİSİ

İbn Asâkir'in (öl. 571/1176) *Târîhu medîneti Dımaşk* isimli eseri ma'rifetü's-sahâbe konusunda geniş bilgiler ihtiva etmesi sebebiyle, kendisinden sonraki sahâbe hayatına dair yazılan eserlere etki etmiş, hakkında yeterince bilgi bulunmayan bazı sahâbîlerin sohbeti konusunda İbn Asâkir'in vermiş olduğu bilgilerden hareketle değerlendirmelerde bulunulmuştur. Bir şehir tarihi olması sebebiyle Dımaşk'la ilgisi bulunan sahâbenin hayatına dair önemli bilgiler ihtiva eden tercemelerin bulunduğu *Târîhu medîneti Dımaşk*'tan sonra sahâbenin hayatına dair İzzeddin İbnü'l-Esîr (öl. 630/1233) *Üsdü'l-gâbe* isimli eserini telif etmiştir. İbnü'l-Esîr, sahâbenin isimlerini titiz bir şekilde alfabetik sırayla vermiştir. Çalışmasında diğer sahâbe kaynak eserlerinin yanında, İbn Asâkir'in *Târîhu medîneti Dımaşk*'ından da yararlanmıştır.⁵²⁶ Sahâbenin hayatına dair yazılan bir diğer eser ise Ebû Mûsâ er-Ru'aynî'nin (öl. 632/1235) *el-Câmi' li-mâ fi'l-musannefâti'l-cevâmi'* adlı kitabıdır. Eserde 5921'i ismi, 678'i künyesiyle bilinen 6599 erkek sahâbî ile 651'i ismi, 289'u künyesiyle bilinen 940 kadın sahâbînin tercemesi olmak üzere toplam 7539 terceme yer almaktadır.⁵²⁷ Ru'aynî, bu eserinde kendisinde önce yazılan birçok eserden istifade etmiş⁵²⁸ fakat İbn Asâkir'in *Târîh*'inden

⁵²⁵ Talâl b. Suûd, birinci bölümde (s. 101-414): *Târîh*, siyer, megâzî, fütûh, terâcim, ensâb ve ahbâr; ikinci bölümde (s. 419-520): Kur'ân ilimleri, akîde ve fıkıh kitapları; üçüncü bölümde (s. 525-1595): Sahîh, sünen, muvatta', müsned, erbaûnât, mu'cem, meşâyih, şürûh, garîbü'l-hadîs ve mustalahu'l-hadîs; dördüncü bölümde (s. 1609-1832): Ricâl, ma'rifetü's-sahâbe, tabakât, cerh-ta'dîl, ma'rifetü'l-esmâ' ve vefeyât; beşinci bölümde (s. 1833-2057): Fezâil, menâkıb, zühd, rekâik, âdâb, ahlâk, edebiyat ve şîir türlerinden İbn Asâkir'in istifade ettiği kaynakların müelliflerini vefat tarihlerine göre sıralayarak; eserlerinden hangi ölçüde istifade ettiğini, kaç yerde eserlerinden nakilde bulunduğunu ve bu eserlere hangi hocaları vasıtasıyla ulaştığını isnad zincirini vererek açıklamaktadır. Kitabın altıncı bölümü ise (s. 2059-2519) İbn Asâkir'in ders aldığı hocaları ve eserlerinden istifade ettiği müelliflerin isimleri ve başka bilgilerin verildiği fihrist bölümüdür. Bk. Talâl b. Suûd, *Mevâridü İbn Asâkir fî Târîhi Dımaşk*.

⁵²⁶ Bünyamin Erul, "Üsdü'l-Gâbe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/363.

⁵²⁷ Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 327.

⁵²⁸ Ru'aynî'nin kaynakları hakkında bilgi için bk. Ru'aynî, *el-Câmi' li-mâ fi'l-musannefâti'l-cevâmi'*, 1/10-12. Ayrıca bk. Yazıcı, *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*, 328-330.

yararlanmamıştır. İbn Asâkir'in *Kitâbü'l-etrâf*⁵²⁹ ve *Kitâbü's-sabru ve'l-celüd*⁵³⁰ isimli eserlerinden faydalandığı halde *Târîhu* inden istifade etmemiş olması *Târîhu medîneti Dimaşk*'ın Ru'aynî'nin eline geçmediğini düşündürmektedir. Ru'aynî'den sonra sahâbeye dair eser yazan Zehebî (öl. 748/1348), İbnü'l-Esîr'in *Üsdü'l-gâbe* isimli eserini ihtisar etmiş ve bazı eklemelerde bulunarak içerisinde 8.000 kadar sahâbenin bulunduğu *Tecrîdü esmâ'i's-sahâbe* isminde bir çalışma yapmıştır. O da bu çalışmasında İbn Asâkir'in *Târîhu medîneti Dimaşk*'ından istifade etmiştir.⁵³¹ Sahâbenin hayatına dair en geniş muhtevaya sahip olan ve mükerrerleriyle birlikte 12.300 kadar biyografiye yer veren *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe* isimli eserinde İbn Hacer (öl. 852/1449), 940'ı aşkın eserin yanı sıra *Târîhu medîneti Dimaşk*'tan da istifade etmiştir.⁵³² Konuya ilişkin şu örnekler zikredilebilir:

“İbnü'l-Esîr, Mez'ûr b. Adî el-İclî'nin tercemesinde İbn Asâkir'den nakilde bulunarak onun Irak halkından olduğunu, sahâbî olduğunun söylendiğini, Hâlid b. Velîd ile beraber Dimaşk muhasarasına, Yermük Savaşı'na ve İran'da yapılan diğer savaşlara katıldığını söyler.”⁵³³

“İbnü'l-Esîr, Mansûr b. Umeyr b. Hâşim'in tercemesinde, İbn Asâkir'den rivayet ederek onun Mus'ab b. Umeyr'in kardeşi olduğunu, Habeşistan'a hicret ettiğini ve Uhud Gazvesi'ne katıldığını haber verir.”⁵³⁴

“İbnü'l-Esîr, Dırâr b. Hattâb b. Mirdâs el-Kureşî'nin tercemesinde ise İbn Asâkir'i kaynak göstererek sohbeti olduğunu, Ebû Ubeyde b. Cerrâh ile beraber Şam'ın fethine

⁵²⁹ Örnekler için bk. Ru'aynî, *el-Câmi' li-mâ fi'l-musannefâti'l-cevâmi'*, 5/227; 5/239; 6/183; 6/212; 6/230; 6/246; 6/391; 6/479; 6/488. Ru'aynî'nin *Kitâbü'l-etrâf* diye zikrettiği eser, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâî ve İbn Mâce'nin sünenleri üzerine yapılmış ve sahâbî râvilere göre alfabetik sırayla düzenlenmiş bir etrâf kitabı olan *el-İşrâf 'alâ ma'rifeti'l-etrâf* olmalıdır. Kitap hakkında bilgi için bk. Küçükaşçı – Tomar, “İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım”, 19/324.

⁵³⁰ Örnekler için bk. Ru'aynî, *el-Câmi' li-mâ fi'l-musannefâti'l-cevâmi'*, 1/25; 5/251. Eser ile ilgili yaptığımız araştırma neticesinde bu eserin günümüze ulaştığına dair bilgi bulunamamıştır.

⁵³¹ Tayyar Altıkulaç, “Zehebî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/187.

⁵³² Kandemir, “el-İsâbe”, 22/487.

⁵³³ “ذکره أبو القاسم الدمشقي” Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 4/357 (4810). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 57/198-200 (7295). İbn Hacer, onun Müsennâ b. Hârîse ile birlikte Hz. Peygamber'e gelerek Müslüman olduğunu, Yermük Savaşı ve Irak'ın fethine katıldığını nakletmektedir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/51 (7879).

⁵³⁴ “ذکره لحافظ أبو القاسم الدمشقي” Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 4/496 (5113). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 60/344-347 (7671); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/174 (8251).

katıldığını, Mekke'nin fethinde Müslüman olduğunu, şiir ve nesirlerinin onun Müslümanlığına delalet ettiğini belirtir."⁵³⁵

"Zehebî ise Hafs b. Ebü'l-Âs es-Sekaff'nin tercemesinde onun Osmân ve Hakem'in kardeşi olduğunu, Hz. Ömer'den rivayette bulunduğu ve İbn Asâkir'in onun hakkında: 'Sohbeti olduğu söylenmiştir.' dediğini nakleder. *Üsdü'l-gâbe*'de bu sahâbînin tercemesi geçmemektedir."⁵³⁶

"Zehebî, Enes b. Abbâs b. Âmir es-Sülemî'nin tercemesinde, İbn Asâkir'i kaynak göstererek onun, kabilesinden bir heyet ile birlikte Hz. Peygamber'e geldiğini ve Yermük Savaşı'na katıldığını nakletmektedir."⁵³⁷

"Zehebî, Yezîd b. Ahnes b. Habîb Ebû Ma'n es-Sülemî'nin tercemesinde, *Târîhu Dimaşk*'tan naklederek Yezîd b. Ahnes'in Bedir Gazvesi'ne katıldığını haber vermektedir."⁵³⁸

İbn Hacer'in, de bazı sahâbe hakkında İbn Asâkir'in *Târîh*'inden istifade ettiği ve bazen bu bilgilerden hareketle tercemesini zikrettiği kişinin sahâbî olduğuna hükmettiğini gösteren bazı örnekler bulunmaktadır. Konuya ilişkin örneklerden bazıları şunlardır:

"İbn Hacer, Hâlid b. Nu'mân b. Hâris el-Ensârî'nin tercemesinde İbn Asâkir'in onun Mûte Savaşı'na katılıp orada şehit olduğunu haber verdiğini nakledip hakkında başka bir bilgi vermeden onu birinci kısımda, sahâbe arasında zikretmiştir."⁵³⁹

⁵³⁵ Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 2/435-436 (2561). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 24/392-401 (2932); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/392 (4193).

⁵³⁶ Bk. Şemsüddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî, *Tecrîdü esmâ'îs-sahâbe*, nşr. Dârü'l-Ma'rife (Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 2008), 1/134 (1384). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 14/414 (1664). İbn Hacer, Vedâ haccından evvel Kureyş'te ve Sakîf kabilesinde Müslüman olmayan kimse kalmadığını ve hepsinin Vedâ haccında hazır bulunduğunu, bunun da Hafs b. Ebü'l-Âs'ın sahâbî olduğunu isbat etmeye yeterli olduğunu söylemektedir. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/85 (1770).

⁵³⁷ Bk. Zehebî, *Tecrîdü esmâ'îs-sahâbe*, 1/30 (266). İbn Asâkir, Enes b. Abbâs es-Sülemî'nin tercemesinde Hz. Peygamber'in zamanına yetiştiğini, kavminden bir heyetle birlikte Resûlüllah'a geldiğini, Hz. Ömer'in Kâdisiye ordusuna yardım için gönderdiği orduda bulunduğunu ve Yermük Savaşı'na katıldığını nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 9/324-327 (827). İbn Hacer, Mekke'nin fethedildiği yıl Benî Süleym kabilesinden gelen ve Müslüman olan 700 kişinin içinde onun da bulunduğunu nakletmektedir. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/274 (271).

⁵³⁸ Bk. Zehebî, *Tecrîdü esmâ'îs-sahâbe*, 2/134 (1528). *Târîhu Dimaşk*'ta onun Bedir savaşına katıldığının söylendiği rivayet için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 65/94. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 65/92-100 (8236); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/506 (9248).

⁵³⁹ Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/214 (2203). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/215-216 (1920).

“İbn Hacer, Sâriye b. Züneym ed-Düelî'nin muhadram olduğu veya tâbiînden olduğu gibi bazı görüşlerin yanı sıra İbn Asâkir'in, Sâriye'nin sahâbî olduğunu söylediğini nakletmiş ve onu birinci kısımda, sahâbe arasında zikretmiştir.”⁵⁴⁰

“İbn Hacer, Seleme b. Hatal el-Kenânî'nin tercemesinde, İbn Asâkir'den onun sahâbî olduğunun söylendiğini naklederek onu birinci kısımda sahâbe arasında zikretmiştir.”⁵⁴¹

“İbn Hacer, Hz. Peygamber'in torunu Alî b. Ebü'l-Âs b. Rebî' el-Kureşî hakkında İbn Asâkir'in bazı nesep âlimlerinin onun Yermük Savaşı'nda şehit olduğunu söylediğini naklederek biyografisini birinci kısımda sahâbe arasında zikretmiştir.”⁵⁴² İbn Hacer'in çocuk yaşta vefat ettiği rivayetinden hareketle onu ikinci kısımda çocuk sahâbîler arasında zikretmeyip İbn Asâkir'den gelen habere göre hareket ederek birinci kısımda sahâbe arasında zikretmesi İbn Asâkir'in, İbn Hacer'e etkisini göstermesi bakımından önemlidir.

Önceki örneğe benzer şekilde İbn Hacer, Seleme b. Müslim el-Cühenî'nin tercemesinde, İbn Asâkir'in onun Hz. Peygamber devrine yetiştiğini, Şam'ın fethi için yapılan savaşlarda cihad ettiğini ve hicrî 13 senesinde Mercüssuffer Savaşı'nda şehit olduğunu söylediğini naklederek biyografisini muhadramûn arasında zikretmiştir.⁵⁴³ Bu rivayette İbn Hacer, İbn Asâkir'in Seleme b. Müslim hakkında onun Hz. Peygamber devrine yetiştiği fakat sahâbî olmadığı görüşünü benimsemiştir.

“İbn Hacer, Cündeb b. Nu'mân el-Ezdî'nin tercemesinde, İbn Asâkir'in Cündeb b. Nu'mân hakkında onun Hz. Peygamber'e gelip Müslüman olduğu, kavmine arîf olarak görevlendirildiği, Hz. Ömer'in hilâfeti zamanında Şam'a hicret edip orada vefat ettiği gibi bilgileri Ebü'l-Hasan er-Râzî'nin kitabından aldığını nakleder.”⁵⁴⁴

⁵⁴⁰ "وقال ابن عساکر له صحبة" Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/4 (3041). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 20/19-29 (2362).

⁵⁴¹ "قال ابن عساکر يقال له صحبة" Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/122 (3384). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 22/14-16 (2612).

⁵⁴² "وقال ابن عساکر ذکر بعض أهل العلم بالنسب أنه قتل يوم اليرموك" Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/469 (5706). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 43/8-9 (4939).

⁵⁴³ "قال ابن عساکر له إدراك وجاهد بالشام فاستشهد بمرج الصفر سنة ثلاث عشرة" Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/214 (3707). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 22/132 (2625).

⁵⁴⁴ "قال ابن عساکر في تاريخه قرأت في كتاب أبي الحسن الرازي..." Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/617 (1233). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/319 (1094).

İbn Hacer, bazen sahâbîlerin isim ve künye bilgileri hakkında da İbn Asâkir'den nakillerde bulunmaktadır. Bu konuda şu örnek verilebilir:

“İbn Hacer, Süfyân (Nüfeyr) b. Mücîb es-Sümâlî'nin isminin 'Nüfeyr' olarak da bilindiğini, İbn Asâkir'in onun ismi hakkında 'Süfyân' olmasının daha doğru olduğunu söylediğini belirtmiştir.”⁵⁴⁵

⁵⁴⁵ "قال ابن عساکر سفیان أصح" Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/108 (3339). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 21/352-358 (2589).

SONUÇ

İbn Asâkir'in *Târîhu medîneti Dımaşk* isimli eserinin "Şın" harfine kadar olan bölümünde sahâbe bilgisini tespit ettiğimiz bu çalışmada, onun "es-Sîretü'n-nebeviyye" bölümünde Hz. Peygamber'in çocukları, hanımları, âzat ettiği köle ve câriyeler, Hz. Peygamber'e hizmet eden sahâbîler, Hz. Peygamber'in kâtipleri ve muhafızları gibi bazı başlıklar altında isimlerini zikrettiği sahâbîler tespit edilmiştir. Dımaşk'la ilgisi bulunan ve döneminin tanınan şahsiyetlerinin biyografilerine yer verdiği bölümde ise sahâbîlerin tercemelerini alfabetik isim sırasının geldiği yerde zikrettiği görülmüştür. Bu tercemelerde sahâbenin hayatı hakkında; isim, künye ve nesep bilgisi, Hz. Peygamber'le olan ilişkisi ve sohbeti, Hz. Peygamber'den hadis rivayetinin olup olmadığı, kendisinden hadis rivayet edilip edilmediği, rivayet ettiği hadisler, Dımaşk'la ilgisinin nasıl olduğu, aile bilgisi, katıldığı savaşlar, yaşadığı önemli olaylar, yaşadığı yerler ve mal varlığı bilgisi, vefat yeri, zamanı ve kabrinin nerede olduğu gibi bilgileri naklettiği söylenebilir. İbn Asâkir, bunların yanında bazı sahâbîlerin ev adreslerine varıncaya kadar detaylı bilgiler vermiş evlerinin bulunduğu semte ve çarşıya sonraları o sahâbîlerin isimlerinin verildiği gibi detaylı bilgileri de nakletmiştir.

Târîhu medîneti Dımaşk'ta Dımaşk şehrinde ikamet etmediği halde kısa süreliğine bu bölgede bulunan bazı sahâbîlerin de tercemeleri zikredilmiştir. Örneğin, Dımaşk şehrine geldiği bilinmese bile Suriye bölgesinde yapılan Dûmetülcendel Seferi, Mûte, Tebük, Ecnâdeyn, Yermük, Sıffin Savaşları ile Dımaşk'ın fethi esnasında yapılan savaşlara (Fihl ve Mercüssuffer) katılan ve Kudüs'ü teslim almak için Medine'den bu bölgeye gelen Hz. Ömer'in Câbiye'de toplanan İslâm ordusuna okuduğu meşhur Câbiye hutbesinde hazır bulunan sahâbîlerin tercemelerine kitapta yer vermiştir. Bunların yanı sıra İslâm'dan önce ticaret maksadıyla Şam'a gelen fakat daha sonra bu bölgeyle ilişkisi olmayan sahâbîlerin de tercemelerine yer verilmiştir.

İbn Asâkir'in sohbeti hakkında yeterli bilgi bulunmayan bazı kişiler hakkında sahâbî olma ihtimalinden söz ettiği; İbn Hacer'in ise o kişileri sahâbe arasında değil de muhadramûn (dört kişi) veya tâbiîn (iki kişi) arasında zikrettiği görülmüştür. İbn Asâkir'in

sahâbeden saydığı iki kişinin ise diğer sahâbe eserlerinde isminin geçmediği tespit edilmiştir.

İbn Asâkir, eserinde sahâbenin kimlik bilgisi, akrabalık bilgisi, katıldığı savaşlar ve vefat bilgisi ile ilgili vermiş olduğu bilgilerde genellikle kendisinden önce yazılmış olan siyer, megâzî, ensâb, tabakât ve ma'rifetü's-sahâbe türü eserlerden; Mûsâ b. Ukbe, İbn İshak, Vâkıdî, İbn Hişâm, İbn Sa'd, Halîfe b. Hayyât, Belâzürî, Ebü'l-Kâsım el-Begavî, İbn Kâni', Ebû Abdullah İbn Mende ve Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin eserlerinden yararlanmıştır. İbn Asâkir, sahâbenin hadis rivayetindeki konumu ve naklettiği hadislerle ilgili; Buhârî, Müslim, İbn Mâce, Tirmizî, Begavî, Dârekutnî ve Beyhakî'nin eserlerinden istifade etmiş, sahâbenin Şam şehri ile ilişkisine yönelik bilgileri ise fütûhât ve megâzî kitaplarından almıştır.

Târîhu medîneti Dımaşk'tan sonra yazılan ve sahâbenin hayatına dair önemli kaynaklardan olan İbnü'l-Esîr'in *Üsdü'l-gâbe*, Zehebî'nin *Tecrîdü esmâ'î's-sahâbe* ve İbn Hacer'in *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe* isimli eserlerinde *Târîhu medîneti Dımaşk*'a atıfta bulunarak İbn Asâkir'in sahâbeye dair nakletmiş olduğu bilgilerden yararlandıkları görülmüştür. Ru'aynî'nin *el-Câmi' li-mâ fi'l-musannefâti'l-cevâmi'* isimli eserinde ise İbn Asâkir'in başka eserlerinden yararlanmakla birlikte *Târîh*'inden faydalanmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, İbn Asâkir'in kendisinden sonra sahâbeye dair eser yazan müelliflerin çoğunluğuna kaynaklık ettiği söylenebilir.

Sonuç olarak; İbn Asâkir'in *Târîhu medîneti Dımaşk* isimli eserinin "es-Sîretü'n-nebeviyye" bölümünde bazı başlıklar altında 129 sahâbî, biyografilerin verildiği kısımda -başlangıçtan "Şın" harfine kadar- 117 sahâbînin tercemesi, çalışmamızın kapsamında yer alan hadis rivayetlerinde Hz. Peygamber ile sohbeti olduğu anlaşılan 322 sahâbî ile birlikte, her iki bölümde ismi tekrarlayan 18 sahâbî çıkarıldıktan sonra, kadın-erkek toplam 550 sahâbî tespit edilmiştir. Bunlardan "es-Sîretü'n-nebeviyye" bölümünde muhtelif başlıklar altında tespit edilen kadın sahâbîlerin sayısı 48, kitapta geçen hadis rivayetlerinde tespit edilen kadın sahâbîlerin sayısı 35 olmak üzere toplamda tespit edilen kadın sahâbîlerin sayısı 83'tür.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Osman. *Hz. Peygamber'in Dedesi Abdülmuttalib ve Halalarının Hayatları*. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Ağırman, Cemal. "Ad Koyma ve Hz. Peygamber'in İsimlere Karşı Tutumu". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2 (1998), 123-143.
- Ağırman, Mustafa. "Gamre Seferi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13/341-342. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Akarsu, Murat. *Hz. Osman ve Hilâfeti*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001.
- Akbaş, Mehmet. *Sahâbenin İslam'ı Tebliği (Suriye Bölgesi)*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007.
- Akdoğan, Mehmet Nur. *Mekke'nin Fethi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Akgün, Hüseyin. *Sahâbe Coğrafyası*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999.
- Akpınar, Ömer Faruk. *Hz. Osman'ın Hadis Rivayetindeki Yeri*. Ankara: Sage Yayıncılık, 2019.
- Aksoy, Mehmet Abdullah. *Suffa Ashâbı ve İslâm Hukukunun Oluşmasına Etkileri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.
- Aksoy, Abdulvahap. *İbn Asâkir'in Hayatı ve Tarihi Medineti Dimaşk Adlı Eserinde Hadis Kullanma Yöntemi*. Şırnak: Şırnak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Algül, Hüseyin. "Gazve". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13/488-489. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Algül, Hüseyin. "Muâhât". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30/306-307. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Alpkıray, Abdulcelil. *Sahâbenin Yerleşim ve Vefat Yerleri*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Altıkulaç, Tayyar. "Zehebî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/180-188. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.

- Altun, İsmail. *Mekke Müslümanlarının Habeşistan'a Hicreti*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- Altundere, Mehmet. *Hz. Muhammed'in Akabe Bey'atları*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1989.
- Arslan, Hatice. *Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Verdiği veya Değiştirdiği İsim, Lakap ve Künyeler*. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Âşık, Nevzat. *Sahâbe ve Hadîs Rivâyeti*. İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Yayınları, 3. Basım, 2013.
- Atar, Fahrettin. "Arîf". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 3/360-361. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- Ateş, Fatma. *Hz. Peygamber'in Hanımlarından Hafsa'nın Hayatı ve Kişiliği*. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Ateş, İbrahim. *İslâm Tarihinde Ezan Olgusunun Ortaya Çıkışı ve İlk Müezzinler*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Ateş, Osman. *Hz. Peygamber'in Haklarında Dua Ettiği Bazı Sahâbîler*. Çorum: Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Aydınlı, Abdullah. *Hadis Tespit Yöntemi Hadis Usûlü*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 4. Basım, 2020.
- Aydınlı, Abdullah. *Hadis İstılahları Sözlüğü*. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 9. Basım, 2016.
- Aydınlı, Abdullah. *Sahabe Bilgisi*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 1. Basım, 2018.
- Aykaç, Mehmet. "Hâris b. Umeyr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 16/202. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Bağdâdî, Ebû Bekir Ahmed b. Alî b. Sâbit b. Ahmed b. Mehdî Hatîb. *el-Kifâye fî 'ilmi'r-rivâye*. thk. Ebû Abdullah es-Sevrakî - İbrahim Hamdi el-Medenî. Medine: el-Mektebetü'l-İlmiyye.
- Bağdâdî, Ebu Bekir Ahmet b. Ali b. Sabit b. Ahmet b. Mehdi el-Hatîb. *Târîhi Bağdat*. thk. Beşşâr Awwâd Ma'rûf. 16 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1422/2002.
- Bağdâdî, Ebu Bekir Ahmet b. Ali b. Sabit b. Ahmet b. Mehdi el-Hatîb. *Târîhi Bağdat ve Züyûluhû*. thk. Mustafa Abdülkadir Ata. 24 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1417.

- Bakırcıoğlu, Mehmet Zeki. *İbn Sa'd'ın et-Tabakâtü'l-kübrâ'sında Sahâbe Bilgisi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Baktır, Mustafa. "Suffe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/469-470. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Baş, Eyüp. "İbn Asâkir ve Târihu Dimeşk'i Üzerine". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XXXIX (1999), 691-706.
- Başaran, Selman. "Havle bint Hakîm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 16/538-539. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Begavî, Ebü'l-Kâsım Abdullah b. Muhammed b. Abdilazîz b. el-Merzübân. *Mu'cemü's-sahâbe*. thk. Muhammed el-Emîn b. Muhammed el-Cekenî. 5 Cilt. Kuveyt: Mektebetü Dârü'l-Beyân, 1421/2000.
- Belâzürî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd. *Ensâbü'l-Eşrâf*. thk. Süheyl Zekkâr - Riyâz ez-Zirkilî. 13 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1417/1996.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâil b. İbrâhim Ebû Abdullah. *el-Câmi'u's-sahîh*. Nşr. Muhammed Züheyr b. Nâsır. 9 Cilt. Dâru Tavki'n-necât, 1. Basım, 1422.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâil b. İbrâhîm Ebû Abdullah. *et-Târihu'l-kebîr*. thk. Muhammed Abdü'l-Mü'îd Hân. 8 Cilt. Haydarâbâd: Dâiratü'l-Meârifî'l-Osmâniyye.
- Cevherî, Ebû Nasr İsmail b. Hammâd el-Fârâbî. *es-Sihâh tâcu'l-luğa ve sıhâhi'l-'Arabiyye*. thk. Ahmed Abdülğafûr 'Attâr. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 1407/1987.
- Cirit, Hasan. "Seleme b. Hişâm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/406-407. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Çap, Sabri. "Resûlüllah'ın Terkisine Bindirdiği Sahâbîler ve Aralarında Geçen Diyaloglarla İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi". *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10 (2017). 97-123.
- Çelebi, İlyas. "Deccâl", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 9/69-72. Ankara: TDV Yayınları, 2019.
- Çelem, Sema. "İbn Sa'd ve İbn Asâkir'in Tarih Anlatımlarında Nuh Kıssasının Değerlendirilmesi". *İslâmî Araştırmalar* XXVII/1 (2016), 31-41.
- Çetin, Basri. *Asr-ı Saâdet'te Suffe; Doğuşu, Önemi ve İşlevi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

- Dârânî, Ebû Alî Abdülcebbar b. Abdullah b. Muhammed b. Abdürrahim b. Dâvud el-Havlânî. *Târîhu Dâryâ*. nşr. Sa'îd el-Afgânî. Dimaşk: Matbatü'l-Berkî, 1369/1950.
- Da'cânî, Talâl b. Suûd b. Muhammed. *Mevâridü İbn Asâkir fî Târîhi Dımaşk*. 3 Cilt. Medine: el-Câmi'atü'l-İslâmiyye, Ulûmü'l-Hadîs, Doktora Tezi, 1425/2004. <https://ia600908.us.archive.org/30/items/FP63828/63828.pdf>
- Demirci, Mustafa. "İktâ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/43-47. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Demirel, Harun Reşit. "Ehl-i Hadis ve Usûlcüler Arasında Sahâbe Tanımı Tartışması". *İslâm Medeniyetinin Kurucu Nesli Sahâbe: Sahâbe Kimliği ve Algısı*. Sakarya: İslâmi İlimler Araştırma Vakfı, 2013.
- Ebû Nuaym el-İsfahânî, Ahmed b. Abdullah b. Ahmed b. İshâk b. Mûsâ b. Mihrân. *Ma'rifetü's-sahâbe*. thk. Âdil b. Yûsuf el-Azêzî. 7 Cilt. Riyad: Dârü'l-Vatan, 1419/1998.
- Efendioğlu, Mehmet. *Hulefâ-i Râşidîn Devri Sahâbe Anlayışı Sahâbenin Fazîleti ve Adâleti Bağlamında*. İstanbul: M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1. Basım, 2019.
- Efendioğlu, Mehmet. "Sahâbe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35/491-500. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.
- Efendioğlu, Mehmet. *Sahâbeye Yöneltilen Tenkitler Tartışmalar-Gerçekler*. İstanbul: M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 4. Basım, 2019.
- Efendioğlu, Mehmet. "Silefi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/198-200. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Erul, Bünyamin. "Üsdü'l-Gâbe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/363. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Erul, Bünyamin. *Sahâbenin Sünnet Anlayışı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 8. Basım, 2014.
- Erul, Bünyamin. "Vedâ Haccı". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/590-591. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Eryarsoy, Elif. *Hz. Peygamber'in Âzadlıları ve Rivayetleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- Fayda, Mustafa. "Bey'atürrıdvân". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/39-40. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.

- Fayda, Mustafa. "Câbiye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 6/538. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- Fayda, Mustafa. "Hâlid b. Velîd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 15/289-292. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Fayda, Mustafa. "İbn Hişâm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 20/71-73. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.
- Fayda, Mustafa. "İslâm Dünyasındaki ilk Şehir Târihleri ve İbn Şebbe'nin Medine-i Münevvere Tarihi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* XXVIII/21 (1986), 167-180.
- Fayda, Mustafa. "Ömer". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 34/44-51. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Fayda, Mustafa. "Ridde". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 35/91-93. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.
- Fayda, Mustafa. "Senetü'l-Vüfûd". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/520-521. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Gökçe, Aziz. *İbn Ebî Hayseme'de Sahâbe Bilgisi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Gül, Recep Emin. *Coğrafya, Kültür ve Hadis Rivayeti*. Ankara: TDV Yayınları, 1. Basım, 2022.
- Güler, Zekeriya. "Tahnîk". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 39/416. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Güner, Ahmet. "Dûmetülcendel". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 10/1-2. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- Hâlîfe b. Hayyât, Ebû Amr eş-Şeybânî el-Basrî. *Târîhu Halîfe b. Hayyât*, thk. Ekrem Ziyâ el-Ömerî. Dimaşk, Beyrut: Dâru'l-Kalem, Müessesetü'r-Risâle, 2. Basım 1397.
- Hamidullah, Muhammed. *Hz. Peygamber'in Altı Orijinal Diplomatik Mektubu*, çev. Mehmet Yazgan (İstanbul: Beyan Yayınları, 2019).
- Irâkî, Ebü'l-Fazl Zeynüddin Abdurrahim b. Hüseyin b. Abdurrahman. *Şerhu et-Tebşira ve't-Tezkira el-Elfiyyetü'l-İrâkî*. thk. Abdüllatîf el-Humeym ve Mâhir Yâsin. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. Basım, 1423/2002.

- İbn Abdülber, Ebû Ömer Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed en-Nemerî. *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*. thk. Alî Muhammed el-Becâvî. 4 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Ceyl, 1412/1992.
- İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım Alî b. el-Hasen b. Hibetillâh b. Abdillâh b. Hüseyin ed-Dımaşkî eş-Şâfiî. *Erba'üne hadîsen li-erbe'îne şeyhan min erba'îne beldeten*. thk. Mustafa Âşûr. Kahire: Mektebetü'l-Kur'ân, 1409/1989.
- İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım Alî b. el-Hasen b. Hibetillâh b. Abdillâh b. Hüseyin ed-Dımaşkî eş-Şâfiî. *Mu'cemu's-Şuyûh*. thk. Vefâ Takiyyüddîn. 3 Cilt. Dımaşk: Dâru'l-Beşâir, 1421/2000.
- İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım Alî b. el-Hasen b. Hibetillâh b. Abdillâh b. Hüseyin ed-Dımaşkî eş-Şâfiî. *Târîhu Dımaşk*. thk. Amr b. Garâme el-Amravî. 80 Cilt. (74 Cilt ve 6 Cilt Fihrist) Beyrut: Dârü'l-fikr, 1415/1995.
- İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Hasen Alî b. Ebi'l-Kerem Muhammed b. Muhammed b. Abdülkerîm eş-Şeybânî el-Cezerî İzzüddîn. *Üsdü'l-Gâbe*. 6 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1409/1989.
- İbn Hacer, Ahmed b. Alî Ebü'l-Fazl el-Askalânî eş-Şâfiî. *Fethu'l-bârî bi-şerhi Sahîhi'l-Buhârî* thr. ve tsh. Muhammed Fuâd Abdülbâkî - Muhibbuddîn el-Hatîb. thk. Abdulaziz b. Abdillâh b. Bâz. 13 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 1379.
- İbn Hacer, Ahmed b. Alî Ebü'l-Fazl el-Askalânî eş-Şâfiî. *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*. thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd - Ali Muhammed Muavviz. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1. Basım, 1415.
- İbn Kâni', Ebü'l-Hüseyin Abdülbâkî b. Kâni' b. Merzûk el-Ümevî el-Bağdâdî. *Mu'cemü's-sahâbe*, thk. Salâh b. Sâlim el-Musarrâtî. 3 Cilt. Medine: Mektebetü'l-Gurabâi'l-Eseriyye, 1. Basım, H/1418.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmâîl b. Ömer el-Kureşî el-Basrî ed-Dımaşkî. *el-Bâ'isü'l-hasîs ilâ İhtisârü 'Ulûmi'l-Hadîs*. thk. Ahmed Muhammed Şakir. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2. Basım.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer el-Kureşî ed-Dımaşkî. *es-Sîretü'n-nebeviyye mine'l-Bidâye ve'n-nihâye*. thk. Mustafa Abdülvahid. 4 Cilt. Beyrut: Dârü'l-marife, 1395/1976.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer el-Kureşî ed-Dımaşkî. *Tabakâtü's-Şâfi'iyyîn*. thk. Ahmed Ömer Hâşim - Muhammed Zeynühum Muhammed Azib. Kâhire: Mektebetü's-Sekâfeti'd-Dîniyye, 1413/1993.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem b. Alî Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn el-Ensârî er-Rüveyfiî. *Lisânü'l-'Arab*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdir, 3. Basım. 1414.

- İbn Mende, Ebû Abdullah Muhammed b. İshâk b. Muhammed b. Yahya b. Mende el-Abdî. *Ma'rifetü's-sahâbe*. thk. Âmir Hasan Sabrî. Matbûât Câmî'atü'l-İmârâtü'l-Arabiyye, 1426/2005.
- İbn Sa'd, Ebû Abdullah Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî. *et-Tabakâtü'l-kübrâ*. thk. Muhammed Abdülkâdir Atâ. 8 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1410/1990.
- İbnü's-Salâh, Osman b. Abdurrahman Ebû Amr Takıyyüddîn el-Ma'rûf. *Ma'rifetü envâ'i 'ilmi'l-hadîs Mükaddimetü İbni's-Salâh*. thk. Nûreddîn İtr. Suriye - Beyrut: Dâru'l-Fikr - Dâru'l-Fikr el-Muâsır, 1406/1986.
- İla, Sevde. *Hz. Aişe ve Peygamber Sonrası Siyasî Hayattaki Rolü*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Kanarya, Bayram. "Kırk Hadis/Erbaûn" Edebiyatının Rivayetlerdeki Dayanakları ve İbn Asâkir'in el-Erbaûne'l Büldâniyye İsimli Eseri". *Usûl İslam Araştırmaları* 28 (2017), 97-122.
- Kandemir, M. Yaşar. "el-İsâbe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/487. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Kandemir, M. Yaşar. "Kırk Hadis". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 25/466-469. Ankara: TDV Yayınları, 2022.
- Kandemir, M. Yaşar. "Tirmizî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 41/202-204. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Kapar, Mehmet Ali. *Hz. Muhammed'e Gelen Heyetler ve Bu Heyetlerle Münasebetler*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.
- Kapar, Mehmet Ali. "Kus b. Sâide". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/460. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Karaaslan, Adem. *Halîfe b. Hayyât'ta Sahâbe Bilgisi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Karakuş, Züleyha. *Hz. Peygamber'in Köle ve Cariyeleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Kaya, İsmail. *Sahabenin İslam'ı Tebliğ Faaliyetleri (Mısır Bölgesi)*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.

- Kazvîni, Ahmed b. Fâris b. Zekeriyâ er-Râzî Ebü'l-Hüseyn. *Mu'cemü mekâyisi'l-luga*. thk. Abdüsselam Muhammed Harun. 6 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Fikr, 1399/1979.
- Kiraz, Ömer Faruk. *H. Peygamber'in Amcaları*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Kur'an-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*. çev. Hayrettin Karaman v.dğr. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 27. Basım, 2014.
- Kuray, Ahmet. *İslâmiyetin Yayılış Sürecinde Heyetler*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Küçükaşçı, Mustafa Sabri - Tomar, Cengiz. "İbn Asâkir, Ebü'l-Kâsım". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 19/321-324. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.
- Küçükaşçı, Mustafa Sabri. "Savâif". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/185-186. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Küçükaşçı, Mustafa Sabri. "Tâif", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/443-447. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Küçükaşçı, Mustafa Sabri. "Zübeyr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/521. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Kürd Ali, Muhammed b. Abdürrezzâk b. Muhammed. *Hıdatu's-Şâm*. 6 Cilt. Dımaşk: Mektebetü'n-nûrî, 3. Basım, 1403/1983.
- Memmedzade, Elçin. *Vahiy Kâtipliği ve H. Peygamber'in Vahiy Kâtipleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999.
- Meydan, Selda. *H. Peygamber'e Gelen Heyet ve Elçiler Bu Elçilerin Görüşmeye Dair Rivayetleri ve Değerlendirilmesi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Mizzî, Yûsuf b. Abdurrahman b. Yûsuf Ebü'l-Haccâc Cemâlüddîn İbnü'z-Zekî. *Tehzîbü'l-Kemâl fî esmâ'i'r-ricâl*. thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf. 35 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1400/1980.
- Muntazer, Safiullah. *H. Peygamber'in Gönderdiği Elçiler ve Fikhî Sonuçları*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî. *el-Müsnedü's-sahîh el-muhtasar bi-nakli'l-adli ani'l-adl ile Rasûlillâh*. thk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyâ-i et-Türâsü'l-Arabî.

- Mütercim, Âsım Efendi. *el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi*. nşr. Mustafa Koç - Eyyüp Tanrıverdi. 6 Cilt. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 1. Basım, 2013.
- Önkal, Ahmet. "Akabe Biatları". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 2/211. İstanbul: TDV Yayınları, 1989.
- Özaydın, Abdülkerim. "Eşdak". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 11/460-461. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Özaydın, Abdülkerim. "Târîhu Medîneti Dımaşk". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/90-92. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Özçelik, Esra. *Hiz. Peygamber'in Eşi Hiz. Safiye*. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Özdemir, Serdar. *Hiz. Peygamber'in Seriyeleri*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.
- Özdemir, Serdar. "Seriyye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 36/565-566. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Özdoğan, Kevser. *Hiz. Peygamber'in Çocukları*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Özkan, Halit. "Zeydülhayr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/339. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Ru'aynî, Ebû Mûsâ er-Ru'aynî İsâ b. Süleymân el-Endülüsî el-Mâlikî er-Rundî. *el-Câmi' li-mâ fi'l-musannefâti'l-cevâmi' min esmâi's-sahâbeti'l-a'lâm uli'l-fazli ve'l-ahlâm*. thk. Mustafa Bâhû. 6 Cilt. Kahire: el-Mektebetü'l-İslâmiyye, 1. Basım, 1430/2009.
- Sabuncu, Ömer. *Hiz. Peygamber'in İlk Hanımı Hiz. Hatice'nin Hayatı ve Kişiliği*. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Sandıkçı, S. Kemal. "İbn Asâkir, Ebû Muhammed". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 19/320-321. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.
- Sandıkçı, S. Kemal. "Ümmü Şerîk". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/331-332. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Sainkaplan, İbrahim. *İbn Hişâm'ın es-Sîretü'n-Nebeviyye'sinde Sahâbe Bilgisi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.

- Sehâvî, Şemsüddîn Ebü'l-Hayr Muhammed b. Abdurrahman b. Muhammed b. Ebî Bekir b. Osman b. Muhammed. *Fethu'l-mugîs bi-şerhi Elfiyyeti'l-hadîs li'l-'Irâkî*. thk. Alî Hüseyin Alî. 4 Cilt. Kahire: Mektebetü's-Sünne, 1424/2003.
- Solak, Mustafa. *Hadislerde Sahabe Kavramı*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Sönmez, Mehmet Ali. "İbn Hibbân". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 20/63-64. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.
- Suyûtî, Abdurrahman b. Ebî Bekr Celâlüddîn. *Tedrîbü'r-Râvî fî şerhi takrîbü'n-Nevevî*. thk. Ebû Kuteybe Nazar Muhammed el-Fâryâbî. 2 Cilt. Dâru Taybe.
- Şenyayla, Gencal. *Hayatı ve İlk Dönem İslâm Toplumu Açısından Hz. Ali*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.
- Şimşek Ergül, Ayşenur. *Hz. Peygamber'in (sav) Eşlerinin Birbirleriyle Olan İlişkileri*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Şulul, Kasım. *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları, 3. Basım, 2011.
- Şulul, Zeynep. *Hz. Peygamber Tarafından İslam'a Davet İçin Gönderilen Elçiler*. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2013.
- Taberî, Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Kesîr el-Âmülî. *Târîhu Taberî=Târîhu'r-rusûl ve'l-mülûk*. 11 Cilt. Beyrut: Dârü't-türâs, 2. Basım, H/1387.
- Temir, Hakan. "Hz. Peygamber'in Zifaf Gerçekleşmeden Boşadığı İddia Edilen veya Vefatıyla Boş Kalan Hanımlar". *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 8/3 (Kasım 2018), 587-593.
- Toğuşlu, Serap. *Hz. Peygamber'in Hanımlarından Zeyneb bt. Cahş'ın Hayatı, Kişiliği, İslam Tarihindeki Yeri ve Önemi*. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Tomar, Cengiz. "Şam". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38/311-315. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Uraler, Aynur. "Ümmehâtü'l-Mü'minîn". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/306-308. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Uyar, Gülgün. "Nakib". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 32/321-322. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

- Vanlıoğlu, İsmail Feyyaz. *Vahyin Kâtipleri*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Yavuz, Ayşe. *Hz. Peygamber'in Zekât Memuru Olarak Görevlendirdiği Sahâbîler*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Yavuz, Zeynep. *Hz. Peygamber'in Halaları*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Yazıcı, Mahmut. *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.
- Yazıcı, Mahmut. *Sahâbe Bilgisinin Tespiti*. İstanbul: M.Ü. İlâhiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1. Basım, 2015.
- Yazıcı, Şenba. *Hz. Peygamber ve Hulefâ-yi Raşidîn Dönemlerinde Âmillik*. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Yıldırım, Suzan. *Hz. Peygamber'in Hanımlarından Ümmü Seleme'nin Hayatı ve Kişiliği*. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- Yıldız, Metin. "İbn Asâkir'in (571/1176) Eş'ârî Savunusu". *Uluslararası İmam Eş'ârî ve Eş'ârîlik Sempozyumu Bildirileri*. ed. Cemalettin Erdemci-Fadıl Ayđan. 2/295-307. İstanbul: Beyan Yayınları, 2014.
- Yılmaz, Hayati. *Hz. Peygamber'in (s.a) Soy Atlası*. İstanbul: Motto Yayınları, 3. Basım, 2018.
- Yiğit, İsmail. "Sıffîn Savaşı". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 37/107-108. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Yiğit, İsmail. "Tebük Gazvesi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 40/228-230. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Zehebî, Şemsüddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman b. Kaymâz. *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*. thk. Şuayb Arnaût v.dğr. 25 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 3. Basım, 1405/1985.
- Zehebî, Şemsüddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman b. Kaymâz. *Târîhu'l-İslâm ve vefeyâtü'l-meşâhîr ve'l-a'lâm*. thk. Beşşar Avvad Maruf. 15 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, 2003.

Zehebî, Şemsüddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Osman b. Kaymâz. *Tecrîdü esmâ'î's-sahâbe*. nşr. Dârü'l-Ma'rife. 2 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Ma'rife, 2008.
<https://waqfeya.net/book.php?bid=690>

Ziriklî, Hayruddîn b. Mahmûd b. Muhammed b. Alî b. Fâris ed-Dımaşkî. *el-A'lâm*. Beyrut: Dârü'l-İlm li'l-Melâyîn, 2002.

EKLER

İBN ASÂKİR'DE TESPİT EDİLEN SAHÂBİLER

EK-1

“ES-SİRETÜ'N-NEBEVİYYE” BÖLÜMÜNDE GEÇEN SAHÂBİLER

Bu kısımda, İbn Asâkir'in “es-Sîretü'n-nebeviyye” bölümünde Hz. Peygamber'in ailesi, akrabası ve hısımları sebebiyle zikrettiği kişilerden; Hz. Peygamber'den önce doğup onun risâletine yetişen ve sahâbîsi olan kimseler ile Hz. Peygamber zamanında doğup onu gören ve Hz. Peygamber'in vefatından evvel temyiz çağına erişen çocuklardan sahâbî olduğu tespit edilen kimselerin isimleri zikredilecektir. Bu bağlamda Hz. Peygamber'in amca ve halalarından Müslüman olduğu tespit edilemeyenler ile Hz. Peygamber'in çocukları ve torunlarından Hz. Peygamber'in vefatından evvel temyiz çağına erişemeyenlerin isimleri bu kısımda yer almayacaktır. Sahâbenin tespitinde; sahâbenin hayatına dair eser yazan âlimlerin görüşlerinin yanı sıra İbn Hacer'in *el-İsâbe*'sinde ilgili kişiyi sahâbe arasında (birinci kısımda) zikretmiş olması da göz önünde bulundurulacaktır.

HZ. PEYGAMBER'İN SAHÂBEDEN OLAN YAKIN AKRABASI VE HISIMLARI

Sütannesi ve Sütbabası

1. Halîme bint Hâris es-Sa'diyye,⁵⁴⁶
2. Hâris b. Abdüluzzâ,⁵⁴⁷

⁵⁴⁶ Halîme (r.anhâ), Hz. Peygamber'in sütannesidir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/97. İbn Hacer, Hz. Peygamber Ci'râne'de ganimetleri taksim ederken sütannesi Halime'nin, Resûlullah'ın huzuruna geldiğini, Resûlullah'ın onu tanıyınca hemen ayağa kalkıp ridasını onun oturacağı yere serdiğini rivayet etmiş ve onu sahâbe arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer *el-İsâbe*, 8/87 (11056).

⁵⁴⁷ Hâris (r.a.), Hz. Peygamber'in sütbabasıdır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/97. İbnü'l-Esîr, Hâris'in risâletten sonra Mekke'ye gelip Hz. Peygamber'i ziyaret ettiğini, Mekke müşriklerinin baskılarına aldırmadan Resûlullah'ın huzurunda Müslüman olduğunu nakletmiştir. Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 1/404 (920). Ru'aynî de aynı rivayeti nakletmiştir. Bk. Ru'aynî, *el-Câmi' li-mâ fi'l-musannefâti'l-cevâmi'*, 2/33-34. İbn Hacer de aynı rivayeti nakledip onu sahâbe arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer *el-İsâbe*, 1/676 (1443).

Sahâbeden Olan Amcaları

1. Hamza b. Abdülmuttalib el-Kureşî el-Hâşimî⁵⁴⁸
2. Abbâs b. Abdülmuttalib el-Kureşî el-Hâşimî⁵⁴⁹

Sahâbeden Olan Halaları

1. Âtike bint Abdülmuttalib el-Kureşîyye el-Hâşimiyye⁵⁵⁰
2. Ümeyme bint Abdülmuttalib el-Kureşîyye el-Hâşimiyye⁵⁵¹
3. Ervâ bint Abdülmuttalib el-Kureşîyye el-Hâşimiyye⁵⁵²
4. Safiyye bint Abdülmuttalib el-Kureşîyye el-Hâşimiyye⁵⁵³

⁵⁴⁸ Hamza b. Abdülmuttalib (r.a.), Hz. Peygamber'in amcasıdır. Annesi Hâle bint Vehb b. Abdimenâf'dır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/115-116. Ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/105 (1831).

⁵⁴⁹ Abbâs b. Abdülmuttalib (r.a.), Hz. Peygamber'in amcasıdır. Annesi Nüteyle bint Cenâb b. Küleyb'dir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/116. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 26/273-381 (3106); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/511 (4525).

⁵⁵⁰ Âtike bint Abdülmuttalib (r.anhâ), Hz. Peygamber'in halasıdır. Annesi Fâtıma bint Amr b. Âiz'dir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/115. İbn Sa'd, Âtike'nin Mekke'de Müslüman olup Medine'ye hicret ettiğini nakletmiştir. Bk. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/36. İbn Mende, Âtike'nin Müslüman olup olmadığına ihtilaf olduğunu bazılarının onun Müslüman olduğunu söylediğini zikretmiştir. Bk. İbn Mende, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 938. Ebû Nuaym, Âtike'nin Bedir Savaşıyla ilgili görmüş olduğu rüyanın meşhur olduğunu söyleyip müteahhirinin onu sahâbeden saydığını zikretmiştir. Bk. Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 6/3251. İbn Abdülber, Hz. Peygamber'in halalarından Safiyye'nin dışındakilerin Müslüman olduğunun ihtilaflı olduğunu söylemiştir. Bk. İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 4/1880. İbnü'l-Esîr de aynı şeyi söylemiştir. Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 6/185. Zehebî, onun Müslüman olup hicret ettiğini söylemiştir. Bk. Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 2/272. İbn Hacer, onun Müslüman olduğunun ihtilaflı olduğunu fakat söylediği şiiirin Müslüman olduğuna delalet ettiğini söyleyip, onun Mekke'de Müslüman olup Medine'ye hicret ettiğine dair rivayeti nakletmiş ve onu sahâbe arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/229 (11455).

⁵⁵¹ Ümeyme bint Abdülmuttalib (r.anhâ), Hz. Peygamber'in halasıdır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/115. İbn Sa'd, Hz. Peygamber'in, halası Ümeymeye Hayber ganimetinden kırk vesk hurma verdiğini rivayet etmiştir. Bk. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/37. Zehebî de aynı rivayeti naklederek Ümeyme'nin Müslüman olup Medine'ye hicret ettiğini söylemiştir. Bk. Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 2/273-274. İbn Hacer, onun Müslüman olduğu konusunun ihtilaflı olduğunu söylese de -Hz. Peygamber'in ona Hayber hurmasından verdiği rivayetinden hareketle- onu sahâbe arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/33-34 (10864).

⁵⁵² Ervâ bint Abdülmuttalib (r.anhâ), Hz. Peygamber'in halasıdır. Annesi Fâtıma bint Amr b. Âiz'dir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/115. İbn Sa'd, Ervâ'nın Mekke'de Müslüman olup Medine'ye hicret ettiğini rivayet etmiştir. Bk. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/35. İbn Abdülber de onun Müslüman olduğunu nakletmiştir. Bk. İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 4/1779. İbnü'l-Esîr de aynı rivayeti nakletmiştir. Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 6/7-8. İbn Hacer, onun kardeşi Hz. Hamza'dan sonra Müslüman olup sonrasında Medine'ye hicret ettiğini nakletmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/8 (10791).

⁵⁵³ Safiyye bint Abdülmuttalib (r.anhâ), Hz. Peygamber'in halasıdır. Annesi Hâle bint Vehb b. Abdimenâf'dır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/115-116. İbn Sa'd, Safiyye'nin Hz. Hamza ile anne bir kardeş olduğunu, onun Müslüman olup Medine'ye hicret ettiğini, Hayber ganimetinden ona kırk vesk hurma verdiğini rivayet etmiştir. Bk. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/34. İbn Abdülber, Safiyye'nin Hz. Ömer'in hilafeti zamanında hicri 20 senesinde yetmiş üç yaşındayken vefat edip Baki' kabristanına defnedildiğini nakletmiştir. Bk. İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 4/1873. İbnü'l-Esîr, onun sahâbî olduğuna ihtilaf olmadığını söylemiştir. Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 6/172. İbn Hacer, onun oğlu Zübeyr b. el-Avvâm ile birlikte Medine'ye hicret ettiğini, Hz. Peygamber'in Hendek Gazvesi'nde onu kadınların başında bıraktığını rivayet etmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/213 (11411).

HZ. PEYGAMBER'İN SAHÂBEDEN OLAN ÇOCUKLARI, TORUNLARI VE DAMATLARI

Kızları

1. Zeyneb bint Muhammed (s.a.s.)⁵⁵⁴
2. Rukiyye bint Muhammed (s.a.s.)⁵⁵⁵
3. Fâtıma bint Muhammed (s.a.s.)⁵⁵⁶
4. Ümmü Gülsüm bint Muhammed (s.a.s.)⁵⁵⁷

Erkek Torunları

1. Hasan b. Alî b. Ebû Tâlib el-Kureşî el-Hâşimî⁵⁵⁸
2. Hüseyin b. Alî b. Ebû Tâlib el-Kureşî el-Hâşimî⁵⁵⁹
3. Alî b. Ebü'l-Âs b. Rebî' el-Kureşî⁵⁶⁰

⁵⁵⁴ Zeyneb (r.anhâ), Resûlullah'ın en büyük kızıdır. Bi'setten önce doğmuştur. Ebü'l-Âs b. Rebî' ile evlenmiş bu evlilikten Ali isminde bir oğlu ve Ümâme isminde bir kızı olmuştur. Zeyneb, hicretin sekizinci senesinde vefat etmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/125-127. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/151 (11223).

⁵⁵⁵ Rukiyye (r.anhâ), bi'setten önce ablası Zeyneb'den sonra doğdu. Utbe b. Ebû Leheb ile evlendi. Tebbet sûresi nâzil olunca Ebû Leheb oğluna Rukiyye'yi boşamasını emretti o da boşadı. Rukiyye, sonra Hz. Osman ile evlendi bu evlilikten Abdullah isminde bir çocukları oldu. Abdullah altı yaşına gelince gözünü bir horozun gagalaması sonucu vefat etti. Rukiyye, hicretin ikinci senesinde Ramazan ayının on yedinci gecesinin gündüzünde bir Cuma günü Zeyd b. Hârise'nin Bedir zaferini müjdelemek için Medine'ye geldiği sırada vefat etti. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/125, 127. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/138 (11187).

⁵⁵⁶ Fâtıma (r.anhâ), bi'setten önce ablası Rukiyye'den sonra doğdu. Hicretin ikinci senesinde Safer ayının sondan üçüncü gününde Hz. Ali ile evlendi. Bu evlilikten Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Ümmü Gülsüm ve Zeyneb isminde çocukları oldu. Fâtıma, Resûlullah'tan altı ay sonra vefat etti. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/125, 128. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/262 (11587).

⁵⁵⁷ Ümmü Gülsüm (r.anhâ), bi'setten önce ablası Fâtıma'dan sonra doğdu. (Başka bir rivayette ise Resûlullah'ın en küçük kızı Fâtıma'dır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/128) Ablası Rukiyye vefat edince Resûlullah onu Hz. Osman ile evlendirdi. Hz. Peygamber, Hz. Osman hakkında: "Üçüncü bir kızım olsa onu da Osman ile evlendirirdim." buyurdu. Ümmü Gülsüm'ün çocuğu olmadı. Hicretin dokuzuncu senesinde Şaban ayında vefat etti. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/125, 127. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/460 (12226).

⁵⁵⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/128. tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 13/163-305 (1383); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/60 (1724).

⁵⁵⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/128. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 14/111-261 (1566); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/67 (1729).

⁵⁶⁰ Alî b. Ebü'l-Âs b. Rebî' el-Kureşî (r.a.), Ebü'l-Âs b. Rebî' ile Zeyneb'in oğludur. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/126. İbn Asâkir, onun Yermük Savaşı'nda şehit olduğu ile ilgili bir rivayeti naklederek *Târîhu medîneti Dimaşk'ta* onun tercemesini zikretmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 43/8-9 (4939). Ebû Nuaym, onun Hz. Peygamber hayattayken vefat ettiğini ve hadis rivayetinin olmadığını söylemiştir. Bk. Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 4/1970. İbn Abdülber, Mekke'nin fethinde Resûlullah'ın bineğinde torunu Ali ile birlikte şehre girdiğini rivayet etmiştir. Bk. İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 3/1134. İbnü'l-Esîr de aynı rivayeti nakledip Ali'nin Hz. Peygamber hayattayken vefat ettiğini nakletmiştir. Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 3/622-623. Ru'aynî de aynı rivayeti nakletmiştir. Bk. Ru'aynî, *el-Câmi' li-mâ fi'l-musannefâti'l-cevâmi'*, 4/150-151. İbn Hacer ise Ali'nin küçük yaşta Hz. Peygamber hayattayken vefat ettiği söylendiği gibi onun

Kız Torunu

1. Ümâme bint Ebü'l-Âs b. Rebî' el-Kureşîyye⁵⁶¹

Damatları

1. Osmân b. Affân b. Ebü'l-Âs Ebû Amr el-Ümevî⁵⁶²
2. Alî b. Ebû Tâlib Ebü'l-Hasen el-Kureşî el-Hâşimî⁵⁶³
3. Ebü'l-Âs b. Rebî' el-Kureşî⁵⁶⁴

HZ. PEYGAMBER'İN HANIMLARI VE NİŞANLANDIĞI KADINLAR

Hanımları

1. Hatîce bint Huveylid b. Esed⁵⁶⁵
2. Sevde bint Zem'a⁵⁶⁶

Yermük Savaşı'nda şehit olduğunun da rivayet edildiğini belirtip onu sahâbe arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/469 (5706).

⁵⁶¹ Ümâme bint Ebü'l-Âs b. Rebî' el-Kureşîyye (r.anhâ), Ebü'l-Âs b. Rebî' ile Zeynep'in kızıdır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/126. Ebû Nuaym, Hz. Ali'nin Fâtıma'nın vefatından sonra Ümâme ile evlendiğini nakletmiştir. Bk. Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 6/3268. Zehebî, Hz. Peygamber namaz kılarken torunu Ümâme'nin onun omzuna çıktığını nakledip onun Hz. Ömer'in hilâfeti zamanında Hz. Ali ile evlendiğini, Hz. Ali şehit olduktan sonra ise Mugîre b. Nevfel ile evlendiğini ve Muâviye'nin hilâfeti zamanında vefat ettiğini nakleder. Bk. Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 1/335. İbn Hacer, Hz. Peygamber'in namaz kıldığı zaman onu omzuna aldığını, secdeye gittiğinde onu bıraktığını ve secdeden kalkınca tekrar omzuna aldığını rivayet ederek onu sahâbe arasında zikretmektedir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/24 (10828).

⁵⁶² Hz. Osman (r.a.), önce Rukiyye ile evlendi. O vefat edince Ümmü Gülsüm ile evlendi. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/127. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 39/3-544 (4619); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/377 (5464).

⁵⁶³ Hz. Ali (r.a.), Fâtıma ile hicretin ikinci yılında evlendi. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/128. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 42/3-589 (4333); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/464 (5704).

⁵⁶⁴ Ebü'l-Âs b. Rebî' (r.a.), Zeyneb ile evlendi. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/126. Begavî, onun hicrî 12 yılı Zilhicce ayında vefat ettiğini nakletmiştir. Bk. Ebü'l-Kâsim el-Begavî, *Mu'cemü's-sahâbe*, 5/80. İbnü'l-Esîr, Ebü'l-Âs'ın Bedir Gazvesi'nde müşrik saflarında savaşır esir düştüğünü, Hz. Peygamber'in ondan kızı Zeyneb'i Medine'ye göndermesini istediğini, Ebü'l-Âs'ın iki sene sonra Medine'ye gelip Müslüman olması üzerine Hz. Peygamber'in, kızı Zeyneb'i yeni bir nikahla onunla evlendirdiğini nakletmiştir. Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 5/185. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 67/3-22 (8627); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/206 (10182).

⁵⁶⁵ Hatîce (r.anhâ), önceleri Ebû Hâle Hind b. Zürâre et-Temîmî ile sonra da Atîk b. Âbid el-Mahzûmî ile evlilik yaptı. Atîk b. Âbid'den Ümmü Muhammed isminde bir kızı oldu (s. 3/191). Hind b. Zürâre'den ise Hind isimli bir oğlu oldu (s. 3/190). Resûlullah ile evlenip bütün kadınların efendisi oldu (s. 3/168). Hz. Peygamber'e ilk iman eden kişi oldu (s. 3/191). Resûlullah'a dört kız üç erkek evlat verdi (s. 3/131). Hz. Peygamber, onun sağlığında başka bir kadınla evlenmedi (s. 3/167). Hicretten üç sene evvel (s. 3/172) nübüvvetin onuncu yılında Ramazan ayında altmış beş yaşındayken vefat etti ve Hacûn kabristanına defnedildi. (s. 3/194). Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/164; tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/99 (11092).

⁵⁶⁶ Sevde (r.anhâ), amcasının oğlu Sekrân b. Amr ile evliydi. Beraber Habeşistan'a hicret etmişlerdi. Sonra Mekke'ye dönünce Sekrân vefat etti ve Resûlullah (s.a.s.) Hatîce'nin vefatından sonra Sevde ile evlendi (s. 3/198). Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/164. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/196 (11363).

3. Âişe bint Ebû Bekr es-Siddîk⁵⁶⁷
4. Hafsa bint Ömer b. Hattâb⁵⁶⁸
5. Ümmü Seleme Hind bint Ebû Ümeyye⁵⁶⁹
6. Ümmü Habîbe Remle bint Ebû Süfyân⁵⁷⁰
7. Cüveyriye bint Hâris b. Ebû Dırâr⁵⁷¹
8. Zeyneb bint Cahş b. Riâb⁵⁷²
9. Zeyneb bint Huzeyme b. Hâris⁵⁷³
10. Safiyye bint Huyey b. Ahtab⁵⁷⁴

⁵⁶⁷ Hz. Peygamber, Mekke’de Hz. Aişe (r.anhâ) ile nikahlandı. Medine’ye gidince ise evlendiler (s. 3/180). Resûlullah’ın hanımlarından daha önce evlilik yapmamış olan sadece Hz. Âişe’ydi (s. 3/164). Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/164. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/231 (11461).

⁵⁶⁸ Hafsa (r.anhâ), önce Huneys b. Huzâfe es-Sehmî ile evlendi. Huneys’in Medâin’de vefat etmesi üzerine Resûlullah, hicretin üçüncü yılı Şaban ayında (s. 3/203) Medine’de Hafsa ile evlendi (s. 3/173). Hafsa, hicrî 45 senesinde vefat etti (s. 3/205). Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/165. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/85 (11053).

⁵⁶⁹ Ümmü Seleme (r.anhâ), önce Ebû Seleme Abdullah b. Abdülesed ile evlendi. Onlar ilk Müslümanlardan olup Habeşistan’a hicret ettiler ve burada Seleme isminde çocukları oldu (s. 3/181). Sonraları Medine’ye gittiler. Ebû Seleme, Uhud Gazvesi’nde aldığı bi yara sonucunda vefat edince Resûlullah (s.a.s.), Ümmü Seleme ile evlendi (s. 3/186). Ümmü Seleme, hicrî 61 yılında Hz. Hüseyin’in şehâdet haberi Medine’ye ulaştığı sıralarda vefat etti (s. 3/211). Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/165. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/342 (11849).

⁵⁷⁰ Ümmü Habîbe (r.anhâ), Ubeydullah b. Cahş ile evlendi. Beraber Habeşistan’a hicret ettiler. Ubeydullah burada Hıristiyan olup bu hal üzere öldü (s. 3/181). Ümmü Habîbe ise İslâm üzere sabit kaldı. Resûlullah Necâşîr’den (öl. 9/630) Ümmü Habîbe’yi Medine’ye göndermesini istedi ve 400 dinar mehir ödeyerek onunla evlendi (s. 3/173). Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/165. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 69/130-153 (9339); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/140 (11191).

⁵⁷¹ Cüveyriye (r.anhâ), Benî Mustalik kabilesinin reisi Hâris b. Ebû Dırâr’ın kızıdır. Müreyşî’ Gazvesi’nde kocası (aynı zamanda amcasının oğlu) Safvân öldürüldü ve Cüveyriye de esir düştü (s. 3/173). Cüveyriye, Sâbit b. Kays’ın hissesine düşmüştü. Esareten kurtulmak için ödemesi gereken fidye konusunda Resûlullah’ın huzuruna gelip Müslüman oldu ve yardım istedi. Resûlullah fidye miktarını ödemesi karşılığında kendisiyle evlenmeyi teklif etti. Cüveyriye’nin de kabul etmesi üzerine yirmi yaşındayken (s. 3/219) Resûlullah onunla evlendi (s. 3/216). Cüveyriye, Muâviye’nin hilâfeti zamanında hicrî 56 senesinde Rebülevvel ayında vefat etti (s. 3/219). Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/165. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/72 (11008).

⁵⁷² Zeyneb bint Cahş (r.anhâ), önce Zeyd b. Hârise ile evlenmişti. Hicretin üçüncü yılında veya başka bir rivayete göre beşinci yılında Zilkade ayında otuz beş yaşındayken Resûlullah ile evlenmiştir (s. 3/212). Abdullah b. Cahş’ın kardeşidir (s. 3/186). Hicrî 21 yılında vefat etmiştir (s. 3/215). Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/165. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/153 (11227).

⁵⁷³ Zeyneb bint Huzeyme (r.anhâ), cömertliği sebebiyle “Ümmü’l-mesâkin” diye anılmıştır. Önceleri Tufeyl b. Hâris ile evliydi. Sonra Abdullah b. Cahş ile evlenmiş o da Uhud Savaşı’nda şehit olmuştur (s. 3/182). Hicrî üçüncü yılda Ramazan ayında Resûlullah ile evlenmiş bu evlilikten iki veya üç ay sonra vefat etmiştir (s. 3/206). Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/165. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/157 (11236).

⁵⁷⁴ Safiyye bint Huyey (r.anhâ), önce Sellâm b. Mişkem b. Hakem ile (s. 3/166) sonra Kinâne b. Ebü’l-Hukayk ile (s. 3/173) evlendi. Hicretin yedinci senesinde Şevval ayında Hayber’in fethinde Resûlullah ile evlendi (s. 3/221). Muâviye’nin hilâfeti zamanında hicrî 50 yılında vefat etti (s. 3/223). Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/166. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/210 (11407).

11. Meymûne bint Hâris b. Hazn⁵⁷⁵

12. Ümmü Şerîk bint Câbir b. Hakîm⁵⁷⁶

Âzatlı Câriyeleri

1. Mâriye el-Kıbtiyye⁵⁷⁷

2. Reyhâne bint Zeyd (Şem'ûn)⁵⁷⁸

Evlenip de Boşadığı Kadınlar

1. Âliye bint Zübyân b. Amr. b. Ebû Kilâb⁵⁷⁹

2. Müleyke bint Ka'b el-Leys⁵⁸⁰

3. Esmâ bint Ka'b el-Cevniyye⁵⁸¹

⁵⁷⁵ Meymûne bint Hâris (r.anhâ), önce Umeyr b. Amr es-Sekafi ile (s. 3/166) sonra Ebû Rühm ile (s. 3/183) evlendi. Sonraları ise Hz. Abbas'ın teklifi üzerine Resûlullah onunla evlenmiştir (s. 3/174). Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/166. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/322 (11783).

⁵⁷⁶ Ümmü Şerîk bint Câbir b. Hakîm (r.anhâ), önceleri Ebû'l-Akber el-Ezdî ile evli olup sonra Resûlullah ile evlenmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/166. İbn Abdülber, Ümmü Şerîk bint Câbir el-Gıfâriyye'nin Hz. Peygamber'in hanımlarından olduğunu nakletmektedir. Bk. İbn Abdüber, *el-İstî'âb*, 4/1942 (4168). İbn Hacer de Ümmü Şerîk bint Câbir el-Gıfâriyye'nin tercemesinde Hz. Peygamber'in onunla evlendiği fakat beraber olmadığını nakletmektedir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/415 (12099). Sahâbeye dair eserlerde Ümmü Şerîk künyesi ve Âmiriyye, Devsiyye, Ensâriyye gibi nisbelerle 6 kişi zikredilmektedir. İbn Hacer, onları bir şahıs kabul etmenin düşünülebileceğini, bu hanımın Kureş'in Benî Âmir koluna mensubiyeti dolayısıyla Kureş'iyye ve Âmiriyye nisbelerini aldığı, Devs kabilesinden biriyle evlendiği için Devsiyye, Ezdiyye (Gıfâriyye) nisbesiyle anıldığı, daha sonra da ensardan biriyle evlendiği, evlenmese bile Medine'ye yerleştiği için Ensâriyye ve Hazreciyye nisbesiyle zikredilmiş olabileceğini söylemektedir. Bk. S. Kemal Sandıkçı, "Ümmü Şerîk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/331.

⁵⁷⁷ Mâriye el-Kıbtiyye (r.anhâ), Mısır valisi Mukavkis'in Hz. Peygamber'e hediyesidir. Hz. Peygamber, onunla evlenmiş ve bu evlilikten İbrahim ismindeki oğlu dünyaya gelmiştir (s. 3/234). İbrahim hicretin sekizinci senesinde Zilhicce ayında doğmuş on sekiz ay sonra vefat etmiştir (s. 3/126). Mâriye ise hicrî 16 yılında vefat etmiştir (s. 3/239). Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/234. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/310 (11741).

⁵⁷⁸ Reyhâne bint Zeyd (r.anhâ), Benî Kurayza'dan Hakem adında birisiyle evliydi (s. 3/241). Reyhâne, Benî Kurayza Gazvesi'nde esir düşmüştür. Resûlullah onu "safî" (ganimette Hz. Peygamber'in payı) olarak seçmiş ve onunla evlenmiştir. Reyhâne kısa bir süre sonra vefat etmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/239-241. Ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/146 (11203).

⁵⁷⁹ Âliye bint Zübyân (r.anhâ), Resûlullah onunla evlenmiş birlikte olmuş sonra onu boşamıştır. Başka bir rivayette ise birlikte olmadan önce onu boşamıştır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/183-184. Âliye bint Zübyân'ın tercemesi için ayrıca bk. Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/455; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 4/1881 (4028); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/231 (11460). Ayrıca bk. Temir, "Hz. Peygamber'in Zıfâf Gerçekleşmeden Boşadığı İddia Edilen Hanımlar", 591.

⁵⁸⁰ Müleyke bint Ka'b (r.anhâ), Hicretin sekizinci senesinde Ramazan ayında Resûlullah'ın onunla evlendiği ve kadının bir süre sonra vefat ettiğine dair rivayet olduğu gibi (s. 3/232) Hz. Peygamber'in onu boşadığı da rivayet edilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/231. İbn Hacer, onu birinci kısımda zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/320 (11773).

⁵⁸¹ Esmâ bint Ka'b el-Cevniyye (r.anhâ), Resûlullah'ın onunla evlendiği fakat birlikte olmadan önce onu boşadığı nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/228. Zehebî de aynı rivayeti nakletmektedir. Bk. Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 2/255 (32).

4. Esmâ bint Nu'mân el-Cevniyye⁵⁸²
5. Amre bint Yezîd el-Kilâbiyye⁵⁸³
6. Amre bint Yezîd el-Gıfâriyye⁵⁸⁴
7. Gıfârlı Kadın⁵⁸⁵
8. Fâtıma bint Dahhâk b. Süfyân⁵⁸⁶
9. Şâ'ah (Sebâ, Senâ, eş-Şâh) bint Rufâ'ah (الشاعة بنت رفاعة)⁵⁸⁷

Hız. Peygamber ile Birlikteliği "Vefat" Sebebiyle Gerçekleşmeyen Kadınlar

1. Havle bint Huzeyl es-Sa'lebiyye⁵⁸⁸

⁵⁸² Esmâ bint Nu'mân el-Cevniyye (r.anhâ), Resûlullah'ın onunla evlendiği bir müddet sonra ise onu boşadığı rivayet edilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/229. İsim ve kabile benzerliğini göz önüne alıp iki kadının aynı kişi olma ihtimalini araştırdığımızda İbn Hacer'in Esmâ bint Ka'b'ın biyografisinde [bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/16 (10811)] onun hayatını Esmâ bint Nu'mân'ın [bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/19 (10815)] biyografisinde anlatacağına işaret ederek ikisinin aynı kişi olduğuna işaret etmektedir; Hız. Peygamber'in, Esmâ bint Nu'mân'ı boşamasıyla ilgili farklı rivayetler için bk. İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 4/1785 (3232); Temir, "Hız. Peygamber'in Zıfâf Gerçekleşmeden Boşadığı İddia Edilen Hanımlar", 589-590.

⁵⁸³ Amre bint Yezîd el-Kilâbiyye'nin (r.anhâ) Hız. Peygamber'in onunla evlendiği fakat birlikte olmadan önce onu boşadığı rivayet edilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/228. Ayrıca bk. İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 4/1887 (4042); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/247 (11519).

⁵⁸⁴ Amre bint Yezîd el-Gıfâriyye (r.anhâ) hakkındaki rivayet için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/163-164. Ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/247 (11520); Temir, "Hız. Peygamber'in Zıfâf Gerçekleşmeden Boşadığı İddia Edilen Hanımlar", 590.

⁵⁸⁵ Hız. Peygamber, Gıfâr kabilesinden bir kadınla evlenip sonra onu boşamasıyla ilgili rivayet ile Amre bint Yezîd el-Gıfâriyye hakkında zikredilen rivayetin benzerliği göz ününe alındığında iki kadının aynı kişi olduğu söylenebilir. Fakat bu rivayette ismi (Amre bint Yezîd) geçmemektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/234.

⁵⁸⁶ Fâtıma bint Dahhâk b. Süfyân (r.anhâ), Hız. Peygamber, onunla hicretin sekizinci senesinde evlenmiş fakat sonra onu boşamıştır. Fâtıma, hicrî 60 yılında vefat etmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/228. Ayrıca bk. İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 4/1899 (4058); Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 2/256 (35); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/272 (11600).

⁵⁸⁷ İbn Asâkir, Şâ'ah bint Rufâ'ah'ı (r.anhâ) Hız. Peygamber'in evlendiği kadınlar arasında zikretmiş (İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/166.) sonrasında ise Hız. Peygamber'in hanımlarından "eş-Şâh" isminde bir kadının tahyîr âyetiyle (el-Ahzâb 33/28-29.) birlikte Resûlullah'ın hanımlarından dünya hayatının nimetleri ile Hız. Peygamber arasında bir tercih yapmaları istenince, kadının dünya nimetlerini seçmesi üzerine Resûlullah'ın onu boşadığını nakletmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/167. Diğer sahabe kaynaklarında "Şâ'ah bint Rufâ'ah" isminde birisi bulunamamıştır. Ancak, Muhakkik'in dipnotta da belirttiği gibi bu ismin ne olduğu konusunda farklı görüşler vardır (الشاه, نشأة, سبأ, سنا). Bu kişinin isminin Senâ bint Salt es-Sülemiyye (r.anhâ) olduğu kabul edilirse; İbn Abdülber, Senâ bint Esmâ b. Salt es-Sülemiyye'nin tercemesinde onun Hız. Peygamber ile evlendiğini fakat beraber olmadan önce kadının vefat ettiğini nakletmektedir. Bk. İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 4/1865 (3388). Zehebî de aynı rivayeti nakletmiştir. Bk. Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 2/256 (34). İbn Hacer de aynı rivayeti nakledip onu sahâbe arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/352 (11882).

⁵⁸⁸ Havle bint Huzeyl es-Sa'lebiyye (r.anhâ), Hız. Peygamber ile nikahlanıp Medine'ye gelmek üzere Şam'dan yola çıkmış fakat yolda vefat etmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/233. Ayrıca bk. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/126 (4151). İbn Hacer, onun Dihyetü'l-Kelbî'nin kardeşi olduğunu söyleyip onunla ilgili aynı rivayeti nakledip onu sahâbe arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/121 (11136).

2. Sebâ bint Esmâ bint Salt⁵⁸⁹

Hz. Peygamber'in Evlenme Teklifinde Bulunduğu Kadınlar

1. Ümmü Hânî bint Ebû Tâlib⁵⁹⁰

2. Dubâa' bint Âmir⁵⁹¹

3. Safiyye bint Beşâme b. Nadle el-Anberî⁵⁹²

Hz. Peygamber'e Evlenme Teklifinde Bulunan Kadınlar

1. Ümmü Şerîk el-Kureşîyye el-Âmiriyye⁵⁹³

2. Leylâ bint Hatîm⁵⁹⁴

HZ. PEYGAMBER'İN ÂZAT ETTİĞİ KÖLE VE CÂRİYELER

Âzatlı Köleler

1. Üsâme b. Zeyd b. Hârîse⁵⁹⁵

2. Eslem (İbrâhîm) Ebû Râfi' el-Kıbtî⁵⁹⁶

⁵⁸⁹ Sebâ bint Esmâ bint Salt (r.anhâ), Hz. Peygamber (s.a.s.) onunla evlenmiş kadın Resûlullah ile birlikte olmadan önce vefat etmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/230-231. Ayrıca bk. İbn Mende, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 1/978; Ebû Nu'aym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 6/3240. İbn Hacer, onun ismini Senâ olarak nakletmiş, Hz. Peygamber ile beraber olmadan önce vefat ettiğini rivayet edip onu sahâbe arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/352 (11882).

⁵⁹⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/243. İbn Sa'd, Resûlullah'ın hem Câhiliyye hem İslâm döneminde Ümmü Hânî (r.anhâ) ile evlenmek istediğini nakletmiştir. Bk. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/120 (4145). İbn Hacer de aynı rivayeti nakletmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/485 (12289).

⁵⁹¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/244-245. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/221 (11430).

⁵⁹² İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/245. İbn Sa'd, Safiyye'nin (r.anhâ) esir düştüğünü ve Resûlullah'ın ona evlenme teklifinde bulunduğunu, Safiyye bu teklifi kabul etmeyince onu serbest bırakıp kavmine gönderdiğini nakletmiştir. Bk. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 8/122 (4147). İbn Hacer de aynı rivayeti naklederek onu sahâbe arasında zikretmektedir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/209 (11403).

⁵⁹³ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/245. İbn Hacer de onun kendisini Resûlullah'a hibe ettiğini fakat Resûlullah'ın kabul etmediğini nakletmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/417 (12103).

⁵⁹⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/244. Ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/303 (11714); Temir, "Hz. Peygamber'in Zıfâ Gerçekleşmeden Boşadığı İddia Edilen Hanımlar", 591.

⁵⁹⁵ Üsâme b. Zeyd (r.a.) ile ilgili tercemenlerin zikredildiği bölümde detaylı bilgi verileceği için burada ismi zikredilmekle yetinilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/251 (1). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 8/46-83 (596); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/202 (89).

⁵⁹⁶ Eslem (İbrâhîm) Ebû Râfi' el-Kıbtî'nin (r.a.) Uhud, Hendek ve sonrasındaki savaşlara katıldığı, Hz. Peygamber'in onu Selmâ (r.anhâ) ile evlendirdiği, Selmâ ile birlikte Hayber Gazvesi'ne katıldığı, "Abdullah" isminde bir çocukları olduğu, sonraları Abdullah'ın Küfe'de Hz. Ali'nin kâtibi olduğu ve Ebû Rafi'in Hz. Osman'ın şehâdetinden evvel Medine'de vefat ettiği nakledilmiştir. Ebû Râfi'in önceden Hz. Abbas'ın kölesi olup Hz. Abbas'ın onu Hz. Peygamber'e hibe ettiği; Hz. Peygamber'in de onu âzat ettiği, yolculuklarında Hz. Peygamber'in yükünü taşıdığı rivayet edilmiştir. Zekât mallarından kendisi için istemesi üzerine; Hz. Peygamber'in: "Bizim için zekât malını almak helal olmaz! Bir kavmin mevlâsı da o kavimdendir." diyerek onun bu isteğini geri çevirdiği ve Mısır'ın fethine katıldığı gibi bilgiler nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/251-255 (2). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/112 (9883).

3. Enese Ebû Mesruh⁵⁹⁷
4. Eymen b. Ubeyd b. Zeyd⁵⁹⁸
5. Sevbân b. Bücdüd Ebû Abdülkerîm el-Elhânî⁵⁹⁹
6. Huneyn⁶⁰⁰
7. Râfi' (Ebû Râfi')⁶⁰¹
8. Rebâh el-Esved⁶⁰²
9. Ruveyfa⁶⁰³
10. Zeyd b. Hârise b. Şerâhîl (Şurahbîl) Ebû Üsâme el-Kelbî⁶⁰⁴

⁵⁹⁷ Enese Ebû Mesruh'un (r.a.) önce Habeşistan'a daha sonra ise Medine'ye hicret ettiği, Bedir ve Uhud Gazveleri'ne katıldığı, esir (köle) olarak doğduğu, hadis rivayetinin bilinmediği, Hz. Peygamber'in müezzini olduğu ve Hz. Ebû Bekir'in hilâfeti zamanında vefat ettiği nakledilmiştir. Bedir Gazvesi'nde şehit olduğu da nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/255-257 (3). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/283 (287).

⁵⁹⁸ Eymen b. Ubeyd b. Zeyd'in (r.a.) Hz. Peygamber'in dadısı Ümmü Eymen'in oğlu olduğu, Üsâme b. Zeyd'in anne bir kardeşi olduğu, Huneyn Gazvesi'nde İslâm ordusu dağılmaya başlayınca Hz. Peygamber'in yanında kalan az sayıdaki sahâbeden birisi olup burada şehit olduğu, o ve bazı sahâbîler hakkında: "Artık her kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa, iyi iş yapsın" (el-Kehf 18/110.) âyetinin nâzil olduğu ve başka bilgiler nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/257-259 (4). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/316 (394).

⁵⁹⁹ Sevbân b. Bücdüd'ün (r.a.) esir düştüğü ve Hz. Peygamber tarafından satın alınıp âzat edildiği nakledilip onunla ilgili detaylı bilginin tercemelerin zikredildiği bölümde verileceği haber verilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/259 (5). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir *Târîhu Dimaşk*, 11/166-176 (1052); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/527 (969).

⁶⁰⁰ Huneyn'in (r.a.) Hz. Peygamber'in kölesi olduğu, abdest suyunu hazırlayıp getirerek ona hizmet ettiği, Resûlullah'ın onu amcası Abbas'a (r.a.) hibe ettiği, Hz. Abbas'ın da onu âzat ettiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/259-261 (6). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/121 (1878).

⁶⁰¹ İbn Asâkir, Râfi''in (r.a.) Ebû Uhayha Saîd b. Âs'ın kölesi olduğunu, Saîd b. Âs'dan oğullarına miras olarak kaldığını ve onlarla birlikte Bedir Gazvesi'nde müşrik ordusunda bulunduğunu nakletmiştir. Saîd b. Âs'ın müşrik oğulları Bedir'de öldürülünce; Ebû Râfi''in onlardaki hissesini mirasçılarından satın aldığı, geriye Saîd b. Âs'ın Müslüman olan oğlu Hâlid b. Saîd'in hissesi kalınca; Hâlid'in kendi hissesini Hz. Peygamber'e hibe ettiği ve Resûlullah'ın da onu âzat ettiğini bu sebeple Ebû Râfi''in "Ben Resûlullah'ın mevlâsıyım! Beni o âzat etti!" diyerek övündüğü rivayet edilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/261-263 (7). İbn Hacer, onun Ebû Râfi' el-Kibtî ile karıştırılmaması gerektiğini söyleyerek, onun âzat edilmesiyle ilgili aynı süreci rivayet etmektedir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/113 (9888).

⁶⁰² Rebâh el-Esved'in (r.a.) Hz. Peygamber'in müezzini olduğu, bazı hadiselerden sonra Resûlullah'ın bir müddet hanımlarından uzaklaşması sebebiyle insanların: "Resûlullah hanımlarını boşadı!" diye konuşmaları üzerine Hz. Ömer'in bu konuşmalara son vermek maksadıyla Hz. Peygamber ile konuşmak için Resûlullah'ın evinin kapısına geldiği, bu sırada kapıda Rebâh el-Esved'in nöbet tuttuğu, Hz. Ömer'in, ondan -Resûlullah ile konuşmak istediğini- Hz. Peygamber'e haber vermesini talep etmesi ile ilgili rivayet nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/263-264 (8). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/377 (2571).

⁶⁰³ İbn Asâkir, Ruveyfa''ın (r.a.) Hz. Peygamber'in âzatlı kölesi olduğunu ve Yemen'li olduğunu nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/264 (9). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/417 (2706).

⁶⁰⁴ İbn Asâkir, bu bölümde Zeyd b. Hârise'nin (r.a.) ismini vermekle yetinip biyografilerin zikredildiği bölümde tercemesinin geleceğini söylemiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/265 (10). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 19/342-374 (2333); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/494 (2897).

11. Zeyd⁶⁰⁵
12. Sefîne Ebû Abdurrahman (Ebû'l-Bahterî, Mihrân, Rûmân)⁶⁰⁶
13. Selmân Ebû Abdullah el-Fârisî⁶⁰⁷
14. Şukrân Sâlih b. Adî el-Habeşî⁶⁰⁸
15. Dumeyra b. Ebû Dumeyra el-Hımyerî⁶⁰⁹
16. Dahmân (Zekvân)⁶¹⁰
17. Ubeyd⁶¹¹
18. Fedâle⁶¹²

⁶⁰⁵ İbn Asâkir, Zeyd'den (r.a.) bir hadis rivayet edildiğini ve onun Medine'de ikamet ettiğini nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/265 (11). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/516 (2954).

⁶⁰⁶ Sefîne Ebû Abdurrahman'ın (r.a.) isminin "Rûmân" olup bir sefer esnasında Hz. Peygamber'e ve diğer sahâbeye ait olan birçok eşyayı yüklenip taşıdığı için Hz. Peygamber tarafından ona "Sefîne" isminin verildiği, Hz. Peygamber'in hanımı Ümmü Seleme'nin kölesi olduğu ve Hz. Peygamber vefat edinceye kadar ona hizmet etmesi şartıyla onu âzat ettiği rivayet edilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/266-270 (12). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/111 (3346).

⁶⁰⁷ Selmân Ebû Abdullah el-Fârisî'nin (r.a.) Yahudi bir adamın kölesi olup, onunla mukâtebe antlaşması yaptığı ve Hz. Peygamber'in bu antlaşmanın şartlarını yerine getirip âzat edilmesinde ona yardımcı olduğu nakledilmiştir. Hayatının uzun uzadıya anlatılacağı tercemesinin biyografilere yer verilen bölümde geleceği haber verilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/270 (13). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 21/373-460 (2599); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/118 (3369).

⁶⁰⁸ Şukrân Sâlih b. Adî el-Habeşî'nin (r.a.) Hz. Peygamber'e babası Abdullah'tan miras kaldığı yönündeki rivayetin yanı sıra Hz. Peygamber'in onu Abdurrahman b. Avf'tan satın alıp âzat ettiği yönünde de rivayetler nakledilmektedir. Bunun yanında Bedir Gazvesi'ne katılan üç memlûk köleden biri olduğu ve müşriklerden alınan esirlerin başında nöbet beklediği ve Hz. Peygamber'i Hayber Gazvesi'ne giderken eşeğinin üstünde namaz kılarak gördüğüne dair haberi anlattığı nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/270-272 (14). İbn Hacer de onun Habeş'li olduğunu, Abdurrahman b. Avf'ın onu Hz. Peygamber'e hediye ettiğini ve Hz. Peygamber'in Bedir Gazvesi'nden sonra onu âzat ettiğini nakletmektedir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/284 (3935).

⁶⁰⁹ Dumeyra b. Ebû Dumeyra el-Hımyerî (r.a.), Hz. Peygamber'in Dumeyra'nın annesi Ümmü Dumeyra'yı ağlarken görüp bunun sebebini sorunca onun: "Sahiplerinin oğlunu kendisinden ayırarak başkasına sattığını ve oğlundan ayrı kalmanın kendisini çok üzdüğünü" söylediği bunun üzerine Hz. Peygamber'in: "Anne ile çocuklarını birbirinden ayırmayınız!" buyurarak çocuğu annesi ile kavuşturduğu ve satın alıp âzat ettiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/272-273 (15). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/401 (4223).

⁶¹⁰ Dahmân'ın (r.a.), Hz. Peygamber'den: "Sadaka (Zekât) benim ve ehli beytim için helal olmaz! Bir kavmin mevlâsı da o kavimdendir." hadisini naklettiği rivayet edilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/273-274 (16). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/443 (4316).

⁶¹¹ İbn Asâkir, Ubeyd'e (r.a.): "Resûlullah'ın farz namazların dışında emrettiği bir namaz var mıydı?" diye sorulduğunu; onun da: "Evet, akşam ile yatsı namazı arasında namaz kılmamızı emrederdi." şeklinde cevap verdiğini nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/274-277 (17). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/350 (5385).

⁶¹² Fedâle (r.a.), Ömer b. Abdülazîz'in (öl. 101/720) Ebû Bekir Muhammed b. Amr b. Hazm'dan (öl. 120/738 [?]) Hz. Peygamber'in köle ve câriyelerini yazmasını istediği; bunun üzerine yazılan listede -Fedâle'nin de Hz. Peygamber'e hizmet eden kölelerden olduğunun yazılı olduğu nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/277 (18). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/286 (7014).

19. Kafîz⁶¹³
20. Kerkere⁶¹⁴
21. Keysân⁶¹⁵
22. Me'bûr el-Kibtî el-Husî⁶¹⁶
23. Müd'am el-Esved⁶¹⁷
24. Mihrân⁶¹⁸
25. Meymûn⁶¹⁹
26. Nâfi⁶²⁰
27. Nüfey' (Mesrûh) Ebû Bekre es-Sekâfî⁶²¹

⁶¹³ İbn Asâkir, Kafîz'i (r.a.) Hz. Peygamber'in âzat ettiği kölelerden saymaktadır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/277 (19). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/345 (7145).

⁶¹⁴ Kerkere'nin (r.a.) sahâbî olduğu, Hz. Peygamber'den bir hadis rivayet ettiği, onun da Ebû Bekir b. Hazm'ın listesinde yazılı olduğu nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/278 (20). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/438 (7415).

⁶¹⁵ Keysân'ın (r.a.) Hz. Peygamber'in mevlâsı olduğu ve Hz. Peygamber'in onu da: "Ben ve ehli beytim sadaka malından yemeyiz!" diyerek, zekât malını almaktan menettiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/280 (21). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/471 (7488).

⁶¹⁶ İbn Asâkir, Me'bûr el-Kibtî el-Husî'yi (r.a.) İskenderiye valisi Mukavkis'in Hz. Peygamber'e hediye ettiğini naklederek, onu Hz. Peygamber'in âzat ettiği kölelerin arasında zikretmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/280 (22). İbn Hacer de onun Hz. Peygamber'in câriyesi Mâriye el-Kibtîyye'nin yakını olduğunu nakletmektedir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/517 (7597).

⁶¹⁷ Müd'am el-Esved (r.a.), Rufêa' b. Zeyd el-Cüzâmî'nin onu Hayber Gazvesi'nde Resûlullah'a hizmet etmesi için getirdiği ve Hz. Peygamber'in bineğinin semerini yere indirirken serseri bir okun isabet etmesi sonucu şehit olduğu, bunun üzerine sahâbenin: "Müjdeler olsun! Şehit olup cennete gitti." dediği, fakat Resûlullah'ın (s.a.s.) onun -Hayber Gazvesi'nde kazanılan ganimet malından izinsiz olarak aldığı bir elbise yüzünden- sıkıntı çekeceğini haber verdiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/281-284 (23). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/49 (7873).

⁶¹⁸ İbn Asâkir, Mihrân'ı (r.a.) Hz. Peygamber'in âzat ettiği köleler arasında saymaktadır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/284 (24). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/183 (8280).

⁶¹⁹ İbn Asâkir, Meymûn'u (r.a.) Hz. Peygamber'in mevlâsı olarak zikretmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/284 (25). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/190 (8304).

⁶²⁰ İbn Asâkir, Nâfi'i (r.a.) Hz. Peygamber'in âzat ettiği köleler arasında saymakta ve ondan "Zina eden ihtiyar, kibirli olan fakir ve yaptığı iyiliği başa kakan kimse cennete giremeyecektir!" hadisini Resûlullah'tan işittiğini rivayet eden haberi nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/285 (26). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/326 (8689).

⁶²¹ Nüfey' (Mesrûh) Ebû Bekre es-Sekâfî'nin (r.a.) Tâif Gazvesi'nde Hz. Peygamber'e "bekre" denilen bir kuyu çıkırtığı ile çıkıp gelmesinden dolayı, Hz. Peygamber'in onu "Ebû Bekre" diye künyelediği ve âzat ettiği haber verilip tercemesinin biyografilerin zikredildiği bölümde geleceğine işaret edilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/285 (27). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 62/200-220 (7918); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/369 (8816). Hz. Peygamber, Tâif Gazvesi'nde; Tâif'ten çıkıp kendilerine sığınacak olan kölelerin âzat edileceğini ilân etmiştir. Bunun üzerine yirmi veya kırk civarında köle kaleden çıkıp Müslümanlara katılmıştır. Tâifliler Müslüman olunca; Hz. Peygamber'den bu kişileri geri vermesini istemiş fakat Resûlullah (s.a.s.): "Onlar, Allah'ın kendilerine hürriyet verdiği kimselerdir!" buyurarak bunu reddetmiştir. Bk. Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Tâif", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 39/445.

28. Vâkid (Ebû Vâkid)⁶²²
29. Hürmüz Ebû Keysân⁶²³
30. Hişâm⁶²⁴
31. Yesâr⁶²⁵
32. Ebü'l-Hamrâ Hilâl b. Hâris es-Sehmi⁶²⁶
33. Ebû Selmâ (Ebû Selâm) Harîs⁶²⁷
34. Ebû Safiyye⁶²⁸
35. Ebû Damre⁶²⁹
36. Ebû Ubeyd⁶³⁰
37. Ebû Useyb⁶³¹

⁶²² Vâkid (r.a.), Hz. Peygamber'in mevlâsı olduğu belirtilip, ondan Allah'a (c.c.) itaat ile ilgili bir hadis nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/285 (28). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/466 (9118).

⁶²³ Hürmüz Ebû Keysân (r.a.), Hz. Peygamber'in mevlâsı olduğu belirtilip; ondan, ehli beyt için sadaka malından yemenin helal olmadığını belirten hadis nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/286 (29). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/419 (8969).

⁶²⁴ Hişâm (r.a.), Hz. Peygamber'in mevlâsı olduğu belirtilip bir hadis nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/287 (30). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/427 (8996).

⁶²⁵ Yesâr'ın (r.a.) Gatafan kabilesi üzerine düzenlenen bir sefer esnasında yolda esir edildiği ve ilerleyen zamanlarda namaza gösterdiği özen sebebiyle Hz. Peygamber tarafından âzat edildiği nakledilmektedir. Bilgi için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/288-289 (31). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/534 (9359).

⁶²⁶ Ebü'l-Hamrâ Hilâl b. Hâris es-Sehmi'nin (r.a.) Humuslu bir sahâbî olduğu, esir düştüğü ve Hz. Peygamber'e hizmet ettiği nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/289-291 (32). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/80 (9794).

⁶²⁷ Ebû Selmâ (Ebû Selâm) Harîs'in (r.a.) Hz. Peygamber'in çobanı olduğu, Şam taraflarından geldiği, Hz. Peygamber'den: "Allah'tan (c.c.) başka ilah olmadığına, Muhammed'in (s.a.s.) Allah'ın Resûlü olduğuna, ba's'a ve hesap gününe iman eden kimse cennete girecektir!" hadisini işittiği ile ilgili rivayetler nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/291-291 (33). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/160 (10053).

⁶²⁸ Ebû Safiyye'nin (r.a.) Hz. Peygamber'in âzatlısı olduğu nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/292 (34). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/187 (10147).

⁶²⁹ Ebû Damre (r.a.), Dumeyra'nın babası olup Ümmü Dumeyra'nın da kocası olduğu, Resûlüllah'ın ona ve ailesine; "isterlerse gidip kavimlerine dönebilecekleri isterlerse de Resûlüllah ile beraber kalabileceklerine" dair Übey b. Ka'b'a bir mektup yazdırarak onu ve ailesini âzat ettiği, onların ise Allah ve Resûlü ile birlikte olmayı seçip Müslüman oldukları nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/293 (35). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/190 (10160).

⁶³⁰ Ebû Ubeyd'in (r.a.) Hz. Peygamber'in âzatlısı olup ona bir tencere et yemeği pişirdiği ve Hz. Peygamber'in koyunun kol kısmından yemeyi sevdiği ile ilgili bir rivayeti nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/294-295 (36). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/224 (10230).

⁶³¹ Ebû Useyb'in (r.a.) Resûlüllah'ın âzatlısı olduğu, bir gece Hz. Peygamber'in Ebû Useyb'i, Hz. Ebû Bekir'i ve Hz. Ömer'i de yanına alarak Medine sokaklarında dolaştıkları, sonra ensâr'dan birisinin evine uğradıkları orada kendilerine taze hurma ve su ikram edildiği ve Hz. Peygamber'in: "Kıyamet gününde bütün bu nimetlerden hesaba çekileceksiniz!.." hadisini işittiği nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/295 (37). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/229 (10253).

38. Ebû Kebşe Süleym⁶³²

39. Ebû Müveyhibe⁶³³

Âzatlı Câriyeler

1. Bereke Ümmü Eymen⁶³⁴

2. Hudra⁶³⁵

3. Ruzeyne⁶³⁶

4. Rudvâ⁶³⁷

5. Selmâ Ümmü Râfi⁶³⁸

6. Sîrîn el-Kıbtiyye⁶³⁹

7. Meymûne bint Sa'd⁶⁴⁰

8. Ümmü Dumeyra⁶⁴¹

⁶³² Ebû Kebşe Süleym'in (r.a.) Resûlullah'ın âzatlısı olup Devs kabilesinden olduğu, Bedir, Uhud ve sonrasındaki savaşlara katıldığı ve Hz. Ömer'in halife olduğu gün vefat ettiği nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/297-298 (38). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/284 (10449).

⁶³³ Ebû Müveyhibe'nin (r.a.) Resûlullah'ın âzatlısı olduğu, bir gece vakti Hz. Peygamber'in onu uyandırdığı ve beraber Bakî' kabristanına gittikleri orada Resûlullah'ın kabir ehli için "istiğfar ve dua" ettiği ile ilgili rivayet nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/298-302 (39). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/324 (10595).

⁶³⁴ Bereke Ümmü Eymen'in (r.anhâ) Hz. Peygamber'in dadısı ve âzatlısı olduğu ve onun hakkında: "Cennet ehlerinden bir kadınla evlenmek isteyen kimse Ümmü Eymen ile evlensin!" buyurduğu, bunun üzerine Zeyd b. Hârîse'nin onunla evlendiği ve bu evlilikten Üsâme b. Zeyd'in dünyaya geldiği ve Ümmü Eymen'in Resûlullah'ın vefatından beş ay sonra vefat ettiği nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/302-304 (1). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/358 (11902).

⁶³⁵ Hudra'nın (r.anhâ) Hz. Peygamber'e hizmet ettiği ve Hz. Peygamber'in onu âzat ettiği nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/304 (2). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/106 (11101).

⁶³⁶ Ruzeyne'nin (r.anhâ) Hz. Peygamber'in eşi Safiyye bint Huyey'in câriyesi olduğu, Hayber'in fethinde esir düştüğü, Hz. Peygamber'i görünce şehâdet getirip Müslüman olduğu bunun üzerine Hz. Peygamber'in onu âzat ettiği nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/305 (3). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/134 (11176).

⁶³⁷ Rudvâ'nın (r.anhâ) Hz. Peygamber'e hizmet ettiği ve Hz. Peygamber'in onu âzat ettiği nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/306 (4). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/135 (11178).

⁶³⁸ Selmâ Ümmü Râfi'nin (r.anhâ) Hz. Peygamber'e un çorbası pişirdiği, Hz. Peygamber'in ve bazı Müslümanların ondan yedikleri nakledilmiştir. Namaz kılarken yellenen kocası Ebû Râfi'e abdestinin bozulduğunu söylediği için kocası tarafından azarlandığı bunun üzerine Resûlullah'a şikayette bulunduğu, Resûlullah'ın tebessüm ederek Ebû Râfi'e: "Eşin sana iyiliği tavsiye etmiş" buyurduğu nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/306 (5). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/239 (3802).

⁶³⁹ Sîrîn el-Kıbtiyye'nin (r.anhâ) Hz. Peygamber'in oğlu İbrahim'in teyzesi olduğu, İskenderiye valisi Mukavkis tarafından Resûlullah'a hediye edildiği, Resûlullah'ın da onu Hassân b. Sâbit'e hibe ettiği nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/307-309 (6). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/197 (11366).

⁶⁴⁰ Meymûne bint Sa'd'ın (r.anhâ) Hz. Peygamber'e hizmet ettiği ve ona bazı konularda sorular sorduğu nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/309-311 (7). Tercemesi için bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/324 (11784).

⁶⁴¹ Ümmü Dumeyra'nın (r.anhâ) Ebû Damre'nin hanımı olduğu ve Resûlullah'ın onu ağlarken görüp ağlama sebebini sorunca: "Sahiplerinin oğlunu başkasına satarak kendisinden ayırdıklarını" anlattığı rivayetin,

HZ. PEYGAMBER'E HİZMET EDEN SAHÂBÎLER

1. Enes b. Mâlik Ebû Hamza el-Ensârî⁶⁴²
2. Esla' b. Şerîk b. Avf el-A'racî⁶⁴³
3. Esmâ b. Hârîse el-Eslemî⁶⁴⁴
4. Bilâl b. Rebâh Ebû Abdullah el-Habeşî⁶⁴⁵
5. Rebîa b. Ka'b Ebû Firâs el-Eslemî⁶⁴⁶
6. Sa'd⁶⁴⁷
7. Abdullah b. Mes'ûd Ebû Abdurrahman el-Hüzelî⁶⁴⁸
8. Muhâcir⁶⁴⁹
9. Ebü's-Semh⁶⁵⁰

oğlu Dumeyra'nın tercemesinde geçtiği hatırlatılmaktadır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/311 (8). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/423 (12116).

⁶⁴² Enes b. Mâlik'in (r.a.) tercemesinin ileride geleceğine işaret edilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/312 (1). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/332-386 (829); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/275 (277).

⁶⁴³ Esla' b. Şerîk b. Avf el-E'racî'nin (r.a.) Hz. Peygamber'e hizmet ettiği ve onu sefere çıkacağı zaman yolculuğa hazırladığı nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/312-314 (2). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/212 (122).

⁶⁴⁴ Esmâ b. Hârîse el-Eslemî'nin (r.a.) Hind b. Hârîse'nin kardeşi olup her ikisinin de Resûlullah'a hizmet ettiği nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/314-315 (3). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/216 (137).

⁶⁴⁵ Bilâl b. Rebâh Ebû Abdullah el-Habeşî'nin (r.a.) Hz. Ebû Bekir'in âzatlısı olduğu, Resûlullah'ın müezzini olup ona hizmet ettiği nakledilip tercemesinin ileride geleceği söylenmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/315-318 (4).

⁶⁴⁶ Rebîa b. Ka'b Ebû Firâs el-Eslemî'nin (r.a.) Hz. Peygamber'e abdest ve ihtiyaç için su hazırladığı, Hz. Peygamber'den cennette komşusu olması için dua istediği bunun üzerine Hz. Peygamber'in: "Secdelerini çoğaltarak bana yardımcı ol!" buyurduğu nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/318 (5). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/394 (2629).

⁶⁴⁷ Sa'd'ın (r.a.) Hz. Ebû Bekir'in âzatlısı olduğu, hizmetinden memnun kalması üzerine Hz. Peygamber'in, Hz. Ebû Bekir'den onu âzat etmesini istediği nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/321 (6). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/75 (3228).

⁶⁴⁸ Abdullah b. Mes'ûd'un (r.a.) Hz. Peygamber'in abdest suyunu getirdiği, terliklerini taşıdığı ve bineğini hazırladığı nakledilip tercemesinin ileride geleceği söylenmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/322 (7). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 33/51-195 (3573); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/198 (4970).

⁶⁴⁹ Muhâcir'in (r.a.) Hz. Peygamber'in eşi Ümmü Seleme'nin âzatlısı olup Resûlullah'a iki sene (on iki veya on beş sene) hizmet ettiği ve Resûlullah'ın bu süre içinde kendisine hiçbir zaman "şunu neden böyle yaptın/yapmadın" diye kızmadığını anlattığı rivayet nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/323 (8). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/181 (8275).

⁶⁵⁰ Ebü's-Semh'in (r.a.) Hz. Peygamber'e hizmet ettiği, torunu Hasan veya Hüseyin sırtına bevlettiği zaman Hz. Peygamber'in yıkanması için su getirdiği ile ilgili rivayet nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/323 (9). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/161 (10058).

HZ. PEYGAMBER'İN KÂTİPLERİ

1. Ebân b. Saîd b. Âs el-Ümevî⁶⁵¹
2. Übey b. Ka'b el-Münzir el-Ensârî⁶⁵²
3. Erkam b. Ebü'l-Erkam el-Mahzûmî⁶⁵³
4. Sâbit b. Kays b. Şemmâs el-Ensârî⁶⁵⁴
5. Hanzala b. Rebî' et-Temîmî el-Esedî⁶⁵⁵
6. Hâlid b. Saîd b. Âs el-Ümevî⁶⁵⁶
7. Hâlid b. Velîd Ebû Süleymân el-Mahzûmî⁶⁵⁷
8. Zübeyr b. Avvâm Ebû Abdullah el-Kureşî el-Esedî⁶⁵⁸
9. Zeyd b. Sâbit Ebû Saîd el-Ensârî el-Hazrecî⁶⁵⁹

⁶⁵¹ Ebân b. Saîd b. Âs el-Ümevî'nin (r.a.) Hz. Peygamber'in insanlara yazdığı mektupları yazan kâtiplerinden biri olup tercemesinin ileride geleceğine değinilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/324 (1).

⁶⁵² Übey b. Ka'b'ın (r.a.) Câhiliyye döneminde yazan birisi olarak İslâm'dan sonra da Resûlullah için vahyi yazdığı nakledilip tercemesinin ileride geleceğine değinilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/324 (2).

⁶⁵³ Erkam b. Ebü'l-Erkam (r.a.), Hz. Peygamber'in müşrikler'den gizli olarak yürüttüğü İslâm'a davet faaliyetlerini onun Safâ tepesinin yanındaki evinde başlattığı, Abdullah b. Üneys ile onun arasında kardeşlik bağı (muâhât) kurduğu, Bedir Gazvesi'ne katıldığı, hicrî 55 senesinde vefat ettiği, Hz. Peygamber'in bazı arazilerin iktâ edilmesiyle ilgili bir mektubu ona yazdığını nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/325-326 (3). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/196 (73).

⁶⁵⁴ Sâbit b. Kays'ın (r.a.) Mekke'nin fethinden sonra Abdullah b. Abs ile Mesliyye b. Hizzân'ın kavimlerini temsilen; iman ettiklerini ve biat ettiklerini bildirmek üzere Hz. Peygamber'e geldiği, Resûlullah'ın da onlara; mallarından ne kadarını zekât olarak vermeleri gerektiğini açıklayan bir mektubu Sâbit b. Kays'a yazdığını rivayet edilmiştir. Bunların yanı sıra Yemâme Savaşı'nda şehit olduğu, "Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin!" âyeti (el-Hucurât 49/2) nâzil olunca; sesinin gür olması sebebiyle: "Ben cehennemlik oldum!" diyerek üzüntüsünü dile getirdiği bunun üzerine Resûlullah'ın ona: "Hayır, sen cennet ehliyorsun!" buyurduğu nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/326-329 (4). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/511 (906).

⁶⁵⁵ Hanzala b. Rebî' et-Temîmî'nin (r.a.) Resûlullah'ın kâtiplerinden olduğu zikredilip tercemesinin ilerleyen bölümde ("Hâ" harfinde) geleceğine işaret edilerek onun rivayet ettiği bir hadis nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/329 (5).

⁶⁵⁶ Hâlid b. Saîd'in (r.a.) Habeşisan'a hicret edip sonraları Medine'ye döndüğü ve Hz. Peygamber için kâtiplik yaptığı, Tâif halkından sulh için gelen Sakîf heyetine yazılan fermanı kaleme aldığı nakledilmiş ve tercemesinin kitabın ilerleyen bölümünde geleceği söylenmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/329 (6).

⁶⁵⁷ Hâlid b. Velîd'in (r.a.) Hz. Peygamber'in kâtipleri arasında yer aldığı belirtilip Hz. Peygamber'in emriyle Hâlid'in yazdığı bir emirnameye yer verilmekte ve tercemesinin ileride geleceğine işaret edilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/330 (7).

⁶⁵⁸ Zübeyr b. Avvâm (r.a.), Hz. Peygamber'in Muâviye b. Cervel et-Tâiyyîn oğulları kabilesine -Müslüman olmaları, namaz kılmaları, zekât vermeleri, Allah'a ve Resûlüne itaat etmeleri, ganimetlerden Allah'ın ve Resûlünün payını vermeleri ve müşriklerle aralarına mesafe koymaları bunun karşılığında Allah'ın ve Resûlünün güvencesi altında olacaklarını bildiren- mektubunu Zübeyr b. Avvâm'ın yazdığı nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/331 (8).

⁶⁵⁹ Zeyd b. Sâbit (r.a.), Hz. Peygamber'in kâtipleri arasında yer almaktadır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/331 (9); tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/295-341 (2331).

10. Secl⁶⁶⁰
11. Abdullah b. Osmân Ebû Bekr es-Siddîk el-Kureşî et-Teymî⁶⁶¹
12. Abdullah b. Erkam b. Ebü'l-Erkam el-Mahzûmî⁶⁶²
13. Abdullah b. Sa'd b. Ebû Serh el-Kureşî el-Âmirî⁶⁶³
14. Abdullah b. Zeyd b. Abdi Rabbih Ebû Muhammed el-Ensârî⁶⁶⁴
15. Âmir b. Fûheyre⁶⁶⁵
16. Ömer b. Hattâb Ebû Hafs el-Kureşî el-Adevî⁶⁶⁶
17. Osmân b. Affân b. Ebü'l-Âs Ebû Amr el-Ümevî⁶⁶⁷
18. Alî b. Ebû Tâlib Ebü'l-Hasan el-Kureşî el-Hâşimî⁶⁶⁸
19. Alâ b. Hadramî Abdullah b. İmâd⁶⁶⁹

⁶⁶⁰ Secl (r.a.), Hz. Peygamber'in kâtipleri arasında yer almaktadır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/332 (10). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/28 (3101).

⁶⁶¹ Ebû Bekr es-Siddîk'in (r.a.) Hz. Peygamber'in halifesi olduğu, hicret esnasında Resûl-i Ekrem'i yakalayıp müşriklere teslim etmek için harekete geçen Sürâka b. Mâlik'e Hz. Peygamber'in vermiş olduğu emannâme yazdığı ve tercemesinin ileride geleceği nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/334 (12). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 30/3-461 (3398); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/144 (4835).

⁶⁶² Abdullah b. Erkam b. Ebü'l-Erkam'ın (r.a.) Hz. Peygamber'in kâtibi olduğu, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman zamanında beytül-mâl kâtipliği görevini üstlendiği nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/336 (13). Tercemesi için ayrıca bk. Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 3/1582.

⁶⁶³ Abdullah b. Sa'd b. Ebû Serh el-Kureşî'nin (r.a.) Hz. Peygamber'in kâtibi olduğu, sonra irtidad edip kâfirlere karıştığı ve Mekke'nin fethinde öldürülecekler listesinde yer aldığı fakat süt kardeşi Hz. Osman'ın kendisine kefil olmasıyla Hz. Peygamber'in canını bağışladığı nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/337 (14). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 29/19-44 (3310); İbn Hacer onu birinci kısımda sahâbe arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/94 (4729).

⁶⁶⁴ Abdullah b. Zeyd b. Abdi Rabbih'in (r.a.) Hz. Peygamber'in kâtibi olup Bedir, Uhud, Hendek ve sonraki savaşlara katıldığı, hicrî 32 senesinde Medine'de vefat edince cenaze namazını Hz. Osman'ın kıldırıldığı nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/338-341 (15). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/84 (4704).

⁶⁶⁵ Âmir b. Fûheyre'nin (r.a.) Hz. Peygamber'in hicret esnasında Sürâka b. Mâlik'e verdiği emannâme yazdığı ve Bedir Gazvesi'ne katıldığı nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/341 (16). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/482 (4433).

⁶⁶⁶ Ömer b. Hattâb'ın (r.a.) Hz. Peygamber'in kâtiplerinden olduğu ve tercemesinin ileride geleceğine temas edilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/344 (17). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 44/3-483 (5206); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/484 (5752).

⁶⁶⁷ Osmân b. Affân (r.a.), Hz. Peygamber'in -kavmini temsilen gelen Nehşel b. Mâlik'in kabilesine- İslâm'ın esaslarıyla ilgili yazdırmış olduğu mektunun kâtibi olduğu nakledilip tercemesinin ileride geleceğine işaret edilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/345 (18). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 39/3-544 (4619); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/377 (5464).

⁶⁶⁸ Alî b. Ebû Tâlib'in (r.a.) Hudeybiye Barış Antlaşması'nı ve başka antlaşmaları yazdığı nakledilip tercemesinin ileride geleceğine değinilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/345 (19). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 42/3-589 (4333); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/464 (5704).

⁶⁶⁹ Alâ b. Hadramî (r.a.), Hz. Peygamber'in onu Bahreyn'e yönetici ve zekât memuru olarak atadığı ve Hz. Peygamber'in kâtibi olduğu zikredilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/346 (20). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/445 (5658).

20. Alâ b. Ukbe⁶⁷⁰

21. Muhammed b. Mesleme el-Ensârî⁶⁷¹

22. Muâviye b. Ebû Süfyân Ebû Abdurrahman el-Kureşî el-Ümevî⁶⁷²

23. Mugîre b. Şu'be Ebû Îsâ et-Taglibî⁶⁷³

HZ. PEYGAMBER'İN MUHÂFIZLARI

1. Âmir b. Abdullah b. Cerrâh Ebû Ubeyde el-Kureşî el-Fihri⁶⁷⁴

2. Abdurrahman b. Avf Ebû Muhammed ez-Zühri⁶⁷⁵

3. Muaykîb b. Ebû Fâtıma ed-Devsî⁶⁷⁶

⁶⁷⁰ Alâ b. Ukbe'nin (r.a.) Hz. Peygamber'in kâtibi olduğu zikredilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/347 (21). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/447 (5663).

⁶⁷¹ Muhammed b. Mesleme'nin (r.a.) Hz. Peygamber'e gelen bir heyete İslâm'ın esaslarını içeren bir mektubu yazdığı nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/348 (22). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 55/250-289 (6996); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/28 (7822).

⁶⁷² Muâviye b. Ebû Süfyân'ın (r.a.) Hz. Peygamber'in kâtibi olduğu zikredilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/349 (23). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 59/55-241 (7510); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/120 (8087).

⁶⁷³ Mugîre b. Şu'be'nin (r.a.) Hz. Peygamber'in kâtibi olduğu zikredilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/349 (24). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 60/13-63 (7591); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/156 (8197).

⁶⁷⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/351 (1). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 25/435-454 (3051); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/475 (4418).

⁶⁷⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/351 (2). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 35/235-308 (3911); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/290 (5195).

⁶⁷⁶ Muaykîb b. Ebû Fâtıma'nın (r.a.) Hz. Peygamber'in yüzüğünün veya devlet hazinesinin muhâfızı olduğu söylenmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/351 (3). Tercemesi için bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/153 (8182).

EK-2

BİYOĞRAFİLERİN ZİKREDİLDİĞİ BÖLÜMDE TERCEMESİ GEÇEN

SAHÂBİLER

Bu kısımda, İbn Asâkir'in Dımaşk'la ilgisi olduğu için kitabında tercemesine yer verdiği sahâbîlerin isimleri tespit edilmiştir. Dipnotlarda ise ilgili sahâbînin sohbeti, hadis rivayeti, Dımaşk'la münasebeti, katıldığı savaşlar, adres ve mülk bilgileri ile vefat bilgileri gibi tercemelerde geçen bilgilerin özeti verilmiştir. İbn Asâkir'in, ilgili kişinin sahâbî olup olmadığı konusunda farklı görüşlerin olduğunu söylediği durumlarda ise başta İbn Hacer'in *el-İsâbe*'si olmak üzere diğer sahâbe killiyâtına da müracaat edilerek değerlendirme yapılmıştır.

Târîhu medîneti Dımaşk'ta kadınların biyografilerine kitabın sonunda yer verilmesi ve çalışmamızın kapsamında yer alan "Şın" harfine kadarki kısımda kadın sahâbîlerin tercemelerinin geçmemesi nedeniyle, bu kısımda kadın sahâbîlerin isimleri bulunmamaktadır. Ayrıca bu kısımdaki sahâbîlerin sıralanmasında kitaptaki tanzimin esas alındığı da belirtilmelidir.

Târîhu medîneti Dımaşk'ta biyografilerin zikredildiği bölümün "Şın" harfine kadar olan kısımda tercemesi geçen sahâbîler şunlardır:

1. Ebân b. Saîd b. Âs b. Ümeyye Ebû Uhayha el-Ümevî⁶⁷⁷
2. Übey b. Ka'b b. Kays b. Ubeyd Ebü'l-Münzir el-Ensârî el-Hazrecî⁶⁷⁸

⁶⁷⁷ İbn Asâkir, Ebân b. Saîd'in (r.a.) Hz. Peygamber'in sahâbîsi olup onu bazı seriyelerde görevlendirdiğini ve Bahreyn'e vali tayin ettiğini nakletmiştir. Bunların yanı sıra Ebân'ın cihad için Şam'a gelip Ecnâdeyn Savaşı'nda veya başka bir rivayete göre Yermük Savaşı'nda şehit olduğu ve Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği gibi hayatı ile ilgili önemli bilgileri nakletmiştir. Ebân'ın Bedir ve Uhud'da müşrik saflarında savaştığı, Hudeybiye günü Hz. Peygamber'in Mekkelilere elçi olarak gönderdiği Hz. Osman'ı himaye ettiği (s. 6/130) ve Hudeybiye sonrasında Müslüman olup Hz. Peygamber'in onu bir seriyeye kumandan tayin edip Necid tarafına gönderdiği, Necid dönüşünde Hayber'in fethine katılmak üzere harekete geçtiği fakat bu sırada Hayber'in fethi tamamlandığı için savaşa yetişemediği; durum böyle olsa da kazanılan ganimetten pay isteyince Ebû Hüreyre'nin karşı çıktığı (s. 6/132) gibi bilgiler de nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 6/126-141 (333). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/168 (2).

⁶⁷⁸ İbn Asâkir, Übey b. Ka'b'ın (r.a.) "seyyidü'l-kurrâ" diye tanındığını, Hz. Peygamber ile birlikte Bedir, Akabe Biati ve sonrasındaki savaşlara katıldığını, Hz. Peygamber'den sâlih hadisler rivayet ettiğini, ondan ise Abdullah b. Abbâs, Enes b. Mâlik, Abdullah b. Amr, Ebû Hüreyre gibi sahâbîler'in hadis rivayet ettiğini nakletmiştir. İbn Asâkir, onun Dımaşk ile ilgisini Hz. Ömer ile beraber Câbiye toplantısına katılması ve Kudüs halkı ile yapılan sulh antlaşmasını yazmış olmasıyla kurmaktadır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 7/308-348(558). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/180 (32).

3. Üsâme b. Zeyd b. Hârîse b. Şerâhîl (Şürahbîl) Ebû Zeyd el-Kelbî⁶⁷⁹
4. Esved b. Esram el-Muhâribî⁶⁸⁰
5. Üseyd b. Hudayr b. Simâk b. Atîk Ebû Yahyâ el-Ensârî el-Eşhelî⁶⁸¹
6. Eş'as b. Kays Ebû Muhammed el-Kindî⁶⁸²
7. Akra' b. Hâbis b. İkâl b. Muhammed et-Temîmî⁶⁸³
8. İmruülkays b. Âbis b. Münzir el-Kindî⁶⁸⁴
9. Enes b. Abbâs b. Âmir es-Sülemî⁶⁸⁵

⁶⁷⁹ İbn Asâkir, Üsâme b. Zeyd'in (r.a.) "hibbû Resûlillâh" (Resûlillâh'ın sevdiği kişi) veya babasından dolayı "İbn Hibbû Resûlillâh" (Resûlillâh'ın sevdiği kişinin oğlu) diye tanındığını, Hz. Peygamber'in onu içerisinde Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'in de bulunduğu orduya kumandan tayin ettiğini fakat ordu harekete geçmeden önce vefat ettiğini nakletmiştir. Hz. Ebû Bekir halife olunca bu orduyu Şam tarafına gönderdiği, ordunun Suriye'nin Belkâ bölgesine kadar gidip oradaki Übnâ köyüne bir saldırı düzenlediği de nakledilmiştir (s. 8/63). Üsâme'nin babasıyla birlikte Mûte Savaşı'na katıldığı, onun Şam'a gelip buradaki Mizze'de bir müddet ikamet ettiği sonrasında Medine'ye gidip orada vefat ettiği başka bir görüşe göre ise Vâdilkurâ'da vefat ettiği (s. 8/46), onun Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği, ondan ise Ebû Hüreyre, İbn Abbâs, Urve b. Zübeyr ve başkalarının hadis rivayet ettiği nakledilen bilgiler arasındadır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 8/46-83 (596). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/202 (89).

⁶⁸⁰ İbn Asâkir, Esved el-Muhâribî'nin (r.a.) Hz. Peygamber'in ashâbından olup ondan hadis rivayet ettiği, Şam'a gelip Dâryâ'da ikamet ettiği, ondan Süleymân b. Habîb el-Muhâribî'nin hadis rivayet ettiği gibi bilgileri nakledip onun Hz. Peygamber'den naklettiği hadisi rivayet etmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 9/63-65 (760). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/221 (148).

⁶⁸¹ İbn Asâkir, Üseyd b. Hudayr'ın (r.a.) ensârdan yetmiş kişinin katıldığı İkinci Akabe Biatı'na katılıp orada Hz. Peygamber tarafından ensâr arasından seçilen on iki nakîbden biri olduğunu, Hz. Peygamber'in onu Zeyd b. Hârîse ile kardeş ilân ettiğini nakletmiştir. Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği, ondan ise Ebû Saîd el-Hudrî, Ka'b b. Mâlik, Enes b. Mâlik, Hz. Âişe ve başkalarının hadis rivayet ettiği, Hz. Ömer ile beraber Câbiye'de bulunduğu, Şam'ın ve Beytülmakdis'in fethine katıldığı da nakledilen bilgiler arasındadır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 9/73-98 (767). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/234 (185).

⁶⁸² İbn Asâkir, Eş'as b. Kays'ın (r.a.) sahâbî olup Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiğini, Yermük Savaşı'nda bir gözünü kaybettiğini, Kûfe'ye yerleştiğini ve Hakem Vak'ası'nda Dûmetülcendel'de bulunduğunu rivayet etmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 9/116-145 (772). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/239 (205).

⁶⁸³ İbn Asâkir, Akra' b. Hâbis'in (r.a.) sahâbî olduğu, müellefe-i kulûb'dan olduğu, kavminin lideri olduğu, Hz. Peygamber'den hadis rivayetinin olduğu, Hz. Ebû Bekir devrinde Şam yakınlarındaki Dûmetülcendel'e geldiği, odaların arkasından Hz. Peygamber'e bağırarak için kınandığı (el-Hucurât 49/4.) gibi bilgileri nakletmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 9/184-196 (797). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/252 (230).

⁶⁸⁴ İbn Asâkir, İmruülkays b. Âbis'in (r.a.) kabilesinden bir heyetle birlikte Hz. Peygamber'e gelip Müslüman olduğunu, Hz. Ebû Bekir döneminde meydana gelen ridde olaylarında Kinde kabilesinden dinden dönenlerle beraber olmayıp İslâm üzere sabit kaldığını (s. 9/249), sonrasında cihad için Şam'a geldiğini ve Yermük Savaşı'na katıldığını nakletmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 9/246-254 (808). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/262 (250).

⁶⁸⁵ İbn Asâkir, Enes b. Abbâs'ın (r.a.) Hz. Peygamber'in zamanına yetiştiğini, kavminden bir heyetle birlikte Hz. Peygamber'e geldiğini, Hz. Ömer'in Kâdisiye ordusuna yardım için gönderdiği orduda bulunduğunu ve Yermük Savaşı'na katıldığını nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 9/324-327 (827). İbn Hacer, Mekke'nin fethedildiği yıl Benî Süleym kabilesinden gelen ve Müslüman olan 700 kişinin içinde onun da bulunduğunu nakletmektedir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/274 (271).

10. Enes b. Mâlik b. Nadr Ebû Hamza el-Ensârî en-Neccârî⁶⁸⁶
11. Enes el-Cühenî⁶⁸⁷
12. Evs b. Evs (İbn Ebî Evs) es-Sekaffî⁶⁸⁸
13. Evs b. Sa'lebe b. Züfer b. Hâris b. Evs et-Teymî⁶⁸⁹
14. Eymen b. Hureym b. Ehram b. Şeddâd b. Amr b. Fâtik⁶⁹⁰
15. Büsr b. Ebû Ertât b. Uveymir Ebû Abdurrahman el-Kureşî el-Âmirî⁶⁹¹
16. Bişr (Huttât) b. Yezîd b. Alkame b. Temîm⁶⁹²

⁶⁸⁶ İbn Asâkir, Enes b. Mâlik'in (r.a.) Hz. Peygamber'e hizmet edip sahâbîsi olduğu, Velfîd b. Abdülmelik zamanında Şam'a geldiği, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Abdullah b. Mes'ûd ve daha başka sahâbîlerden de hadis rivayet ettiği, ondan ise Katâde, Hasan-ı Basrî, Muhammed b. Sîrîn ve daha birçok kişinin hadis aldığı gibi bilgileri nakledip onun rivayet ettiği bazı hadisleri aktarmıştır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 9/332-386 (829). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/275 (277).

⁶⁸⁷ İbn Asâkir, Enes el-Cühenî'nin (r.a.) sahâbî olduğu, bazı rivayetlerde söylendiğine göre Şam'a geldiği, Ebû'd-Derdâ hastalandığı zaman Şam'da olduğu, Hz. Peygamber'den ve Ebû'd-Derdâ'dan hadis rivayet ettiği gibi bilgileri nakletmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 9/386-389 (830). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/282 (286).

⁶⁸⁸ Evs b. Evs (İbn Ebî Evs) es-Sekaffî'nin (r.a.) Hz. Peygamber'in sahâbîsi olduğu, Dimaşk'a geldiği ve kabrinin burada olduğu, Hz. Peygamber'den iki hadis rivayet ettiği söylenerek bu hadisler nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 9/398-403 (836). İbn Hacer, dört sünen sâhibinin ondan sahih hadis rivayet ettiğini söyleyerek onu birinci kısımda sahâbe arasında zikretmektedir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/291 (315).

⁶⁸⁹ İbn Asâkir, Evs b. Sa'lebe'nin (r.a.) sahâbî olduğunun söylendiğini ve halifelîği zamanında Muâviye b. Ebû Süfyân'ın huzuruna geldiğini nakletmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 9/405-407 (838). İbn Hacer onu sahâbe arasında zikretmektedir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/293 (320).

⁶⁹⁰ Eymen b. Hureym'in (r.a.) sahâbî olduğu, Hz. Peygamber'den iki hadis rivayet ettiği, her ikisi de sahâbi olan babası Hureym ve amcası Sebre'den de hadis rivayet ettiği nakledilmiştir. Şair olduğu, Dimaşk'ta Kasâîn mahallesinde ikamet edip sonra Kûfe'ye gittiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/37-48 (845). İbn Hacer onu sahâbe arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/316 (393).

⁶⁹¹ İbn Asâkir, Büsr b. Ebû Ertât'ın (r.a.) sahâbî olup olmadığı konusunda ihtilaf olduğunu, Muâviye taraftarı olduğunu, Muâviye'nin onu hicrî 40 senesinin başında Yemen ve Hicaz'a gönderdiğini ve Mısır'ın fethine katıldığını nakletmektedir. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/144-157 (872). İbn Sa'd, Hz. Peygamber vefat ettiği zaman Büsr'ün yaşının küçük olduğunu söylemiştir. Bk. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 7/287. Belâzürî, Vakıdî'nin Hz. Peygamber vefat ettiği zaman yaşının küçük olması sebebiyle Büsr'ün Hz. Peygamber'den hadis işittiğini kabul etmediğini söylemiştir. Bk. Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 11/27. İbn Kâni', Büsr'ün Hz. Peygamber'den semâ yoluyla rivayet ettiği iki hadisi nakletmiştir. Bk. İbn Kâni', *Mu'cemü's-sahâbe*, 1/83-84. İbn Mende, Büsr'ün Hz. Peygamber'in vefatından iki sene evvel doğduğunu nakletmiştir. Bk. Ebû Abdullah İbn Mende, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 263. Ebû Nuaym, Vakıdî'nin Büsr'ün Hz. Peygamber'in vefatından iki sene evvel doğduğunu söylediğini, başka âlimlerin ise Büsr'ün sahâbî olduğunu söylediğini zikretmiştir. Bk. Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 1/413. Zehebî, Büsr'ün iki hadis rivayet ettiğini söylemiş ve onun sahâbî olduğunu nakletmiştir. Bk. Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 2/794. İbn Hacer, sohbetinde ihtilaf olduğunu, Hz. Peygamber'den çocuk yaşta iki hadis işittiğini, Hz. Peygamber'in vefatından iki sene evvel doğduğunu, bazı âlimlerin ise onun sohbeti olduğunu söylediğini rivayet ederek onu sahâbe arasında zikretmektedir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/421-422 (642).

⁶⁹² Bişr (Huttât) b. Yezîd b. Alkame b. Temîm'in (r.a.) kavminin eşrafiyla birlikte Hz. Peygamber'e gelip Müslüman olduğu, Hz. Peygamber'in onu Muâviye ile kardeş ilan ettiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/271-280 (910). İbn Hacer onun isminin "Huttât" olduğunu belirtip, Benî Temîm heyetiyle birlikte Hz. Peygamber'e gelip Müslüman olduğunu nakletmektedir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/25 (1617).

17. Beşîr b. Sa'd b. Sa'lebe Ebü'n-Nu'mân el-Ensârî⁶⁹³
18. Beşîr b. Akrebe Ebü'l-Yemân el-Cühenî⁶⁹⁴
19. Beşîr b. Hasâsiyye (Ma'bed) es-Sedûsî⁶⁹⁵
20. Bilâl b. Hâris b. Ukm b. Sa'd Ebû Abdurrahman el-Müzeni⁶⁹⁶
21. Bilâl b. Rebâh Ebû Abdülkerim el-Habeşî⁶⁹⁷
22. Temîm b. Evs b. Hârice Ebû Rukayye ed-Dârî⁶⁹⁸
23. Temîm b. Hâris b. Kays b. Adî el-Kureşî⁶⁹⁹
24. Sâbit b. Akrem b. Sa'lebe b. Adî⁷⁰⁰

⁶⁹³ Beşîr b. Sa'd b. Sa'lebe'nin (r.a.) sahâbî olduğu, Nu'mân b. Beşîr'in babası olduğu, Hz. Peygamber'den rivayeti olduğu, kendisinden oğlu Nu'mân'ın rivayette bulunduğu ve Şam'a geldiği gibi bilgiler nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/283-294 (915). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/442 (694).

⁶⁹⁴ Beşîr b. Akrebe'nin (r.a.) sahâbî olduğu, Hz. Peygamber'den iki hadis rivayet ettiği, Abdülmelik b. Mervân'ın zamanında Dimaşk'a geldiği nakledilip rivayet ettiği hadisler aktarılmıştır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/298-303 (920). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/433 (671).

⁶⁹⁵ İbn Asâkir, Beşîr b. Hasâsiyye'nin (r.a.) Hz. Peygamber'in sahâbîsi olduğunu, önceden ismi "Zahm" iken Hz. Peygamber tarafından "Beşîr" olarak değiştirildiğini, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiğini, Basra körfezindeki Fah'l'da ikamet ettiği oradan Humus ve sonrasında Dimaşk'a geldiğini nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/303-311 (922). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/444 (704).

⁶⁹⁶ İbn Asâkir, Bilâl b. Hâris b. Ukm'un (r.a.) Medîne çöl halkından olup Hz. Peygamber'in sahâbîsi olduğunu, Mekke'nin fethinde Müzeyne kabilesinin sancağını taşıdığını, Hâlid b. Velîd ile birlikte Dûmetülcendel Seferi'ne katıldığını ve Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiğini nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/412-429 (973). İbn Hacer, Bilâl'in dedesinin isminin "Usm" olduğunu nakletmektedir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/454 (734).

⁶⁹⁷ İbn Asâkir, Bilâl b. Rebâh el-Habeşî'nin (r.a.) Hz. Ebû Bekir'in âzat ettiği kölelerden olduğunu, annesinin isminin "Hammâme" olduğunu, Resûlullah'ın müezzini olup ilk hicret edenlerden ve Allah yolunda ilk eziyet görenlerden olduğunu nakletmiştir. Dimaşk'ta ikamet edip burada vefat ettiği, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği, ondan ise Hz. Ebû Bekir, Hz. Osman, Üsâme b. Zeyd ve başkalarının hadis rivayet ettiği, Hz. Peygamber ile birlikte bütün savaflara katıldığı, hicrî 20 senesinde Hz. Ömer'in hilâfeti zamanında vefat ettiği ve daha başka bilgiler de nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/429-480 (974). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/455 (736).

⁶⁹⁸ İbn Asâkir, Temîm b. Evs b. Hârice'nin (r.a.) sahâbî olduğunu, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiğini, Hz. Peygamber'in ondan "Cessâse" hadisi diye meşhur olan olayı dinleyip anlattığını, İbn Abbâs, Enes b. Mâlik, Ebû Hüreyre ve başka sahâbîlerin de bu olayı ondan rivayet ettiklerini ve başka bilgileri nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/52-82 (1003). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/487 (838).

⁶⁹⁹ İbn Asâkir, Temîm b. Hâris'in (r.a.) Hz. Peygamber'in sahâbîsi olup Habeşistan'a hicret ettiğini ve Ecnâdeyn Savaşı'nda şehit olduğunu nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/84-86 (1005). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/489 (841).

⁷⁰⁰ Sâbit b. Akrem b. Sa'lebe b. Adî'nin (r.a.) ensâr'ın antlaşmalısı olduğu, Hz. Peygamber'in sahâbîsi olup onunla beraber Bedir Gazvesi'ne ve Müte Savaşı'na katıldığı, Hz. Peygamber'in Gamre Seferi'nde müfrezinin başına onu kumandan tayin ettiği (s. 11/110) ve bu sefer esnasında yaralandığı ve Yemâme Savaşı'nda şehit olduğu gibi bilgiler nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/106-113 (1019). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/500 (874). Gamre Seferi: Hz. Peygamber'in, Hendek Gazvesi'nde Kureşliler'le iş birliği yapan Esedoğulları üzerine gönderdiği seriyyedir. Bk. Mustafa Ağırman, "Gamre Seferi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, (İstanbul: TDV Yayınları, 1996), 13/341.

25. Sâbit b. Kays b. Hatîm el-Ensârî ez-Zaferî⁷⁰¹
26. Sümâme b. Adî el-Kureşî⁷⁰²
27. Sevbân b. Cahder (İbn Cahder) Ebû Abdullah (Ebû Abdurrahman)⁷⁰³
28. Câbir b. Semüre b. Cünâde b. Cündeb Ebû Hâlid (Ebû Abdullah) es-Süvâî⁷⁰⁴
29. Câbir b. Abdullah b. Amr b. Harâm Ebû Muhammed el-Ensârî el-Hazrecî⁷⁰⁵
30. Câbir b. Amr Ebû Sa'saa b. Zeyd b. Avf⁷⁰⁶
31. Cündeb b. Züheyr b. Hâris b. Kebîr el-Ezdî el-Gâmîdî⁷⁰⁷

⁷⁰¹ İbn Asâkir, Sâbit b. Kays b. Hatîm'in (r.a.) sahâbî olup Hz. Peygamber ile beraber Uhud ve sonraki savaflara katıldığını rivayet etmiştir. Hz. Ali'nin yakın arkadaşı olup onu Muâviye'ye elçi olarak gönderdiği ve onu Medâin'e vali olarak atadığı da nakledilmiştir. Ayrıca Uhud Gazvesi'nde çok cesur savaşçı on iki yara aldığını ve Hz. Peygamber'in ona: "Yâ Hâsir! (Cesur savaşçı!)" diye hitap ettiği rivayet edilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/136-139 (1030). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/509 (904).

⁷⁰² İbn Asâkir, Sümâme b. Adî el-Kureşî'nin (r.a.) San'a emîri olup sohbeti olduğunu nakletmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/158-160 (1046). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/527 (968).

⁷⁰³ Sevbân b. Cahder'in (r.a.) Yemen halkından olduğu, sahâbî olduğu, Şeddâd b. Evs'in ondan hadis rivayet ettiği, esir düşüp köle yapıldığı ve Hz. Peygamber'in onu satın alıp âzat ettiği, vefatına kadar Hz. Peygamber'den ayrılmadığı vefatından sonra ise Şam'a gittiği nakledilmiştir. Humus'a gidip ev satın aldığı ve Muâviye b. Ebû Süfyân'ın hilâfeti zamanında hicrî 54 yılında burada vefat ettiği de nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/166-176 (1052). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/527 (969).

⁷⁰⁴ Câbir b. Semüre b. Cünâde'nin (r.a.) Hz. Peygamber'in sahâbîsi olup ondan hadis rivayet ettiği, Hz. Ömer, Sa'd b. Ebî Vakkâs ve Ebû Eyyûb el-Ensârî'den de hadis rivayet ettiği, Hz. Ömer'in Câbiye hutbesinde hazır bulunduğu ve Kûfe'de ikamet ettiği nakledilip rivayet ettiği hadisler aktarılmıştır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/199-208 (1061). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/542 (1020).

⁷⁰⁵ Câbir b. Abdullah b. Amr'in (r.a.) Hz. Peygamber'in sahâbîsi olduğu, babasının on iki nakîbden biri olup Bedir'e katıldığı ve Uhud'da şehit olduğu, Câbir'in ise Bedir ve Uhud'a katılmadığı fakat sonrasında on dokuz gazvede Hz. Peygamber ile beraber bulunduğu rivayet edilmiştir (s. 11/214). Hz. Peygamber'den ve Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Alî, Ebû Ubeyde, Talha, Ammâr b. Yâsir'den hadis rivayet ettiği, küçük yaşta olmasında rağmen ensâr'dan yetmiş adamla birlikte Akabe Biati'na katıldığı (s. 11/213), Rıdvan Biati'na katıldığı, Hz. Peygamber'in terkisinde yolculuk yaptığı ve daha başka bilgiler de nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/208-240 (1062). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/546 (1028).

⁷⁰⁶ Câbir b. Amr Ebû Sa'saa'nın (r.a.) Kays b. Ebû Sa'saa'nın kardeşi olduğu, sahâbî olduğu, Uhud'a katıldığı, Mûte Savaşı'nda şehit olduğu ve hadis rivayetinin olmadığı nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/241-242 (1064). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/550 (1035).

⁷⁰⁷ İbn Asâkir, Cündeb b. Züheyr b. Hâris'in (r.a.) sahâbî olduğunun söylendiği, Kûfe halkından olup Hz. Osman'ın Kûfe'den Dimaşk'a zorunlu göç ettirdiği kimselerden olduğu ve Sıffin Savaşı'nda Hz. Ali'nin ordusunda Ezd kabilesinin kumandanı olarak görev yaptığı gibi bilgiler nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/303-308 (1091). Ebû Nuaym, Cündeb'in sohbetinde ihtilaf olduğunu söylemiştir. Bk. Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 2/579. İbnü'l-Esîr de onun sohbetinde ihtilaf olduğunu söylemiştir. Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 1/359. Ru'aynî de sohbetinde ihtilaf olduğunu belirtmiştir. Bk. Ru'aynî, *el-Câmi' li-mâ fi'l-musannefâti'l-cevâmi'*, 1/473-474. Zehebî, Cündeb'in sahâbî olduğunu Sıffin Savaşı'nda Hz. Ali'nin ordusunda savaşçı şehit olduğunu söylemiştir. Bk. Zehebî, *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*, 3/175-177. İbn Hacer, kavminden bir heyet ile Hz. Peygamber'e gelip Müslüman olduğunu naklederek onu sahâbe arasında zikretmektedir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/612 (1220).

32. Cüde b. Abdullah (İbn Ka'b) b. Abdullah b. Hâris Âmir b. Mâlik el-Ezdî⁷⁰⁸
33. Cüde b. Amr b. Hammeme b. Hâris el-Ezdî ed-Devsi⁷⁰⁹
34. Cüde b. Nu'mân Ebû Azîz el-Ezdî⁷¹⁰
35. Hâbis b. Sa'd (İbn Reb'â') b. Münzir b. Sa'd et-Tâî el-Yemânî⁷¹¹
36. Hârise b. Katn b. Zâbir b. Hısn b. Ka'b el-Ka'bi⁷¹²
37. Hâris b. Evs b. Atîk el-Ensârî el-Evsî⁷¹³
38. Hâris b. Hâris b. Kays b. Adî el-Kureşî es-Sehmi⁷¹⁴
39. Hâris b. Hâris Ebü'l-Muhârik el-Gâmidî⁷¹⁵
40. Hâris b. Umeyr el-Ezdî⁷¹⁶

⁷⁰⁸ Cüde b. Abdullah'ın (r.a.) sahâbî olduğu, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği, Hz. Ali ve Selmân-ı Fârisî'den hadis rivayet ettiği, Hz. Osman'ın hilâfeti zamanında Kûfe'den Dimaşk'a hicrete zorlanan kimselerden olduğu nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/308-316 (1092). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/615 (1230).

⁷⁰⁹ İbn Asâkir, Cüde b. Amr b. Hammeme'nin (r.a.) sahâbî olduğu, Yermük Savaşı'nda bazı birliklere komuta ettiği, Ecnâdeyn Savaşı'nda şehit olduğunu naklederek hadis rivayetini bilmediğini söylemektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/316-319 (1093). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/614 (1229).

⁷¹⁰ İbn Asâkir, Cüde b. Nu'mân el-Ezdî'nin (r.a.) Hz. Peygamber'e gelip Müslüman olduğunu, Hz. Peygamber'in onu kavmine arîf olarak görevlendirdiğini, Hz. Ömer'in hilâfeti zamanında kavmiyle birlikte Şam'a hicret ederek "Satn" denilen bölgede ikamet ettiklerini ve Şam'da vefat ettiğini nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/319-320 (1094). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/617 (1233).

⁷¹¹ İbn Asâkir, Hâbis b. Sa'd'ın (r.a.) sahâbî olduğunun söylendiğini, Hz. Ebû Bekir'in onu Şam'a gönderdiğini, Hz. Ömer'in onu Humus'a kadı olarak atadığını, Hz. Ebû Bekir ve Fâtıma bint Resûlullah'tan hadis rivayet ettiğini, Dimaşk'a geldiğini ve Sıffin Savaşı'nda Muâviye'nin ordusunda kabilesinin sancaktarlığını yaptığını rivayet etmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/347-354 (1107). İbn Hacer, onu birinci kısımda sahâbe arasında zikretmektedir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/656 (1361).

⁷¹² İbn Asâkir, Hârise b. Katn'ın (r.a.) Dûmetülcendel halkından olduğunu, kavminden Haml b. Sa'dâne ile birlikte Hz. Peygamber'e gelip Müslüman olduklarını ve Hz. Peygamber'in Dûmetülcendel halkına iletilmesi için bir mektup yazdırıp onlara verdiğini nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/398-399 (1121). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/706 (1534).

⁷¹³ Hâris b. Evs b. Atîk el-Ensârî'nin (r.a.) sahâbî olduğu, Hz. Peygamber ile beraber Uhud ve sonrasındaki savaşlarda bulunduğu, Ecnâdeyn Savaşı'nda şehit olduğu ve hadis rivayetinin bilinmediği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/401-402 (1123). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/659 (1375).

⁷¹⁴ Hâris b. Hâris b. Kays'ın (r.a.) sahâbeden olduğu, Habeşistan'a hicret ettiği, Ecnâdeyn Savaşı'nda şehit olduğu ve hadis rivayetinin bilinmediği gibi bilgiler nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/405-407 (1125). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/662 (1392).

⁷¹⁵ Hâris b. Hâris Ebü'l-Muhârik el-Gâmidî'nin (r.a.) sahâbî olduğu, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği ve Şam'da ikamet ettiği gibi bilgiler nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/407-410 (1126). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/662 (1391).

⁷¹⁶ Hâris b. Umeyr el-Ezdî'nin (r.a.) sahâbî olduğu, Hz. Peygamber'in onu İslâma davet mektubuyla birlikte Busrâ emîrine elçi olarak gönderdiği, Mûte'ye vardığında Gassânî emîri Şürahbîl b. Amr'ın onun yolunu kesip nereye gittiğini sorduğu, Hz. Peygamber'in elçisi olduğunu öğrenince de boynunu vurdurarak onu şehit ettiği, bu olayın haberi ulaştığında Hz. Peygamber'in çok öfkeleniği ve hemen bir ordu hazırlığına girişerek hazırlanan orduyu Mûte üzerine gönderdiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/464-465 (1148). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/682 (1464).

41. Hâris b. Nu'mân b. İsfâ b. Nadle el-Ensârî⁷¹⁷
42. Hâris b. Hişâm b. Mugîre b. Abdullah el-Mahzûmî⁷¹⁸
43. Habîb b. Mesleme b. Mâlik el-Ekber b. Vehb⁷¹⁹
44. Haccâc b. Hâris b. Kays b. Adî el-Kureşî es-Sehmî⁷²⁰
45. Haccâc b. Abdullah (İbn Süheyl) en-Nasrî⁷²¹
46. Haccâc b. İlâd b. Hâlid Ebû Abdullah es-Sülemî el-Behzî⁷²²
47. Hucr b. Adî el-Edbber b. Cebele Ebû Abdurrahman el-Kindî⁷²³
48. Hucr b. Yezîd b. Seleme el-Kindî⁷²⁴

⁷¹⁷ Hâris b. Nu'mân b. İsfâ'ın (r.a.) sahâbî olduğu, Mûte Savaşı'na katılıp orada şehit olduğu gibi bilgiler nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/485-486 (1159). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/694 (1499).

⁷¹⁸ Hâris b. Hişâm b. Mugîre b. Abdullah el-Mahzûmî'nin (r.a.) sahâbî olduğu, Mekke'nin fethinde Müslüman olduğu, cihad için Şam'a gittiği ve nefsinin Allah yolunda cihada hasrederek Yermük Savaşı'nda şehit oluncaya kadar Şam'dan ayrılmadığı, başka bir rivayette ise Amvâs veba salgınında hayatını kaybettiği rivayet edilmiştir (s. 11/504). Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/491-506 (1166). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/697 (1509).

⁷¹⁹ Habîb b. Mesleme'nin (r.a.) Hz. Peygamber'in sahâbîsi olduğu ve ondan hadis rivayet ettiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/62-81 (1195). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/22 (1605).

⁷²⁰ Haccâc b. Hâris'in (r.a.) Habeşistan'a hicret ettiği ve Yermük Savaşı'nda şehit olduğu gibi bilgiler nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/93-96 (1205). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/27 (1620).

⁷²¹ Haccâc b. Abdullah'ın (r.a.) sahâbî olduğunun söylendiği, bir hadis rivayetinin olup bu hadisi ondan Mekhûl'un rivayet ettiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/97-99 (1208). İbnü'l-Esîr, Haccâc'ın rivayet ettiği bir hadisi nakletmiş ve Ebû Zür'a'ya Haccâc'ın sahâbî olup olmadığı sorulunca onun: "Bilmiyorum" dediğini haber vermiştir. Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 1/456. Ru'aynî de Haccâc'ın rivayet ettiği bir hadisi nakletmiştir. Bk. Ru'aynî, *el-Câmî' li-mâ fi'l-musannefâti'l-cevâmi'*, 2/98. İbn Hacer, Haccâc'ın rivayet ettiği hadisi ve onun tâbiinden olduğunun söylendiği rivayetlerinin yanında İbn Ebû Hâtim'in (öl. 327/938) onun sahâbî olduğunu söylediğini belirtip onu sahâbe arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/28 (1625).

⁷²² İbn Asâkir, Haccâc b. İlâd'ın (r.a.) sahâbî olduğunu, Hayber Gazvesi'nin yapıldığı senede Müslüman olduğunu, Hz. Peygamberden sadece bir hadis rivayet ettiğini, ondan Enes b. Mâlik'in rivayette bulunduğunu, önceleri Medine'de ikamet ederken sonra Dımaşk'a hicret edip orada bir evi olduğunu nakletmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/101-112 (1214). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/29 (1627).

⁷²³ İbn Asâkir, Hucr b. Adî el-Edbber'in (r.a.) Kûfe halkından olduğunu, Hz. Peygamber'e gelen kabile temsilcilerinden olduğunu, Hz. Ali, Ammâr b. Yâsir ve Şürâhîl b. Mürre'den hadis dinlediğini, Şam'ın Azrâ bölgesini fetheden orduda bulunduğunu, Siffin Savaşı'nda Hz. Ali'nin kumandanlarından biri olduğunu, Dımaşk'ın Azrâ karyesinde öldürüldüğünü ve kabri üzerine mescid yapılarak bilinen bir ziyâregâha dönüştüğünü rivayet etmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/207-234 (1221). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/32 (1634).

⁷²⁴ İbn Asâkir, Hucr b. Yezîd'in (r.a.) "Hucrü's-şer" diye bilindiğini, Hz. Peygamber'e gelen kabile temsilcilerinden olup Müslüman olarak Yemen'e geri döndüğünü, sonra Kûfe'ye gittiğini, Tahkîm olayında taraflar Dûmetülcendel'de buluştuğunda Hz. Ali tarafını temsilen protokolde bulunduğunu, daha sonraları ise Muâviye tarafından İrmîniye valiliğine tayin edildiğini nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/234-235 (1223). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/34 (1636).

49. Hudayr Ebû Fevze (Ebû Kurve) el-Eslemî (es-Sülemî)⁷²⁵
50. Huzâfe b. Nasr b. Gânim b. Âmir el-Kureşî el-Adevî⁷²⁶
51. Huzeyfe b. Esîd (İbn Ümeyye b. Esîd) Ebû Süreyha el-Gıfârî⁷²⁷
52. Huzeyfe b. Hisl (el-Yemân) Ebû Abdullah el-Absî⁷²⁸
53. Hureys b. Zeyd el-Hayl et-Tâî⁷²⁹
54. Hureys el-Uzrî⁷³⁰

⁷²⁵ Hudayr Ebû Fevze'nin (r.a.) sahâbî olduğunun söylendiği, Humus'da ikamet ettiği, Ebü'd-Derdâ ve Kâ'b el-Ahbâr'dan rivayette bulunduğu nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/239-243 (1226). İbn Mende, onun Hz. Peygamber'in hilali gördüğünde yaptığı bir duayı nakleden sahâbîlerden biri olduğunu haber vermiştir. Bk. Ebû Abdullah İbn Mende, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 437-438. Ebû Nuaym da aynı rivayeti nakletmiştir. Bk. Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 2/894. İbnü'l-Esîr, aynı rivayeti nakledip onun sahâbî olduğunu söylemiştir. Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 1/465. Ru'aynî de aynı rivayeti nakletmiştir. Bk. Ru'aynî, *el-Câmi' li-mâ fi'l-musannefâti'l-cevâmi'*, 2/106. İbn Hacer, sohbetinde ihtilaf olduğunu söylemiş ve bazılarının onun sahâbî olduğunu söylediğini naklederek onu sahâbe arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/37 (1646).

⁷²⁶ İbn Asâkir, Huzâfe b. Nasr b. Gânim'in (r.a.) Şam'ın fethine katıldığını, Amvâs veba salgınında vefat ettiğini ve onun Hz. Peygamber'in zamanına yetiştiğini rivayet etmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/252-253 (1229). İbn Hacer de onun Amvâs veba salgınında vefat ettiğini nakletmiş ve onun Kureyş'den olduğuna dikkat çekerek Mekke'nin fethinden sonra özellikle de Adî b. Ka'b ailesinden Vedâ haccına katılmayan ve Müslüman olmayan hiç kimsenin kalmadığını söyleyerek onu sahâbe arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/37 (1648).

⁷²⁷ İbn Asâkir, Huzeyfe b. Esîd'in (r.a.) sahâbî olup Hz. Peygamber'den birçok hadis rivayet ettiğini, Rıdvan Biatı'nda Hz. Peygamber'e biat ettiğini, ondan Ebü't-Tufeyl b. Âmir b. Vâsile, Âmir eş-Şa'bî, Ma'bed b. Hâlid el-Cezelî'nin rivayette bulunduğunu, Hâlid b. Velîd ile beraber Dımaşk'ın fethinde bulunduğunu ve sonrasında Kûfe'ye yerleştiğini nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/253-259 (1230). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/38 (1649).

⁷²⁸ Huzeyfe b. Hisl'in (r.a.) Hz. Peygamber'in sahâbîsi ve sırdaşı olduğu, Abüleşheloğulları'nın antlaşması olduğu, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği, ondan ise oğlu Ebû Ubeyde b. Huzeyfe, Zeyd b. Vehb, Ebü't-Tufeyl ve başkalarının rivayette bulunduğu, Yermük Savaşı'na katılıp zafer haberini Hz. Ömer'e getiren kişi olduğu nakledilmiştir. Bedir'e katılmadığı, Uhud'a babasıyla birlikte katıldığı babasının müşrik sanılarak Müslümanlar tarafından öldürüldüğü, babasının diyetini fakir Müslümanlara bağışladığı, Hendek Gazvesi'nde Hz. Peygamber'in onu tek başına müşriklerin arasına sızarak haber getirmesi için görevlendirdiği ve daha başka bilgiler nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/259-302 (1231). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/39 (1652).

⁷²⁹ İbn Asâkir, Hureys b. Zeyd'in (r.a.) Hz. Peygamber'e gelen kabile temsilcilerinden olduğunu ve sonra Hıristiyan olup Rum diyarına kaçtığını rivayet etmiştir. Bununla beraber sahâbî olduğunu ve ridde savaşlarında Hâlid b. Velîd ile beraber savaştığını da nakletmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/329-331 (1249). İbn Hacer, onun babası ve kardeşiyle birlikte Hz. Peygamber'e gelip Müslüman olduğunu, sahâbî olduğunu ve ridde savaşlarında Hâlid b. Velîd ile birlikte savaştığını nakletmiştir. Hıristiyan olduğuna dair herhangi bir şey nakletmeyerek onu birinci kısımda sahâbe arasında saymıştır. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/47 (1683). *TDV İslâm Ansiklopedisi*'nde babası Zeydülhayr'ın maddesinde Hureys'in, Hz. Ömer döneminde bir devlet memurunu öldürdüğünden Şam tarafına kaçtığı nakledilmiştir. Bk. Halit Özkan, "Zeydülhayr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/339.

⁷³⁰ İbn Asâkir, Hureys el-Uzrî'nin (r.a.) sahâbî olduğunu, Üsâme b. Zeyd'in ordusunda Belkâ bölgesine kadar gelip ordunun gideceği yolları keşif görevini yaptığını nakletmiştir. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/334-335 (1252). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/49 (1690).

55. Hassân b Sâbit b. Münzir b Harâm Ebü'l-Velîd el-Ensârî el-Hazrecî⁷³¹
56. Hasan b. Alî b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib el-Kureşî el-Hâşimî⁷³²
57. Hüseyin b. Alî b. Ebû Tâlib b. Abdülmuttalib el-Kureşî el-Hâşimî⁷³³
58. Hafs b. Ebü'l-Âs b. Bişr es-Sekafî⁷³⁴
59. Hamza b Mâlik b. Sa'd el-Hemedânî⁷³⁵
60. Haml b. Sa'dâne b. Hârise b. Ma'kıl el-Kelbî⁷³⁶
61. Hakîm b. Hizâm b. Huveylid b. Esed Ebû Hâlid el-Kureşî el-Esedî⁷³⁷

⁷³¹ Hassân b Sâbit b. Münzir'in (r.a.) Resûlullah'ın şairi olduğu, ondan oğlu Abdurrahman, Berâ b. Âzib ve Saîd b. Müseyyeb'in rivayette bulunduğu, altmış yıl Câhiliyye devrinde altmış yıl da İslâm devrinde yaşayıp Muâviye'nin hilâfeti zamanında yüz yirmi yaşındayken vafat ettiğini rivayet etmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 12/378-435 (1263). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/55 (1709).

⁷³² İbn Asâkir, Hasan b. Alî b. Ebû Tâlib'in (r.a.) Hz. Peygamber'in torunu olup iki reyhânesinden birincisi olduğunu, cennet gençlerinin efendisi olduğunu, hicretin üçüncü yılında Şaban ayının ortasında doğduğunu, Hz. Peygamber'den ve babası Hz. Alî'den hadis rivayet ettiğini nakletmiştir. Hz. Hasan vefat ettiğinde Hz. Peygamber'in yanbaşı defnedilmek istendiği fakat Mervân'ın (öl. 65/685) buna karşı çıkarak -Hz. Osman'ın buna daha layık olduğu halde ona bunun çok görüldüğünü hatırlatarak- buna izin vermediği (s. 13/190-191) ve daha başka bilgiler nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 13/163-305 (1383). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/60 (1724).

⁷³³ İbn Asâkir, Hüseyin b. Alî b. Ebû Tâlib'in (r.a.) Hz. Peygamber'in torunu ve dünyadaki reyhânesi olduğunu, Hz. Peygamber'den ve babası Hz. Alî'den hadis rivayet ettiğini, Hz. Hüseyin doğduğu zaman babasının ona "Harb" ismini koyduğu fakat Hz. Peygamber'in bunu "Hüseyin" olarak değiştirdiğini, hicri altmış bir yılında Muharrem ayının onuncu günü elli beş yaşındayken Kerbelâ'da şehit olduğunu nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 14/111-261 (1566). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/67 (1729).

⁷³⁴ İbn Asâkir, Hafs b. Ebü'l-Âs b. Bişr es-Sekafî'nin (r.a.) sahâbî olduğunun söylendiği, Hz. Ömer'den rivayette bulunduğu ondan ise Hasan-ı Basrî ve Humeyd b. Hilâl el-Adevî'nin rivayette bulunduğu gibi bilgileri nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 14/414 (1664). İbn Hacer ise Vedâ haccından evvel Kureş'te ve Sakîf kabilesinde Müslüman olmayan kimse kalmadığını ve hepsinin Vedâ haccında hazır bulunduğunu, bunun da Hafs b. Ebü'l-Âs'ın sahâbî olduğunu isbat etmeye yeterli olduğunu söylemektedir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/85 (1770).

⁷³⁵ İbn Asâkir, Hamza b Mâlik'in (r.a.) kavmini temsilen Şam taraflarından Hz. Peygamber'e gelen temsilcilerden olduğunu, Hz. Ebû Bekir'in onu Şam'a gönderdiğini, Sıffin Savaşı'nda Muâviyenin tarafında yer alıp hakemlerin antlaşma yapması esnasında orada hazır bulunan diplomatlardan olduğunu, Muâviye'nin onu Hemedan'a yönetici olarak atadığını nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 15/185-188 (1744). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/104 (1827).

⁷³⁶ İbn Asâkir, Hamel b. Sü'dâne'nin (r.a.) Dûmetülcendel halkından Hz. Peygamber'e gelen heyetin içinde bulunup Müslüman olduğunu, Hz. Peygamber'in ona kavmine götürmesi için bir sancak verdiğini, bu sancağın daha sonra Sıffin Savaşı'nda Muâviye'nin ordusunda kullanıldığını nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 15/247 (1784). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/108 (1835).

⁷³⁷ İbn Asâkir, Hakîm b. Hizâm'ın (r.a.) sahâbî olduğunu, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiğini, ondan ise Saîd b. Müseyyeb, Urve b. Zübeyr, Muhammed b. Sîrîn ve Atâ b. Ebû Rebâh'ın hadis rivayet ettiğini, Câhiliyye devrinde ticaret için Şam'a geldiğini, Mekke'nin fethinde Müslüman olup Huneyn Savaşı'na katıldığını, müellefe-i kulûb'dan sayılarak kendisine yüz deve verildiğini nakletmiştir. Ayrıca Medine'ye yerleşip orada Savâgîn sokağında meyve bahçelerinin yanında bir evi olduğu ve hicrî 54 yılında yüz yirmi yaşındayken Medine'de vafat ettiği nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 15/93-130 (1712). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/97 (1805).

62. Hamza b. Amr b. Uveymir b. Hâris Ebû Muhammed el-Eslemî⁷³⁸
63. Hanzale b. Rebî' b. Sayfî Ebû Rib'î et-Temîmî⁷³⁹
64. Huneyf b. Riyâb b. Hâris b. Ümeyye el-Ensârî⁷⁴⁰
65. Huveytîb b. Abdülzuzâ b. Ebû Kays Ebü'l-Asbağ el-Kureşî el-Âmirî⁷⁴¹
66. Hâlid b. Esîd b. Ebü'l-Î's b. Ümeyye el-Kureşî⁷⁴²
67. Hâlid b. Rebâh Ebû Ruveyha⁷⁴³
68. Hâlid b. Zeyd b. Küleyb b. Sa'lebe Ebû Eyyûb el-Ensârî el-Hazrecî⁷⁴⁴

⁷³⁸ Hamza b. Amr'ın (r.a.) sahâbî olduğu, Hz. Peygamber'den, hadis rivayet ettiği, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer'den hadis naklettiği, ondan ise oğlu Muhammed b. Hamza, Hz. Âişe, Urve b. Zübeyr'in rivayette bulunduğu, Şam'a gazi olarak gelip Ecnâdeyn Savaşı'nın kazanıldığı müjdesini Hz. Ebû Bekir'e onun getirdiği nakledilmiştir. Hz. Peygamber'e seferde oruç tutmak ile ilgili soru sorduğu ve hicrî 61 yılında yetmiş bir yaşındayken vefat ettiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 15/213-231 (1769). Tercemesi için ayrıca bk. Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 2/680-681.

⁷³⁹ İbn Asâkir, Hanzale b. Rebî' b. Sayfî'nin (r.a.) Hz. Peygamber'in kâtibi olduğunu ve ondan hadis rivayet ettiğini, ondan ise Hasan-ı Basrî, Katâde ve başkalarının hadis rivayet ettiğini, Irak'ta yapılan savaşlarda Hâlid b. Velîd ile beraber bulunduğunu, sonra onunla birlikte Dûmetülcendel'e geldiğini ve Hâlid'in onu Hz. Ebû Bekir'e gönderdiğini nakletmiştir. Hz. Peygamber'in onu Tâif halkına elçi olarak gönderdiği, Kûfe'de ikamet ederken orada Hz. Osman'a hakaret edildiğini duyunca: "Osman'a hakaret edilen yerde durmam!" diyerek Fırat kıyısında bir şehir olan Karkisiye'ye geçtiği (s. 15/328-329), Hz. Ali'den sonra vefat ettiği, ölünceye kadar fitneden uzak durduğu ve sadece iki hadis rivayet ettiği gibi bilgiler de nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 15/322-330 (1821). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/117 (1864).

⁷⁴⁰ İbn Asâkir, Huneyf b. Riyâb'ın (r.a.) sahâbî olduğunu, Uhud Gazvesi'ne ve sonrasındaki savaşlara katılıp Mûte Savaşı'nda şehit olduğunu nakletmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 15/334-335 (1826). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/121 (1875).

⁷⁴¹ İbn Asâkir, Huveytîb b. Abdülzuzâ'nın (r.a.) sahâbî olduğunu, Mekke'nin fethi günü Müslüman olup müellefe-i kulûb'tan sayılıp yüz deve verilenlerden olduğunu, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiğini, Hâris b. Hişam ve Süheyl b. Amr ile birlikte cihad için Şam'a gittiğini ve hicrî 54 senesinde yüz yirmi yaşındayken vefat ettiğini nakletmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 15/348-364 (1833). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/124 (1887).

⁷⁴² İbn Asâkir, Hâlid b. Esîd'in (r.a.) sahâbî olduğu, Dimaşk'taki bir meydanın; bu meydandaki bir ev ve hamamın isminin ona nisbet edildiği, Mekke valisi Attâb b. Esîd'in kardeşi olduğu, Mekke'nin fethi günü Müslüman olduğu ve Hz. Peygamber'in onun hafızasını güçlendirmesi için Allah'a (c.c.) dua ettiği gibi bilgileri rivayet etmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/3-5 (1857). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/193 (2149).

⁷⁴³ İbn Asâkir, Hâlid b. Rebâh'ın (r.a.) sahâbî olduğu, rivayetinin bilinmediği, Hz. Peygamber'in Bilâl b. Rebâh ile onun arasında kardeşlik bağı kurduğu ve Dâryâ'da ikamet ettiği gibi bilgileri nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/20-24 (1870). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/199 (2166).

⁷⁴⁴ İbn Asâkir, Hâlid b. Zeyd'in (r.a.) hicret esnasında Kubâ'dan Medine'ye geldiği zaman Resûlullah'ı evinde misafir ettiğini, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiğini, Übey b. Ka'b ve Ebû Hüreyre'den hadis rivayet ettiğini, ondan ise Câbir b. Semüre, Berâ b. Âzib, Mikdâm b. Ma'dikerib ve başkalarının hadis rivayet ettiğini, İkinci Akabe Biati'na katıldığını, Bedir, Uhud, Hendek ve diğer savaşlara katıldığını, Hz. Peygamber'in Mus'ab b. Umeyr ile onun arasında kardeşlik bağı kurduğunu, hicrî 53 senesinde İstanbul kuşatmasına katılıp burada vefat ettiğini ve cenazesinin İstanbul surlarının yakınına getirilip defnedildiğini nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/33-65 (1876). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/199 (2168).

69. Hâlid b. Saîd b. Âs b. Ümeyye Ebû Saîd el-Ümevî⁷⁴⁵
70. Hâlid b. Nu'mân b. el-Hâris el-Ensârî ez-Zaferî⁷⁴⁶
71. Hâlid b. Velîd b. Mugîre Ebû Süleymân el-Mahzûmî⁷⁴⁷
72. Hureym b. Fâtik b. Ehram Ebû Eymen (Ebû Yahyâ) el-Esedî⁷⁴⁸
73. Huzeyme b. Sâbit b. Fâkih b. Sa'lebe Ebû Umâre el-Ensârî el-Hatmî⁷⁴⁹
74. Huzeyme b. Hakîm es-Sülemî el-Behzî⁷⁵⁰
75. Dihye b. Halîfe b. Ferve b. Fedâle el-Kelbî⁷⁵¹
76. Dağfel b. Hanzale b. Zeyd es-Sedûsî eş-Şeybânî ez-Zühî⁷⁵²

⁷⁴⁵ Hâlid b. Saîd b. Âs'ın (r.a.) sahâbî olduğu, ilk Müslümanlardan olduğu, Hz. Peygamber'in onu Yemen'in San'a bölgesine zekât tahsildarı olarak görevlendirdiği, Hz. Ebû Bekir'in onu Suriye fetih hareketlerinde kumandan tayin ettiği ve burada Mercisuffer Savaşı'nda şehit olduğu, Habeşistan'a hicret ettiği bu sebeple Bedir'e katılmadığı, ilk iman eden beşinci kişi olduğu, Hz. Peygamber ile birlikte Umretü'l-kazâ'ya ve Mekke'nin fethine katıldığı gibi bilgilerin yanı sıra hicrî 13 senesinde elli yaşındayken Ecnâdeyn Savaşı'nda vefat ettiği de nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/67-86 (1880). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/202 (2172).

⁷⁴⁶ Hâlid b. Nu'mân'ın (r.a.) sahâbî olduğu, Mûte Savaşı'na katılıp burada şehit olduğu nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/215-216 (1920). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/214 (2203).

⁷⁴⁷ Hâlid b. Velîd'in (r.a.) Hz. Peygamber'in ona "Seyfullah" unvanını verdiği, onu bazı gazvelerde kumandan tayin ettiği, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği, ondan ise İbn Abbâs, Câbir, Mikdâm b. Ma'dîkerib ve Mâlik b. Hâris el-Eşter'in hadis rivayet ettiği, Hz. Ebû Bekir'in onu Müseyleme ve mürtedleri öldürmek üzere İslâm ordusunun kumandanı olarak önce Necid'e sonra Irak ve Şam üzerine sevk ettiği, İslâm ordusundaki bütün kumandanların başına onu görevlendirdiği ve hicrî 21 senesinde Humus'da vefat ettiği gibi bilgiler nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/216-282 (1922). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/215 (2206).

⁷⁴⁸ Hureym b. Fâtik'in (r.a.) sahâbî olduğu, Dimaşk'da ikamet ettiği, Sebre b. Fâtik ve Ebû Eymen b. Hureym'in kardeşi olduğu, Bedir Gazvesi'ne katıldığı, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği ve Ka'b el-Ahbâr'dan haber naklettiği anlatılmıştır. Ondan ise oğlu Eymen, Vâbisa b. Ma'bed, Ebû Hüreyre ve İbn Abbâs'ın rivayet ettiği haber verilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/340-355 (1956). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/236 (2251).

⁷⁴⁹ Huzeyme b. Sâbit'in (r.a.) Hz. Peygamber'in sahâbîsi olduğu, "Züşşehâdeteyn" diye tanındığı, Hz. Peygamber ile beraber Uhud ve sonraki savaflara katıldığı, Mekke'nin fethinde Benî Hatme kabilesinin sancağını taşıdığı ve Sıffin'de Hz. Ali'nin tarafında savaşırken şehit olduğu nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/357-372 (1958). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/239 (2256).

⁷⁵⁰ Huzeyme b. Hakîm el-Behzî'nin (r.a.) sahâbî olduğunun söylendiği, nübüvvetten evvel Hz. Peygamber ile beraber ticaret için Busrâ'ya gittiği ve Hz. Hatice'nin eniştesi olduğu nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/372-376 (1959). İbn Mende ve Ebu Nuaym da onunla ilgili aynı bilgileri nakletmiş fakat sohbeti hakkında bilgi vermemişlerdir. Bk. Ebû Abdullah İbn Mende, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 497; Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 2/925. İbn Hacer ise onun Hz. Peygamber'e gelip Müslüman olduğunu nakletmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/242 (2263).

⁷⁵¹ Dihye b. Halîfe'nin (r.a.) sahâbî olduğu, Cebrâî'in onun sûretinde Hz. Peygamber'e geldiği, Hz. Peygamber'in İslâm'a davet mektubunu Bizans Kayseri'ne götürdüğü, Yermük Savaşı'na bazı birliklerin komutanı olarak katıldığı, Dimaşk'ın Mizze bölgesinde ikamet ettiği, Bedir'den evvel Müslüman olduğu fakat Bedir'e katılmadığı nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 17/201-216 (2072). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/321 (2395).

⁷⁵² İbn Asâkir, Dağfel b. Hanzale'nin (r.a.) sahâbî olup olmadığı konusunda farklı görüşler olduğunu, Dağfel'in Hz. Peygamber'den rivayette bulunduğunu, ondan ise Hasan-ı Basrî, Muhammed b. Sîrîn, Abdullah b. Büreyde ve başkalarının rivayette bulunduğunu, Hz. Peygamber'in zamanına yetişmekle

77. Zû Karanât el-Himyerî⁷⁵³
78. Râfi' b. Amr b. Uveymir b. Zeyd el-Medenî⁷⁵⁴
79. Râfi' b. Amr (Râfi' b. Ebî Râfi') Ebû'l-Hasan et-Tâî⁷⁵⁵
80. Râfi' b. Mükeys⁷⁵⁶
81. Rebâh b. Kasîr el-Lahmî⁷⁵⁷
82. Zübeyr b. Avvâm b. Huveylid b. Esed Ebû Abdullah el-Esedî⁷⁵⁸

beraber ondan hadis işitmediğini ve nesep konusunda ilim sahibi olduğunu rivayet etmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 17/286-304 (2085). İbn Sa'd, onun Hz. Peygamber zamanına yetiştiğini fakat ondan hadis işitmediğini nakletmiştir. Bk. İbn Sa'd *et-Tabakâtü'l-kübrâ*, 7/101. Begavî, onun Hz. Peygamber vefat ettiği zaman on beş yaşında olduğunu fakat sahâbî olduğunun şüpheli olduğunu söylemiştir. Bk. Ebû'l-Kâsım el-Begavî, *Mu'cemû's-sahâbe*, 2/297. İbn Mende de aynı rivayeti nakletmiş ve onun sahâbî olduğunun bilinmediğini haber vermiştir. Bk. Ebû Abdullah İbn Mende, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 554-556. İbn Abdülber, onun Hz. Peygamber'den hadis işittiğinin doğru olmadığını haber vermiştir. Bk. İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 2/462. İbnü'l-Esîr de onun sohbetinin ihtilafı olduğunu söylemiştir. Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 2/8. İbn Hacer, sahâbî olmadığı ile ilgili önde gelen âlimlerden birçoğunun görüşünü nakletmiş fakat Berdicî'nin (öl. 301/914) *Tabakâtü'l-esmâ'i'l-müfrede* isimli eserinde onu sahâbeden saymasından hareketle onu sahâbe arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/324-326 (2404).

⁷⁵³ İbn Asâkir, Zû Karanât el-Himyerî'nin (r.a.) sahâbî olduğunun söylendiğini, bazı rivayetlerde ise tâbiinden olduğunun söylendiğini belirtmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 17/365-370 (2108). İbn Mende, İbnü'l-Esîr ve Ru'aynî sohbetinde ihtilaf olduğunu söylemiştir. Bk. Ebû Abdullah İbn Mende, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 581; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 2/24; Ru'aynî, *el-Câmi' li-mâ fi'l-musannefâti'l-cevâmi'*, 2/296. İbn Hacer, sohbetinde ihtilaf olduğunu fakat sahâbî olduğunun da söylendiğini nakledip onu sahâbe arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/346-347 (2471).

⁷⁵⁴ Râfi' b. Amr b. Uveymir'in (r.a.) sahâbî olduğu, Basra'da ikamet ettiği, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği, ondan ise Hilâl b. Âmir, Amr b. Süleym ve Atıyye b. Ya lâ'nın hadis rivayet ettiği, Hz. Ömer ile beraber Câbiye'de bulunduğunu, Vedâ haccına beş veya altı yaşındayken babası ile birlikte katıldığı, Hz. Peygamber'i beyaz katırın üzerinde insanlara hutbe okurken gördüğü ve Hz. Ali'nin Hz. Peygamber'in sözlerini ilave yapmaksızın insanlara duyurduğunu gördüğü ile ilgili bilgiler nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 18/4-7 (2125). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/368 (2546).

⁷⁵⁵ Râfi' b. Amr'ın (r.a.) sahâbî olduğu ve Hâlid b. Velîd ordusuyla beraber Irak'tan Şam'a doğru giderken onlara yolu gösterdiği gibi bilgiler nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 18/7-23 (2126). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/366 (2544).

⁷⁵⁶ Râfi' b. Mükeys'in (r.a.) sahâbî olduğu, Hz. Peygamber ile beraber Hudeybiye'de, Mekke'nin fethinde ve Uhud'da bulunduğu ve Cüheyne kabilesinin sancaktarlığını yaptığı, Hz. Peygamber'in onu sadakaları koruması için görevlendirdiği, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği, Hz. Peygamber'in onu Abdurrahman b. Avf ile beraber Dûmetülcendel'e gönderdiği, Abdurrahman b. Avf'in fethi müjdeleyen mektubunu Hz. Peygamber'e getirdiği, Hz. Ömer ile beraber Câbiye'de bulunduğu, Hz. Ömer'in onu dört farklı kabileye yönetici olarak atadığı ve Rıdvân Biatı'na katıldığı nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 18/19-23 (2128). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/370 (2553).

⁷⁵⁷ Rebâh b. Kasîr'in (r.a.) sahâbî olduğunun söylendiği, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği, bir müddet Mısır'da ikamet edip sonra Muâviye'nin yanına geldiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 18/30-33 (2133). İbn Mende, Ebû Nuaym, İbnü'l-Esîr ve Ru'aynî onun Hz. Peygamber zamanına yetiştiği fakat Hz. Ebû Bekir'in hilâfeti zamanında Müslüman olduğunu nakletmiştir. Bk. Ebû Abdullah İbn Mende, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 619; Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 2/1108; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 2/51; Ru'aynî, *el-Câmi' li-mâ fi'l-musannefâti'l-cevâmi'*, 2/319. İbn Hacer de onun Hz. Ebû Bekir'in hilâfeti zamanında Müslüman olduğunu rivayet etmiş fakat onu sahâbe arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/375 (2566).

⁷⁵⁸ İbn Asâkir, Zübeyr b. Avvâm'ın (r.a.) Hz. Peygamber'in halasının oğlu olduğunu ve onun havârisi olduğunu, cennetle müjdelenen on kişiden biri olduğunu, Bedir, Uhud ve diğer savaşlara katıldığını,

83. Zeml b. Amr b. Anz b. Hişâf el-Uzrî⁷⁵⁹
84. Zinbâ' b. Selâme (İbn Rûh b. Selâme) b. Haddâd el-Cüzâmî⁷⁶⁰
85. Ziyâd b. Hanzala⁷⁶¹
86. Zeyd b. Erkam b. Zeyd b. Kays Ebû Üneyse el-Ensârî⁷⁶²
87. Zeyd b. Sâbit b. Dahhâk b. Zeyd Ebû Hârice el-Ensârî el-Hazrecî⁷⁶³
88. Zeyd b. Hârise b. Şürâhîl Ebû Üsâme el-Kelbî⁷⁶⁴

Dımaşk yakınlarında meydana gelen Yermük Savaşı'na katılıp bazı birlikleri komuta ettiğini, Câbiye'de Hz. Ömer ile birlikte bulunduğunu, şûra ehlinden olduğunu, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiğini, ondan ise oğulları Abdullah ve Urve, Ca'fer, Mâlik b. Evs ve başkalarının hadis rivayet ettiğini, Mekke'nin fethinde muhâcirlerin üç sancaktarından biri olduğunu, hicrî 30 yılı Recep ayında Cemel Vak'ası'nda altmış dört yaşındayken Bişr b. Hüzmüz tarafından şehit edildiğini rivayet etmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 18/332-439 (2239). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/457 (2796).

⁷⁵⁹ İbn Asâkir, Zeml b. Amr'ın (r.a.) kavmini temsilen Hz. Peygamber'e elçi olarak gelip Müslüman olduğunu, Hz. Peygamber'in ona kavmine götürmesi için bir sancak verdiğini bu sancağın daha sonra Sıffin'de Muâviye'nin ordusunda kullanıldığını, Şam'da ikamet ettiğini, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiğini, ondan ise oğlu Münkedir'in hadis rivayet ettiğini, Dımaşk'ta Muâviye tarafından emniyet teşkilatının başına getirildiğini, Tahkîm olayında Muâviye'nin diplomatlarından biri olduğunu, Muâviye'nin ona Dımaşk'ta Tûmâ kapısının yanında bir ev iktâ ettiğini ve Câbiye'de Mervân b. Hakem'e biat edilmesi hadisesine şahitlik ettiğini rivayet etmiştir. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/76-79 (2273). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/469 (2823).

⁷⁶⁰ İbn Asâkir, Zinbâ' b. Selâme'nin (r.a.) Filistin halkından Rûh b. Zinbâ'ın babası olduğunu, sahâbî olduğunu, Dımaşk'a geldiğini ve burada evi olduğunu, "Sender" isimindeki kölesini câriyesini öptüğü için kulaklarını ve burnunu keserek cezalandırdığını bunu duyan Hz. Peygamber'in öfkelenildiği ve Sender'i âzat ettiğini nakletmiş ve Resûlullah'ın (s.a.s.): "Kölelere bu şekilde davranmaya haklarının olmadığı, onlara güçlerinin üstünde yük yüklememelerini, kendi yediklerinden ve giydiklerinden yedirilip giydirilmesini ve daha başka tavsiyelerini" bildiren hadisini rivayet etmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/80-82 (2278). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/470 (2824).

⁷⁶¹ Ziyâd b. Hanzala'nın (r.a.) Resûlullah ile sohbeti olduğu, Yermük Savaşı'nda ordudaki bazı birlikleri komuta ettiği, Hanzala b. Ziyâd ve Âs b. Temâm'ın kendisinden rivayet ettiği nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/142-146 (2300); tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/481 (2859).

⁷⁶² Zeyd b. Erkam'ın (r.a.) sahâbî olduğu, Kûfe'de ikamet ettiği, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği, ondan ise Abdurrahman b. Ebû Leylâ, Yezîd b. Hayyân et-Temîmî, Tâvus ve başkalarının rivayette bulunduğu, Mûte Savaşı'na katıldığı, Hz. Peygamber'in on dokuz gazvesinden on yedisinde onunla beraber bulunduğu, Kûfe'ye yerleşip orada hicrî 66 senesinde Muhtâr es-Sekafî (öl. 67/687) döneminde vefat ettiği rivayet edilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/256-274 (2328); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/487 (2880).

⁷⁶³ Zeyd b. Sâbit'in (r.a.) sahâbî olup Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osmân'dan da hadis rivayet ettiği, ondan ise Abdullah b. Ömer, Ebû Hüreyre, Ebû Saîd el-Hudrî, Enes b. Mâlik, Sehl b. Sa'd ve başkalarının hadis rivayet ettiği, Hz. Ömer ile birlikte Şam'a geldiği, Hz. Ömer'in Câbiye'de Beytül Makdis'in fethi için toplanan orduya okuduğu meşhur hutbeye şahit olduğu, Yermük Savaşı'nda kazanılan ganimetleri onun taksim ettiği, vahiy kâtibi olup Kur'an'ı iki kapak arasına toplayan sahâbîler'den biri olduğu, kıraat ve ferâiz ilminde âlim olduğu, Hz. Ömer'in kâtipliğini yaptığı, Hz. Peygamber'in, on beş yaşında olduğu halde Hendek Gazvesi'ne katılmasına izin verdiği gibi bilgiler nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/295-341 (2331). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/509 (9258).

⁷⁶⁴ Zeyd b. Hârise'nin (r.a.) Hz. Peygamber'in âzat ettiği kölelerden olduğu, Hz. Peygamber tarafından çok sevildiği için "hibbû Resûlullah" diye tanındığı, kendisinden oğlu Üsâme'nin hadis rivayet ettiği, hicretin yedinci yılında Mûte Savaşı'nda Ca'fer b. Ebû Tâlib ile beraber şehit olduğu, Hz. Peygamber'in onu Hz. Hamza ile kardeş ilan ettiği, Bedir, Uhud, Hendek, Hayber Gazveleri'ne katıldığı ve Hudeybiye Antlaşması'nda hazır bulunduğu, savaşlarda okçu olarak görev yaptığı, Hz. Peygamber ile arasında on yaş

89. Zeyd b. Sehl b. Esved b. Harâm Ebû Talha el-Ensârî⁷⁶⁵
90. Zeyd b. Ubeyd b. Muallâ b. Levzân el-Ensârî⁷⁶⁶
91. Zeyd b. Mûhelhel b. Yezîd et-Tâî⁷⁶⁷
92. Sâriye b. Züneym b. Amr b. Abdillâh Ebû Züneym el-Esedî⁷⁶⁸
93. Sâib b. Hâris b. Kays b. Adî el-Kureşî es-Sehmi⁷⁶⁹
94. Sâib b. Yezîd b. Saîd Ebû Yezîd el-Kindî⁷⁷⁰
95. Sebre (Semüre) b. Fâtik el-Esedî⁷⁷¹

fark olduğu, Hz. Hatîce'nin onu satın alıp Hz. Peygamber'e hibe ettiği ve Hz. Peygamber'in onu âzat ettiği, ağabeyi Cebele b. Hârise'nin Hz. Peygamber'e gelip Zeyd'i istediği fakat Zeyd'in ağabeyi ile gitmeyip Hz. Peygamber'in yanında kalmayı tercih ettiği, kısa boylu, cildi pek, basık burunlu ve beyaz yüzlü birisi olduğu rivayet edilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 19/342-374 (2333). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/494 (2897).

⁷⁶⁵ Zeyd b. Sehl'in sahâbî olup Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği, ondan ise oğlu Abdullah b. Ebû Talhâ, oğlunun oğlu İshak b. Abdullah, üvey oğlu Enes b Mâlik, Abdullah b. Abbas ve başkalarının hadis rivayet ettiği, Uhud Gazvesi'nde bir sahâbenin, Hz. Peygamber'in önünde düşmana ok attığı, oku her atışında Hz. Peygamber'in okun isabet ettiği yeri görebilmek için ayağa kalktığı bunun üzerine Hz. Peygamber'e düşman oku isabet etmemesi için Ebû Talhâ'nın eliyle ve vücuduyla Hz. Peygamber'e siper olduğu, Hz. Peygamber'den sonra kırk yıl daha yaşayıp hicrî 32 senesinde Şam'da vefat ettiği gibi bilgiler nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 19/391-426 (2337). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/502 (2912).

⁷⁶⁶ Zeyd b. Ubeyd (r.a.) ve babasının Hz. Peygamber'in sahâbîsi olduğu, babasının Uhud'da şehit olduğu, Zeyd'in ise Mûte Savaşı'nda şehit olduğu nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 19/450 (2343). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/507 (2928).

⁷⁶⁷ Zeyd b. Mûhelhel'in (r.a.) kabilesini temsilen Hz. Peygamber'e gelip Müslüman olduğu, önceden ismi "Zeydü'l-Hayl" iken Hz. Peygamber'in "Zeydü'l-Hayr" olarak değiştirdiği, Araplar arasında meşhur süvarilerden biri olduğu, şair olduğu, Câhiliyye döneminde Mâriye bint Hucr el-Gassâniye ile evlenmek için Dimaşk'a geldiği, Hâlid b. Velîd ile beraber ridde savaşlarına ve Kâdisiye Savaşı'na katıldığı nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 19/517-524 (2349). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/513 (2948).

⁷⁶⁸ Sâriye b Züneym'in (r.a.) sahâbî olduğu, Hz. Ömer'in bazı İran seferlerinde onu kumandan tayin ettiği ve Sâriye'nin İran'da bir savaştayken o esnada Medine'de Hz. Peygamber'in minberinde olan Hz. Ömer'in ona -orduyu dağa çekmesi yönünde- seslendiği ve Dimaşk'ta Esediyyîn mahallesinde bir evi olduğu nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 20/19-29 (2362); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/4 (3041).

⁷⁶⁹ Sâib b. Hâris'in (r.a.) sahâbî olduğu, Habeşistan'a hicret ettiği, Tâif kuşatmasında yaralandığı ve Fihl Savaşı'nda şehit olduğu nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 20/95-97 (2377). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/15 (3065).

⁷⁷⁰ Sâib b. Yezîd'in (r.a.) sahâbî olduğu, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği, ondan ise Zührî, Yusuf b. Ya'kûb ve başkalarının hadis rivayet ettiği ve Hz. Peygamberi Tebuk Seferi'nden dönüşünde Vedâ tepesinde karşılamaya çıkan çocuklardan olduğu nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 20/106-122 (2382). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/22 (3084).

⁷⁷¹ Sebre (Semüre) b. Fâtik'in (r.a.) Hureym b. Fâtik'in kardeşi olup sahâbî olduğu, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği, ondan ise Cübeyr b. Nüfeyr, kardeşinin oğlu Eymen b. Hureym ve Bîşr b. Ubeydullah'ın rivayet ettiği, Şam'ın fethine katıldığı, fetihten sonra ona ve ailesine miskinlerin hissesinden bir ev düştüğü (Esediyyîn sokağında Câbiye Kapısı'ndan girişte sol tarafta) rivayet edilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 20/126-132 (2386). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/152 (3492).

96. Sebre b. Ma'bed el-Cühenî⁷⁷²
97. Sürâka b. Amr b. Atiyye⁷⁷³
98. Sa'd b. Temîm Ebû Bilâl es-Sükûnî⁷⁷⁴
99. Sa'd b. Ubâde b. Düleym b. Hârise Ebû Kays el-Hazrecî⁷⁷⁵
100. Sa'd b. Mâlik Ebû Vakkâs b. Üheyb Ebû İshâk el-Kureşî ez-Zührî⁷⁷⁶
101. Sa'd b. Mâlik b. Sinân b. Sa'lebe Ebû Saîd el-Hudrî⁷⁷⁷
102. Saîd b. Hâris b. Kays b. Adî el-Kureşî es-Sehmî⁷⁷⁸

⁷⁷² Sebre b. Ma'bed'in (r.a.) sahâbî olduğu, Medine'de ikamet ettiği Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği, ondan ise oğlu Rebî' b. Sebre'nin hadis rivayet ettiği, Hz. Osman'ın şehâdetinden sonra Hz. Ali'nin, Muâviye'ye Medine'ye gelip biat etmesi gerektiğini haber vermek için onu elçi olarak gönderdiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/132-137 (2387). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/26 (3094).

⁷⁷³ Sürâka b. Amr'ın (r.a.) sahâbî olduğu, Bedir, Uhud, Hendek, Hudeybiye, Umretül-kazâ ve Mûte'ye katılıp orada şehit olduğu nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/154-156 (2400). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/34 (3118).

⁷⁷⁴ Sa'd b. Temîm'in (r.a.) sahâbî olduğu, Hz. Peygamber'den rivayeti olduğu, Muâviye b. Ebû Süfyân'dan rivayeti olduğu, Dımaşk'ın Ebyât karyesinde evi olduğu, ondan oğlu Bilâl b. Sa'd ve Şeddâd b. Ubeydullah'ın rivayette bulunduğu, Hz. Peygamber'in onun başını okşayıp dua ettiği, Dımaşk'ta cemaate imamlık yapıp onlara iki güzel hadis naklettiği rivayet edilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/226-231 (2412). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/41 (3138).

⁷⁷⁵ Sa'd b. Ubâde'nin (r.a.) Hazrec kabilesinin reisi olarak Akabe Biatı'na katıldığı ve Benî Sâide kabilesinin nakîb'i olduğu, Bedir Gazvesi'ne katılmadığı, Uhud, Hendek ve diğer bütün savaşlara katıldığı, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği, ondan ise oğulları; Kays b. Sa'd, Saîd b. Sa'd, İshak b. Sa'd ve İbn Abbas'ın hadis rivayet ettiği, Dımaşk'a yerleştiği, Hz. Ömer'in hilâfeti zamanında hicrî 16 senesinde Havran'da vefat ettiği, kabrinin Beytü'l-Âbâr bölgesindeki Menîha'da olduğu rivayet edilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/237-270 (2419). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/55 (3180).

⁷⁷⁶ Sa'd b. Mâlik Ebû Vakkâs'ın (r.a.) cennet ile müjdelenen on kişiden biri olduğu, Bedir ve sonrasındaki bütün savaşlara katıldığı, Hz. Peygamber'den hadis rivayet ettiği, ondan ise İbn Ömer, İbn Abbas, Câbir b. Semüre, Hz. Âişe ve başkalarının hadis rivayet ettiği, Mekke'nin fethinde hastalandığı ve Hz. Peygamber'in onu ziyarete gelip dua ettiği, Mekke'nin fethinde muhâcirlerin üç sancaktarından biri olduğu, savaşlarda okçu olarak görev yaptığı, Hz. Ömer'in ve Hz. Osman'ın Kûfe valisi olduğu, altı şûra üyesinden biri olduğu, ilk Müslüman ve ilk muhâcirlerden olduğu, Hz. Peygamber'in önünde savaşırken ona: "Anam babam sana fedâ olsun!" dediği, Hz. Ömer'in Irak tarafına gönderdiği orduya kumandan tayin ettiği ve onun eliyle Medâin ve başka İran topraklarının fethedildiği, on dokuz yaşında Müslüman olup hicrî 55 yılında yetmiş dört yaşındayken Akîk'deki kasrında vefat edince insanların omuzlarında Medine'ye getirilip cenaze namazını Mervân b. Hakem'in kıldırıldığı, kısa boylu ve etine dolgun olduğu nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/280-373 (2426). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/61 (3202).

⁷⁷⁷ Ebû Saîd el-Hudrî'nin (r.a.) sahâbî olduğu, Hz. Peygamber'den rivayette bulunduğu, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Abdullah b. Selâm, Zeyd b. Sâbit ve başkalarından rivayet ettiği, ondan ise Zeyd b. Sâbit, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbâs, Câbir b. Abdullah, Enes b. Mâlik ve başkalarının hadis rivayet ettiği, Hz. Ömer'in Câbiye'deki hutbesine şahit olduğu, Dımaşk'a Muâviye'nin yanına geldiği, Benî Mustalîk Gazvesi'ne ve Hendek Gazvesi'ne katıldığı, hicrî 74 senesinde vefat ettiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/373-399 (2472). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/65 (3204).

⁷⁷⁸ Saîd b. Hâris'in (r.a.) ikinci Habeşistan hicretine katıldığı ve hicrî on beş senesinde Yermük Savaşı'nda şehit olduğu nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 21/38-41 (2460). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/84 (3260).

103. Saîd b. Hâlid b. Saîd b. el-Âs b. Ümeyye⁷⁷⁹
104. Saîd b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl Ebü'l-A'ver el-Kureşî el-Adevî⁷⁸⁰
105. Saîd b. Âs b. Ebû Uhayha Ebû Osmân (Ebû Abdurrahman) el-Ümevî⁷⁸¹
106. Saîd b. Âmir b. Âmir b. Hizyem el-Cumahî⁷⁸²
107. Saîd b. Amr (Ma'bed b. Amr) et-Teymî⁷⁸³
108. Saîd b. Yerbû' b. Ankese b. Âmir Ebû Mürre el-Kureşî el-Mahzûmî⁷⁸⁴
109. Süfyân b. Mücîb (Nüfeyr b. Mücîb) el-Ezdî⁷⁸⁵
110. Süfyân b. Vehb Ebû Eymen el-Havlânî⁷⁸⁶
111. Selmân b. İslâm Ebû Abdillâh el-Fârisî⁷⁸⁷

⁷⁷⁹ Saîd b. Hâlid'in (r.a.) anne babasının Habeşistan'a hicret ettiği ve onun Hz. Peygamber zamanında Habeşistan'da doğduğu, babasıyla beraber cihad için Şam'a gittiği, Mercüssufer Savaşı'nda şehit olduğu, başka bir görüşe göre ise Yermük Savaşı'na katılıp bazı birlikleri komuta ettiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 21/45-47 (2466). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/85 (3263).

⁷⁸⁰ Saîd b. Zeyd'in (r.a.) cennet ile müjdelenen on kişiden biri olduğu, Yermük Savaşı'na ve Dimaşk kuşatmasına katıldığı, Ebû Ubeyde b. Cerrâh'ın onu Dimaşk'a vali olarak atadığı, Hz. Peygamber'den rivayette bulunduğu, ondan ise İbn Ömer, Amr b. Hureys, Ebü't-Tufeyl Âmir b. Vâsile, Urve b. Zübeyr ve başkalarının hadis rivayet ettiği, Bedir, Uhud, Hendek ve diğer savaflara katıldığı, hicrî 51 senesinde Medine'de vefat ettiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 21/62-95 (2477). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/87 (3271).

⁷⁸¹ Saîd b. Âs'ın (r.a.) Hz. Peygamber'den rivayeti olduğu, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Âişe'den rivayeti olduğu, ondan ise oğulları Yahyâ ve Amr'ın, Saîd ve Sâlim b. Abdullah b. Ömer'in, Urve b. Zübeyr ve başkalarının hadis rivayet ettiği, babası Âs b. Saîd'in Bedir'de kâfir olarak öldüğü, Hz. Osman'ın Kûfe âmil'i olduğu, Muâviye döneminde birkaç defa Medine yöneticisi olduğu, Dimaşk'ta bir evi olup ondan sonra "Dâr'ı-Nuaym" diye bilindiği ve Medine'ye dönüp orada vefat ettiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 21/107-143 (2496). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/90 (3278).

⁷⁸² Saîd b. Âmir'in (r.a.) sahâbî olduğu, Hz. Peygamber'de rivayeti olduğu, Hayber Gazvesi'nden önce Müslüman olup Medine'ye hicret ettiği, Hayber ve daha sonraki savaflara katıldığı, Hz. Ömer'in hilâfeti zamanında hicrî 20 senesinde vefat ettiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 21/143-165 (2497). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/93 (3280).

⁷⁸³ Saîd b. Amr'ın (r.a.) sahâbî olduğu, Habeşistan'a hicret ettiği, Ecnâdeyn Savaşı'nda şehit olduğu nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 21/261-262 (2540). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/96 (3290).

⁷⁸⁴ Saîd b. Yerbû' b. Ankese'nin (r.a.) sahâbî olduğu, Hz. Peygamber'den rivayet ettiği, ondan ise oğlu Abdurrahman b. Saîd'in rivayet ettiği, Şam'a geldiği, ismi "Sarm" iken Hz. Peygamber'in "Saîd" olarak değiştirdiği, yüz yirmi yaşına ulaştığında Medine'de vefat ettiği ve Medine'de Benî Ka'b mahallesinde bir evi olduğu nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 21/322-329 (2570). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/97 (3302).

⁷⁸⁵ Süfyân b. Mücîb'in (r.a.) sahâbî olduğu, Muâviye döneminden önce Ba'lebek'in yöneticisi olduğu, ondan Haccâc b. Abdullah'ın rivayet ettiği nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 21/352-358 (2589). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/108 (3339).

⁷⁸⁶ Süfyân b. Vehb'in (r.a.) sahâbî olduğu, Hz. Peygamber'den rivayet ettiği, Hz. Ömer, Zübeyr b. Avvâm, Amr b. Âs ve başkalarından rivayet ettiği, Hz. Ömer'in Câbiye hutbesine katıldığı ve Mısır'da ikamet ettiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 21/358-366 (2590). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/110 (3343).

⁷⁸⁷ Selmân b. İslâm Ebû Abdillâh el-Fârisî'nin (r.a.) sahâbî olduğu, Hz. Peygamber'den rivayette bulunduğu, ondan ise İbn Abbâs, Enes b. Mâlik, Ukbe b. Âmir, Ebû Saîd el-Hudrî ve başkalarının rivayette bulunduğu,

112. Selmân b. Rebîa b. Yezîd b. Amr el-Bâhîlî⁷⁸⁸
113. Seleme b. Eslem b. Harîs b. Adî Ebû Sa'd el-Ensârî⁷⁸⁹
114. Seleme b. Hatal el-Kenânî el-Hicâzî⁷⁹⁰
115. Seleme b. Amr b. Ekva' (Sinân) b. Abdillâh b. Beşîr Ebû Âmir el-Eslemî⁷⁹¹
116. Seleme b. Hişâm b. Mugîre b. Abdullah Ebû Hâşim el-Mahzûmî⁷⁹²
117. Selîd b. Harmele (Süveybid)⁷⁹³

Dimaşk'a savaşmak için geldiği, İsbahan'da doğduğu ve babasının Mecûsi olduğu onun ise bir din arayışına giriştiği ve Hıristiyan olduğu sonra köle olarak Medine'de bir Yahûdiye satıldığı, Hz. Peygamber Medine'ye hicret edince onun huzuruna gelip Müslüman olduğu, Hz. Peygamber'in ve Müslümanlar'ın özgürlüğüne kavuşması için ona yardım ettiği ve Hz. Osman'ın hilafeti zamanında Medâin'de vefat ettiği nakledilmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 21/373-460 (2599). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/118 (3369).

⁷⁸⁸ Selmân b. Rebîa'nın (r.a.) sahâbî olduğunun söylendiği, Ebû Umâme el-Bâhîlî ile birlikte Şam'ın fethine katıldığı, sonra Irak'ta ikamet ettiği, Hz. Ömer tarafından Kûfe'ye kadı olarak atandığı, Hz. Osman tarafından İrmîniye'nin fethi için görevlendirildiği ve Belencer'de şehit olduğu nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 21/462-475 (2602). İbnü'l-Esîr, sahâbî olduğuyla ilgili rivayetlerin yanında sahâbî olmadığına dair de rivayetleri nakletmiştir. Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 2/263. İbn Hacer, sohbetinde ihtilaf olmakla birlikte sahâbî olduğunu söyleyenlerin de olduğunu belirtip onu sahâbe arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/117 (3366).

⁷⁸⁹ Seleme b. Eslem'in (r.a.) sahâbî olduğu, Bedir, Uhud, Hendek ve diğer savaşlara katıldığı, Üsâme b. Zeyd ordusunda Mûte'ye kadar geldiği, hicrî 14 senesinde altmış üç yaşındayken Yevmü'l-Cisr'de şehit olduğu nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 22/3-8 (2607). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/120 (3372).

⁷⁹⁰ Seleme b. Hatal'in (r.a.) sahâbî olduğunun söylendiği ve hadis rivayetinin bilinmediği nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 22/14-16 (2612). İbn Hacer, İbn Asâkir'i kaynak göstererek onu sahâbe arasında saymıştır. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/122 (3384).

⁷⁹¹ Seleme b. Amr'ın (r.a.) Mûte Savaşı'na katıldığına söylendiği, Hudeybiye'de Rıdvan ağacının altında Hz. Peygamber'e biat ettiği ve Hz. Peygamber ile beraber yedi gazveye katıldığı nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 22/83-109 (2620). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/127 (3401).

⁷⁹² Seleme b. Hişâm'ın (r.a.) sahâbî olduğu, ilk Müslümanlardan olduğu, Hz. Peygamber'in namazlarında ona dua ettiği, Mûte Savaşı'na katıldığı, Şam'a mücahid olarak geldiği, Ecnâdeyn Savaşı'nda şehit olduğu ve hadis rivayetinin bilinmediği nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 22/134-138 (2630). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/130 (3415).

⁷⁹³ Selîd b. Harmele'nin (r.a.) Hz. Peygamber'in vefatından evvel Hz. Ebû Bekir ile beraber Busrâ'ya ticaret için geldikleri ve Bedir Gazvesi'ne katıldığı nakledilmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 22/161-163 (2642). Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/185 (3604).

EK-3

HADİS RİVAYETLERİNDE TESPİT EDİLEN SAHÂBİLER

Bu kısımda, çalışmamız kapsamında yer alan başlangıçtan “Şin” harfine kadar olan bölümde geçen rivayetlerde, sahâbeyi tespit yöntemleri kullanılarak, Hz. Peygamber’in sahâbîsi olduğu tespit edilen kişilerin isimleri verilmiştir. Tespit edilen sahâbînin tercemesi kitabın ileriki bölümünde -“Şin” harfinden sonra- gelecekte, bu duruma dipnotlarda işaret edilmiştir. Tespit edilen her bir sahâbî hakkında onun hayatına dair bilgilerin zikredildiği sahâbe külliyâtındaki başka bir tercemesine de dipnotlarda yer verilmiştir.

ERKEK SAHÂBİLER

1. Abbâd b. Bişr b. Vakş el-Ensârî⁷⁹⁴
2. Abbâs b. Mirdâs b. Ebî Âmir Ebü'l-Heysen es-Sülemî⁷⁹⁵
3. Abdullah b. Abbâs b. Abdülmuttalib el-Kureşî⁷⁹⁶
4. Abdullah b. Abdülesed b. Hilâl Ebû Seleme el-Kureşî el-Mahzûmî⁷⁹⁷
5. Abdullah b. Abs es-Sümâlî⁷⁹⁸
6. Abdullah b. Amr b. Âs el-Kureşî es-Sehmî⁷⁹⁹
7. Abdullah b. Amr b. Harâm⁸⁰⁰
8. Abdullah b. Amr b. Hilâl el-Müzenî⁸⁰¹
9. Abdullah b. Bişr el-Mâzinî⁸⁰²
10. Abdullah b. Büsr el-Mâzinî⁸⁰³

⁷⁹⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/87. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/496 (4473).

⁷⁹⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/193. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 26/402-432 (3121); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/512 (4529).

⁷⁹⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/138. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 73/175-218 (9972); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/121 (4799).

⁷⁹⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 16/72. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/131 (4801).

⁷⁹⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/327. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/152 (6632).

⁷⁹⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/45. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 31/238-291 (3434); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/165 (4865).

⁸⁰⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/208. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/162 (4856).

⁸⁰¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/424. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/169 (4873).

⁸⁰² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 7/88. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/187 (10143); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/22 (4584).

⁸⁰³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/243. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 27/139-162 (3201); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/20 (4582).

11. Abdullah b. Ca'fer b. Ebû Tâlib Ebû Ca'fer el-Hâşimî⁸⁰⁴
12. Abdullah b. Cahş b. Riâb el-Esedî⁸⁰⁵
13. Abdullah b. Ebû Evfâ Ebû Muâviye el-Eslemî⁸⁰⁶
14. Abdullah b. Ebü'l-Hamsâ el-Âmirî⁸⁰⁷
15. Abdullah b. Ebû Rebî'a b. Mugîre Ebû Abdurrahman el-Mahzûmî⁸⁰⁸
16. Abdullah b. Esved es-Sedûsî⁸⁰⁹
17. Abdullah b. Havâle el-Ezdî⁸¹⁰
18. Abdullah b. Hâris b. Cez' b. Abdillâh ez-Zebîdî⁸¹¹
19. Abdullah b. Hâris b. Kesîr Ebû Dubyân el-A'rec el-Gâmîdî⁸¹²
20. Abdullah b. Hişâm b. Zühre b. Osmân el-Kureşî et-Teymî⁸¹³
21. Abdullah b. Kays b. Süleym Ebû Musa el-Eş'arî⁸¹⁴
22. Abdullah b. Mersed⁸¹⁵
23. Abdullah b. Ömer b. Hattâb Ebû Abdurrahman el-Kureşî el-Adevî⁸¹⁶
24. Abdullah b. Revâha b. Sa'lebe el-Ensârî⁸¹⁷
25. Abdullah b. Sa'd el-Ensârî⁸¹⁸

⁸⁰⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 9/147. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 27/248-299 (3222); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/35 (4609).

⁸⁰⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/186. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/31 (4601).

⁸⁰⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/57. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 31/30-50 (3408); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/16 (4573).

⁸⁰⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/53. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/56 (4653).

⁸⁰⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/437. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/69 (4689).

⁸⁰⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/311. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/7 (4549).

⁸¹⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 1/113. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 27/433-437 (3271); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/59 (4658).

⁸¹¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 17/219. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/41 (4616).

⁸¹² İbn Asâkir, Hz. Peygamber'in Ebû Dubyân ve kavmini İslâm'a davet eden bir mektup gönderdiğini rivayet etmekte fakat Ebû Dubyân'ın ismini vermemektedir. İbn Hacer, Hz. Peygamber'in mektup gönderdiği Ebû Dubyân'ın ismini Abdullah b el-Hâris olarak nakletmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/310-311; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/44 (4625).

⁸¹³ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 19/86, 87. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/217 (5022).

⁸¹⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 5/449. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 32/14-103 (3461); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/181 (4916).

⁸¹⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/306. Buhârî, Abdullah b. Mersed'in tercemesinde, onun Câbir b. Abdullah'tan rivayet ettiği bir hadisi nakletmektedir. Bunun dışında diğer sahâbe kitaplarında bu sahâbînin ismi bulunmamıştır. Bk. Buhârî, *et-Târîhu'l-kebîr*, 5/209, 210.

⁸¹⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 1/163. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 31/79-145 (3421); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/155 (4852).

⁸¹⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 19/373. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/72 (4694).

⁸¹⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 12/303. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 29/48-53 (3314); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/97 (4735).

26. Abdullah b. Selâm b. Hâris Ebû Yûsuf el-Ensârî⁸¹⁹
27. Abdullah b. Sercîn (Serahs, Sercis)⁸²⁰
28. Abdullah b. Süleym⁸²¹
29. Abdullah b. Şihhîr el-Haraşî el-Âmirî⁸²²
30. Abdullah b. Uraykît el-Leysî⁸²³
31. Abdullah b. Zübeyr b. Avvâm el-Kureşî⁸²⁴
32. Abdullah b. Zürre b. Âiz el-Müzenî⁸²⁵
33. Abdurrahman b. Âiş el-Hadramî⁸²⁶
34. Abdurrahman b. Ebû Umeyra el-Müzenî⁸²⁷
35. Abdurrahman b. Ebzâ el-Huzâî⁸²⁸
36. Abdurrahman b. Ezher Ebû Cübeyr el-Kureşî ez-Zühri⁸²⁹
37. Abdurrahman b. Katâde es-Sülemî⁸³⁰
38. Abdurrahman b. Mâlik b. Şeddâd ed-Dârî⁸³¹
39. Abdurrahman b. Semüre b. Habîb Ebû Saîd el-Kureşî⁸³²
40. Abdurrahman b. Yerbû' el-Mâlikî⁸³³

⁸¹⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/387. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 29/97-136 (3334); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/102 (4743).

⁸²⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 6/25. Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin *Ma'rifetü's-sahâbe* isimli eserinde Âsım el-Ahvel'in, Abdullah b. Sercis el-Müzenî'den naklettiği hadis ile İbn Asâkir'in, Âsım tarîkiyle Abdullah b. Sercîn'den naklettiği hadisin benzerlik göstermesi sebebiyle İbn Asâkir'in, Abdullah'ın babasının isminde harf hatası yaparak "Sercîn" olarak kaydettiği anlaşılmaktadır. Nitekim İbn Hacer de "Sercis" olarak zikretmiş ve tercemesinde onun sahâbî olduğunun söylendiğini nakledip onu birinci kısımda zikretmiştir. Tercemeleri için bk. Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 3/1676, 1677; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/92 (4723).

⁸²¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/304. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/105 (4747).

⁸²² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/71. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/110 (4761).

⁸²³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/316. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/5 (4544).

⁸²⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 5/225. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 28/140-258 (3297); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/78 (4700).

⁸²⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/424. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/66 (4678).

⁸²⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 16/182. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/270 (5164).

⁸²⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 6/62. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/287 (5193).

⁸²⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 13/337. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/238 (5090).

⁸²⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/18. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 34/183-189 (3751); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/240 (5093).

⁸³⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 17/451. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/295 (5200).

⁸³¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/64. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/299 (5210).

⁸³² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 6/269. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 34/404-419 (3826); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/262 (5149).

⁸³³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/193. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/305 (5231).

41. Abdühayr (Abdüşer) el-Himyerî⁸³⁴
42. Abdüşems (Abdullah) b. Afîf b. Züheyr⁸³⁵
43. Adî b. Hâtim (Cevâd) b. Abdillâh Ebû Tarîf et-Tâî⁸³⁶
44. Adî b. Kays Huzâfe es-Sehmi⁸³⁷
45. Âiz b. Amr el-Müzeni⁸³⁸
46. Akrebe el-Cühenî⁸³⁹
47. Alâ b. Hâris es-Sekafî⁸⁴⁰
48. Alkame b. Remse el-Belevî⁸⁴¹
49. Alkame b. Ulâse b. Avf el-Kilâbî el-Âmirî⁸⁴²
50. Âmir b. Sinân b. Abdillâh el-Eslemi⁸⁴³
51. Âmir b. Vâsile b. Abdillah b. Umeyr Ebü't-Tufeyl el-Kenânî⁸⁴⁴
52. Ammâre b. Hazm b. Zeyd b. Levzân el-Ensârî en-Neccârî⁸⁴⁵
53. Amr b. Âs b. Vâil el-Kureşî es-Sehmi⁸⁴⁶
54. Amr b. Ehtem b. Sümeyy Ebû Rib'î et-Temîmî⁸⁴⁷
55. Amr b. Hazm b. Zeyd Ebü'd-Dahhâk el-Ensârî⁸⁴⁸
56. Amr b Harîs b. Amr el-Kureşî el-Mahzûmî⁸⁴⁹

⁸³⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 15/342-343. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/237 (5087).

⁸³⁵ Hz. Peygamber onun ismini "Abdullah" olarak değiştirmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/304-305. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/312 (5253).

⁸³⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 5/144. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 40/66-99 (4659); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/388 (5491).

⁸³⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 9/193. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/394 (5504).

⁸³⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/334. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/494 (4467).

⁸³⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/300. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/437 (5639).

⁸⁴⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 9/193. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/213 (6818).

⁸⁴¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 19/112. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/453 (5685).

⁸⁴² İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 9/192. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 41/141-154 (4756); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/455 (5691).

⁸⁴³ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 22/85. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/471 (4411).

⁸⁴⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/29. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 26/113-134 (3064); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/193 (10166).

⁸⁴⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 2/36. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 43/302-311 (5130); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/475 (5727).

⁸⁴⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 1/108. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 46/108-203 (5358); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/537 (5897).

⁸⁴⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/272. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/497 (5786).

⁸⁴⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 22/305. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 45/471-484 (5326); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/511 (5826).

⁸⁴⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/190. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/510 (5824).

57. Amr b. Humeme ed-Devsî⁸⁵⁰
58. Amr b. Hilâl el-Müzenî⁸⁵¹
59. Amr b. Mürre b. Abs el-Cühenî⁸⁵²
60. Amr b. Mürre Ebû Meryem el-Cühenî⁸⁵³
61. Amr b. Saîd b. Âs Ebû Ukbe el-Kureşî el-Ümevî⁸⁵⁴
62. Amr b. Süfyân es-Sekafî⁸⁵⁵
63. Amr b. Taglib en-Nemerî el-Abdî⁸⁵⁶
64. Âsım b. Adî b. Cedd el-Belevî el-Aclânî⁸⁵⁷
65. Âsım b. Hudra el-Ensârî⁸⁵⁸
66. Attâb b. Esîd b. Ebü'l-Îs b. Ümeyye Ebû Abdurrahman el-Kureşî el-Ümevî⁸⁵⁹
67. Atiyye b. Büsr⁸⁶⁰
68. Avf b. Mâlik Ebû Abdirrahmân el-Eşcaî⁸⁶¹
69. Ayyâş b. Ebî Rebî'a b. Mugîre Ebû Abdullah el-Kureşî el-Mahzûmî⁸⁶²
70. Berâ b. Âzib b. Hâris b. Adî Ebû Umâre el-Ensârî el-Evsi⁸⁶³
71. Bişr (Büsr) es-Selmânî (Sülemî) el-Mâzinî⁸⁶⁴
72. Bişr b. Muhtefir el-Müzenî⁸⁶⁵
73. Bişr b. Sühaym el-Gıfârî el-Huzâî⁸⁶⁶

⁸⁵⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/303. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/515 (5835).

⁸⁵¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 18/4. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/576 (5994).

⁸⁵² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/111. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/563 (5975).

⁸⁵³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 18/328. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 46/337-349 (5339); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/308 (10535).

⁸⁵⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/183. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/526 (5862).

⁸⁵⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/403. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/529 (5865).

⁸⁵⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/311. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/500 (5799).

⁸⁵⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 2/35. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/463 (4371).

⁸⁵⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/81. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/462 (4367).

⁸⁵⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 16/4. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/356 (5407).

⁸⁶⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 8/406. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/420 (5584).

⁸⁶¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/395. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 47/36-55 (5456); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/617 (6116).

⁸⁶² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 22/135. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 47/234-248 (5479); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/623 (6138).

⁸⁶³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/282. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/411 (618).

⁸⁶⁴ İbn Abdülber, Büsr es-Sülemî'nin tercemesinde, Hz. Peygamber'in onun evine gelip yemek yediğini, dua ettiğini ve onun Abdullah'ın babası olduğunu nakletmektedir. İbn Asâkir de Hz. Peygamber'in Bişr es-Selmânî'nin evine gelip yemek yediğini nakletmektedir. Bu bilgilerin benzerliği iki ismin aynı kişi olma ihtimalini düşündürmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/243; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, 1/166 (176).

⁸⁶⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/424. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/436 (675).

⁸⁶⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 5/475. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/428 (661).

74. Büreyde b. Husayb b. Abdillâh Ebû Abdullah el-Eslemî⁸⁶⁷
75. Büsr b. Ebû Büsr el-Mâzinî⁸⁶⁸
76. Câbir b. Târik b. Ebî Târik el-Ahmesî⁸⁶⁹
77. Ca'fer b. Ebû Tâlib el-Kureşî el-Hâşimî⁸⁷⁰
78. Cârûd b. Muallâ (Amr b. Muallâ) Ebû'l-Münzir el-Abdî⁸⁷¹
79. Cebele b. Hârise b. Şerâhîl⁸⁷²
80. Cebele b. Mâlik b. Cebele ed-Dârî⁸⁷³
81. Ced b. Kays b. Sahr⁸⁷⁴
82. Cehm b. Kays b. Abdişerahbîl⁸⁷⁵
83. Cendere Ebû Kursâfe el-Kinânî⁸⁷⁶
84. Cerîr b. Abdullah b. Câbir b. Mâlik Ebû Amr el-Becelî⁸⁷⁷
85. Cübeyr b. Mut'im b. Adî b. Nevfel el-Kureşî⁸⁷⁸
86. Cüheym b. Salt⁸⁷⁹
87. Cündeb b. Ka'b el-Ezdî el-Gâmidî⁸⁸⁰
88. Cündeb b. Mekîs el-Cühenî⁸⁸¹
89. Dahhâk b. Süfyân b. Avf Ebû Saîd el-Kilâbî⁸⁸²
90. Ebû Amr b. Hafs b. Mugîre el-Kureşî el-Mahzûmî⁸⁸³

⁸⁶⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/234. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 71/376-382 (9754); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/418 (632).

⁸⁶⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 22/12. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/422 (643).

⁸⁶⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/242. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/544 (1024).

⁸⁷⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/373. Tercemesi için bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 72/120-135 (9803); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/592 (1169).

⁸⁷¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/428. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/552 (1044).

⁸⁷² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/351. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/565 (1079).

⁸⁷³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/63. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/567 (1085).

⁸⁷⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/219. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/575 (1113).

⁸⁷⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/64. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/624 (1251).

⁸⁷⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 5/110. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Abdilber, *el-İstî'âb*, 4/1733 (3134); Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 2/625.

⁸⁷⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 17/385. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 72/69-82 (9780); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/581 (1139).

⁸⁷⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/256. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 72/41-47 (9771); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/570 (1094).

⁸⁷⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 2/42. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/626 (1259).

⁸⁸⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/305. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/615 (1230).

⁸⁸¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 18/22. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/617 (1231).

⁸⁸² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/44. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/386 (4186).

⁸⁸³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 8/56. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/239 (10291).

91. Ebû Cehm b. Huzeyfe el-Kureşî el-Adevî⁸⁸⁴
92. Ebû Cum'a Cündeb b. Seb' el-Ensârî el-Kenânî⁸⁸⁵
93. Ebû Dücâne Simâk b. Hareşe el-Ensârî⁸⁸⁶
94. Ebû Esmâ el-Müzenî⁸⁸⁷
95. Ebû Habbe el-Ensârî⁸⁸⁸
96. Ebû Hallâd⁸⁸⁹
97. Ebû Hind ed-Dârî⁸⁹⁰
98. Ebû Hüreyre ed-Devsi⁸⁹¹
99. Ebû Katâde Hâris b. Rib'î el-Ensârî el-Hazrecî⁸⁹²
100. Ebû Kilâb b. Ebî Sa'saa⁸⁹³
101. Ebû Leylâ (Bilâl) el-Ensârî⁸⁹⁴
102. Ebû Ma'bed el-Huzâî⁸⁹⁵
103. Ebû Mahzûre Evs (Semüre) b. Mi'yer el-Müezzin⁸⁹⁶
104. Ebû Mersed el-Ganevî⁸⁹⁷
105. Ebû Reyhâne Şem'ûn b. Zeyd el-Ezdî⁸⁹⁸
106. Ebû Sebre b. Ebû Rühm el-Kureşî el-Âmirî⁸⁹⁹
107. Ebû Selîd Esîr (Üseyd, Üneys) el-Ensârî el-Bedrî⁹⁰⁰
108. Ebû Süfyân b. Hâris b. Abdülmuttalib el-Kureşî el-Hâşimî⁹⁰¹

⁸⁸⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 8/56. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/60 (9703).

⁸⁸⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 8/419. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/56 (9695).

⁸⁸⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 2/36. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/99 (9866).

⁸⁸⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/424. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/12 (9524).

⁸⁸⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/492. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/71 (9744).

⁸⁸⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 15/84. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/92 (9846).

⁸⁹⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 5/184. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/364 (10684).

⁸⁹¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/35. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 67/295-391 (8895); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/348 (10680).

⁸⁹² İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 2/17; 4/334. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 67/141-153 (8773); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/272 (10411).

⁸⁹³ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/241. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/285 (10457).

⁸⁹⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 14/287. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/292 (10478).

⁸⁹⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/316. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/311 (10551).

⁸⁹⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/466. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/302 (10508).

⁸⁹⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/158. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/305 (10522).

⁸⁹⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 8/423. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 23/193-205 (2764); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/289 (3940).

⁸⁹⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/123. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/141 (9991).

⁹⁰⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/314. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/160 (10055).

⁹⁰¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/15. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/151 (10028).

109. Ebû Süfyân Sahr b. Harb b. Ümeyye el-Kureşî el-Ümevî⁹⁰²
110. Ebû Umâme Sudey b. Aclân b. Amr el-Bâhilî⁹⁰³
111. Ebû Ümeyye ed-Devsî el-Ezdi⁹⁰⁴
112. Ebû Talha Dira' el-Havlânî⁹⁰⁵
113. Ebû Zer Cündeb b. Cünâde el-Gıfârî⁹⁰⁶
114. Ebü'l-Akr⁹⁰⁷
115. Ebü'd-Derdâ Uveymir b. Kays el-Hazrecî el-Ensârî⁹⁰⁸
116. Ebü'l-Gâdiye el-Müzeni⁹⁰⁹
117. Ebü's-Senâbil b. Ba'kek el-Kureşî el-Abderî⁹¹⁰
118. Ebü'l-Üseyd b. Alî b. Mâlik el-Ensârî⁹¹¹
119. Eşyem ed-Dıbâbî⁹¹²
120. Evs b. Evs es-Sekafî⁹¹³
121. Fâkih b. Nu'mân ed-Dârî⁹¹⁴
122. Fazl b. Abbâs b. Abdülmuttalib el-Kureşî el-Hâşimî⁹¹⁵
123. Fedâle b. Ubeyd b. Nâfiz el-Ensârî⁹¹⁶
124. Ferve b. Müseyk el-Murâdî⁹¹⁷
125. Filtân b. Âsım el-Ceramî⁹¹⁸

⁹⁰² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/384. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 23/421-474 (2849); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/332 (4066).

⁹⁰³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/392. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 24/50-77 (2877); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/16 (9546).

⁹⁰⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/292. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/19 (9552).

⁹⁰⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/98. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/194 (10169).

⁹⁰⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/146. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 66/174-223 (8495); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/105 (9877).

⁹⁰⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/166. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/235 (10274).

⁹⁰⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/107. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 47/93-106 (5464); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/621 (6132).

⁹⁰⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 15/369. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/260 (10372).

⁹¹⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/193. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/161 (10060).

⁹¹¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/98. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/14 (9536).

⁹¹² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/44. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/241 (207).

⁹¹³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/227. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/291 (315).

⁹¹⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/63. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/269 (6970).

⁹¹⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/92. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 48/319-335 (5617); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/287 (7018).

⁹¹⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/48. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 48/290-307 (5605); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/283 (7007).

⁹¹⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/260. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/281 (6996).

⁹¹⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/415. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/288 (7021).

126. Furât b. Hayyân b. Sa'lebe el-İclî⁹¹⁹
127. Fûdeyk ez-Zebîdî (el-Ukaylî)⁹²⁰
128. Hakem (Akra') b. Amr el-Gıfârî⁹²¹
129. Hâlid b. Havârî el-Habeşî⁹²²
130. Hânî b. Adî b. Muâviye b. Cebele el-Kindî⁹²³
131. Hânî⁹²⁴ b. Ebû Mâlik el-Hemedânî⁹²⁴
132. Hânî⁹²⁵ b. Habîb ed-Dârî⁹²⁵
133. Hanzale b. Ebi Âmir b Sayfî b. Mâlik b. Ümeyye el-Ensârî el-Evsî⁹²⁶
134. Hâris b. Âmir⁹²⁷
135. Hâris b. Ebî Sa'saa⁹²⁸
136. Hâris b. Hâris el-Ezdi⁹²⁹
137. Hâris b. Müslim b. el-Hâris et-Teymî⁹³⁰
138. Harîs b. Zeyd el-Hayl et-Tâî⁹³¹
139. Hârîse b. Vehb el-Huzâî⁹³²
140. Hassân b. Hût eş-Şeybânî el-Kelbî⁹³³
141. Haşhâş b. Hâris (Haşhâş b. Mâlik b. Hâris) et-Temîmî⁹³⁴
142. Hâtıb b. Ebû Beltea el-Lahmî⁹³⁵
143. Hısn b. Katn b. Zâbir b. Hısn b. Ka'b el-Kelbî⁹³⁶
144. Hind b. Ebû Hâle et-Temîmî⁹³⁷

⁹¹⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/311. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/272 (6980).

⁹²⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 14/339. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/272 (6978).

⁹²¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 13/393. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/255 (234).

⁹²² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 8/198. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/197 (2161).

⁹²³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/217. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/409 (8942).

⁹²⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 16/298. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/409 (8945).

⁹²⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/63. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/409 (8940).

⁹²⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 6/442. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/119 (1868).

⁹²⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/305. Tercemesi için ayrıca bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3/785 (4060).

⁹²⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/241. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/686 (1479).

⁹²⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/305. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/662 (1390).

⁹³⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/478. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/83 (7982).

⁹³¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/522. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/47 (1683).

⁹³² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 13/467. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/708 (1538).

⁹³³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/306. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/57 (1711).

⁹³⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 14/374. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/244 (2270).

⁹³⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/235. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/4 (1543).

⁹³⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/399. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/72 (1731).

⁹³⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/338. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/436 (9027).

145. Hind b. Hârise el-Eslemî⁹³⁸
146. Hişâm b. Âmir b. Ümeyye el-Ensârî⁹³⁹
147. Hişâm b. Âs (Âsî) b. Vâil Ebû Mutî' es-Sehmî el-Kureşî⁹⁴⁰
148. Hubâb b. Münzir b. Cemûh Ebû Ömer el-Ensârî el-Hazrecî⁹⁴¹
149. Hubeys b. Hâlid el-Huzâî⁹⁴²
150. Hucr b. el-Murakkî' Ebû Sebre⁹⁴³
151. Huneys b. Huzâfe b. Kays el-Kureşî es-Sehmî⁹⁴⁴
152. Husayn b. Nadle el-Esedî⁹⁴⁵
153. Husayn b. Yezîd el-Kelbî⁹⁴⁶
154. Huseyl b. Câbir b. Rebîa⁹⁴⁷
155. Huzâî b. Abdünühüm⁹⁴⁸
156. İbn Ümmü Mektûm Abdullah (Amr) b. Kays b. Zâide el-Kureşî⁹⁴⁹
157. İmrân b. Husayn b. Ubeyd Ebû Nuceyd el-Huzâî⁹⁵⁰
158. İrbâd b. Sâriye es-Sülemî⁹⁵¹
159. Ka'b b. Mâlik b. Ebî Ka'b Amr Ebû Abdillâh el-Ensârî el-Hazrecî⁹⁵²
160. Kabîsa b. Esved b. Âmir et-Tâî⁹⁵³
161. Ka'kâ' b. Ma'bed b. Zürâre et-Temîmî ed-Dârimî⁹⁵⁴

⁹³⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/314. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/435 (9025).

⁹³⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 13/366. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/425 (8988).

⁹⁴⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 16/232. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 74/12-21 (10057); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/423 (8986).

⁹⁴¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 2/36. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/9 (1557).

⁹⁴² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/327. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Mende, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 1/404.

⁹⁴³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/305. Tercemesi için ayrıca bk. İzzüddîn İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 3/785.

⁹⁴⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/165. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/290 (2299).

⁹⁴⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/350. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/79 (1750).

⁹⁴⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 18/152. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/81 (1755).

⁹⁴⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/265. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/66 (1725).

⁹⁴⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/424. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/237 (2253).

⁹⁴⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 8/56. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/494 (5780).

⁹⁵⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/175. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/584 (6024). Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 4/2108.

⁹⁵¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/78. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 40/176-192 (4678); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/398 (5517).

⁹⁵² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/45. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 50/176-208 (5818); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/456 (7448).

⁹⁵³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/518. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/311 (7072).

⁹⁵⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/191. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/344 (7143).

162. Kays b. Âsım b. Sinân et-Temîmî⁹⁵⁵
163. Kays b. Ebî Sa'saa⁹⁵⁶
164. Kays b. Hâris b. Yezîd et-Temîmî⁹⁵⁷
165. Kays b. Haşhâş el-Anberî⁹⁵⁸
166. Kays b. Nüşbe es-Sülemî⁹⁵⁹
167. Kays b. Sa'd b. Ubâde el-Ensârî el-Hazrecî⁹⁶⁰
168. Kudâme b. Abdullah el-Âmirî el-Kilâbî⁹⁶¹
169. Kuheyd b. Matraf el-Gifârî⁹⁶²
170. Kurre b. İyâs b. Hilâl el-Müzenî⁹⁶³
171. Külsûm b. Hidm b. İmrüilkays el-Ensârî el-Evsi⁹⁶⁴
172. Lâhık b. Ma'd b. Zühl⁹⁶⁵
173. Lakîd b. Âmir Ebû Rezîn el-Ukaylî⁹⁶⁶
174. Lakîd b. E'sar (Nu 'mân b. Asr b. er-Rebî)⁹⁶⁷
175. Mâiz b. Mâlik el-Eslemî⁹⁶⁸
176. Mâlik b. Abdullah b. Hayberî et-Tâî⁹⁶⁹
177. Mâlik b. Avf b. Sa'd Ebû Alî en-Nasrî⁹⁷⁰
178. Mâlik b. Haşhâş el-Anberî⁹⁷¹

⁹⁵⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/272. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/367 (7209).

⁹⁵⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/241. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/364 (7202).

⁹⁵⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/272. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/350 (7166).

⁹⁵⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 14/374. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Abdülber, *el-İstîâb*, 3/1288 (1230).

⁹⁵⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/324. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/380 (7257).

⁹⁶⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/253. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 49/396-434 (5756); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/359 (7192).

⁹⁶¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 5/408. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/321 (7099).

⁹⁶² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 15/38. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/347 (7153).

⁹⁶³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/6. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/330 (7116).

⁹⁶⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/298. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/462 (7459).

⁹⁶⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 17/227. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/498 (7551).

⁹⁶⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 5/176. Tercemesi için ayrıca bk. Ebü'l-Kâsım el-Begavî, *Mu'cemü's-sahâbe*, 5/169; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/508 (7571).

⁹⁶⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/111. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Abdülber, *el-İstîâb*, 4/1503 (2621).

⁹⁶⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/390. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/521 (7603).

⁹⁶⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/518. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/540 (7659).

⁹⁷⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/193. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 56/479-489 (7179); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/550 (7689).

⁹⁷¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 14/374. Tercemesi için ayrıca bk. Ebû Nu'aym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 5/2462; İbn Abdülber, *el-İstîâb*, 3/1349 (2262).

179. Mâlik b. Rebîa b. Beden Ebû Üseyd el-Ensârî es-Sâidî⁹⁷²
180. Mâlik b. Sa'saa⁹⁷³
181. Mâlik b. Ubâde Ebû Mûsâ el-Gâfigî⁹⁷⁴
182. Mâlik b. Yuhâmir es-Sekseki⁹⁷⁵
183. Mesleme b. Mâlik b. Vehb b. Sa'lebe⁹⁷⁶
184. Mesliye b. Hizzân (Haddân) el-Haddânî⁹⁷⁷
185. Mesûr b. Yezîd el-Kâhilî el-Esedî⁹⁷⁸
186. Mikdâd b. Amr (Esved) b. Sa'lebe el-Kindî⁹⁷⁹
187. Mikdâm b. Ma'dîkerib b. Amr b. Yezîd Ebû Kerîme⁹⁸⁰
188. Muâviye b. Hayde b. Muâviye b. Kuşeyr el-Kuşeyrî⁹⁸¹
189. Muâz b. Cebel b. Amr Ebû Abdirrahmân el-Ensârî el-Hazrecî⁹⁸²
190. Muâz b. Enes el-Cühenî⁹⁸³
191. Muhannef b. Süleymân (Süleyym) b. Hâris el-Ezdî el-Gâmidî⁹⁸⁴
192. Mugîre b. Şu'be b. Ebî Âmir Ebû Îsâ es-Sekafî⁹⁸⁵
193. Mus'ab b. Umeyr b. Hâşim el-Kureşî el-Abderî⁹⁸⁶
194. Mükennef b. Zeyd el-Hayl et-Tâî⁹⁸⁷

⁹⁷² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/231. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/535 (7644).

⁹⁷³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/480. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/339 (7655).

⁹⁷⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 13/356. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/323 (10593).

⁹⁷⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/269. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 5/563 (7717).

⁹⁷⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/66. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/91 (8006).

⁹⁷⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/327. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/93 (8009).

⁹⁷⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 7/327. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 6/120 (1920).

⁹⁷⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/377. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/159 (8201).

⁹⁸⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 13/219. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 60/184-196 (7619); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/161 (8202).

⁹⁸¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 15/164. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/118 (8083).

⁹⁸² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/179. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 58/383-459 (7481); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/107 (8055).

⁹⁸³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 17/193. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/107 (8054).

⁹⁸⁴ İbn Asâkir, Cündeb b. Zühayr el-Gâmidî'nin tercemesinde onun bir heyet halinde Hz. Peygamber'e gelip Müslüman olduklarını rivayet etmektedir. Bu heyettekilerden birisi de Muhannef b. Süleymân'dır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/304. İbn Hacer, onun babasının ismini "Süleyym" olarak zikretmiş ve onun bir heyet ile birlikte Hz. Peygamber'e geldiğini nakletmiştir. Muhannef ile Cündeb'in aynı kabileden olması sebebiyle onun bu heyette olan kişi olduğu anlaşılmaktadır. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/45 (7865).

⁹⁸⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/44. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/156 (8197).

⁹⁸⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 16/39. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/98 (8020).

⁹⁸⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/522. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/164 (8215).

195. Mürre b. Ka'b es-Sülemî el-Behzî⁹⁸⁸
196. Mürre b. Mâlik ed-Dârî⁹⁸⁹
197. Mürre b. Vehb b. Câbir es-Sekafî⁹⁹⁰
198. Nadle b. Ubeyd Ebû Berze el-Eslemî⁹⁹¹
199. Nebîd b. Şerîf Ebû Ca'fer el-Eşcaî⁹⁹²
200. Nevvâs b. Sem'ân el-Kilâbî el-Âmirî⁹⁹³
201. Nuaym b. Evs b. Hârice ed-Dârî⁹⁹⁴
202. Nuaym b. Zeyd b. Yezîd et-Temîmî⁹⁹⁵
203. Nuaymân b. Amr b. Rifâa el-Ensârî⁹⁹⁶
204. Nu'mân b. Beşîr b. Sa'd b. Sa'lebe Ebû Muhammed el-Ensârî⁹⁹⁷
205. Nu'mân b. Mukarrin b. Âiz el-Müzenî⁹⁹⁸
206. Osmân b. Maz'ûn b. Habîb b. Vehb el-Cumahî⁹⁹⁹
207. Râfi' b. Hadîc b. Râfi' b. Adî Ebû Abdillâh el-Ensârî el-Evsi¹⁰⁰⁰
208. Râşid b. Abdirabbih es-Sülemî¹⁰⁰¹
209. Riâb b. Huneyf b. Riâb b. Hâris el-Ensârî¹⁰⁰²
210. Rifâa b. Yesribî Ebû Ramse et-Teymî¹⁰⁰³
211. Rifâa b. Zeyd b Vehb el-Cüzâmî¹⁰⁰⁴

⁹⁸⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 1/209. Tercemesi için ayrıca bk. Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 5/2580; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/63 (7924).

⁹⁸⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/63. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/64 (7925).

⁹⁹⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/366. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/64 (7927).

⁹⁹¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 17/329. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/341 (8737).

⁹⁹² İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/77. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/332 (8704).

⁹⁹³ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 1/117. İbn Asâkir, Nevvâs b. Sem'ân'dan Cübeyr b. Nüfeyr tarikiyle hadis rivayet etmiş fakat onun kim olduğuna değinmemiştir. Zehebî'nin *Târîhu'l İslâm* isimli kitabında bu ismi araştırdığımızda ondan hadis alan kişiler arasında Cübeyr b. Nüfeyr ismi görülmektedir. İbn Hacer de onun ve babasının sahâbî olduğunu rivayet etmektedir. Bu bilgiler için bk. Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 2/445; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/377 (8845).

⁹⁹⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/63. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/359 (8791).

⁹⁹⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/272. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/360 (8796).

⁹⁹⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 22/161. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/365 (8811).

⁹⁹⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 5/63. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 62/111-128 (7897); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/346 (8749).

⁹⁹⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/424. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/357 (8782).

⁹⁹⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/172. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/381 (5469).

¹⁰⁰⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 17/142. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/362 (2532).

¹⁰⁰¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 9/324. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/361 (2523).

¹⁰⁰² İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 15/334. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/417 (2707).

¹⁰⁰³ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/158. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/118 (9905).

¹⁰⁰⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/281. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/408 (2673).

212. Sa'd (el-Kurd) b. Âiz el-Müezzin Mevlâ Ammâr b. Yâsir¹⁰⁰⁵
213. Sa'd b. Hayseme b. el-Hâris Ebû Hayseme el-Ensârî el-Evsi¹⁰⁰⁶
214. Sa'd b. Habte¹⁰⁰⁷
215. Sa'd b. Muâz b. Nu'mân el-Ensârî el-Evsi¹⁰⁰⁸
216. Safvân b. Assâl el-Murâdî¹⁰⁰⁹
217. Safvân b. Ümeyye b. Vehb Ebû Vehb el-Kureşî el-Cumahî¹⁰¹⁰
218. Sehl b. Huneyf b. Vâhib Ebû Sa'd el-Ensârî el-Evsi¹⁰¹¹
219. Sehl b. Sa'd b. Mâlik el-Ensârî es-Sa'dî¹⁰¹²
220. Sehl b. Sa'd b. Mâlik b. Hâlid b. Sa'lebe el-Ensârî¹⁰¹³
221. Sekrân b. Amr el-Kureşî el-Âmirî¹⁰¹⁴
222. Seleme b. Muhabbik el-Hüzelî¹⁰¹⁵
223. Seleme b. Nüfeyl el-Kindî¹⁰¹⁶
224. Sender Mevlâ Zinbâ' b. Selâme¹⁰¹⁷
225. Sinân b. Abdillâh b. Beşîr el-Eslemî¹⁰¹⁸
226. Suheyb b. Sinân b. Mâlik Ebû Yahyâ en-Nemerî er-Rûmî¹⁰¹⁹
227. Süheyl b. Amr b. Abdişems el-Kureşî el-Âmirî¹⁰²⁰
228. Süfyân b. Ebî Züheyr el-Ezdî¹⁰²¹
229. Süfyân b. Esed el-Hudrî¹⁰²²

¹⁰⁰⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/218. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/54 (3178).

¹⁰⁰⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/343. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/46 (3155).

¹⁰⁰⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/263. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/42 (3145).

¹⁰⁰⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/182. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/70 (3212).

¹⁰⁰⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/26. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/353 (4100).

¹⁰¹⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/384. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 24/102-121 (2883); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/349 (4093).

¹⁰¹¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/81. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/165 (3540).

¹⁰¹² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 5/344. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/167 (3546).

¹⁰¹³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 5/477. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/167 (3546).

¹⁰¹⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/164. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/113 (3348).

¹⁰¹⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/330. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/128 (3407).

¹⁰¹⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/114. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/130 (3414).

¹⁰¹⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/81. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/160 (3530).

¹⁰¹⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 22/85. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/158 (3519).

¹⁰¹⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/448. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 24/209-246 (2905); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/364 (4124).

¹⁰²⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/193. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 73/41-63 (9914); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/177 (3586).

¹⁰²¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/380. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/102 (3321).

¹⁰²² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 17/42. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/101 (3314).

230. Süleym b. Câbir (Câbir b. Süleym)¹⁰²³
231. Sümâme b. Üsâl b. en-Nu'mân Ebû Umâme el-Hanefî¹⁰²⁴
232. Sürâka b. Mâlik b. Cü'şüm Ebû Süfyân el-Kinânî el-Müdlîcî¹⁰²⁵
233. Süveyd b. Mukarrin b. Âiz Ebû Âiz el-Müzeni¹⁰²⁶
234. Süveyd b. Nu'mân b Mâlik Ebû Ukbe el-Ensârî¹⁰²⁷
235. Şeddâd b. Evs b. Sâbit Ebû Ya'lâ el-Ensârî¹⁰²⁸
236. Şurahbîl b. Hasene Ebû Abdullah el-Kindî¹⁰²⁹
237. Şürâhîl b. Mürre el-Kindî¹⁰³⁰
238. Talha b. Ubeydullah b. Osmân el-Kureşî et-Teymî¹⁰³¹
239. Târik b. Abdullah el-Muhâribî¹⁰³²
240. Târik b. Eşyem b. Mes'ûd el-Eşcaî¹⁰³³
241. Tayyib b. Abdullah ed-Dârî¹⁰³⁴
242. Tufeyl b. Hâris b. Muttalib el-Kureşî¹⁰³⁵
243. Ubâde b. Sâmit b. Kays Ebü'l-Velîd el-Ensârî el-Hazrecî¹⁰³⁶
244. Ubeyd b. Haşhâş el-Anberî¹⁰³⁷
245. Ubeyd b. Muallâ b. Levzân el-Ensârî¹⁰³⁸
246. Ubeyde el-Müleykî¹⁰³⁹

¹⁰²³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/199. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/139 (3449).

¹⁰²⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 21/279. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/525 (963).

¹⁰²⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/341. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/35 (3122).

¹⁰²⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 21/288. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/190 (3623).

¹⁰²⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/243. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/190 (3624).

¹⁰²⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/469. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 22/403-418 (2708); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/258 (3866).

¹⁰²⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 2/42. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/265 (3888).

¹⁰³⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/208. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/263 (3881).

¹⁰³¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 8/228. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 25/54-125 (2983); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/430 (4285).

¹⁰³² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/197. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/414 (4246).

¹⁰³³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/63. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/411 (4241).

¹⁰³⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/64. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/444 (4319).

¹⁰³⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/165. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/420 (4266).

¹⁰³⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 6/21. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 26/175-208 (3071); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 3/505 (4515).

¹⁰³⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 14/374. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/341 (5350).

¹⁰³⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/450. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/349 (5380).

¹⁰³⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 13/386. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/355 (5406).

247. Ukbe b. Amr b. Sa'lebe Ebû Mes'ûd el-Ensârî el-Bedrî¹⁰⁴⁰
248. Ukbe b. Âmir b. Abs el-Cühenî¹⁰⁴¹
249. Ukkâşe b. Mihsan¹⁰⁴²
250. Umeyr b. Ebî Vakkâs b. Üheyb el-Kureşî ez-Zührî¹⁰⁴³
251. Umeyr b. Hâris Ebû Dubyân¹⁰⁴⁴
252. Umeyr b. Katâde b. Sa'd el-Leysî¹⁰⁴⁵
253. Umeyr b. Sa'd b. Ubeyd b. Kays el-Ensârî el-Evsî¹⁰⁴⁶
254. Usme b. Riâb b. Huneyf b. Riâb el-Ensârî¹⁰⁴⁷
255. Urâbe b. Evs el-Evsî el-Hârisî¹⁰⁴⁸
256. Urve b. Zeyd el-Hayl et-Tâî¹⁰⁴⁹
257. Utârid b. Hâcib b. Zürâre et-Temîmî¹⁰⁵⁰
258. Utbe b. Abd Ebü'l-Velîd es-Sülemî¹⁰⁵¹
259. Uveymir b. Eşkar b. Adî el-Ensârî el-Mâzinî¹⁰⁵²
260. Uyeyne b. Hısn b. Huzeyfe Ebû Mâlik el-Fezârî¹⁰⁵³
261. Üsâme b. Şerîk es-Sa'lebi¹⁰⁵⁴
262. Vâbisa b. Ma'bed el-Esedî¹⁰⁵⁵
263. Vâil b. Hucr b. Rebîa el-Hadramî¹⁰⁵⁶

¹⁰⁴⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/84. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 40/507-525 (4729); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/432 (5622).

¹⁰⁴¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 8/430. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/429 (5617).

¹⁰⁴² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/111. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/439 (5648).

¹⁰⁴³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/297, 298. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/602 (6072).

¹⁰⁴⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/304. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/592 (6041).

¹⁰⁴⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 18/154. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/601 (6065).

¹⁰⁴⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 21/101. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 46/478-494 (5431); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/596 (6051).

¹⁰⁴⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 15/334. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/415 (5564).

¹⁰⁴⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/264. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/397 (5514).

¹⁰⁴⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/522. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/404 (5535).

¹⁰⁵⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/272. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 40/355-365 (4703); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/419 (5582).

¹⁰⁵¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/172. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 38/275-284 (4552); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/362 (5423).

¹⁰⁵² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 12/309. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/621 (6131).

¹⁰⁵³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/193. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/638 (6166).

¹⁰⁵⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 5/234. Tercemesi için ayrıca bk. Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 1/225; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/203 (90).

¹⁰⁵⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/111. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/461 (9105).

¹⁰⁵⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/47. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/466 (9120).

264. Vâsile b. Eska' b. Ka'b b. Âmir Ebü'l-Eska' el-Leysi¹⁰⁵⁷
265. Vehb b. Abdillâh b. Müslim Ebû Cühayfe es-Süvâî¹⁰⁵⁸
266. Velîd b. Velîd b. Mugîre el-Kureşî el-Mahzûmî¹⁰⁵⁹
267. Vizr b. Câbir b. Sedûs et-Tâî¹⁰⁶⁰
268. Ya'lâ b. Mürre es-Sekafî¹⁰⁶¹
269. Yezîd b. Esed b. Kürz el-Becelî¹⁰⁶²
270. Yezîd b. Kays b. Hârice ed-Dârî¹⁰⁶³
271. Yezîd b. Kays el-Hatîm b. Adî el-Ensârî¹⁰⁶⁴
272. Yezîd b. Sâbit b. Dahhâk el-Ensârî¹⁰⁶⁵
273. Yezîd b. Saîd b. Sümâme b. Esved el-Kindî¹⁰⁶⁶
274. Zâbil b. Tufeyl b. Amr ed-Devsi¹⁰⁶⁷
275. Zekvân b. Abdülkays el-Ensârî¹⁰⁶⁸
276. Zeyd b. Cârîye el-Ensârî el-Evsi¹⁰⁶⁹
277. Zeyd b. Ebû Evfâ b. Hâlid el-Eslemî¹⁰⁷⁰
278. Zeyd b. Hâlid el-Cühenî¹⁰⁷¹
279. Zibrikân b. Bedr b. İmrülkays et-Temîmî¹⁰⁷²
280. Zinbâ' b. Selâme b. Haddâd¹⁰⁷³
281. Ziyâd b. Lebîd b. Sa'lebe el-Ensârî¹⁰⁷⁴

¹⁰⁵⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 1/120. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 62/343-366 (7945); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/462 (9107).

¹⁰⁵⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/140. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/490 (9187).

¹⁰⁵⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 22/135. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/484 (9172).

¹⁰⁶⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/518. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/477 (9153).

¹⁰⁶¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 8/416. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/540 (9382).

¹⁰⁶² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 21/52. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/506 (9249).

¹⁰⁶³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/63. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/526 (9316).

¹⁰⁶⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 6/163. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/526 (9317).

¹⁰⁶⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/321. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/509 (9258).

¹⁰⁶⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/112. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 6/516 (9284).

¹⁰⁶⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/455. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/335 (2434).

¹⁰⁶⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/334. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/338 (2442).

¹⁰⁶⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/385. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/492 (2890).

¹⁰⁷⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 21/414. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/489 (2885).

¹⁰⁷¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 17/111. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/499 (2902).

¹⁰⁷² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/272. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/454 (2789).

¹⁰⁷³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 18/240. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/470 (2824).

¹⁰⁷⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/124. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/484 (2871).

282. Züheyr b. Maşî el-Ezdî¹⁰⁷⁵

KADIN SAHÂBÎLER

1. Amre bint Mes'ûd b. Kays el-Ensâriyye¹⁰⁷⁶
2. Dubâa bint Zübeyr b. Abdülmuttalib el-Hâşimiyye¹⁰⁷⁷
3. Esmâ bint Ebû Bekir es-Siddîk el-Kureşîyye et-Teymiyye¹⁰⁷⁸
4. Esmâ bint Umeys b. Ma'd el-Has'amiyye¹⁰⁷⁹
5. Esmâ bint Yezîd b. Seken Ümmü Seleme el-Ensâriyye el-Evsiyye¹⁰⁸⁰
6. Fâria bint Ebi's-Salt¹⁰⁸¹
7. Fâtîma bint Kays b. Hâlid el-Kureşîyye¹⁰⁸²
8. Hamne bint Cahş b. Riâb el-Esediyye¹⁰⁸³
9. Hassâne el-Müzeniyye¹⁰⁸⁴
10. Havle bint Hakîm el-Ensâriyye¹⁰⁸⁵
11. Havle bint Hakîm b. Ümeyye es-Sülemiyye¹⁰⁸⁶
12. Havvâ Ümmü Büceyd el-Ensâriyye¹⁰⁸⁷
13. Hümeyne bint Halef b. Es'ad el-Huzâiyye¹⁰⁸⁸
14. Hüzeyle bint el-Hâris b. Hazn el-Hilâliyye¹⁰⁸⁹
15. Leylâ (Cehdeme) el-Hasâsiyye es-Sedûsiyye¹⁰⁹⁰
16. Nevvâr bint Mâlik el-Ensâriyye¹⁰⁹¹
17. Rubeyyi' bint Muavviz b. Afrâ' el-Ensâriyye en-Neccâriyye¹⁰⁹²

¹⁰⁷⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 11/305. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/478 (2849).

¹⁰⁷⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/242. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/246 (11512).

¹⁰⁷⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 8/235. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/220 (11429).

¹⁰⁷⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/150. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 69/3-30 (9294);

İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/12 (10804).

¹⁰⁷⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 16/72. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/14 (10809).

¹⁰⁸⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 5/211-212. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/21 (10816).

¹⁰⁸¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/282. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/289 (11581).

¹⁰⁸² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 8/56. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/276 (11608).

¹⁰⁸³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/124. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/88 (11060).

¹⁰⁸⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/52. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/84 (11049).

¹⁰⁸⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 22/202. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/117 (11120).

¹⁰⁸⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/172. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/116 (11119).

¹⁰⁸⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 15/240. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/92 (11071).

¹⁰⁸⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 21/45. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/340 (11841).

¹⁰⁸⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 16/217. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/339 (11837).

¹⁰⁹⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/310. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/72 (11006).

¹⁰⁹¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/297. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/337 (11828).

¹⁰⁹² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/34. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/132 (11172).

18. Safiyye bint Şeybe b. Osmân¹⁰⁹³
19. Sehle bint Âsım b. Adî el-Ensâriyye¹⁰⁹⁴
20. Sevde bint Misrah¹⁰⁹⁵
21. Ümeyme bint Halef b. Es'ad b. Âmir¹⁰⁹⁶
22. Ümmü Abdullah b. Büsr el-Mâzinî¹⁰⁹⁷
23. Ümmü'l-Fazl Lübâbe bint Hâris el-Hilâliyye¹⁰⁹⁸
24. Ümmü Ferme bint Ebî Kuhâfe et-Teymiyye¹⁰⁹⁹
25. Ümmü'l-Hakem bint Zübeyr b. Abdilmuttalib el-Kureşîyye el-Hâşîmiyye¹¹⁰⁰
26. Ümmü Hâlid bint Saîd b. Âs b. Ümeyye el-Kureşîyye el-Ümeviyye¹¹⁰¹
27. Ümmü Harâm bint Milhân el-Ensâriyye¹¹⁰²
28. Ümmü Kays bint Mihsan el-Esediyye¹¹⁰³
29. Ümmü Kürz el-Huzâiyye el-Ka'biyye¹¹⁰⁴
30. Ümmü Süleym bint Milhân b. Hâlid b. Zeyd el-Ensâriyye¹¹⁰⁵
31. Ümmü Şerîk el-Ensâriyye¹¹⁰⁶
32. Zeyneb bint Hamîd b. Züheyr b. Hâris¹¹⁰⁷
33. Ümmü Ma'bed Âtike bint Hâlid el-Huzâiyye¹¹⁰⁸
34. Ümmü'l-Münzir bint Kays b. Amr el-Ensâriyye¹¹⁰⁹

¹⁰⁹³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 6/144. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/213 (11410).

¹⁰⁹⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 14/429. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/193 (11353).

¹⁰⁹⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 13/169. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/195 (11360).

¹⁰⁹⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 16/72. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/30 (10851).

¹⁰⁹⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 22/12. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/429 (12148).

¹⁰⁹⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 10/369. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/449 (12204).

¹⁰⁹⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/133. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/448 (12201).

¹¹⁰⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 8/237. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/377 (11976).

¹¹⁰¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/313. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/385 (12004).

¹¹⁰² İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 9/350. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/375 (11971).

¹¹⁰³ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 17/43. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/453 (12213).

¹¹⁰⁴ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 6/38. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/458 (12223).

¹¹⁰⁵ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/280. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/408 (12077).

¹¹⁰⁶ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 8/56. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/416 (12101).

¹¹⁰⁷ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/87. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/156 (11233).

¹¹⁰⁸ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 3/314. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/475 (12263).

¹¹⁰⁹ İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 4/246. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 8/480 (12273).

MÜBHEM SAHÂBÎLER

Erkek Sahâbîler

1. Benî Âmir'den ihtiyar bir adam¹¹¹⁰
2. Ebü'l-Büceyr¹¹¹¹
3. Hassân b. Hût'un oğlu¹¹¹²

Kadın Sahâbîler

1. Hemedanlı Kadın¹¹¹³

EK-4

İBN ASÂKİR'İN SAHÂBÎ OLMA İHTİMALİNİN OLDUĞUNU SÖYLEDİĞİ

FAKAT İBN HACER'İN MUHADRAMÛN ARASINDA ZİKRETTİĞİ KİŞİLER

1. Sümâme b. Hazn b. Abdullah el-Kuşeyrî¹¹¹⁴
2. Hâlid b. Rebîa b. Mürre b. Hârise el-Cedelî¹¹¹⁵
3. Ziyâd b. İyâz el-Eş'arî¹¹¹⁶
4. Zeyd b. Sûhân b. Hucr Ebû Süleymân el-Abdî¹¹¹⁷

¹¹¹⁰ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/466, 469.

¹¹¹¹ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/123. Tercemesi için ayrıca bk. İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, 7/296 (3759); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 7/29 (9604).

¹¹¹² İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/306; Ayrıca bk. İbn Sa'd, *Tabakâtü'l-kübrâ*, 1/239.

¹¹¹³ İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 3/313.

¹¹¹⁴ İbn Asâkir, Sümâme'nin Hz. Peygamber zamanında yaşadığını ve sahâbî olduğunun söylendiğini nakletmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/154-158 (1045). İbnü'l-Esîr, Sümâme'nin Hz. Peygamber döneminde yaşadığı fakat Hz. Peygamber'i görmediğini nakletmiştir. Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 1/296. İbn Hacer de onun Hz. Peygamber zamanında yaşadığı fakat Hz. Peygamber'i görmediği için muhadramûndan sayıldığını belirtip onu üçüncü kısımda zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/531 (981).

¹¹¹⁵ İbn Asâkir, Hâlid b. Rebîa'nın sahâbî olduğunun söylendiği ve onun Dimaşk'ın fethine katıldığını nakletmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 16/24-26 (1871). İbn Hacer, onu muhadramûn arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/296 (2320).

¹¹¹⁶ İbn Asâkir, onun sohbeti olduğunun söylendiğini zikredip onun Hz. Ömer'in Câbiye hutbesinde hazır bulunduğunu nakletmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 19/211-215 (2313). Ebû Nuaym, onun sohbetinin olmadığını söylemiştir. Bk. Ebû Nuaym el-İsfahânî, *Ma'rifetü's-sahâbe*, 3/1213. İbnü'l-Esîr, sohbetinin ihtilafli olduğunu söylemiştir. Bk. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 2/121. Ru'aynî, sohbetinin bilinmediğini söylemiştir. Bk. Ru'aynî, *el-Câmi' li-mâ fi'l-musannefâti'l-cevâmi'*, 2/386. İbn Hacer, onun Hz. Peygamber döneminde yaşadığını ve Câbiye'de Hz. Ömer'in arkasında yatsı namazı kıldığını rivayet ederek onu muhadramûn arasında zikretmiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/529 (2997).

¹¹¹⁷ İbn Asâkir, onun Hz. Peygamber'e elçi olarak geldiğini nakletmektedir. İbn Hacer ise bu rivayete temas etmemekle birlikte onun Hz. Peygamber'in zamanına yetiştiğini fakat sahâbî olduğunun bilinmediğini naklederek onu muhadramûn arasında zikretmektedir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 19/429-447 (2339); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/532 (3004).

EK-5

İBN ASÂKİR'İN SAHÂBÎ OLMA İHTİMALİNİN OLDUĞUNU SÖYLEDİĞİ FAKAT İBN HACER'İN TÂBİİN ARASINDA ZİKRETTİĞİ KİŞİLER

1. Cevn b. Katâde b. E'ver et-Temîmî¹¹¹⁸
2. Ziyâd b. Cârîye et-Temîmî¹¹¹⁹

EK-6

İBN ASÂKİR'DE GEÇEN FAKAT DİĞER SAHÂBE BİYOGRAFİ KİTAPLARINDA GEÇMEYEN SAHÂBÎLER

1. Kâsım b. Zühr el-Eslemî¹¹²⁰
2. Ubeydullah b. Bürde¹¹²¹

¹¹¹⁸ İbn Asâkir, Cevn'in sahâbî olduğunun söylendiğini nakleder ve ondan bazı seferlerinde Hz. Peygamber'in yanında bulunduğunu anlattığı bir rivayeti nakletmektedir. İbn Hacer ise Cevn'in sahâbî isminin düşürülerek Hz. Peygamber'den naklettiği bazı rivayetlerin hatalı olduğunu, Cevn'in tabîinden olup babasının sahâbî olduğunu söylememiş ve onu tâbiîn arasında zikretmiştir. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 11/328-338 (1100); İbn Hacer, *el-İsâbe*, 1/651 (1357).

¹¹¹⁹ İbn Asâkir, Ziyâd'ın Dimaşk halkından olup sahâbî olduğunun söylendiğini nakletmiştir. Bk. *Târîhu Dimaşk*, 19/132-136 (2296). İbn Hacer, mürsel hadis rivayet etmesi sebebiyle bazı âlimlerin onu sahâbî olarak zikrettiklerini ancak onun tâbiinden olduğunu söylemiştir. Bk. İbn Hacer, *el-İsâbe*, 2/538 (3019).

¹¹²⁰ İbn Asâkir, İbn Sa'd'dan naklen, Kasım b. Zühr el-Eslemî'nin Hz. Peygamber'in saçındaki beyazların sayılacak kadar az olduğunu gördüğünü anlattığı bir rivayeti nakletmiştir.

"أنا محمد بن سعد ... عن القاسم بن زهر الأسلمي قال رأيت شيب رسول الله صلى الله عليه وسلم في عنفقه وناصيته حزرته يكون ثلاثين شيبه عددا"

Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 4/167. Sahâbe ile ilgili terâcim kitaplarında özellikle de İbn Sa'd'ın *et-Tabakâtü'l-kübra*'sında bu ismi araştırdığımızda böyle bir isim tespit edilememiştir. İbn Asâkir'in bu rivayeti İbn Sa'd'ın *et-Tabakâtü'l-kübra*'sından aldığını söylediği halde orada bulunamamasının sebebi nüsha farklılığı veya eksik nüsha olmalıdır.

¹¹²¹ İbn Asâkir, Müzeyne kabilesinden on kişilik bir heyetin Hz. Peygamber'e gelip Müslüman olduğunu rivayet etmektedir. Ubeydullah b. Bürde'yi de bu on kişinin arasında saymaktadır. Sahâbe terâcimlerini içeren diğer kitaplarda böyle bir isme ulaşamamıştır. Bk. İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk*, 10/424.

